

ISAAC ASIMOV ZADUŽBINA I CARSTVO

PROLOG

Galaktičko carstvo je propadalo.

Bilo je to gigantsko carstvo koje se preko miliona svetova protezalo od jednog do drugog kraka dvostruke spirale Mlečnog puta. I pad mu je bio gigantski - a i dug, jer se morao prevaliti dug put.

Stolećima je propadalo dok jedan čovek nije postao potpuno svestan toga. Bio je to Hari Seldon, čovek koji je predstavljao jedinu iskru stvaralačkog pregnuća u nagomilanom raspadanju. On je bio taj koji je psihoistorijsku nauku razvio i uzdigao do samog vrhunca.

Psihoistorija se nije bavila čovekom, već ljudskim masama. Bila je to nauka o mnoštvu; mnoštvu koje su sačinjavale milijarde ljudi. Mogla je da predvidi reagovanja na podsticaje sa tačnošću sa kakvom bi neka manje važna nauka predvidela kako će odskočiti bilijarska kugla. Nikakvim poznatim proračunima nije se moglo predvideti reagovanje jednog čoveka, dok je reagovanje milijardi bilo nešto sasvim drugo.

Hari Seldon je spregnuo društvene i privredne tokove tog vremena, prostudirao krivulje i predskazao stalno i sve ubrzanije propadanje civilizacije, a i to da mora proteći razdoblje od trideset hiljada godina da bi iz ruševina s mukom izronilo jedno novo carstvo.

Bilo je prekasno da se spreči pad, ali ne i prekasno da se skрати razdoblje varvarstva. Seldon je osnovao dve Zadužbine na 'suprotnim krajevima Galaksije', a njihova mesta su tako odabrana da bi se u toku jednog kratkog milenijuma zbivanja gusto ispreplela i što više ubrzala pojavu snažnijeg i trajnijeg Drugog carstva.

Zadužbina je pripovedala priču o jednoj od te dve Zadužbine u toku prva dva stoleća njenog postojanja.

Započela je kao naseobina naučnika - fizičara na Terminusu, na planeti na samom kraju jednog kraka galaktičke spirale. Odvojeni od meteža Carstva, radili su na sastavljanju jednog univerzalnog, sažetog, pregleda saznanja, na 'Galaktičkoj enciklopediji', nesvesni svoje važnije uloge koju im je predodredio već pokojni Seldon.

Sa truljenjem Carstva spoljne oblasti su pale u ruke nezavisnih 'kraljeva'. Zadužbini je od njih zapretila opasnost. Međutim, vođena svojim prvim gradonačelnikom Salvorom Hardinom ona je sačuvala

svoju nesigurnu nezavisnost tako što je natutkala jednog beznačajnog vladara protiv drugog. Kao isključivi posednik atomske energije među svetovima koji su zaboravljali nauke i vraćali se na ugalj i naftu, čak je i ostvarila izvesnu nadmoć. Zadužbina je postala 'verski' centar za okolna kraljevstva.

Zadužbina je polako razvijala trgovačku privredu dok se 'Enciklopedija' povlačila u pozadinu. Njeni trgovci, trgujući atomskim spravama takve složenosti kakvu ni samo Carstvo na svom vrhuncu ne bi moglo proizvesti, prodirali su duž svetlosnih godina kroz Periferiju.

Pod Hoberom Melouom, prvim od obogaćenih trgovaca, Zadužbina je razvila tehniku ekonomskog ratovanja do te mere da je porazila Republiku Koreliju, iako je ta planeta primala pomoć od jedne od onih spoljnih provincija koje još behu preostale Carstvu.

Pred kraj dvestagodišnjeg razdoblja Zadužbina je bila najmoćnija država u Galaksiji, pored ostatka Carstva koji su, grupisani u centralnoj trećini Mlečnog Puta, još uvek kontrolisali tri četvrtine stanovništva i bogatstva Univerzuma.

Izgledalo je neizbežno da će naredna opasnost s kojom će Zadužbina imati da se susretne biti poslednji udarac umirućeg Carstva.

Morao se, dakle, prokrčiti put za okršaj između Zadužbine i Carstva.

Prvi deo: GENERAL

BEL RIOZI - ...U toku njegove relativno kratke karijere Riozija su - i to s razlogom - prozvali 'jednim od poslednjih carista'. Analiza njegovih kampanja otkriva da je po strateškoj veštini bio ravan Perifoju, dok mu je po sposobnosti rukovođenja ljudima bio čak i superioran. Da kao osvajač bude ravan Perifoju sprečilo ga je samo to što se rodio u vreme opadanja Carstva. No i njemu se pružila prilika kada se oči u oči sukobio sa Zadužbinom, postavši tako prvi od carskih generala koji je to učinio...

ENCIKLOPEDIJA GALAKTIKA

Svi ovde dati navodi iz Enciklopedije Galaktike uzeti su, uz pristanak izdavača, iz 116. izdanja koje je 1020. god.z.e. objavila izdavačka kuća Enciklopedija Galaktika S.O.J. sa Terminusa.

1. TRAGANJE ZA ČAROBNJACIMA

Bel Riozi je putovao bez pratnje, a to nije bilo ono što dvorska etiketa propisuje za jednog zapovednika flote stacionirane u još uvek neprijateljski nastrojenom zvezdanom sistemu na granici Galaktičkog carstva.

No Bel Riozi je bio mlad i energičan - dovoljno energičan da bi ga bezosećajni i proračunati dvor poslao u najudaljeniji kut univerzuma - a uz to je bio i radoznao. Čudesne i neverovatne legende koje su maštarski ponavljale stotine ljudi, a maglovito znale hiljade, zagolicale su ovu njegovu potonju odliku, dok je mogućnost vojnog poduhvata zaokupirala prve dve. Takav spoj bio je neodoljiv.

Izišao je iz rekviranog đilkoškog zemaljskog vozila i obreo se pred vratima oronule zgrade koja je bila njegovo odredište. Čekao je. Ulaz je osmatralo fotonsko oko koje je bilo živo, ali vrata otvori jedna ruka. Bel Riozi se nasmeši starcu. "Ja sam Riozi..."

"Prepoznao sam vas." Starac ostade nepomičan, ukočen i neiznenađen. "Kojim poslom?"

Riozi pokorno uzmaknu jedan korak. "Miroljubivim. Ukoliko ste vi Dukem Bar, molim vas da me udostojite jednim razgovorom.

Dukem Bar se pomeri u stranu, a u unutrašnjosti kuće zidovi oživeše od svetlosti. General uđe u dnevnu svetlost.

Dodirnuo je zid radne sobe, a zatim zurio u vrhove svojih prstiju. "Ovo imate na Siveni?"

Bar se blago osmehnu. "Verujem da toga nema drugde. Koliko mogu, opravljam sam. Moram vam se izviniti što ste čekali pred vratima. Automatski uređaj beleži prisustvo posetilaca, ali više ne otvara vrata."

"Opravke vam baš nisu uspešne?" U generalovom glasu osećala se slaba poruga.

"Ne mogu se više naći delovi. Molim vas sedite, gospodine. Pijete li čaj?"

"Na Siveni? Dragi gospodine, pa ovde je društveno nedopustivo ne piti čaj."

Uz laki naklon, koji je bio deo ceremonijalnog nasleđa zaostalog od ci-devant aristokratije iz boljih dana prošlog stoleća, stari patricije se

bešumno povuče.

Riozi je gledao za domaćinovom prilikom dok se udaljavala, a njegova nameštena ugladenost postade pomalo nesigurna. Vaspitanje mu je bilo isključivo vojničko, a i iskustvo. Kako se to otrcano kaže, mnogo puta je gledao smrti u oči, ali je to uvek bila smrt dobro poznate i opipljive prirode. Zato i nije bilo nesklada u činjenici da je idol Dvadesete flote iznenada osetio jezu u plesnivoj atmosferi drevne sobe.

General je znao da su male crne kutije od crnog ivroida, poređane po policama, knjige. Naslućivao je da je velika struktura u jednom delu odaje bila prijemnik koji po potrebi knjige pretvara u sliku i zvuk. Nikada nije video kako jedan takav uređaj radi, ali je za njih čuo.

Jednom su mu rekli da je nekada davno, kada je Carstvo obuhvatalo čitavu Galaksiju, devet od svakih deset kuća imalo takve prijemnike - i takve redove knjiga.

Sada je, međutim, trebalo čuvati granice; knjige su za starce. Uostalom, polovina priča o starim vremenima je ionako mistika. Više od polovine.

Prispeo je čaj i Riozi sede. Dukem Bar podiže svoju šolju: "U vaše zdravlje."

"Zahvaljujem. I u vaše!"

Dukem Bar polagano reče: "Za vas kažu da ste mladi. Trideset i pet?"

"Gotovo. Trideset i četiri."

"Kad je tako", blago naglašavajući reče Bar, "ne mogu a da vam odmah sa žaljenjem ne kažem da ne posedujem nikakve ljubavne čini, gatke, niti ljubavne napitke. Ni najmanje nisam kadar da utičem na naklonost neke mlade gospe koja vam se možda sviđa."

"Gospodine, tu mi nisu potrebna veštačka pomagala." Nesumnjivo samozadovoljstvo u generalovom glasu bilo je pomešano sa radoznalošću. "Traže li vam mnogo takvu robu?"

"Prilično. Na žalost, neobavešteni ljudi su skloni da mešaju učenost sa čarobnjaštvom, a ljubavni život izgleda da je činilac koji iziskuje najveću količinu mađijskog petljanja."

"To bi izgledalo najprirodnije. Ali ja se razlikujem. Za mene je učenost samo sredstvo da se dobiju odgovori na teška pitanja."

Sivenjanin je ozbiljno razmišljao: "Možda se i vi varate, kao i oni."

"To može, ali i ne mora biti." Mladi general spusti šolju u njen držač s plamenikom i ona mu se ponovo napuni. Spusti u nju ponuđenu aromatičnu kapsulu, malo se isprskavši. "Recite mi onda, patricije, ko su čarobnjaci? Oni pravi?"

Izgledalo je kao da je Bara začudio taj odavno izobičajeni naziv. On reče: "Nema čarobnjaka."

"Ali ljudi o njima pričaju. Sivena bruji od priča o njima. Oko njih se grade kultovi. Postoji neka čudna veza između toga i onih grupa vaših zemljaka koji sanjaju i bulazne o davnim danima i onom što oni nazivaju slobodom i autonomijom. Konačno, to može postati opasno po državu."

Starac odmahnu glavom. "Zašto mene pitate? Da li ste namirisali neku pobunu koju bih ja predvodio?"

Riozi sleže ramenima. "Nikako. Nikako. Oh, to nije baš sasvim neumesna pomisao. U svoje vreme vaš otac je bio izgnanik, a u vaše vreme i vi ste bili rodoljub i šovinista. Neuviđavno je što kao gost to pominjem, ali to je ono što me ovamo dovodi. No, neka zavera u ovom času? U to sumnjam. Već tri generacije se Siveni ubija duh."

Starac s naporom odgovori: "Biću isto toliko neuviđavan domaćin koliko ste i vi kao gost. Podsetiću vas da je jednom jedan vicekralj o malodušnim Sivenjanima mislio isto što i vi. Po naređenju tog vicekralja moj otac je postao siromašni izbeglica, moja braća mučenici, a sestra samoubica. A ipak je taj isti vicekralj umro dovoljno groznom smrću, od ruku tih istih ropskih Sivenjana."

"Ah da, tu ste se dotakli nečega što sam i sam želeo da pomenem. Već tri godine tajanstvena smrt tog vicekralja za mene ne predstavlja tajnu. U njegovoj ličnoj gardi nalazi se i jedan vojnik čiji su postupci zaslužili pažnju. Vi ste bili taj vojnik, no mislim da nema potrebe da se ide u pojedinosti."

Bar je bio spokojan "Nema. Šta predlažete?"

"Da odgovorite na moja pitanja."

"Ne uz pretnje. Ja jesam star, ali još ne toliko da mi život suviše znači."

"Gospodine, vremena su teška", značajno primeti Riozi, "a vi imate decu i prijatelje. Imate zemlju o kojoj ste se u prošlosti izjašnjavali s ljubavlju i ludošću. Hajde, ukoliko se odlučim za silu, moj cilj neće biti

tako bedan da bih udarac zadao vama."

Bar hladno upita: "Šta želite?"

Držeći praznu šolju, Riozi reče: "Patricije, saslušajte me. Ovo je doba kada su najuspešniji oni vojnici čiji je zadatak da predvode parade koje se o praznicima priređuju oko carske palate, ili da prate nadodoljene izletničke brodove kojima se Njegovo carsko veličanstvo prevozi do letnjih planeta. Ja... ja sam promašen čovek. U svojoj trideset i četvrtoj godini promašen sam čovek i takav ću ostati. Zato, vidite, jer ja volim da se borim.

Zbog toga su me i poslali ovamo. Na dvoru suviše smetam. Ne uklapam se u etiketu. Smetam kicošima i admiralima, ali suviše dobro upravljam brodovima i ljudima da bi me se mogli otarasiti po kratkom postupku, tako što bi me ostavili negde u pustom svemiru. Sivena je surogat za to. To je pogranični svet: buntovnička siromašna provincija. Daleko je, dovoljno daleko da svi mogu biti zadovoljni.

I tako, ja trulim. Nema pobuna koje bi trebalo gušiti, a u poslednje vreme vicekraljevi pograničnih planeta se ne bune, bar ne otkako je, da bi pružio primer, slavni pokojni otac Njegovog carskog veličanstva sredio Mauntela sa Parameja."

"Bio je to jak car", promrmlja Bar.

"Da, a i takvih treba više. Car je moj gospodar, podsećam vas. Ja štitim njegove interese."

Bar nezainteresovano sleže ramenima. "U kakvoj je ovo vezi s predmetom?"

"Pokazaću vam to u dve reči. Čarobnjaci koje sam pominjao dolaze odonud - odonud iza pograničnih stražara, odonud gde su zvezde retke..."

"Gde su zvezde retke", citirao je Bar, "a svemira stud prožima grud."

"To je poezija?" namršti se Riozi. U ovom času stih je delovao frivolno. "U svakom slučaju sa Periferije su - iz jedine oblasti gde se mogu slobodno boriti za slavu Cara."

"I da tako poslužite interesima Njegovog carskog veličanstva, a i da zadovoljite sopstvenu sklonost prema dobrom boju?"

"Tačno. Ali moram znati protiv čega se borim, i tu mi vi možete pomoći."

"Kako znate?"

Riozi je grickao kolačić. "Znam, jer već tri godine pratim svaku glasinu, svaki mit, svaki šušanj o čarobnjacima - i iz cele biblioteke podataka koje sam sakupio samo se dve izolovane činjenice jednostavno slažu, te su stoga pouzdane i tačne. Prva bi bila da čarobnjaci dolaze sa one ivice Galaksije koja je prema Siveni, a druga da se vaš otac susreo sa jednim čarobnjakom, živim i stvarnim, i da je sa njim razgovarao."

Dok ga je stari Sivenjanin netremice posmatrao, Riozi produži: "Biće bolje da mi kažete sve što znate..."

Bar zamišljeno odvrati: "Bilo bi zanimljivo saopštiti vam neke stvari. Bio bi to moj psihoistorijski opit."

"Kakav opit?"

"Psihoistorijski." U starčevom osmehu bilo je neke neprijatne oštine. A onda dodade odsečno: "Biće bolje da uzmete još čaja. Biću malo opširniji."

Duboko se zavalila u meke jastuke na naslonjači. Zidna svetla se prigušila do ružičasto-slonovačastog sjaja koji je ublažio čak i vojnikov oštri profil.

Dukem Bar započe svoje kazivanje: "Moje sopstveno saznanje plod je dve slučajnosti: slučajnosti da sam sin svog oca i da sam rođen u svojoj zemlji. Sve je započelo pre više od četrdeset godina, ubrzo posle Velikog pokolja, kada je moj otac bio izbeglica u šumama na jugu, a ja tobđžija u ličnoj floti vicekralja. Onog istog vicekralja, uzgred budi rečeno, koji je naredio Pokolj i koji je posle umro onako svirepom smrću."

Bar se ozbiljno osmehnu i produži: "Otac mi je bio carski patricije i sivenijanski senator. Zvao se Onum Bar."

Riozi ga nestrpljivo prekide: "Okolnosti njegovog progonstva su mi dobro poznate. Ne morate se na tome zadržavati."

Sivenjanin ne obrati pažnju na njega i bez ikakve promene nastavi: "Tokom njegovog izgnanstva nekakav lutalica naiđe na njega; trgovac sa ivice Galaksije; mladić koji je govorio sa stranačkim naglaskom i ništa nije znao o novijoj istoriji Carstva, a bio je zaštićen sopstvenim atomskim poljem."

"Sopstvenim zaštitnim poljem?" planu Riozi. "Izmišljate. Koji bi generator bio dovoljno jak da kondenzuje zaštitni omotač do veličine jednog jedinog čoveka? Tako mi Velike Galaksije, da li je pred

sobom gurao na kolicima atomski generator od pet hiljada mirijatona?"

Bar staloženo odgovori: "Bio je to čarobnjak o kome slušate šaputanja, priče i mitove. Naziv 'čarobnjak' nije olako zaslužen. Nije nosio generator koji bi bio toliko veliki da se vidi, ali ni najteže oružje koje bi mogli poneti u ruci ne bi na njegovom zaštitnom polju napravilo ni boricu."

"Je li to čitava priča? Da li čarobnjake rađaju maštanja starca slomljenog od patnje i progonstva?"

"Priča o čarobnjacima potiče pre vremena u kome je živio moj otac, gospodine. A dokaz je mnogo određeniji. Pošto se oprostio od mog oca, taj trgovac, koga ljudi nazivaju čarobnjakom, posetio je nekog tehčoveka u gradu u koji ga moj otac beše uputio, i tamo je ostavio generator zaštitnog polja istog tipa kakav je i sam nosio. Nakon svog povratka iz izgnanstva, po pogubljenju krvavog vicekralja, moj otac je uzeo generator. Dugo mu je trebalo da ga pronađe..."

Generator visi iza vaših leđa na zidu, gospodine. Ne radi. Radio je samo prva dva dana, no, ako ga budete razgledali, videćete da ga nije konstruisao niko iz Carstva."

Bel Riozi se maši za pojas od metalnih beočuga koji je visio na izvijenom zidu. Pojas se od zida odvoji uz laki srkutavi šum, jer je na laki dodir njegove ruke prestala slaba adhezioni sila. Njegovu pažnju privuče elipsoid na sredini pojasa. Bio je veličine oraha.

"To..." zausti on.

"To je bio generator", klimnu glavom Bar. "No, bio je to generator. Tajna njegovog funkcionisanja se sada ne može otkriti. Subelektronska ispitivanja pokazala su da je fuzijom pretvoren u grudvicu metala, a ni najpažljivija analiza sheme difrakcije nije omogućila da se uoče delovi koji su postojali pre fuzije."

"Znači, vaš 'dokaz' se još uvek zadržava na nesigurnoj granici reči nepotkrepljenih nekim konkretnim dokazom."

Bar sleže ramenima: "Tražili ste od mene ono što znam, zapretivši da ćete mi to znanje silom iznuditi. Ukoliko rešite da ga primite sa skepsom, šta to meni znači? Želite li da prekinem?"

"Nastavite!" pomalo grubo zatraži general.

"Posle očeve smrti nastavio sam sa istraživanjem, a u pomoć mi je pritekla ona druga slučajnost koju sam vam pomenuo, pošto je

Sivena bila dobro poznata Hariju Seldonu."

"A ko je Hari Seldon?"

"Hari Seldon je bio naučnik u doba vladavine cara Dalubena IV. Bio je psihoistoričar, poslednji i od svih najveći. Jednom je posetio Sivenu, i to dok je Sivena bila veliki trgovački centar, bogat umetnostima i naukama."

"Hm", kiselo progundā Riozi, "postoji li neka planeta koja stagnira a da ne tvrdi da je bila zemlja obilja u drevnim danima?"

"Dani o kojima ja govorim su oni od pre dva veka, kada je Car još uvek vladao sve do najudaljenije zvezde; kada je Sivena bila svet u unutrašnjosti, a ne poluvarvarska pogranična provincija. U to doba Hari Seldon je predskazao opadanje carske moći i konačno varvarizovanje čitave Galaksije."

Riozi se iznenada nasmeja: "To je predvideo? Onda je loše predvideo, moj čestiti naučniče. Pretpostavljam da sebe tako nazivate. Pa, Carstvo je sada moćnije nego što je ikada bilo za poslednjih hiljadu godina. Vaše stare oči je zaslepila sumornost granice. Trebalo bi da opet posetite unutrašnje svetove: da dođete u toplotu i obilje središta."

Starac ozbiljno odmahnu glavom: "Cirkulacija najpre prestaje na spoljnim ivicama. Biće potrebno još vremena da propadanje zahvati srce. Odnosno, očigledno, svima vidljivo propadanje, za razliku od unutrašnjeg koje je već petnaest vekova stara priča."

"I tako je taj Hari Seldon video u budućnosti jednu Galaksiju jednoobraznog varvarstva", raspoloženo primeti Riozi.

"I onda, a?"

"Zbog toga je osnovao dve zadužbine, na potpuno suprotnim krajevima Galaksije - zadužbine u koje su ušli najbolji, najmlađi i najjači, kako bi se one umnožavale, rasle i razvijale. Brižljivo su odabrani svetovi na koje su smeštene, kao i vreme i okolina. Sve je to urađeno na takav način da budućnost, kako su je predviđali neoborivi proračuni psihoistorije, dovede do njihovog postepenog izrastanja u zametak Drugog galaktičkog carstva - skraćujući tako neizbežni interregnum varvarstva sa dugih trideset hiljada na jedva jednu jedinu hiljadu godina."

"Kako ste sve to otkrili? Kao da vam je sve poznato do u pojedinosti."

"Nije, i nikada nije bilo", sabrano odgovori patricije. "To je mučan rezultat spajanja izvesnih dokaza koje je moj otac pronašao i ono nešto više dokaza koje sam sam pronašao. Osnova je krhka, a nadgradnja romantizovana, kako bi se popunile ogromne praznine. Ipak, ubeđen sam da je u suštini priča tačna."

"Lako postajete ubeđeni."

"Zar? Trebalo je četrdeset godina istraživanja."

"Hm. Četrdeset godina! Pitanje bih rešio za četrdeset dana. Zapravo, verujem da to i treba da učinim. Biće to - na drugi način."

"A kako ćete to učiniti?"

"Na očigledan način. Postaću istraživač. Mogao bih pronaći tu Zadužbinu o kojoj govorite i rođenim se očima uveriti. Kažete da postoje dve?"

"Zapisi govore o dve. Dokazi u prilog tome nađeni su samo za jednu od njih, što je i razumljivo, jer je druga na samom kraju druge osovine Galaksije."

"Pa, posetićemo obližnju." General ustade i popravi pojas.

"Znate li gde treba da idete?" upita Bar.

"U izvesnom smislu. U arhivi prethodnog vicekralja, onog kojeg ste tako efektno ubili, postoje sumnjive priče o varvarima sa spoljnih svetova. U stvari, jedna od njegovih kćeri se udala za nekog varvarskog kneza. Naći ću put."

On pruži ruku: "Zahvaljujem na gostoprimstvu."

Dukem Bar dodirnu svojim prstima ispruženu ruku, naklonivši se pri tom zvanično. "Vaša poseta mi je prčinila veliku čast."

"A kad se vratim", nastavi Bel Riozi, "znaću da vam se zahvalim za obaveštenja koja ste mi pružili."

Dukem Bar ponizno otprati svog gosta do ulaza i tiho uputi vozilu koje se udaljavalo ove reči: "Ukoliko se vratiš."

2. ČAROBNJACI

ZADUŽBINA - ... Posle četrdeset godina ekspanzije Zadužbina se našla pred opasnošću koja joj je zapretila od Riozija. Epska vremena Hardina i Meloua behu prošla, a sa njima i izvesna prekaljena smelost i odlučnost...

ENCIKLOPEDIJA GALAKTIKA

U sobi su se nalazila četiri muškarca, a soba je bila po strani tako da joj se niko ne može približiti. Četiri čoveka brzo izmenjaše poglede, a zatim su dugo zurili u sto koji ih je razdvajao. Na stolu su se nalazile četiri boce i isto toliko napunjenih čaša, ali ih niko nije ni dotakao. Konačno čovek najbliži vratima ispruži ruku i poče da u laganom ritmu dobuje po stolu.

"Hoćete li tako daveka sedeti i čuditi se?" upita on. "Zar je važno ko će prvi govoriti?"

"Budi ti onda prvi", reče krupni čovek naspram njega. "Ti i treba da budeš najzabrinutiji."

Senet Forel se bezglasno, neveselo nasmeja. "Zato što sam najbogatiji. Pa... Ili možda očekujete da nastavim onako kako sam započeo. Ne verujem da ste zaboravili da je moja trgovačka flota bila ta koja je zarobila njihov izviđački brod."

"Imaš najveću flotu", upade treći čovek, "i najbolje pilote, a to na drugi način kazuje da si najbogatiji. Bio je to strašan rizik, a za nekog od nas bi bio još veći."

Senet Forel se ponovo nasmeja. "Postoji izvesna lakoća u preuzimanju rizika, koju sam od oca nasledio. Konačno, kod rizika je bitno to da ga opravda ono čime uzvraća. A o tome svedoči i činjenica da je neprijateljski brod izolovan i uzapćen bez ikakvih gubitaka po nas ili upozorenja ostalima."

Da je Forel pobočni srodnik Hobera Meloua otvoreno se priznavalo širom Zadužbine. A to da je nezakoniti sin Meloua takođe je bilo opšte poznato, ali prećutno.

Četvrti čovek lukavo zatrepta. S tankih usnica mu se izmigoljiše reči: "Ovakvo hvatanje brodića nije nešto zbog čega bi se spavalo na

lovorikama. Najverovatnije je da će to tog mladog čoveka još više razjariti."

"Misliš da su mu potrebni razlozi?" upita Forel.

"Mislim, a ovo će mu omogućiti da se ne mora sam truditi da ih isfabrikuje." Četvrti čovek je govorio sporo. "Hober Melou je drukčije postupao. A i Salvor Hardin. Oni su puštali druge da idu nesigurnim putevima sile, dok bi oni sami s pouzdanjem i tiho manevrisali."

Forel sleže ramenima. "Ovaj brod je potvrdio svoju vrednost. Razlozi su jeftini, a njega smo prodali uz dobru zaradu." U glasu je zvonilo zadovoljstvo rođenog trgovca. On produži: "Mladić je iz starog Carstva."

"To smo znali", s brundavim nezadovoljstvom primeti drugi čovek, onaj krupni.

"U to smo sumnjali", blago ga ispravi Forel. "Kada se pojavi neki čovek sa brodovima i bogatstvom, nudeći prijateljstvo i trgovinu, razumno je ne suprotstavljati mu se sve dok se ne uverimo da unosna maska nije na kraju krajeva lice. No, sada ..."

Jedva primetno vajkanje osećalo se u glasu trećeg čoveka: "Trebalo je da budemo oprezniji. Trebalo je da ga ranije otkrijemo. Da otkrijemo pre nego što smo ga pustili da ode. To bi bila prava mudrost."

"To je već razmatrano i okončano", odgovori Forel. Odlučnim pokretom on odbaci to pitanje.

"Vlada je popustljiva", požali se treći čovek. "Gradonačelnik je idiot." Četvrti redom pogleda u ostalu trojicu, a onda iz usta izvadi patrljak cigare. Nemarno ga spusti u prorez sa svoje desne strane, gde smesta bi bešumno uništen.

On sarkastično primeti: "Nadam se da je poslednji govornik reč uzeo samo iz navike. Mogli smo se bar ovde priseliti da smo mi vlada."

Začu se odobravajući žamor.

Očice četvrtog čoveka behu uperene u sto. "Ostavimo onda vladinu politiku na miru. Ovaj mladić ... ovaj stranac mogao je biti potencijalni kupac. Bilo je takvih slučajeva. Svaki od vas trojice je pokušao da ga ulagivanjem namami na zaključenje predugovora. Naš sporazum - nepisani sporazum - to ne dozvoljava, a vi ste ipak pokušali."

"Pa i ti si", progundā drugi.

"To znam", mirno odvrati četvrti čovek.

"Da zaboravimo onda ono što je trebalo da ranije učinimo", nestrpljivo upade Forel, "a da nastavimo s onim što sada treba preduzeti. Uostalom, i da smo ga zatvorili ili ubili, šta bi onda bilo? Ni sada nismo sigurni kakve su mu namere, a i da su najgore ne bismo mogli uništiti Carstvo tako što bismo jednom jedinom čoveku oduzeli život. Možda tamo flote i flote samo i čekaju na to da se on ne vrati." "Tačno", složi se četvrti čovek. "A šta si izvukao iz tog broda koji si zarobio? Suviše sam star za ovoliko pričanje."

"Može se ispričati u nekoliko reči", ljutito će Forel.

"On je carski general, ili ima već tamo neki njihov sličan čin. Mlad je čovek, koji je svoju blistavu vojničku veštinu dokazao - tako mi kažu - i idol je svojih ljudi. Sasvim romantična karijera. Nema sumnje da su priče koje o njemu ispredaju napola istina a napola laž, ali čak i tako izgleda da je obrazac čudesnog čoveka."

"Ko su ti 'oni'?" zapita drugi čovek.

"Posada zarobljenog broda. Čujte, snimio sam sve njihove izjave na mikrofilm i čuvam ga na sigurnom mestu. Ukoliko budete želeli, kasnije ga možete videti. Možete i sami razgovarati s ljudima, ako budete smatrali da je to neophodno. Rekao sam vam ono bitno."

"Kako si im to izmamio? Kako znaš da govore istinu?"

Forel se namršti. "Nisam bio nežan, dragi moj gospodine. Mrcvario sam ih, zaludeo drogama i nemilosrdno upotrebljavao sondu. Progovorili su. Možete mi verovati."

"U staro vreme", bez veze, iznebuha reče treći čovek, "koristili bi čistu psihologiju. Bezbolno, znate, ali veoma pouzdano sredstvo. Nema mogućnosti za podvalu."

"E mnogo šta su u staro vreme imali", suvo primeti Forel. "Ovo je novo vreme."

"Ali šta on traži ovde", upita četvrti, "taj general, taj čudesni romantični čovek?" Bio je tvrdoglavo, zamarajuće uporan.

Forel ga oštro pogleda. "Misliš da poverava pojedinosti državne politike svojoj posadi? Nisu znali ništa. O tome ništa iz njih nisam mogao izmamiti, a samo Galaksija zna koliko sam pokušavao."

"Da sami izvlačimo zaključke, očigledno." Forelovi prsti počеше ponovo da tiho dobuju. "Mladić je vojni rukovodilac Carstva, a pretvarao se da je nekakav knez sa jednog od raštrkanih sistema u nekom zabačenom kutu Periferije. Već samo ta činjenica uverava

nas da su njegovi pravi motivi takvi da mu ne bi koristilo da ih znamo. Spojte prirodu njegovog zanata sa činjenicom da je u vreme mog oca Carstvo već potpomoglo jedan napad na nas - i mogućnosti postaju zloslutne. Prvi napad nije uspeo. Sumnjam da nas je Carstvo zbog toga zavolelo."

"U tvojim nalazima nema ničega što pruža izvesnost?", uzdržano upita četvrti čovek. "Ništa nisi zadržao za sebe?"

Forel spokojno odgovori: "Ništa nisam zadržao za sebe. Od sada ne dolazi u obzir poslovno suparništvo. Jedinstvo nam se nameće."

"Rodoljublje?" U tankom glasu trećeg čoveka osećala se poruga.

"Do đavola s rodoljubljem", mirno odgovori Forel. "Misliš da bih dao i dva atomska oblačića za buduće Drugo carstvo? Misliš da bih rizikovao ijednu trgovačku misiju da bih njemu krčio put? No - misliš li da bi carsko osvajanje pomoglo mom ili tvom poslu? Ukoliko Carstvo pobedi biće dovoljno žudnih strvinara koji će zatražiti svoj udeo u ratnom plenu."

"A taj ratni plen bili bismo mi", suvo dopuni četvrti.

Iznenada, drugi čovek prekide svoje ćutanje, jarnosno pomerajući svoju telesinu tako da pod njim zakrcka stolica.

"Ali čemu ovaj razgovor? Carstvo ne može pobediti, zar ne? Postoji Seldonovo tvrđenje da ćemo na kraju mi biti osnivači Drugog carstva. Ovo je samo jedna od kriza. Pre ove već ih je bilo tri."

"Samo jedna od kriza, da!" razmišljao je Forel. "Ali u prve dve imali smo Salvora Hardina da nas predvodi, a u trećoj je tu bio Hober Melou. Koga sad imamo?"

Sumorno je gledao u ostale, a zatim nastavi: "Seldonova psihoistorijska pravila, na koja je tako ugodno osloniti se, verovatno sadrže i izvesnu normalnu inicijativu samih žitelja Zadužbine kao jednu od promenljivih veličina. Seldonovi zakoni pomažu onima koji se sami pomažu."

"Prilika čini čoveka", primeti treći. "Eto ti još jedne poslovice."

"Na to ne možete računati, ne s apsolutnom izvesnošću", progundā Forel. "Meni izgleda da bi ovo bio put. Ukoliko je ovo četvrta kriza, onda je nju Seldon predvideo. Ukoliko je predvideo, onda se ona može savladati i za to postoji način. Carstvo je jače od nas, a uvek je to i bilo. No, ovo je prvi put da nam preti opasnost od njegovog neposrednog napada, tako da ta jačina postaje strahovito preteća. A

ako se ono može poraziti, to opet mora biti, kao i kod svih ranijih kriza, nekim drugim metodom a ne samom silom. Moramo neprijatelju pronaći slabu stranu i tu napasti."

"A koja bi to bila slaba strana?" upita četvrti. "Nameravaš li da nam izložiš neku teoriju?"

"Ne. Do toga bih tek hteo da dođem. Naši veliki vođi u prošlosti uvek bi uočili slabe tačke svog neprijatelja i na njih bi ciljali. Ali sada ..."

U njegovom glasu je bilo neke bespomoćnosti, tako da za trenutak niko ništa ne reče.

A onda će četvrti: "Potrebni su nam špijuni."

Forel se žustro okrenu prema njemu. "Tačno! Ne znamo kada će Carstvo napasti. Možda ima vremena."

"Hober Melou je sam otišao u dominione Carstva", predloži drugi čovek.

No Forel odrečno odmahnu glavom. "Ne tako neposredno. Niko od nas nije baš sasvim mlad, a svi smo zarđali od birokratisanja i administracije. Potrebni su nam mladi ljudi koji su već na terenu..."

"Samostalni trgovci?" upita četvrti.

Na to Forel klimnu i prošapta: "Ukoliko još ima vremena..."

3. MRTVA RUKA

Bel Riozi prekide svoje nervozno koračanje i s očekivanjem pogleda u ađutanta koji je ulazio. "Ima li kakvih vesti o Zvezdici?"

"Nikakvih. Izvidnički brod je prokrstarilo svemirom, ali instrumenti nisu ništa otkrili. Kapetan Jumi javlja da je flota spremna da smesta stupi u napad radi odmazde."

General odmahnu glavom. "Ne, ne zbog jednog patrolnog broda. Još ne. Kaži mu da udvostruči ... Čekaj! Napisaću poruku. Neka je šifruju i prenesu neprobojnim snopom."

Govoreći, nešto je napisao, a zatim ćušnu papir oficiru koji je čekao.

"Da li je stigao Sivenjanin?"

"Još nije."

"Postaraj se da ga dovedu ovamo čim stigne."

Ađutant odrešito salutira i iziđe. Riozi produži da korača kao da je u kavezu.

Kada se vrata ponovo otvoriše, na pragu je stajao Dukem Bar. Polako stupajući za ađutantom ušao je u bleštavu odaju na čijoj se tavanici nalazio ukrašeni stereotipski model Galaksije, dok je na sredini ukrućeno stajao Bel Riozi u pohodnoj uniformi.

"Dobar dan, patricije!" General stopalom odgurnu stolicu, rukom otpuštajući ađutanta uz reči: "Vrata će ostati zatvorena sve dok ih ja ne otvorim."

Stajao je pred Sivenjaninom, raskoračen, grčevito stežući iza leđa jednom šakom zglavak druge, polagano i zamišljeno se klateći na vrhovima stopala.

A onda oštro upita: "Patricije, jeste li vi veran podanik Cara?"

Bar, koji je do tog trenutka ravnodušno ćutao, neuzbuđeno svede guste obrve. "Nemam razloga da volim carsku vladavinu."

"Što je daleko od toga da bi se za vas moglo reći da ste izdajnik."

"Tačno. No, sama činjenica da čovek nije izdajnik takođe je još veoma daleko od prihvatanja da se bude aktivan pomagač."

"I to je obično tačno. Ali ako biste u ovom času odbili da pružite pomoć", naglašavajući reče Riozi, "to bi se smatralo veleizdajom, te bi se odgovarajuće i postupilo."

Barove obrve se sastaviše. "To kamdžijan je rečima zadržite za vaše potčinjene. Meni će biti dovoljno ako mi prosto saopštite vaše potrebe i želje."

Riozi sede i prekrsti noge. "Bare, pre pola godine već smo vodili jedan razgovor."

"O čarobnjacima?"

"Da. Sećate li se šta sam rekao da ću učiniti?"

Bar potvrdi glavom. Ruke su mu mlohavo počivale na krilu. "Spremali ste se da ih posetite u njihovom prebivalištu, a ova četiri meseca bili ste odsutni. Da li ste ih pronašli?"

"Pronašao njih? To jesam", povika Riozi. Kao da mu se stezalo srce dok je odgovarao. Izgledalo je kao da se jedva suzdržava da ne zaškrguće zubima. "Patricije, nisu oni čarobnjaci, oni su đavoli. To je tako daleko od pameti kao što je to ona spoljna maglina daleko odavde. Pomislite! To je svet veliki kao maramica, kao nokat; sa tako bednim prirodnim bogatstvima; tako sićušne snage; sa tako mikroskopskim stanovništvom da ne bi bilo dovoljno ni da naseli najzaostaliije svetove prašnjavih prefektura Tamnih Zvezda. A uprkos svemu, to je toliko ponosan i ambiciozan narod da tiho i metodično sanja o vladavini nad Galaksijom.

U sebe su toliko sigurni da čak i ne žure. Nastupaju polako i flegmatično, govore da je neophodno da proteknu stoleća. Natenane gutaju svetove; šunjaju se kroz sistem sa dokonim samozadovoljstvom.

A imaju u tome i uspeha. Niko ih ne zadržava. Izgradili su prljavu trgovačku zajednicu koja svoje pipke pruža kroz sisteme, a i dalje nego što bi se usudili da se otisnu njihovi brodovi-igračke. Njihovi trgovci - kako ti njihovi predstavnici sami sebe nazivaju - prodiru na parseke."

Dukem Bar prekide ovu gnevnu bujicu: "Šta je od ovoga tačno, a šta običan bes?"

Vojnik zadrži dah i pomiri se: "Bes me ne zaslepljuje. Kažem vam da sam bio na svetovima bližim Siveni nego Zadužbini, gde je Carstvo daleki mit, a trgovci živa istina. I nas su držali za trgovce."

"Da li vam je sama Zadužbina rekla da teži za vlašću nad Galaksijom?"

"Rekla!" Riozi se ponovo razjari. "Nije to stvar o kojoj bi mi govorili.

Zvaničnici mi ništa nisu rekli. Govorili su samo o poslu. Ali razgovarao sam sa običnim ljudima. Upijao sam ideje prostog naroda, njihovu 'najavljenju sudbinu', njihovo spokojno prihvatanje velike budućnosti. To je nešto što se ne da sakriti, taj sveopšti optimizam koji čak i ne pokušavaju da prikriju."

Sivenjanin je otvoreno pokazivao izvesno smireno zadovoljstvo. "Primetićete da je ovo prilično tačno potvrdilo moju rekonstrukciju događaja, na osnovu kukavnih podataka koje sam o tom predmetu uspeo da prikupim."

Uz uvređeni sarkazam Riozi odgovori: "Nema sumnje da je to pohvala vašoj analitičkoj sposobnosti. No, to je i žestok i opipljiv komentar rastuće opasnosti koja pretila zemljama Njegovog carskog veličanstva."

Bar nezainteresovano sleže ramenima, dok se Riozi iznebuha naže napred i, uhvativši starca za ramena, zagleda se sa neobičnom blagošću u njegove oči.

"Patricije, nećemo tako. Ne želim da se varvarski ponašam. Što se mene tiče, sivenjanska netrpeljivost prema Carstvu gnusan je teret i učiniću sve što je u mojoj moći da je iskorenim. No, moja nadležnost je vojna, a mešanje u građanske stvari je nemoguće. Dodelo bi do mog opoziva i naprečac bi uništilo moju korisnost. Shvatate li to? Znam da shvatate. I zato neka između vas i mene ono grozno delo od pre četrdeset godina bude naplaćeno vašom osvetom nad počiniocem tog nedela i neka bude zaboravljeno. Potrebna mi je vaša pomoć. Otvoreno to priznajem."

Glas mladog čoveka postade molećiv, ali Dukem Bar blago odrečno odmahnu glavom.

Riozi uporno produži: "Ne shvatate, patricije, a sumnjam u svoju sposobnost da vam objasnim. Nisam kadar da budem rečit kao vi. Vi ste učen čovek, a ja ne. Ali jedno vam mogu reći. Ma šta mislili o Carstvu, priznaćete mu i velike zasluge. Njegove vojske su počinile pojedinačna zločinačka dela, ali su uglavnom bile sila mira i civilizacije. Carska flota je stvorila Pax Imperium koji je dve hiljade godina vladao širom Galaksije. Uporedite dva milenijuma mira u znaku sunca i svemirskog broda Carstva sa dva milenijuma međuzvezdane anarhije, koji su im prethodili. Pomislite na ratove i pustošenja iz drevnih dana, pa mi recite zar nije Carstvo, uz sve

svoje greške, zaslužio da se očuva?"

On ubedljivo nastavi: "Setite se na šta je svedena spoljna ivica Galaksije u ovo doba odvajanja i samostalnosti, a onda se upitajte da li biste zbog sitne osvete dozvolili da se od provincije pod zaštitom moćne flote Sivena sroza na varvarski svet u varvarskoj Galaksiji, potpuno ogrezloj u iscepkanu nezavisnost, u sveopšte poniženje i bedu."

"Zar stvari tako loše stoje - i zar će to biti tako skoro?" prošapta Sivenjanin.

"Ne!" priznade Riozi. "Sigurno je da bismo mi bili bezbedni čak i kada bi nam životi bili četiri puta duži. No, ja se za Carstvo borim, zarad njega i vojne tradicije, a to je samo moje osećanje koje na vas ne mogu preneti. Vojnoj tradiciji izgrađenoj na ustanovi Carstva ja služim."

"Postajete mistični, a uvek mi je teško da proniknem u nečiji misticizam."

"Nije važno. Shvatate, nadam se, opasnost koja pretila od ove Zadužbine?"

"Na to što vi nazivate opasnošću ja sam vam ukazao i pre nego što ste se otisnuli sa Sivene."

"Onda shvatate i to da se to u začetku mora zaustaviti, ili će to, možda, biti nemoguće. Za tu Zadužbinu ste znali pre nego što je iko za nju čuo. O njoj više znate od ikoga u Carstvu. Možda znate i to kako bi bilo najbolje da se napadne, a verovatno biste nas mogli upozoriti na njene protivmere. Hajde da budemo prijatelji."

Dukem Bar ustade i bez uvijanja reče: "Pomoć koju bih vam mogao pružiti ne znači ništa. Lišiću vas nje jr suviše očekujete."

"Ja ću ocenjavati vrednost te pomoći."

"Ne, govorim ozbiljno. Ni sva sila Carstva ne može srazmerno taj pigmejski svet."

"Zašto?" Bel Riozijeve oči silovito zasijaše. "Ne, ostanite tu gde ste. Ja ću vam reći kada se možete udaljiti. Zašto ne? Varate se ukoliko mislite da sam potcenio tog neprijatelja kojeg sam otkrio." Oklevajući, on nastavi. "Patricije, na povratku sam izgubio jedan brod. Nemam dokaza da je pao u ruke Zadužbini, ali od tada mu se nije ušlo u trag, a da je bio neki običan udes na njegovu olupinu bismo sigurno na svom putu naišli. Nije to veliki gubitak - ni kao ujed

buve - međutim, to može značiti da je Zadužbina započela sa neprijateljstvima. Takva žustrina i neobaziranje na posledice mogu značiti da postoji neka tajna vojska o kojoj ništa ne znam. Možete li mi pomoći tako što ćete mi odgovoriti na jedno pitanje? Kolika je njihova vojna moć?"

"Nemam pojma."

"Objasnite mi onda na svoj način. Zašto kažete da Carstvo ne može poraziti tako malog neprijatelja?"

Sivenjanin ponovo sede i skrenu oči od Riozijeovog ustakljenog pogleda. Govorio je s naporom.

"Zbog toga što imam vere u načela psihoistorije. Neobična je to nauka. Matematičku zrelost je dosegla s jednim jedinim čovekom, Harijem Seldonom, a sa njim je i umrla jer od tada nijedan čovek nije mogao savladati sve njene složenosti. Međutim, u kratkom razdoblju pokazala se najmoćnijim sredstvom za proučavanje čovečanstva koje je ikad pronađeno.

Ne pokušavajući da prognozira postupke ljudskih jedinki, formulisala je određene zakone na osnovu kojih se, uz matematičku analizu i eksploataciju, može prognozirati i voditi masovna akcija ljudskih skupina."

"Pa..."

"Seldon i njegovi saradnici su tu psihoistoriju primenili u potpunosti kod osnivanja Zadužbine. Mesto, vreme i uslovi, sve se to matematički zaverilo, a stoga i neumitno, prema razvoju jednog sveopšteg Carstva."

Riozijeov glas je podrhtavao od negodovanja. "Hoćete da kažete da ta njegova veština predviđa da ću ja napasti Zadužbinu i izgubiti tu i tu bitku iz tog i tog razloga? Pokušavate da kažete da sam glupavi robot koji sledi predodređeni put ka uništenju?"

"Ne", oštro uzvratila stari patricije, "već sam napomenuo da nauka nema ništa sa pojedinačnim postupcima. Predviđanja se odnose na širu pozornicu."

"Znači, nalazimo se u čvrstoj ruci boginje istorijske nužnosti?"

"Psihoistorijske nužnosti", blago ga ispravi Bar.

"A šta biva ukoliko iskoristim svoju slobodu volje? Ako odlučim da napadnem iduće godine, ili da uopšte ne napadnem? Koliko je boginja prilagodljiva? Koliko dovitljiva?"

Bar sleže ramenima: "Napadnite odmah ili nikada; s jednim jedinim brodom ili sa celom vojskom Carstva; vojnom silom ili ekonomskim pritiskom; otvoreno objavljujući rat ili podmuklo iz zasede. Učinite što god želite, izražavajući u potpunosti slobodu volje. Ipak ćete izgubiti."

" Zbog mrtve ruke Harija Seldona?"

"Zbog mrtve ruke proračuna ljudskog ponašanja koje se ne može zaustaviti, skrenuti, niti odložiti."

Dva čoveka ukrstiše poglede, a onda se general povuče unazad.

On samo reče: "Prihvatam taj izazov. Mrtva ruka će se ogledati protiv žive volje."

4. CAR

KLEON II - ...Poznatiji kao "Veliki." Poslednji moćni car Prvog carstva, značajan je po političkoj i umetničkoj renesansi do koje je došlo za vreme njegove duge vladavine. Romantičnim dušama poznatiji je, pak, po svojoj vezi sa Belom Riozijem, dok je za običnog čoveka on prosto "Riozijev Car." Ne bi se smelo dozvoliti da zbivanja iz poslednje godine njegove vladavine bace u zasenak četrdeset godina ...

ENCIKLOPEDIJA GALAKTIKA

Kleon II, poznatiji kao 'Veliki'. Poslednji moćni car Prvog carstva bolovao je od neke bolne bolesti čiji se uzrok nije mogao utvrditi. Zbog nekih čudnih obrta u ljudskim sudbinama ta dva tvrđenja se uzajamno ne isključuju, pa čak i nisu naročito neskladna. U istoriji postoji zamarajuće dug broj takvih ranijih slučajeva.

No Kleonu II nije stalo do takvih ranijih slučajeva. Meditiranje nad dugačkom listom sličnih slučajeva ne bi čoveku ublažilo patnju ni za jedan elektron. Malo bi mu bilo lakše kada bi se prisetio da je njegov pradedo bio gusarski vladar na nekoj tačkici od planete, dok on sam spava u palati Amenetika Velikog kao naslednik loze galaktičkih vladara koja se protezala tamo daleko u mutnu prošlost. Nikakvu mu utehu sada nije mogla pružiti ni činjenica da su naponi njegovog oca očistili Carstvo od svih žarišta buntovništva, vrativši Carstvu mir i jedinstvo kao u vreme Stanela VI, a ni to da zahvaljujući tim naporima za dvadeset i pet godina njegove vladavine nijedan oblačak pobune nije pomutio njegovu sjajnu slavu.

Car Galaksije i Sveopšti gospodar je jadikovao, zabacujući svoju glavu unazad prema okrepljujućem energetsom polju oko uzglavlja. To polje je pružalo mekoću bez dodira, i uz njegovo prijatno podrhtavanje Kleon se malo opustio. S naporom se uspravio u sedeći položaj i mrzovoljno zurio u udaljene zidove velike odaje. Bila je to nepodesna soba da se u njoj bude sam. Bila je prevelika. Sve sobe su bile prevelike.

Ali bolje je biti i sam tokom ovih nastupa nemoći, nego podnositi kljucanje dvorjana, njihovo preterano saosećanje, njihovu meku, popustljivu tupost. Bolje je biti sam, nego posmatrati te otužne maske iza kojih se roje misli o izgledima za smrt i o sreći kod nasleđivanja.

Misli mu odoše dalje. Tu su njegova tri sina; tri mladića uspravna stasa, puna obećanja i vrline. Gde li oni to iščezavaju u ovakve loše dane? Iščekuju, bez sumnje. Jedan posmatra drugog, a svi njega.

Nespokojno se promeškolji. I taj Brodrig, koji uporno traži prijem. Verni Brodrig, prostog porekla, veran samo zbog toga što ga jednodušno i iz dubine duše toliko mrzi da ta mržnja predstavlja jedinu tačku saglasnosti za tuce klika koje su delile njegov dvor.

Brodrig - odani miljenik - prinuđen da bude odan, jer će za njega jedan dan posle smrti Cara postojati samo atomska komora, izuzev ukoliko ne bude posedovao najbrži brod u Galaksiji i njime uhvati maglu na dan Careve smrti.

Kleon II dodirnu glatko dugme na doručju širokog divana i velika vrata u dnu odaje iščiliše u prozračnost.

Preko grimiznog tepiha približavao se Brodrig, koji kleče kako bi poljubio Carevu mlitavu šaku.

"Kako vaše zdravlje, premilostivi gospodaru?" tiho, uz prikladnu zabrinutost, upita Carev sekretar.

"Živ sam", razdraženo se obrecnu Car, "ukoliko je to neki život kad svaki dripac, kadar da pročita jednu medicinsku knjigu, može da me koristi kao slobodno i pristupačno polje za svoje nemoćne opite. Ukoliko postoji bilo kakav lek hemijskog, fizičkog ili atomskog porekla, koliko sutra će se pojaviti neko učeno blebetalo iz dalekih zakutaka Carstva da ga isproba. A pri tome će se pozivati na neku tek pronađenu knjigu, ili bolje reći na neki falsifikat.

Tako mi uspomene na oca", besno je grmeo, "kao da nema dvonošca koji bi bio u stanju da prouči boljku koja mu je pred očima i da pri tom upotrebi te iste oči. Nema nijednog koji bi umeo da izbroji otkucaje bila, a da pred sobom ne drži neku knjigu starostavnu. Bolestan sam, a oni to nazivaju 'nepoznatom boljkom'. Budale! Ukoliko kroz milenijum ljudska tela budu pronašla neki način da padaju koso, to će zauvek ostati nepomenuto u knjigama drevnih mudraca, i, stoga, i neizlečivo. Trebalo je da ti drevni mudraci žive

sada, ili ja nekada."

Car istrese poluglasno psovku, dok je Broderig pokorno čekao. Kleon II zlovoljno upita: "Koliko ih čeka napolju?" Mahao je glavom prema vratima.

Brodrig strpljivo odgovori: "U velikom predvorju nalazi se uobičajen broj."

"Neka čekaju. Zauzet sam državnim poslovima. Neka im to zapovednik Garde saopšti. Ili ne, čekaj, ne pominji državne poslove. Neka samo objavi da neće biti audijencije i neka pri tome zapovednik Garde turobno izgleda. Možda će se neki od tih šakala izdati."

Car se zlobno podsmehnu.

"Čuje se glas, premilostivi gospodaru", bez uvijanja reče Brodrig, "da imate smetnji sa srcem."

Carev osmeh jedva da se nešto razlikovao od malopredašnjeg podsmeha. "Naudiće više drugima nego meni, ukoliko neko bude delao na osnovu te glasine. Ali šta ti hoćeš? Da svršimo s tim."

Na pokret koji mu dade to dopuštenje Brodrig se podiže iz klečećeg stava i reče: "Radi se o generalu Belu Rioziju, vojnom guverneru Sivene."

"Riozi?" Kleon II se oštro namršti. "Ne sećam ga se. Stani, je li to onaj što mi je pre nekoliko meseci poslao onu zanesenjačku poruku? Da, sad se sećam. Vapio je za dopuštanjem da se baci na osvajanje u slavu Cara i Carstva."

"Tačno, premilostivi gospodaru."

Car se kratko nasmeja. "Da li bi ikad pomislio da imam još takvih generala, Brodriže? On kao da je neki čudan atavizam. Kakav je bio odgovor? Mislim da si se ti za njega postarao."

"Da, premilostivi gospodaru. Naloženo mu je da pošalje dopunska obaveštenja i da ne preuzima nikakve korake, koji bi uključivali i dejstvo flote, dok ne primi nova naređenja od Carstva."

"Hm. Prilično bezbedno. Ko je taj Riozi? Je li bio nekad na dvoru?"

Brodrig potvrdi glavom, a usta mu se jedva primetno iskriviše. "Karijeru je započeo kao pitomac u Gardi, pre deset godina. Imao je udela u onoj aferi sa Lemulom Klasterom."

"Lemul Klaster? Znaš, pamćenje me baš ne ... Je l' to beše ono kada je neki mladi vojnik spasao dva broda od čeonog sudara tako što je ... hm ... ili tako nešto?" On nestrpljivo odmahnu rukom. "Ne sećam

se pojedinosti. Beše to neki junački podvig."

"Riozi je taj vojnik. Zbog toga je bio unapređen", suvo reče Brodrig, "i bio postavljen na dužnost zapovednika broda."

"A sada je već vojni guverner jednog pograničnog sistema, iako mlad. Sposoban čovek, Brodriže."

"Nepouzdan je, gospodaru. Živi u prošlosti. Sanja o davnim danima, ili možda još više o mitovima o tome kakvi su davni dani bili. Sami po sebi takvi ljudi su bezopasni, ali ih njihov čudesni nedostatak realnosti pravi budalama u odnosu na druge." On dodade: "Čujem da svoje ljude drži u potpunoj pokornosti. On je jedan od vaših popularnih generala."

"Je li?" razmišljao je Car. "Pa, Brodriže, ne želim da mi služe samo nesposobnjakovići. Izvesno je da oni ne pružaju neki primer zavidne odanosti."

"Nesposoban izdajnik ne predstavlja nikakvu opasnost. Pažnju valja obratiti na sposobne."

"I sebe u njih ubrajaš, Brodriže?" Kleon II se nasmeja, a zatim napravi bolnu grimasu. "E, zaboravi malo na pridike. šta ima novo u vezi s tim mladim osvajačem? Nadam se da nisi došao samo da bi pripovedao svoje uspomene?"

"Gospodaru, stigla je još jedna zanimljiva poruka od generala Riozija."

"Oh? A o čemu?"

"Pronašao je zemlju tih varvara i zalaže se za vojnu ekspediciju. Obrazloženje mu je dugačko i prilično jednolično. Nema svrhe njime mučiti Vaše carsko veličanstvo, sada kad ste bolesni. Utoliko pre što će se podrobno razmotriti prilikom sednice Vlasteoskog saveta." On iskosa pogleda u Cara.

Kleon II se namrgodi. "Vlastela? Zar je ovo pitanje za njih, Brodriže? To će značiti nove zahteve za šire tumačenje Povelje. Na kraju se sve na to svede."

"Ne može se izbeći, gospodaru. Bilo bi bolje da je vaš uzvišeni otac mogao da poslednju pobunu uguši bez darivanja Povelje. No, kad je već tu, moramo je trpeti još neko vreme."

"Držim da si u pravu. Onda će se izneti pred vlasteline. No, čoveče, čemu tolika ozbiljnost? Konačno, to je nevažno pitanje. Uspeh na dalekoj granici sa ograničenim brojem vojnih jedinica jedva da je

državna stvar."

Brodrig se kiselo osmehnu i hladno reče: "To je stvar jednog romantičarskog idiota, ali i jedan romantičarski idiot može biti smrtonosno oružje kada se njime posluži neromantičarski pobunjenik. Gospodaru, taj čovek je ovde bio popularan, a popularan je i tamo. Mlad je. Ukoliko pripoji jednu ili dve zabludele varvarske planete, postaće osvajač. A mlad osvajač, koji je dokazao da je kadar da pobudi zanos kod pilota, rudara, trgovaca i sličnog ološa, uvek je opasan. Čak i ako ne želi da učini ono što je vaš uzvišeni otac učinio samozvancu Rikeru, neki od naših lojalnih vlastelina može se njime poslužiti kao svojim oružjem."

Kleon II brzo pomeri ruku i ukoči se od bola. Polagano mu je prolazilo, ali mu je osmeh bio bleđ, a glas šapat. "Dragocen si ti podanik, Brodriže. Uvek sumnjaš više nego što je neophodno, tako da je dovoljno da usvojim polovinu tvojih predostrožnih saveta i da budem potpuno bezbedan. Iznećemo ovo pred vlasteline. Videćemo šta će oni reći, pa ćemo preduzeti odgovarajuće mere. Nadam se da taj mladić nije već načinio neki neprijateljski potez."

"O tome ništa ne javlja, ali već traži pojačanje!"

"Pojačanje?" Careve oči suziše se od čuđenja. "Koliko vojske sada ima?"

"Deset brodova, gospodaru, sa svim pomoćnim plovilima. Dva broda su opremljena motorima iz stare Velike flote, jedan ima bateriju atomske artiljerije iz istog izvora. Ostali brodovi su novi, iz poslednjih pedeset godina, ali ipak u potpuno ispravnom stanju."

"Deset brodova bi trebalo da bude dovoljno za svaki razuman poduhvat. Pa, s manje od deset brodova moj otac je izvojevao prve pobede protiv samozvanaca. Ko su ti varvari protiv kojih se bori?"

Carski sekretar važno podiže obrve: "On ih naziva Zadužbinom."

"Zadužbina? Šta je to?"

"Nema joj traga, gospodaru. Pažljivo sam pretražio arhive. Ta oblast Galaksije spada u staru provinciju Anakreon, koja je ima već dva stoleća utonula u razbojništvo, varvarstvo i anarhiju. Međutim, u toj provinciji nema planete koja se zove Zadužbina. Na jednom mestu nejasno se pominje grupa naučnika otposlana u tu provinciju baš pred njeno izdvajanje od našeg pokroviteljstva. Trebalo je da pripreme neku enciklopediju." On se neodređeno nasmeši. "Mislim

da su je nazvali Enciklopedijska zadužbina."

"E", ozbiljno je razmišljao Car, "suviše je to slabašna veza da bi se mogla saopštiti drugima."

"Nisam za to gospodaru. Od te ekspedicije nije primljena ni jedna jedina reč posle porasta anarhije u toj oblasti. Ukoliko njihovi potomci još žive i ukoliko su zadržali taj naziv, sasvim je sigurno da su se vratili u varvarstvo."

"I tako, on traži pojačanje." Car uputi besan pogled svom sekretaru. "To je vrlo čudno - predlagati da se sa deset brodova stupi u borbu sa divljacima, a zatim, pre nego što je zadat ijedan udarac, tražiti pojačanje. Ipak, počinjem da se prisećam tog Riozija; bio je to zgodan dečko, iz verne porodice. Brodriže, ima u ovome nečeg složenog u što ne mogu da proniknem. Možda je to važnije nego što izgleda."

Prsti su mu se dokono poigravali svetlucavim čaršavom koji mu je pokrивao ukočene noge. "Trebalo bi da imamo tamo svog čoveka: nekog ko ima oči, pamet i odan mi je. Brodriže ..."

Sekretar pokorno obori glavu: "A brodovi, gospodaru?"

"Još ne!" Car je tiho ječao, postupno menjajući položaj. On iznemoglo uperi prst. "Ne, dok ne saznamo još nešto. Sazovi sednicu Vlasteonskog saveta na današnji dan kroz nedelju dana. Biće to dobra prilika i za novo osvajanje. Ja ću to progurati ili će se neki životi okončati."

Položio je svoju bolnu glavu na uzglavlje u čijem je treperavom energetskom polju bol znao da umine.

"Odlazi sad, Brodriže, i pošalji doktora. Od cele te bande on ti je najgori bezveznjaković."

5. RAT POČINJE

Sa Sivene, kao iz izvora zračenja, trupe Carstva oprezno su se otiskivale u tamu nepoznate Periferije. Džinovski brodovi prevaljivali su ogromne razdaljine što razdvajaju zvezde lutalice na rubu Galaksije i pipajući tražili put oko najdalje granice uticaja Zadužbine. Svetovi, doskora izolovani u dvovekovnom varvarstvu, ponovo doživeše da se na njihovom tlu nađe carska vlastela. Pred moćnom artiljerijom uperenom na glavne gradove zaklinjali su se na vernost. Garnizoni su ostajali, garnizoni ljudstva u uniformama Carstva sa oznakom svemirskog broda i sunca na ramenu. Starci su posmatrali i prisećali se zaboravljenih priča očeva njihovih dedova o onim vremenima kada je univerzum bio veliki, bogat i u miru, a svima je upravljao taj isti znak svemirskog broda i sunca.

Veliki brodovi nastaviše da predu svoju nit isturenih baza još bliže oko Zadužbine. A kako bi koji svet bio utkan na svoje mesto u tkivu, krenuo bi izveštaj Belu Rioziju koji je svoj glavni stan smestio u stenovitu, jalovu planetu lutalicu bez sunca.

Riozi je bio raspoložen i smešio se Dukemu Baru. "A šta vi mislite, patricije?"

"Ja? Kakvu uopšte vrednost mogu imati moje misli? Nisam vojnik."

Jednim umornim, zgađenim pogledom on upi pretrpani nered kamenom obložene odaje, izdubljene u zidu jedne špilje, kojoj su veštački vazduh, svetlost i toplota davali obeležje jedinog mehura života u prostranstvu sumorne planete.

On promrmlja: "Ako je do pomoći koju bih mogao ili želeo da vam pružim, mogli biste me vratiti na Sivenu."

"Još ne. Još ne." General obrnu svoju stolicu prema uglu u kome se nalazila ogromna, sjajnoprovidna lopta koja je prikazivala staru carsku prefekturu Anakreon sa njenim obližnjim sektorima.

"Kasnije, kad se ovo završi, vratićete se svojim knjigama i još ponečemu. Postaraću se da se vama i vašoj deci zauvek vrate porodični posedi."

"Hvala vam", s lakom ironijom reče Bar, "mada ne delim vašu veru u srećan ishod svega ovog."

Riozi se promuklo nasmeja. "Ne započinjite opet s vašim

proročanskim naricanjem. Ova mapa govori glasnije od svih vaših žalobnih teorija."

Blago je milovao krivudave, nevidljive obrise mape. "Umete li da čitate mape u radijalnoj projekciji? Umete? Onda pogledajte i sami. Zlatne zvezde predstavljaju carske teritorije, crvene one koje su potčinjene Zadužbini, a ružičaste one koje su po svoj prilici pod njenim ekonomskim uticajem. A sad gledajte..."

Riozijeva šaka pokri zaobljenu dršku i jedna oblast oštih belih tačkica polagano se pretvori u tamnoplave zvezde. Kao neka posuvraćena kupa one se grupisaše oko crvenih i ružičastih.

"Te plave zvezde su zauzele moje trupe", sa spokojnim zadovoljstvom reče Riozi, "a one i dalje napreduju. Otpora nigde nije bilo. Varvari su mirni. A, što je važnije, nije bilo nikakvog otpora ni od zadužbinskih trupa. Očigledno je da spavaju mirno i duboko."

"Prilično ste raštrkali vaše jedinice, zar ne?", upita Bar.

"Zapravo i nisam", odvrati Riozi, "iako to tako izgleda. Ključne tačke, gde imam garnizone i koje utvrđujem, relativno su malobrojne, ali pažljivo odabrane. Zbog toga je upotrebljeno malo jedinica, a strateški rezultat je veliki. Ima u tome mnogo prednosti, više nego što bi to izgledalo nekome ko nije brižljivo proučavao vasijsku taktiku, ali će zato, na primer, svakome biti jasno da mogu poći u napad iz bilo koje tačke opkoljavanja. Kad završim opkoljavanje Zadužbini će biti nemoguće da napada s boka ili s leđa. U odnosu na nju neću imati ni bok ni pozadinu.

Ova strategija prethodnog opkoljavanja već je isprobana, i to naročito pre nekih dve hiljade godina u kampanjama Lorisa VI, mada uvek nepotpuno; uvek uz znanje i pokušaje mešanja od strane neprijatelja. Ovo je nešto drugo."

"Idealan slučaj iz udžbenika?" Barov glas je bio slab i ravnodušan.

Riozi postade nestrpljiv: "Još uvek mislite da moja vojska neće uspeti?"

"Tako mora biti."

"Znate li da se u vojnoj istoriji još nije desilo da napadačke trupe konačno ne pobede, tamo gde je opkoljavanje bilo potpuno, izuzev ukoliko ne bi postojala neka spoljna flota dovoljne snage da razbije opsadu."

"Kad vi tako kažete."

"I dalje se držite svog mišljenja?"

"Da."

Riozi sleže ramenima. "Nek' vam bude."

Bar pusti da besno ćutanje potraje još neki trenutak, pa mirno upita:

"Da li ste dobili odgovor od Cara?"

Riozi izvadi cigaretu iz kutije koja se nalazila u zidu iza njegove glave, stavi kraj s filtrom među usne, brižljivo je pripali i reče: "Mislite na moj zahtev za pojačanje? Stigao je, ali to je sve. Samo odgovor."

"Bez brodova."

"Nijedan. Napola sam to i očekivao. Iskreno govoreći, patricije, nije trebalo da dozvolim da me vaše teorije navedu na to da ih uopšte zatražim. To stvara lažnu sliku o meni."

"Zaista?"

"Sasvim. Brodovi predstavljaju premiju. U poslednja dva veka u građanskim ratovima slupano je više od polovine Velike flote, a ono što je preostalo u prilično je trajavom stanju. Znate, to ne znači da brodovi koji se sada grade ne vrede ništa. Mislim da danas u Galaksiji nema čoveka koji bi mogao napraviti prvorazredni hiperatomski motor."

"To znam", reče Sivenjanin. Pogled mu je bio zamišljen i okrenut k sebi. "Nisam znao da i vi to znate. I tako, Njegovo carsko veličanstvo ne može da odvoji brodove. Psihoistorija je to mogla predvideti; zapravo, verovatno je to i učinila. Mogu da kažem da mrtva ruka Harija Seldona dobija prvu rundu."

Riozi oštro odgovori: "Bilo kako bilo, već imam dovoljno brodova, tako da vaš Seldon ne dobija ništa. Ukoliko situacija postane ozbiljnija, onda će biti još brodova. Osim toga, Car ne zna celu priču."

"Stvarno?" Šta mu niste saopštili?"

"Vaše teorije - očigledno." Riozi je imao zlurad izgled. "Priča je u svojoj osnovi neverovatna, uz sve dužno poštovanje prema vama. Ukoliko je dalji razvoj potkrepi, ukoliko mi događaji pruže dokaz, onda ću, ali tek onda, ukazati na smrtnu opasnost.

Osim toga", nemarno nastavi Riozi, "takva priča nepotkrepljena činjenicama ima ukus lese majeste koji teško da može goditi Njegovom carskom veličanstvu."

"Mislite da upozoriti ga da njegovom uzvišenom prestolu preti

opasnost da ga podrije šačica bednih varvara s kraja Galaksije ne bi bila opomena u koju bi verovao i koju bi shvatio? To vi, dakle, ništa od njega ne očekujete."

"Izuzev, ukoliko u nešto ne ubrajate Carevog specijalnog izaslanika."

"Čemu onda specijalni izaslanik?"

"Stari je to običaj. Neposredni predstavnik krune prisustvuje svakoj vojnoj kampanji koja je pod državnim pokroviteljstvom."

"Zaista? A zašto?"

"Na taj način se simbolično zadržava lično Carevo rukovođenje svakom kampanjom. Izaslanik je poprimio i jednu sekundarnu funkciju - obezbeđuje vernost generala. U tom pogledu nema uvek uspeha."

"Biće vam to malo nezgodno, generale. Znae, mešanje još jedne vlasti sa strane."

"U to ne sumnjam", Riozi malo pocrvene, "ali tu se ništa ne može ..."

Kraj generalove ruke se zažari prijernik i uz neprimetan trzaj valjak s porukom upade u žljeb. Riozi ga odmotat: "Odlično! Tu smo!"

Pomalo začuđeno, Dukem podiže obrve.

Riozi primeti: "Znae da smo zarobili jednog od tih trgovaca. Živog, a i njegov brod - potpuno netaknut."

"Čuo sam neku priču."

"E, upravo su ga doveli i kroz koji minut će biti ovde. Ostanite, patricije. Želim da budete ovde dok ga budem saslušavao. Prvenstveno sam vas zbog toga i pozvao danas. Vi ćete ga možda razumeti, dok meni može nešto važno promaći."

Začu se signal s ulaza, i jedan dodir generalovog nožnog palca širom otvori vrata. Na pragu se nalazio visok i bradat čovek u kratkom kaputu od meke, kožaste plastike, sa kapuljačom zabačenom iza vrata. Ruke su mu bile slobodne, a ukoliko je i primećivao da su ljudi oko njega naoružani, nije to pokazivao.

On neusiljeno stupi unutra i pogleda oko sebe lukavim očima. Generala je udostojio jednim rudimentarnim mahanjem ruke i polunaklonom.

"Kako se zovete?" odsečno upita Riozi.

"Latan Devers." Trgovac zadenu palčeve za široki kicoški pojas.

"Jeste li vi ovde šef?"

"Vi ste trgovac Zadužbine?"

"Tačno. Čujte, ako ste vi šef, bolje kažite ovim vašim najamnicima da se klone mog tovara."

General podiže glavu i hladno osmotri zarobljenika. "Odgovaraj samo na pitanja. Ne predlaži naređenja, jer ti to niko ne traži."

"U redu. Važi, samo jedan od vaših momaka je već sebi u nedrima izbušio rupu od dve stope, trpajući prste tamo gde nije trebalo."

Riozi skrenu pogled na dežurnog poručnika: "Govori li ovaj čovek istinu? Vrank, u tvom izveštaju se ne pominju gubici u ljudstvu."

"U tom času ih nije bilo, gospodine." Poručnik je govorio kruto, sa strepnjom. "Kasnije je naloženo da se brod pretraži, jer se pročulo da se na njemu nalazi neka žena. Umesto nje, gospodine, nađene su mnoge sprave nepoznate prirode, sprave za koje zarobljenik tvrdi da spadaju u njegov trgovački espap. Tokom pretresa jedna od tih sprava je sevnula i usmrtila vojnika koji ju je držao."

General se ponovo obrati trgovcu: "Da li tvoj brod prevozi atomske eksplozive?"

"O Galaksijo, ne! Zašto? Ta budala je zgrabila atomsku bušilicu za pogrešan kraj i nagarila najveću disperziju. To se ne radi. To vam je kao kad biste sami sebi uperili u glavu neutronske pištolj. Sprečio bih ja njega da mi petorica nisu sedela na grudima."

Riozi rukom dade znak stražaru koji je čekao: "Odlazi. Zarobljeni brod smesta zapečatiti da bi se sprečio pristup. Sedi, Deverse."

Trgovac sede na pokazano mu mesto, strpljivo izdržavajući ispitivački oštar pogled carskog generala i radoznali ovlašni pogled sivenjanskog patricija.

Riozi reče: "Razborit si ti čovek, Deverse."

"Zahvaljujem. Da li to moje lice ostavlja na vas tako snažan utisak, ili vam je nešto potrebno? No, da ja vama nešto kažem. Ja sam dobar poslovan čovek."

"To mu iziđe na isto. Predao si svoj brod, a mogao si rešiti i da se uludo troši naša municija, i da te raznesemo u elektronske čestice. Ukoliko i ubuduće budeš imao takav pogled na život moglo bi ti to doneti dobar postupak."

"Šefe, dobar postupak je ono za čim prosto ginem."

"Dobro, a ja prosto ginem za saradnjom." Riozi se osmehnu i poluglasno primeti Dukemu Baru: "Nadam se da reč 'ginuti' znači ono što mislim. Da li ste ikad čuli ovako varvarski žargon?"

Devers učtivo produži: "Važi, kapiram. Samo, kakvu to saradnju pominješ, šefe? Da ti pravo kažem, ne znam na čemu sam." On se obazre. "Na primer, gde se ovo mesto nalazi i kakve su vam namere?"

"Ah, nismo završili s predstavljanjem. Izvinjavam se." Riozi je bio dobro raspoložen. "Ovaj gospodin je Dukem Bar, patricije iz Carstva. Ja sam Bel Riozi, plemić iz Carstva i general trećeg razreda u vojsci Njegovog carskog veličanstva."

Trgovcu se obesi vilica, a onda će: "Carstvo? Ono staro Carstvo o kome smo učili u školi? Čudno! Uvek sam nekako držao da ga više nema."

"Pogledaj oko sebe. Ono postoji", ozbiljno primeti Riozi.

"Uostalom, mogao sam se i sam setiti." Latan Devers pokaza bradom prema tavanici. "Mnogo su uglancano izgledali oni brodovi što su skleptali moju deregliju. Takve brodove ne bi moglo da sagradi nijedno kraljevstvo sa Periferije." On svede obrve. "Kakva je igra, šefe? Ili treba da vam se obraćam sa generale?"

"Igra je rat."

"Carstvo protiv Zadužbine, je l' da?"

"Tačno."

"Zbog čega?"

"Mislim da znaš zbog čega."

Trgovac se oštro zagleda u njega, pa odrečno odmahnu glavom.

Riozi ga ostavi da razmišlja, a zatim tiho reče: "Siguran sam da znaš zbog čega."

Latan Devers promrmlja: "Baš je vrućina", i ustade da skine kaput s kapuljačom. Zatim ponovo sede, ispruživši noge ispred sebe.

"Znate", prijateljski primeti, "držim da očekujete da uz urlik đipim i raspalim oko sebe. Ako bih odabrao pravi trenutak mogao bih da te smlavim pre no što i mrdneš, a ovaj stari laf, što samo sedi i ništa ne zbori, ne bi mogao da me spreči."

"Međutim, ti to nećeš učiniti", ubeđeno reče Riozi.

"Neću", ljubazno potvrdi Devers. "Prvo i prvo, to što bih te ubio ne bi sprečilo rat, tako bar mislim. Tamo odakle si ima još puno generala."

"Veoma tačna procena."

"A drugo, mene bi verovatno skleptali dve sekunde pošto bih te sredio i brzo bi me ubili, a možda i sporo, sve zavisi. Al' ziher bi me

upokojili, a kad planiram nekako ne volim da na to računam. Ne isplati se."

"Kažem ja da si ti razborit čovek."

"Ima nešto što bih voleo, šefe. Voleo bih da mi kažeš šta ti je značilo ono da znam zbog čega ste se stuštili na nas. Ne znam, a igre pogađaljke mi ne leže."

"Da? Da li si čuo za Harija Seldona?"

"Ne. Već sam rekao da ne volim da pogađam"

Riozi letimice pogleda Dukema Bara koji se blago smešio i ponovo imao onaj svoj sanjalački izgled.

Iskrivivši lice, Riozi reče: "Nemoj ti da se igraš, Deverse. Postoji predanje, legenda ili istinita priča - svejedno mi je šta od toga - o vašoj Zadužbini koje kaže da ćete na koncu vi zasnovati Drugo carstvo. Poznata mi je prilično detaljna verzija psihoistorijskog trućanja Harija Seldona, a i vaši planovi za napad na Carstvo."

"Tako?" Devers je zamišljeno klimao. "A ko ti je sve to ispričao?"

"Zar je to važno?" sa opasnom blagošću odgovori Riozi. "Ti nisi ovde da bi postavljao pitanja. Želim da čujem št znaš o legendi o Seldonu."

"Ali ako je to legenda..."

"Ne igray se rečima, Deverse."

"Ne igram se. Zapravo, reći ću ti odmah - ti o tome znaš koliko i ja. To je nedotupavna priča koju ni pas s maslom ne bi progutao. U njoj je svaka reč neverovatna, prosto ne možeš ništa razabrati. Da, čuo sam te priče o Seldonu, Drugom carstvu i tako dalje. Uveče uspavljaju klince takvim bajkama. Mladi zevzeci se zavlače u pokrajne sobe i piju trilere o Seldonu sa džepnih projektora. Ali time se samo mlađarija mlati. Odnosno, neinteligentni matorci." Trgovac prezrivo odmahnu glavom.

Carskom generalu se smrče pogled. "Je li to baš tako? Ne laži uzalud, čoveče. Bio sam na planeti, na Terminusu. Poznajem vašu Zadužbinu. Pogledao sam je u lice."

"A mene pitaš? Mene, koji na njoj nisam sastavio ni dva meseca u deset godina. Ti traćiš vreme. No, samo napred s ratom, ukoliko si u potrazi za legendom."

Po prvi put Bar blago zausti: "Znači, toliko si siguran u to da će Zadužbina pobediti."

Trgovac se okrenu. Malo se zacrveneo, dok mu je stari ožiljak na slepoočnici pobledeo. "Hm, tajni ortak. Doktore, kako si to dokonao iz mojih reči?"

Riozi jedva primetno klimnu Baru, a Sivenjanin tiho produži: "Da nije tako i sama pomisao na tako nešto bi te zabrinula, kada bi mislio da tvoj svet može izgubiti ovaj rat i žeti gorke plodove poraza. Moj svet je to jednom doživeo - i još uvek to doživljava."

Latan Devers je pipkao svoju bradu, pogledajući čas u jednog čas u drugog od svojih protivnika, a onda se kratko nasmija: "Šefe, je l' on uvek tako govori?" Zatim se uozbilji. "Pa, i šta je to poraz" Kome to smeta? Meni? Tipovima kao što sam ja?" Podsmešljivo mahnu glavom. "Shvatite jedno", ubedljivo i plahovito reče trgovac, "jednom prosečnom planetom obično upravlja pet ili šest trbonja. Oni će nagraisati, ali zbog njih se ja ne sekiram. Shvatate. Narod? Obični tipovi? Naravno, neki izginu, a ostali plaćaju neko vreme nove dažbine. No, sve se sredi; samo sebe istroši. I onda ponovo bude kao nekad, samo sa novom petoricom ili šestoricom."

Dukemu Baru su se širile nozdrve, dok su na njegovoj staračkoj desnoj ruci igrale žile, no ne reče ni reči.

Oči Latana Deversa bile su uprte u njega. Ništa mu nije promicalo. On produži: "Čujte, život provodim u svemiru zbog mojih sve-po-pet-i-deset para drangulija, kao i zbog piva i pereca kojima me podmazuju Kombinati. A tamo", tu palcem pokaza preko svog ramena, "tamo kod kuće sede zadrigle tipčine i svakog trenutka zarade onoliko koliko iznosi moj godišnji prihod, ubirući kajmak od mene i od meni sličnih. Pretpostavimo da vi upravljate Zadužbinom. Opet ćemo vam biti potrebni. Vama ćemo biti i potrebniji nego što smo sada Kombinatima, jer se vi ovde ne nalazite, a mi bismo vam donosili lov. Napravili bismo bolji posao sa Carstvom. Da, napravili bismo ga, a ja sam poslovan čovek. Ja sam za posao ukoliko je saldo pozitivan." Sa jetkom ratobornošću netremice je posmatrao dva čoveka.

Nekoliko minuta ništa nije narušavalo tišinu, a onda u žlebu zvecnu valjak. General ga otvori, baci pogled na čitka slova i jednim pokretom uključi vizuelne uređaje.

"Pripremite plan sa položajem svakog broda u akciji. Očekujte naređenje za defanzivu uz upotrebu celokupnog naoružanja."

Riozi se maši za svoj ogrtač. Zakočavajući ga na ramenu, poluglasno prošaputa Baru: "Ostavljam vam ovog čoveka. Očekujem rezultate. Rat je i mogu biti okrutan prema onima koji iznevère moja očekivanja. Upamtite!" Pozdravivši obojicu, on se udalji.

Latan Devers ga je pratio pogledom. "Nešto ga je pogodilo tamo gde boli. Šta se dešava?"

"Očito, bitka", nabusito će Bar. "Vojska Zadužbine se upušta u svoju prvu bitku. Bolje pođi sa mnom."

U odaji su bili naoružani vojnici. Držali su se s poštovanjem, a lica su im bila stroga. Dever krenu iz sobe za ponosnim starim sivenjanskim patricijem.

Odaja u koju ih dovedoše bila je manja, ogoljenija. U njoj su se nalazile dve postelje, vizekran, tuš i sanitarni uređaji. Vojnici izmarširaše, a teška vrata se zatvoriše uz šuplju jeku.

"Hm?" Devers se s negodovanjem obazre oko sebe. "Ovo kao da je za stalno."

"I jeste", kratko uzvratu Bar. Stari Sivenjanin mu okrenu leđa.

Trgovac razdraženo upita: "Doktore, kakvu igru ti igraš?"

"Ne igram nikakvu igru. Poverili su te meni, to je sve."

Trgovac ustade i primače mu se. Njegova krupna prilika nadnese se nad neuznemirenog patricija. "Da? Ali i ti si sa mnom u ćeliji, a dok su nas sprovodili i u tebe su pištolji bili upereni kao i u mene. Čuj, sav si se bio raspalio zbog mojih pogleda na rat i mir."

Uzalud je čekao. "U redu, da te nešto upitam. Spomenuo si da se i tvoja zemlja jednom izvukla. Od koga? Od ljudi sa komete iz spoljne magline?"

Bar podiže pogled: "Od Carstva."

"Tako? Šta ti onda ovde radiš?"

Bar je rečito ćutao.

Trgovac isturi donju usnu i polagano zaklima glavom. Zatim skide pljosnatu člankastu narukvicu s članka desne ruke i pruži je: "Šta misliš o ovome?" Na levici je nosio neku paricu.

Sivenjanin uze nakit. Polako je reagovao na trgovčev pokret, a onda je stavi na svoju ruku. Čudno štrećanje u zglavku brzo prođe.

Deversov glas se smesta promeni: "Tako je, doktore, samo napred. Jedino treba da govoriš neusiljeno. Ukoliko u sobi ima prislušnih uređaja neće primiti ništa. To tu ti je distorter polja, nepatvorena

konstrukcija Meloua. Odavde pa sve do spoljne ivice Galaksije prodaje se na svakoj planeti za dvadeset i pet kredita. Ti ga dobijaš džabe. Ne mrdaj usnama dok budeš govorio i budi neusiljen. Treba da uhvatiš u čemu je štos."

Dukem Bar iznenada oseti da je umoran. Svrdlajući pogled trgovčevih očiju bio je sjajan i molećiv. Osećao je da nije dorastao toj molbi.

Bar zapita: "Šta želiš?" Reči sa nepokretnih usana behu nerazgovetne.

"Rekao sam ti. Pričaš kao oni koje nazivamo rodoljubima. A tvoj rođeni svet Carstvo je slistilo, dok se ti ovde ližeš sa plavokosim generalom Carstva. Tu se ništa ne slaže, zar ne?"

Bar odgovori: "Ja sam svoju ulogu odigrao. Osvajač, carski vicekralj je zbog mene mrtav."

"Tako? Je l' to bilo skoro?"

"Pre četrdeset godina."

"Pre ... četrdeset ... godina!"

Reči kao da su imale neko značenje za trgovca. Namršti se. "Suviše davno da bi se od uspomena živelo. Zna li za to ovaj mladi naduvenko u generalskoj uniformi?"

Bar potvrdi glavom.

Deversove oči se smrkoše od razmišljanja. "Želiš li da Carstvo pobedi?"

Stari sivenjanski patricije iznebuha gnevno prasnu. "Neka Carstvo i sve njegove tvorevine propadnu u sveopštoj katastrofi. To je ono čemu se svakodnevno cela Sivena moli. Nekada sam imao braću, sestru i oca. No, sad imam decu i unuke. General zna gde su."

Devers je čekao.

Bar produži šapatom: "Ali šta bi me moglo zadržati kada bi očekivani ishod opravdavao rizik? Oni bi znali kako da umru."

Trgovac će blago: "Jednom si ubio vicekralja, a?Z naš, nešto se prisećam. Imali smo jednom jednog gradonačelnika, zvao se Hober Melou. Posetio je Sivenu; to je tvoj svet, zar ne? Upoznao se sa čovekom koji se zvao Bar."

Dukem Bar je zurio oštro i sumnjičavo: "Šta ti o tome znaš?"

"Ono što i svaki trgovac u Zadužbini. Možda si ti neki stari prevejanko koga su poturili da mi pronađe slabu tačku. Sigurno, u

tebe su uperili pištolje, ti mrziš Carstvo i sav si za to da se ono dokusuri. Onda ti ja padnem na prsa i izlijem dušu, a general bude zadovoljan. Doktore, malo ima izgleda za to.

No, ipak, voleo bih da doživim da dokažeš da si sin Onuma Bara sa Sivene - šesti, onaj najmađi koji je izbegao pokolj."

Ruka Dukema Bara je podrhtavala dok je otvarao pljosnatu metalnu kutiju u udubljenju u zidu. Uz tiho zveckanje čušnu metalni predmet u trgovčevu šaku.

"Pogledaj ovo", reče.

Devers je piljio. Prineo je bliže očima ispupčeni središnji beočug lanca i tiho opsovao. "To je monogram Meloua, ili sam ja novajlija koji pati od svemirke bolesti, a i konstrukcija je od pre pedeset godina."

Podiže pogled i nasmeši se. "Ruku ovamo, doktore. Atomiški štit u prirodnoj čovečnoj veličini jedini je dokaz koji tražim", a onda ispruži svoju krupnu šaku.

6. MILJENIK

Majušni brodovi behu iskršli iz praznih dubina i kao strela poleteli ka središtu Armade. Bez ijednog hica ili eksplozije motali su se kroz oblast prepunu brodova, a onda sa svih strana zapucaše atomska oružja, dok su se carski brodovi premeštali za njima kao neke nezgrapne životinje. Dva bešumna bleska ostaviše u svemiru tačkasti trag kada su se dva majušna komarca sprčila u automatskoj dezintegraciji; ostali se izgubiše.

Veliki brodovi su tragali neko vreme, a onda se vratili svom prvobitnom zadatku i nastaviše da svet po svet pletu veliku mrežu opsade.

Brodrigova uniforma bila je veleepna; brižljivo sašivena i brižljivo nošena. Njegov hod kroz perivoje nepoznate planete Vanda, na kojoj se nalazio privremeni carski štab, bio je lagan, a izraz lica tmuran.

Uz njega je koračao Bel Riozi u pohodnoj uniformi raskopčanoj na vratu, žalobnoj zbog sivocrne boje.

Riozi pokaza na uglačanu crnu klupu ispod mirisnog papratovog drveta, čije se krupno lopatasto lišće pljoštice okretalo prema suncu. "Pogledajte ovo, gospodine. Zaostatak od Imperije. Kitnjaste klupe za ljubavnike sačuvale su se da okrepe i ugone, dok se fabrike i dvorci stropoštavaju u nezapamćene ruševine."

On sede, a sekretar Cara Kleona II stajao je kao kip pred njim i fikario lišće preciznim zamasima svoje palice od slonovače.

Riozi prekrsti noge i ponudi ga cigaretom. Sam je opipavao jednu, govoreći: "Čovek je i mogao očekivati da će vidovita mudrost Njegovog carskog veličanstva poslati tako sposobnog posmatrača kakav ste vi. To me oslobađa strepnje koju sam mogao gajiti da bi važniji i preči poslovi mogli zaseniti jednu malu kampanju na Periferiji."

"Careve oči su svugde", mehanički primeti Brodrig. "Ne potcenjujemo značaj kampanje, mada izgleda da se naglasak suviše stavlja na teškoće. Sigurno da njihovi brodići nisu tolika prepreka da moramo proći kroz složeni uvodni manevar opsade."

Riozi pocrvene, ali ostade uzdržan: "Ne mogu u prenapetom

napadu rizikovati živote svojih ljudi, kojih ionako ima malo, ili, pak, uništenje nenadoknadivih brodova. Opsada će u konačnom obračunu svesti moje gubitke na četvrtinu, ma koliko težak obračun bio. Juče sam imao slobodu da vam objasnim vojne razloge."

"Eh, nisam vojnik. U ovom slučaju vi me uveravate da je ono što je naizgled ispravno, zapravo pogrešno. Prihvat ćemo to. Međutim, vaša predostrožnost ide mnogo dalje od toga. U drugom izveštaju zatražili ste pojačanje. Pojačanje protiv tako siromašnog, malobrojnog i varvarskog neprijatelja, sa kojim do tada još niste imali nijednu čarku. U takvim okolnostima tražiti pojačanje skoro da bi mirisalo na nesposobnost, ako ne i na nešto gore, da vaša prethodna karijera nije pružala dovoljno dokaza o vašoj smelosti i visprenosti."

"Zahvaljujem vam", hladno primeti general. "Međutim, podsećam vas na razliku između smelosti i zaslepljenosti. Smelo kockanje je umesno kada poznajete neprijatelja i možete, makar grubo, proceniti rizik, ali i činiti takav potez protiv nepoznatog neprijatelja samo po sebi predstavlja smelost. To vam je kao kad se pitate zbog čega čovek sigurno trči trku s preponama danju, dok se noću sapliće o nameštaj u svojoj rođenoj sobi."

Brzo odmahnuvši prstima, Brodrig odbaci reči dugog čoveka. "Dramatično, ali nedovoljno. Lično ste posetili tu varvarsku planetu. Osim toga, imate i zarobljenog neprijatelja koga tetošite, tog trgovca. Kad imate zarobljenika ne bi trebalo da lutate u magli."

"Ne? Molim vas da se priselite da se svet, koji se dva stoleća izolovano razvijao, ne može na osnovu jednomesečne posete toliko protumačiti koliko bi bilo potrebno za racionalan napad. Vojnik sam, a ne neki junak s jamicom na bradi i širokim prsima, kao iz subetarskog trodimenzionalnog trilera. Niti me jedan jedini zarobljenik, uz to beznačajni pripadnik ekonomske skupine bez bliske veze s neprijateljskim svetom, može uputiti u sve skrivene tajne neprijateljske strategije."

"Da li ste ga saslušali?"

"Jesam."

"I?"

"Bilo je od koristi, ali ne i od bitnog značaja. Brod mu je majušan i beznačajan. Prodaje nekakve igračkice koje su zabavne i jedva

nešto više od toga. Nekoliko najzgodnijih sam pokupio i nameravam da ih kao retkost pošaljem Caru. Prirodno, ima dosta toga na brodu i u načinu njegovog funkcionisanja što ne razumem, ali ja i nisam tehnočovek."

"No, među vama ima i onih koji to jesu", ukaza Brodrig

"To je i meni poznato", pomalo zajedljivo odvrati general, "no budalama treba mnogo vremena da bi zadovoljili moje potrebe. Već sam poslao po pametne ljude kadre da shvate kako funkcionišu osobena kola atomskog polja ovog broda. Nikakav odgovor nisam primio."

"Generale, ljudi te vrste nema na pretek. Jamačno da u vašoj ogromnoj provinciji postoji neki čovek koji se razume u atomsku tehniku."

"Da postoji već bi iscelio obangavele, bolesne pogonske motore s dva broda iz moje ionako malobrojne flote. Dva broda, od mojih kukavnih deset, koji se ne mogu upustiti u neku veću bitku jer nemaju dovoljno pogonske energije. Petina mojih trupa osuđena je na bednu dužnost učvršćivanja položaja iza linija."

Sekretarevi prsti nestrpljivo zalepršaše. "Niste samo vi u takvom položaju, generale. Car ima slične teškoće."

General baci svoju smrvljenu i nepripremljenu cigaretu, zapali drugu i sleže ramenima. "Uostalom, to i nije najpreče, taj nedostatak prvorazrednih teh ljudi. Jedino što bih, verovatno, dalje stigao s mojim zarobljenikom da mi je psihosonda ispravna."

Sekretar podiže obrve: "Imate sondu?"

"Staru. Rashodovanu - koja me uvek ostavi na cedilu kada mi je najpotrebnija. Postavio sam je dok je zarobljenik spavao i nije bilo nikakvog prijema. Pa onda koristi sondu!. Isprobao sam je na mojim ljudima i reakcija je bila sasvim ispravna, a ni u ovom slučaju niko od mojih tehničara nije znao da mi kaže zbog čega otkazuje kod zarobljenika. Dukem Bar, sposoban teoretičar, mada ne mašinar, kaže da sonda možda ne deluje na psihičku strukturu zarobljenika zbog toga što je on od detinjstva bio izlagan stranim sredinama i živčanim stimulansima. Ne znam. No, još on može biti koristan. U toj ga nadi i čuvam."

Brodrig se osloni o svoju palicu. "Proveriću da li u prestonici ima neki stručnjak. U međuvremenu, šta je s tim drugim čovekom kojeg ste

upravo spomenuli, s tim Sivenjaninom? Imate previše neprijatelja u vašoj milosti."

"On poznaje neprijatelja. I njega čuvam za svaki slučaj i zbog pomoći koju bi mogao da mi pruži."

"Ali on je Sivenjanin i sin prognanog pobunjenika."

"Star je i iznemogao, a njegova porodica mi odlično služi kao talac."

"Tako? Uprkos svemu, mislim da bi trebalo da i sam porazgovaram s trgovcem."

"Svakako."

"Nasamo", naglašavajuće hladno dopuni sekretar.

"Svakako", kratko ponovi Riozi. "Kao lojalni podanik Cara priznajem njegovog ličnog izaslanika za svog pretpostavljenog. Međutim, kako je trgovac u stalnoj bazi, bićete prinuđeni da napustite front u zanimljivom trenutku."

"Da? Zanimljivom, a zašto?"

"Zanimljivom - zbog toga što je danas izvršeno potpuno opkoljavanje. Zanimljivom - zbog toga što će kroz nedelju dana Dvadeseta pogranična flota konačno krenuti prema jezgru otpora."

Riozi se osmehnu i okrete.

Neodređeno, Brodrig se osećao kao probušeni balon.

7. PODMIĆIVANJE

Narednik Moli Luk je bio idealan vojnik. Poticao je sa golemih zemljoradničkih planeta iz Plejade, gde je jedino vojnički zanat mogao prekinuti vezu sa zemljom i životom uzaludnog dirinčenja, a bio je tipičan za tu sredinu. Lišen mašte u dovoljnoj meri da se bez straha suoči sa opasnošću, bio je i dovoljno snažan i hitar da to čini sa uspehom. Bez pogovora je prihvatao naređenja, odlučno gonio svoje potčinjene, a postojano obožavao svog generala.

Osim toga, bio je i vedre prirode. Kada bi na dužnosti bez trunke oklevanja ubio čoveka, činio je to i bez trunke mržnje.

To što je narednik Luk davao znak na vratima pre nego što će ući bio je samo još jedan znak taktičnosti, jer bi s punim pravom mogao da uđe i bez ikakve najave.

Unutra, dva čoveka podigoše poglede sa svog večernjeg obreda, a jedan od njih ispruživši stopalo preseče promukli glas koji je sa veselom živahnošću čegrtao iz olupanog džepnog prijemnika.

"Opet knjige?" upita Latan Devers.

Narednik ispruži čvrsto namotani valjak filma i počea se po vratu. "Pripada inženjeru Oru, ali mu se mora vratiti. Hoće da ga pošalje svojim klincima, ovaj, kao suvernir, ovaj."

Dukem Bar je sa zanimanje vrteo valjak u rukama. "Gde li ga je inženjer pronašao? On nema predajnik, zar ne?"

Narednik odlučno odmahnu glavom i pokaza na upravo šutnuti ostatak ispod postelje. "Taj tu je jedini. Ovaj tip Or je knjigu nabavio na jednom od ovih kokošinjačkih svetova što smo ih zauzeli. Držali su te knjige u jednoj naročitoj velikoj kući i morao je ubiti nekoliko domorodaca koji su pokušali da ga spreče da je uzme."

Merkao je valjak. "Lep suvenir - za klince."

Zastade, a onda će poluglasno: "Uzgred, pronosi se jedna fantastična vest. Mrvica, ali čak i kao takva suviše je to dobra vest da bi se krila. General je ponovo uspeo."

Polagano i ozbiljno počea da klima glavom. "Stvarno?" upita Devers. "A šta je uradio?"

"Izvršio je potpuno opkoljavanje, to je sve." S očinskim ponosom narednik počea da se smeje. "Zar nije sila? Kako je to samo smislio!"

Jedan od drugara, vešt na rečima, kaže da je sve išlo umilno k'o muzika sfera."

"Sad počinje velika ofanziva?" blago upita Bar.

"Nadam se", usledi žustar odgovor. "Pošto mi je ruka opet u jednom parčetu, prosto ne mogu da sačekam da se vratim na moj brod. Dojadilo mi je ovo džonjanje."

"I meni", s iznenadnom žestinom progundā Devers. Zabrinuto je grizao donju usnu.

Narednik ga sumnjičavo odmeri i reče: "Bolje da se gubim. Skoro će kapetanov obilazak i bolje da me ne ukeba ovde"

On zastade na vratima: "Ovaj, gospodine", s iznenadnim snebivanjem obrati se trgovcu. "Javila mi se žena. Kaže da strašno radi onaj mali zamrzivač što ste mi ga dali da joj pošaljem. Ništa je ne košta, a u njega može da strpa celo mesečno sledovanje. Baš vam hvala."

"Ma, pusti to."

Za iskliberenim narednikom bez šuma se zatvoriše velika vrata.

Dukem Bar ustade sa stolice. "Pa lepo nam uzvraća za zamrzivač. Da pogledamo ovu novu knjigu. Ah, naslov je otkinut."

On odmota aršin-dva filma i pogleda ga prema svetlosti, a zatim prošapta: "E, što rekao narednik: Dabogda me proturili kroz odžak. Ovo je perivoj Sume, Deverse."

"Je li?" nezainteresovano reče trgovac. On odgurnu ostatak večere.

"Sedi Bare. Slušanje stare književnosti mi ne prija. Čuo si šta kaže narednik?"

"Da, čuo sam. Pa šta?"

"Započinje ofanziva, a mi sedimo ovde!"

"A gde bi ti želeo da sediš?"

"Znaš šta mislim: nema svrhe čekati!"

"Nema?" Bar je pažljivo izvadio stari film iz predajnika i stavio novi.

"Za ovih mesec dana ispričao si mi mnogo toga o istoriji Zadužbine, a u prošlim krizama veliki vođi kao da nisu ni radili ništa drugo do sedeli i čekali."

"Ah, Bare, ali oni su znali šta žele da postignu."

"Jesu li? Pretpostavljam da su to govorili kad bi sve već bilo završeno, a, šta znam, možda i jesu. Međutim, nema dokaza da stvari ne bi ispale dobro, ako ne i bolje, i da nisu znali čemu streme."

Dubljim privrednim i sociološkim silama ne upravljaju pojedinci."

Devers se podsmehnu: "Ali ne postoji ni način da se proveri da stvari ne bi i gore ispale. Naopako rezonuješ." Pogled mu je bludeo. "A kako bi bilo da ga ubijem blasterom?"

"Koga? Riozija?"

"Da."

Bar uzdahnu. Njegove staračke oči pomuti sećanje na daleku prošlost. "Ubistvo nije izlaz, Deverse. Izazvan, i sam sam to pokušao nekada, kada sam imao dvadeset godina - no, ono ništa nije rešilo. Iz Sivene sam uklonio nitkova ali ne i sam carski jaram, a taj jaram je bio bitan a ne nitkov."

"Ali doktore, Riozi nije običan nitkov. On je cela prokleta armija. Bez njega bi se raspala. Vešaju se kao bebe za njega. Ovaj narednik prosto podetinja kad govori o njemu."

"Pa i da je tako? Ima još vojske i drugih vođa. Moraš se udubiti. Na primer, ovaj Brodrig - to je čovek koga Car najviše sluša. Mogao bi zatražiti stotine brodova dok Riozi mora da se bori sa deset. Znam ga po čuvenju."

"Tako? Šta je s njim?" Bepomoćnost u trgovčevom pogledu zameni živo zanimanje.

"Da ti ga ukratko opišem? To ti je hulja niskog porekla, koja pomoću nepogrešivog laskanja golica prohteve Cara. Dvorska aristokratija, i sama gamad, mrzi ga zbog toga što ne polaže pravo ni na porodicu ni na smernost. U svemu savetuje Cara, a u najgrđim poslovima Careva je alatka. Veran je jer je tako izabrao, a odan zbog nužde. U Carstvu nema čoveka koji bi u podlosti bio prevejaniji, a suroviji u uživanjima. Kažu da se u Carevu milost može ući samo preko njega, a u njegovu kroz gadost."

"Uh!" Devers je zamišljeno čupkao svoju uredno potkresanu bradu. "I tog starog momka Car je poslao ovamo da motri na Riozija. Znaš, nešto mi pade na um."

"Znam."

"Recimo da ovaj nalickani Brodrig omrzne naše mlado ljubimče Armije?"

"Možda je to već učinio. Nije baš poznat po sposobnosti da zavoli."

"Recimo da to bude veoma jaka mržnja. Car bi mogao za to da čuje i Riozi bi se našao u nevolji."

"A-ha! Sasvim moguće. Kako nameravaš da to postigneš?"

"Ne znam. Pretpostavljam da se da podmititi?"

Patricije se blago nasmeja. "Da, na neki način, mada ne onako kako si podmitio narednika - ne sa malim zamrzivačem. Čak i da dopreš do njegovog nivoa, ne bi se isplatilo. Verovatno da nema čoveka koji bi se tako lako dao podmititi, ali kome nedostaje ono osnovno poštenje časne korupcije. On ne ostaje podmićen, ne postoji ta suma. Smisli nešto drugo."

Devers prebaci nogu preko kolena i poče da brzo i neumorno mrda nožnim palcem. "To je tek prvi nagoveštaj, mada..."

On zastade, ulazni signal ponovo zatreperi, i na pragu se opet pojavi narednik. Bio je uzbuđen; široko lice mu je bilo crveno i nenasmešeno.

"Gospodine", započe on. "Gospodine", nervozno pokušavajući da bude ponizan, "blгодарim vam za zamrzivač, uvek ste mi se lepo obraćali, iako sam ja običan seljački sin, a vi velika gospoda."

Njegov plejadski naglasak postao je toliko jak da se skoro nije moglo razabrati šta govori; u uzbuđenju njegovo seljačko poreklo je potpuno izbrisalo tako dugo i mučno negovano vojničko držanje.

Bar ga blago upita: "Šta je, naredniče?"

"Gospodar Brodrig vam dolazi sutra. Sutra! Znam to jer je kapetan naredio da se moji ljudi pripreme za sutrašnju smotru... zbog njega. Mislio sam... da treba da vas opomenem."

Bar uzvрати: "Hvala ti, naredniče, zahvaljujemo ti na tome. Ali čoveče, sve je u redu, ne treba da..."

Međutim, na licu narednika Luka ocrtavala se nesumnjiva strepnja. Promuklo je šaputao: "Ne znate vi šta se o njemu priča. Prodao se svemirskom nesčastivom. Ne, ne smejte se. Najgroznije priče pričaju o njemu. Kažu da ga kud god krene prate ljudi s automskim pištoljima i da im kad poželi da se zabavi samo naredi da raznesu svakog na kog naiđu. Oni to učine - a on se smeje. Kažu da ga se i sam Car pribojava, a da on primorava Cara da povećava poreze i da mu ne dopušta da sasluša žalbe naroda. I još kažu da mrzi generala. Kažu i da bi voleo da ga ubije jer je general tako velik i mudar. Al' to ne može, jer je naš general svakome dorastao i zna da je gospodar Brodrig opak čovek."

Narednik poče da trepće i nasmeši se sa iznenadnom nepriličnom

stidljivošću na ovaj svoj izliv, a onda se licem još uvek okrenut prema njima povuče prema vratima. Grčevito je klimao glavom: "Mislite na ovo što sam vam rekao. Čuvajte ga se."

Pognute glave, on izađe.

Devers oštro pogleda nagore. "Ovo navodi vodu na našu vodenicu, jer l' da, doktore"

Bar mu suvo odgovori: "To zavisi od Brodriga, zar ne?"

No, zadubljen u misli, Devers ga nije čuo.

Duboko je razmišljao.

Gospodar Brodrig saže glavu ulazeći u skućene prostorije trgovačkog broda, a za njim užurbano uđoše dva naoružana telohranitelja sa isukanim atomskim pištoljima i profesionalno svirepim pogledima najmljenih ubica.

Carski sekretar nije baš izgledao kao neko ko je svoju dušu prodao. Ukoliko ga je svemirski nečastivi kupio, nije baš ostavio vidnog traga o svom vlasništvu. Pre bi se moglo reći da je Brodrig dašak dvorske mode koji je dopirio da oživi surovu, ogoljenu ružnoću jedne vojne baze.

Oštre, uske linije njegovog blistavog i besprekornog odela stvarale su iluziju visine sa čijeg su vrha u trgovca zurile niz kosinu dugačkog nosa hladne, bezosećajne oči. Sedefasti riševi na člancima tanano su lepršali dok je spuštao svoju palicu od ukrašene slonovače na tle pred sobom i na nju se ljupko oslonio.

"Ne", uz mali gest reče, "ostani tu gde si. Ostavi svoje igračke, one me ne zanimaju."

Privukao je stolicu i brižljivo je oprao komadom providne tkanine koji je bio zakačen za vrh bele palice, a zatim seo. Devers baci pogled na drugu stolicu, ali mu Brodrig lenjo reče: "Stajaćeš u prisustvu plemića iz Carstva."

Smešio se.

Devers sleže ramenima: "Ukoliko vas ne zanima moj espap, zašto sam ovde?"

Carski sekretar je hladno čekao, pa Devers sporo dodade: "Gospodine."

"Da bismo bili nasamo", reče sekretar. "Misliš da bih prešao dve stotine parseka u svemiru da pogledam neke drangulije? Tebe sam

želeo da vidim." Iz izgravirane kutije izvadi ružičastu pilulicu i delikatno je stavi među zube. Polako i sa uživanjem je sisao.

"Na primer, ko si ti? Da li si zaista građanin tog varvarskog sveta zbog koga je došlo do ovog nastupa vojničke sumanutosti?"

Devers ozbiljno potvrdi glavom.

"I on te je zaista zarobio nakon otpočinjanja ove svađe koju naziva ratom. Mislim na našeg mladog generala."

Devers ponovo klimnu. "Tako! Dobro, moj poštovani stranče. Vidim da ti je govorljivost minimalna. Olakšaću ti. Kao da ovaj naš general vodi naizgled besmislen rat, uz strašan utrošak energije - i to zbog nekog sveta velikog kao muvin ispljuvak, sveta na kraju nigdine koji svakom razumnom čoveku ne bi izgledao vredan ni jednog jedinog hica iz jednog jedinog topa. A general nije nerazuman. Naprotiv. Rekao bih da je vrlo vispren. Da li me razumeš?"

"Ne bih to mogao reći, gospodine."

Sekretar je razgledao svoje nokte, a onda će: "Slušaj dalje. General ne bi uzalud traćio svoje ljude i brodove zbog nekakvog jalovog sticanja slave. Znam da govori o slavi i časti Carstva, ali sasvim je sigurno da ne pali to što se pretvara da je jedan od onih nepodnošljivih polubogova Junačke ere. Ovde je nešto drugo u pitanju, a ne samo slava - a, osim toga, to čudno, nepotrebno staranje o tebi. Da si ti nešto moj zarobljenik i da si meni tako malo rekao kao što si našem generalu ja bih ti rasporio trbuh i zadavio te tvojim rođenim crevima.

Devers ostade nepomičan. Pogled mu je polako šetao od jednog do drugog sekretarovog snagatora. Bili su pripravnici, željno pripravnici.

Sekretar se nasmeši: "E pa, ti si neki ćutljiv đavo. Po generalu ni psihosonda nije ostavila nikakav utisak, a tu je, uzgred budi rečeno, napravio grešku, jer me je to uverilo da naš mladi vojni genije laže." Bio je u izvanrednom raspoloženju.

"Moj čestiti trgovče", nastavi on, "imam ja jednu svoju psihosondu koja bi trebalo da ti naročito dobro odgovara. Vidiš li ovo..."

Između palca i kažiprsta nemarno je držao veoma složeno iscertane, ružičastožute četvorougaoonike, odmah i lako prepoznatljive.

Devers to i reče: "To izgleda kao novac."

"I jeste novac - najjači novac u Carstvu, jer za njega jamče moji posedi, veći i od Carevih. Sto hiljada kredita. Tu su! Između dva

prsta! Tvoji su!"

"Za šta gospodine? Dobar sam trgovac, ali svaka trgovima ide u dva pravca."

"Za šta? Za istinu! Kakav je generalov cilj? Zbog čega vodi ovaj rat?" Latan Devers uzdahnu i zamišljeno pogladi bradu. "Kakav mu je cilj?" Pogledom je pratio sekretarove ruke koje su polagano, novčanicu po novčanicu, odbrojavale novac: "Jednom rečju, Carstvo."

"Hm! Kako je to obično! Uvek se na to svede. Ali kako? Kakav je to toliko širok i otvoren put koji vodi od ruba Galaksije do vrha Carstva?"

"Zadužbina ima svoje tajne", s gorčinom reče Devers. "Imaju knjige, stare knjige - toliko stare da je jezik kojim su napisane poznat samo nekolicini ljudi na vrhu. Tajne su, međutim, zaodenuće u ritual i religiju i niko ih ne može koristiti. Ja sam pokušao i sada se nalazim ovde - jer me tamo čeka smrtna presuda."

"Tako. A te stare tajne? Hajde, za sto hiljada zaslužujem više pojedinosti."

"Transmutacija elemenata", kratko će Devers.

Sekretarove oči se suziše i izgubiše od nezainteresovanosti. "Rečeno mi je da je transmutacija praktično nemoguća zbog zakona atomistike."

"I jeste, ukoliko se koristi atomska energija. No, naši stari su bili mudri. Ima i većih izvora energije no što su atomi. Ukoliko Zaduzbina odluči da koristi te izvore kao što sam pomenuo..."

Devers je osećao kako mu nešto blago gamiže po stomaku. Mamac se izvijao, a riba ga je omirisala.

Iznenada, sekretar reče: "Nastavi. Siguran sam da general zna za sve ovo. Međutim, šta namerava da preduzme kad bude jednom okončao ovu situaciju koja kao da je iz komične opere?"

Devers je zadržao čvrstinu glasa: "Pomoću transmutacije ostvariće kontrolu nad čitavim ustrojstvom vašeg Carstva. Rudna bogatstva više neće imati nikakvu vrednost jer će Riozi biti u stanju da pravi tungsten od aluminijuma, a iridijum od gvožđa. Jednim jedinim udarcem biće odbačen čitav proizvodni sistem koji se zasniva na oskudici izvesnih elemenata, a obilju drugih. Biće to najveći poremećaj koji je Carstvo ikad videlo, a samo će Riozi biti kadar da

ga zaustavi. A tu je i pitanje ove nove energije koju sam spomenuo; kod Riozija upotreba te energije neće pobuđivati versku grižu savesti. Ništa ga sada ne može zaustaviti. Zadužbinu je uhvatio za šiju i kad s njom završi za dve godine će postati Car."

"Tako?" Bodrig se veselo nasmeja. "Iridijum od gvožđa, to si rekao? Reći ću ti jednu državnu tajnu. Znaš li da je Zadužbina već stupila u vezu s generalom?"

Devers se uspravi.

"Kao da si iznenađen. A zašto i ne bi stupila u vezu? To sad izgleda logično. Ponudili su mu sto tona iridijuma godišnje da bi zaključili mir. Da bi sačuvali glave, prekršili su svoja verska načela i pretvorili sto tona gvožđa u iridijum. To je na mestu - ali ne treba se čuditi što je naš potpuno nepodmitljivi general odbio - kad može imati i iridijum i Carstvo. A jadni Kleon ga naziva svojim jedinim poštenim generalom. Moj bradati trgovče, pošteno si zaslužio novac."

On ga baci, a Devers počeo da hvata novčanice u letu.

Gospodar Brodrig zastade na pragu i osvrnu se. "Podsećam te na jedno, trgovče. Moji drugari s pištoljima nemaju ni ušiju, ni jezika, ni obrazovanja, ni razboritosti. Ne mogu da čuju, govore, pišu, pa čak ni za psihosondu nisu dovoljno suvisli. No, veoma su umešni za zanimljiva pogubljenja. Čoveče, kupio sam te za sto hiljada kredita. Bićeš dobra i unosna roba. Ukoliko ikad zaboraviš da si kupljen i pokušaš da... recimo... ponoviš naš razgovor Rioziju, bićeš pogubljen. Pogubljen na moj način."

Na nežnom licu se naprečac pojaviše oštre bore žestoke svireposti, koje namešteni osmeh preobraziše u keženje crvenih usnica. Devers opazi svemirskog nečastivog koji je kupio svog kupca kako viri iz kupčevih očiju.

Ćutke je išao ka svojoj odaji ispred dva uperena atomska pištolja Brodrigovih drugara.

Na pitanje Dukema Bara odgovori sa zamišljenim zadovoljstvom. "Ne, nipošto to je od svega najčudnije. On je mene podmitio."

Dva meseca teškog rata ostavili su svoj trag na Beli Rioziju. Oko njega je lebdela neka pritiskajuća ozbiljnost; postao je razdražljiv.

S nestrpljenjem se obrati naredniku Luku, koji ga je obožavao: "Sačekaćeš napolju, vojniče, a kad budem završio odvešćeš ove ljude u njihove odaje. Neka niko ne ulazi dok ne pozovem. Niko,

razumeš li?"

Ukočeno salutirajući narednik izađe iz sobe, a Riozi uz gundavo gađenje pokupi papire sa svog stola, baci ih u gornju ladicu i zalupi je.

"Sedite", kratko reče dvojici koji su čekali. "Nemam mnogo vremena. Zapravo, ne bi trebalo da sam ovde, ali bilo je potrebno da vas vidim."

Obrati se Dukemu Baru, čiji su dugi prsti sa zanimanjem milovali kristalnu kocku u koju je bilo utisnuto asketsko, izabrano obličje Njegovog carskog veličnastva Kleona II.

"Pre svega, patricije", reče general, "vaš Seldon gubi. Tačno je da se dobro bori, jer se ovi ljudi iz Zadužbine roje kao beslovesne pčele, a bore kao ludaci. Svaka planeta se žestoko brani, a i kada je zauzeta toliko se buntovnički giba da je skoro isto toliko teško sačuvati je kao što je bilo i osvojiti. No, one su zauzete i držimo ih. Vaš Seldon gubi."

"Ali još nije izgubio", učtivo promrmlja Bar.

"I sama Zadužbina se drži manje optimistički. Nude mi milione da ne bih tog Seldona izlagao konačnom iskušenju."

"Tako se šapuće."

"Ah, dakle, šapat mi prethodi? Da li trtljaju i o najnovijoj vesti?"

"A koja je to najnovija vest?"

"Da je gospodar Brodrig, Carev miljenik, postao zamenik komandanta i to na svoj zahtev."

Devers po prvi put prozbori. "Na svoj zahtev, šefe? Kako to? Da nisi zavoleo tog tipa?" On se nasmeja.

Riozi mirno uzvрати: "Ne, to ne bih mogao da kažem. Stvar je u tome što je položaj kupio po ceni za koju sam smatrao da je poštena i prikladna."

"Po kojoj?"

"Da od Cara zatraži pojačanja."

Podozrivi Deversov osmeh se proširi. "Stupio je u vezu s Carem, a? Kužim, šefe, da samo čekaš na ta pojačanja, a da ona svakog časa treba da stignu. Je l' tačno?"

"Nije! Već su prispela. Pet brodova; blistavi i jaki, uz ličnu čestitku Cara, dok se na putu nalazi još brodova. Šta nije u redu, trgovče?" podrugljivo upita.

Devers progovori, kroz iznenada odrvenele usne: "Ništa!"

Riozi se odvoji od stola i krupnim koracima priđe trgovcu, držeći ruku na ručici automatskog pištolja.

"Trgovče, šta nije u redu? Kao da te je ova vest uznemirila. Odjednom kao da te ne zanima Zadužbina."

"Ne zanima me."

"Da, ima u tebi nečeg čudnog."

"Je l' tako, šefe?" Devers se usiljeno nasmeši i steže pesnice u džepovima. "Samo reci šta je to čudno, pa ću zbog tebe da se promenim."

"Evo, ovo je čudno. Lako se daš uhvatiti. Na prvi udarac, kad ti je bila utrošena baterija atomskog zaštitnog polja, predao si se. Spreman si da ostaviš svoj svet ne tražeći ništa. Sve je to zanimljivo, zar ne?"

"Ginem da budem uz pobedničku stranu, šefe. Ja sam razborit čovek, i sam si to rekao."

Riozi reče dubokim glasom: "To priznajem. Ipak, otkad nije uhvaćen nijedan drugi trgovac. Svi trgovački brodovi do jednog imaju toliku brzinu da mogu pobeći ukoliko žele. Svi do jednog imaju zaštitno polje koje, kad se reši na borbu, podnosi sve udarce koje im zada laka krstarica. Svi trgovci do jednog bore se na smrt, ukoliko to prilika iziskuje. Utvrđeno je da su trgovci predvodnici i podstrekači gerilskog ratovanja na okupiranim planetama i u prepadima iz zasede u okupiranom svemiru. Da li si ti jedini razborit čovek? Niti se boriš niti bežiš, a izdajnik postaješ kad ti to niko ne traži. Jedinствен si, zapanjujuće jedinstven - zapravo, sumnjivo jedinstven."

Devers tiho reče: "Shvatam te, ali meni ne možeš ništa prikačiti. Ovde sam već šest meseci i bio sam dobar dečko."

"Bio si, a ja sam ti se odužio dobrim postupkom. Nisam dirao tvoj brod, a prema tebi sam se ponašao sa svom pažnjom. No, ti izneveravaš. Obaveštenja koja bi dobrovoljno dao, na primer, o tvojim napravama, mogla bi biti od koristi. Izgleda da su atomski principi njihove izrade primenjeni i kod nekih od najubojitijih oružja Zadužbine. Tačno?"

"Ja sam samo trgovac", reče Devers, "a ne jedan onih glavešina tehničara. Prodajem robu, ne pravim je."

"E, i na to ćemo doći. Zato sam i došao. Na primer, pretražićemo tvoj brod ne bi li pronašli lični atomski štiti. Nisi ga do sada nosio, ali ga

svi vojnici Zadužbine nose. To će biti dobar dokaz da ima podataka koje ne želiš da pružiš. Tačno?"

Nije bilo odgovora. Riozi produži. "A biće i neposrednijih dokaza. Doneo sam psihosondu. Jednom je zakazala, ali dodir s neprijateljem proučava."

Glas mu postade preteći i Devers oseti kako mu se u dijafragmu zabija pištolj - generalov pištolj, do tada u navlaci.

General mirno primeti: "Skinućeš narukvicu i sav ostali metalni nakit koji nosiš, i to ćeš mi predati. Polako! Atomska polja mogu izvitoperiti, vidiš, a psihosonda može da prodre samo kroz statičko polje. Tako, to ću uzeti."

Prijemnik na generalovom stolu je svetleo, a kapsula sa porukom upade u žleb pored koga je stajao Bar, još uvek držeći trodimenzionalno poprsje Cara.

Riozi stade iza pisaćeg stola s atomskim pištoljem na gotovs. Obrati se Baru: "I vi, patricije. Osudila vas je vaša narukvica. Jednom ste mi pomogli, a i ja nisam osvetoljubiv. Međutim, sudbinu vaše porodice koja mi je talac odrediću na osnovu psihosondiranja."

Dok se Riozi saginjao da uzme kapsulu sa porukom, Bar podiže poprsje Kleona u kristalnom omotaču i spusti ga mirno i metodično na generalovu glavu.

Sve se odigralo toliko brzo da Devers nije imao vremena da uzdahne. Kao da se u starcu iznenada pojavio neki demon.

"Izlazi", kroz stisnute zube prošapta Bar. "Brzo!" On zgrabi atomski pištolj koji je ispao Rioziju i sakri ga ispod bluze.

Kada se pojaviše iz jedva oškrnutih vrata, narednik Luk se osvrnu.

Bar s lakoćom reče: "Napred, naredniče!"

Devers zatvori za sobom vrata.

Narednik Luk ih je ćuteći sprovodio u njihove odaje, a zatim, uz najkraće zastajkivanje produži porde njih, jer ga je cev atomskog pištolja gurnula u rebra, dok mu je oštar glas govorio na uho: "Ka trgovčevom brodu."

Devers koraknu napred da otvori hermetički zabravljena vrata, a Bar reče: "Ostani gde si, Luče. Bio si čestit i nećemo te ubiti."

Ali narednik je prepoznao monogram na pištolju. Gušeći se od besa povika: "Ubili ste generala!"

Uz divalj, nerazgovetan urlik, on zaslepljeno jurnu prema jarnosnoj

eksploziji pištolja i skljoka se u raznetu ruševinu.

Trgovački brod se već beše popeo na mrtvu planetu kad signalne lampice započеше svoje nestvarno treperenje, a prema mlečnoj paučini velikog Sočiva u nebu koje bilo Galaksije podigoše se druge crne forme.

Devers ozbiljno reče: "Drž' se Bare - da vidimo da li imaju brod koji bi bio brz kao moj."

Znao je da nemaju!

A kada se obreše na svemirkoj pučini, trgovčev glas kao da je bio izgubljen i beživotan: "On što sam isfabrikovao Brodrigu izgleda da je bilo suviše dobro. Kao da se slizao s generalom."

Pohitaše u dubine zvezdane mase koja je bila Galaksija.

8. KA TRANTORU

Devers se naže nad malu mrtvu kuglu tragajući za najmanjim znakom života. Radio-kompas je polagano i temeljno rešetao svemir svojim prodornim, uskim snopom signala.

Bar je pažljivo motrio, sedeći na niskom ležaju u uglu. On zapita: "Nema im više traga?"

"Momcima iz Carstva? Ne." Sa očitim nestrpljenjem trgovac zareža: "Odavno smo te krtije izgubili. Svemira mi! Sva je sreća da se nismo spustili na mesečev stomak kad smo onako naslepo pravili skokove kroz hipersvemir. Ne bi nas mogli pratiti ni da su nas stigli, što nisu."

On se zavali i grčevito otkopča okovratnik. "Ne znam šta su momci iz Carstva ovde petljali. Čini mi se da su nešto poremetili."

"Pretpostavljam da pokušavaš da uspostaviš vezu sa Zadužbinom."

"Zovem Udruženje, ili bar pokušavam."

"Udruženje? Šta je to?"

"Udruženje samostalnih trgovaca. Nisi nikad čuo za njega, a? Pa, nisi jedini. Još se nismo pročuli."

Neko vreme je vladalo ćutanje, usredsređeno na zamukli pokazivač prijema, a onda će Bar: "Jesi li u njihovom domašaju?"

"Ne znam. Jedva da imam predstavu gde smo, a i to na osnovu procene. Zbog toga moram koristiti radio-kompas. Znaš, možda će biti potrebne godine."

"Zaista?"

Bar pokaza rukom, a Devers poskoči i stavi slušalice. Na maloj tamnoj kugli pojavila se jedna majušna bela svetlost.

Pola časa je Devers tetošio krhku nit-vodilju veze što je, protežući se kroz hipersvemir, spajala dve tačke, dok bi sporaj svetlosti trebalo pet stotina godina da ih poveže.

A onda obeshrabreno ponovo sede. Podiže pogled i zbacila slušalice.

"Da se jede, doktore. Ako hoćeš, možeš upotrebiti taj igličasti tuš, samo nemoj da potrošiš mnogo vruće vode."

Čučnuo je pred jedan od ormara, poređanih uz zid, i pretraživao njegov sadržaj. "Nadam se da nisi vegetarijanac?"

Bar uzvrat: "Svežder sam. Ali šta je sa Udruženjem, izgubio si ga?"
"Izgleda. Bila je to maksimalna razdaljina, malo suviše maksimalna. Ali ne mari. Saznao sam ono što je bilo bitno."

Ispravi se i stavi dve metalne posude na sto. "Ostavi ih da stoje pet minuta, doktore, a onda ih pritiskom na prekidač otvori. Naći ćeš tanjir, jelo i viljušku - što mu dođe zgodno ako žuriš, a ne držiš do takvih kerefeka kao što su salвете. Pretpostavljam da bi želeo da čuješ šta sam saznao od Udruženja?"

"Ukoliko nije tajna."

Devers odmahnu glavom. "Nije za tebe. Ono što je Riozi pričao bilo je tačno."

"O ponudi za plaćanje danka?"

"A-ha! Ponudili su ga, a ponuda je odbijena. Stvari loše stoje. Vode se bitke na spoljašnjim suncima Lorisa."

"Loris je blizu Zadužbine?"

"A? Oh, pa ti ne znaš? To je jedno od nekadašnja Četiri kraljevstva. Moglo bi se reći da je to unutrašnja odbrambena linija. Ali nije to najgore. Bore se protiv velikih brodova kakve ranije nisu nikada videli. Što znači da nam Riozi nije tek tako pričao. Dobio je još brodova. Brodrig je promenio stranu, a ja sam stvar upropastio."

Sumorno je gledao dok je spajao kontaktne tačke posude s hranom i gledao kako se uredno otvara. U odaji zamirisa nešto slično paprikašu. Dukem Bar je već jeo.

"E pa, gotovo je s improvizacijom", reče Bar. "Odavde ne možemo ništa učiniti; kroz carske linije se ne možemo probiti, da bismo se vratili u Zadužbinu; ne preostaje nam ništa drugo do da učinimo ono što je najpametnije - da strpljivo čekamo. Međutim, ako je Riozi stigao do unutrašnje linije, uveren sam da čekanje neće biti suviše dugo."

Devers odloži viljušku. "Čekanje, je li?" besno zareža. "Tebi to odgovara. Ti nisi ništa stavio na kocku."

"Nisam?" kiselo se nasmeši Bar.

"Ne. Zapravo, reći ću ti." Deversova razdraženost izbi na površinu. "Dozlogrdilo mi je da na sve ovo gledam kao na neku zanimljivost pod mikroskopom. Tamo negde umiru moji prijatelji, a umire i čitav jedan svet, moja otadžbina. Ti si stranac. Ne shvataš."

"Gledao sam prijatelje kako umiru." Starčeve ruke su mlitavo

počivale u krilu, a oči su mu bile zatvorene. "Jesi li oženjen?"

Devers odgovori: "Trgovci se ne žene."

"E, a ja imam dva sina i nećaka. Bili su upozoreni, ali iz nekih razloga nisu mogli ništa preduzeti. Naše bekstvo znači njihovu smrt. Nadam se da su moja kći i dvoje unuka pre ovoga bezbedno napustili planetu, no, čak ako i njih izuzmemo, već sam stavio na kocku i izgubio više nego ti."

Devers je bio mrzovoljno okrutan. "Znam, ali tu se radilo o tvom izboru. Mogao si da sarađuješ sa Riozijem. Nisam te ja molio..."

Bar odmahnu glavom. "Nije se tu radilo o izboru, Deverse. Olakšaj sebi savest, nisam ja radi tebe rizikovao svoje sinove. Dok sam se usuđivao, sarađivao sam sa Riozijem. Ali tu je bila i psihosonda."

Sivenjanski patricije otvori oči u kojima se očitavao bol. "Riozi me je jednom prilikom posetio, pre više od godinu dana. Govorio je o kultu koji se stvara oko čarobnjaka, ali nije shvatio istinu. Nije to bio kult. Vidiš, već četrdeset godina Sivenu stežu iste nepodnošljive mengele kakve prete i tvom svetu. Ugušeno je pet pobuna. A onda sam otkrio drevne zapise o Hariju Seldonu - i sad taj 'kult' čeka.

Čeka na dolazak 'čarobnjaka' i pripravan je za taj dan. Moji sinovi predvode one koji čekaju. To je tajna o mom umu, do koje sonda nije smela dopreti. Zato oni moraju umreti kao taoci, jer bi drugo rešenje bilo da izgube živote kao pobunjenici, a sa njima i pola Sivene. Vidiš da nisam imao drugog izlaza. I da nisam stranac."

Devers obori oči, a Bar produži: "Nade Sivene su uložene u pobedu Zadužbine. Moji sinovi su žrtvovani za pobedu Zadužbine. A Hari Seldon nije predvideo neumitno spasenje Sivene, kao što je to učinio za Zadužbinu. Nemam nikakve izvesnosti za moj narod - jedino nadu."

"A ipak se zadovoljavaš čekanjem. Iako je carska flota na Lorisu."

"Čekao bih sa punim poverenjem", jednostavno reče Bar, "i da su se spustili na samu planetu Terminus."

Trgovac se obeshrabreno namršti. "Ne znam. To se ne može zbivati tako, kao mađija. Postojala psihoistorija ili ne, oni su strahovito jaki, a mi slabi. Šta tu može da uradi Seldon?"

"Nema šta da se radi. Sve je već urađeno. Sada se samo odvija. To što ti ne čuješ točkove kako se okreću i talambase kako lupaju ne čini stvar manje izvesnom."

"Možda, ali voleo bih da si Rioziju lobanju zauvek razbio. On je veći neprijatelj nego čitava njegova armija."

"Razbio lobanju? Dok je Brodrig njegov zamenik?" Od mržnje Barovo lice postade oštro. "Cela bi Sivena poslužila kao talac za mene. Brodrig se odavno pokazao u pravoj boji. Postoji jedan svet koji je pre pet godina izgubio po jednog na svakih deset muškaraca - samo zbog toga što nije namirio zaostali porez. Ovaj isti Brodrig je bio taj poreznik. Ne, neka živi Riozi. U poređenju, njegove kazne izgledaju kao milost."

"Ali da čovek provede šest meseci, šest meseci u neprijateljskoj bazi i da nema šta da pokaže." Snažne Deversove šake grčevito su stezale jedna drugu, toliko da su zglobovi krckali. "Da se nema šta pokazati!"

"E sad, čekaj. Podsetio si me..." Bar je preturao po kesi. "Možda ćeš ovo ubrojiti u nešto." On nehajno baci metalnu lopticu na sto. Devers je zgrabi. "Šta je ovo?"

"Kapsula sa porukom. Ona koju je Riozi primio upravo pre nego što sam ga klepnuo. Da li to ubrajaš u nešto?"

"Ne znam. Zavisi od toga šta je u njoj!" Devers sede i poče da je pažljivo obrće u šaci.

Kada je Bar izišao ispod hladnog tuša i zahvalno kročio u blagu, toplu vazдушnu struju uređaja za sušenje, zatekao je ćutljivog, zadubljenog Deversa za radnom tezgom.

U odsečnom ritmu, pljeskajući svoje telo, Sivenjanin je govorio glasno kako bi nadjačao kuckanje. "Šta radiš?"

Devers podiže glavu. Na bradi su mu se presijavale kapljice znoja. "Otvaram ovu kapsulu."

"Možeš li je otvoriti bez Riozijevih ličnih osobina?" U Sivenjaninovom glasu bilo je blagog čuđenja.

"Kada to ne bih mogao, povukao bih se iz Udruženja i do kraja života ne bih više nikad upravljao brodom. Već sam dobio trostranu elektronsku analizu unutrašnjosti kapsule, a osim toga, imam i male kalauze za kakve u Carstvu nisu ni čuli, naročito napravljene za obijanje kapsula. Znaš, pre ovog bio sam provalnik. Trgovac mora da ti se u sve pomalo razume."

Nadneo se nad lopticu i malom pljosnatom alatkom delikatno čačkao, proizvodeći crvene varnice pri svakom lakom dodiru.

"Uostalom, kapsula je grube izrade. Nemaju veze s preciznim radom ovi momci iz Carstva. To vidim. Dal' si nekad video kapsulu iz Zadužbine? Upola je manja i potpuno neosetljiva na elektronsku analizu."

On se ukruti, a ispod tunike mu se vidno zategoše rameni mišići. Njegova majušna sonda polagano je pritiskivala...

Dogodilo se to bez šuma, no Devers se opusti i odahnu. U šaci mu se nalazila sjajna kugla sa porukom koja se odmotavala kao svitag pergamenta.

"Od Brodriga je", reče, a onda prezrivo dodade, "supstanca na kojoj je poruka je trajne prirode. Kod zadužbinskih kapsula poruka se za jedan minut oksidiše u gas."

Dukem Bar ga ućutka. Brzo je pročitao poruku.

Od Amela Brodriga, Izvanrednog izaslanika Njegovog carskog veličanstva, Carskog sekretara Saveta i Plemića Carstva.

Belu Rioziju, vojnom guverneru Sivene, generalu Carske vojske i plemiću Carstva.

Pozdravljam te.

Planeta br.120 više ne pruža otpor. Plan napada se i dalje odvija po predviđanjima. Neprijatelj vidno slabi, a planirani krajnji ciljevi će sigurno biti ostvareni.

Bar podiže pogled sa gotovo mikroskopskih slova i gorko uskliknu: "Budala! Prava prokleta zamlata! I to mi je neka poruka?"

"A?" upita pomalo razočarani Devers.

"Ništa ne kazuje", zareža Bar. "Naš ulickani dvorjanin se sada igra generala. U Riozijeovom odsustvu komanduje na bojnopolju, i da bi zadovoljio svoju sitnu dušicu bljuje razmetljive izveštaje o vojničkim poslovima s kojim nema nikakve veze. 'Ta i ta planeta više ne pruža otpor'. 'Ofanziva se nastavlja'. 'Neprijatelj slabi'. Praznoglavi paun."

"Trenutak. Stani..."

"Baci je." Starac se razočarano okrenu. "Galaksija zna da nisam očekivao neku poruku koja bi potresla svet, no u ratno vreme opravdano bi bilo očekivati da bi neuručeno, makar i rutinsko naređenje, moglo ugroziti vojne pokrete i dovesti do kasnijih komplikacija. Zato sam je zgrabio. Ali ovo! Bolje da sam je ostavio, bar bi Riozi utrošio neki minut svog vremena koji će sada konstruktivnije iskoristiti."

Međutim, Devers ustade. "Hoćeš li stati i prestati da se uzbuđuješ? Za ime Seldona..."

On pruži listić s porukom Baru pod nos. "Pročitaj ponovo. Šta mu znači 'planirani krajnji ciljevi', a"

"Osvajanje Zadužbine."

"Da li A možda misli na osvajanje Carstva. Znaš, on veruje da je to krajnji cilj."

"Ukoliko veruje u to."

"Ukoliko je tako!" Deversov iskrivljeni osmeh izgubi se u bradi. "Pazi, da ti nešto pokažem."

On prstom gurnu natrag u prorez poruku koja je bila na listu pergamenta, bogato ukrašenom monogramom. Uz tiho zujanje ono iščeznu, a lopta ponovo postade glatka, netaknuta. Tamo gde iz njene unutrašnjosti dopiralo je slabo, podmazano zvrjanje mehanizma koji se vraćao u pređašnji položaj.

"Nema načina da se kapsula otvori ukoliko se ne znaju Rizijeve lične osobine, zar ne?"

"Tako je u Carstvu", reče Bar.

"A Car može da je otvori, je l' tako Mora biti da u kartoteci imaju lične osobine državnih službenika. Tako je barem u Zadužbini."

"Tako je i u carskoj prestonici", potvrdi Bar.

"Prema tome, kad ti kao sivenjanski patricije i plemić Carstva kažeš tom Kleonu, tom Caru, da su se njegov najomiljeniji pripiromljeni papagaj i njegov najsjajniji general spandali da bi ga smakli i kao dokaz uručiš kapsulu, šta će on misliti da mogu biti Brodrigovi 'krajnji ciljevi'."

Malaksali Bar sede: "Čekaj, ne mogu da te sledim." Gladio je svoj mršavi obraz a onda će: "Ne misliš valjda to ozbiljno?"

"Mislim." Devers je bio uzbuđen. "Čuj, devetorici od poslednjih deset careva prerezao je grkljan ili razneo trbuh neki od generala sa velikim planovima u glavi. Sam si mi to nekoliko puta spomenuo. Stari Car će nam tako brzo poverovati da će se Rioziju zavrteti u glavi."

Bar iznemoglo prošaputa: "On ozbiljno misli. Tako ti Galaksije, čoveče, ne možeš savladati jednu Seldonovu krizu pomoću tako nategnutog, nepraktičnog knjiškog plana. A šta bi bilo da uopšte nisi došao do kapsule? A šta da Brodrig nije upotrebio reč 'krajnji'?"

Seldon ne zavisi od lude sreće."

Ukoliko naiđemo na ludu sreću nijedan zakon ne kaže da se Seldon njome ne može poslužiti."

"Sigurno. Ali... ali." Bar zastade, a zatim nastavi, mada uz suzdržavanje: "Slušaj, prvo i prvo, kako ćeš doći do planete Trantor? Ne znaš njen položaj u svemiru, a ja se sigurno ne sećam njenih koordinata, da i ne pominjem sporednije stvari. Ne znaš čak ni naš položaj u svemiru."

"U svemiru se ne možeš izgubiti", isceri se Devers. Već je bio za komandama. "Spustićemo se na najbližu planetu da pokupimo potpune podatke o položaju i najbolje navigacione karte koje se mogu kupiti za Brodrigovih sto hiljada."

"I da dobijemo atomski pištolj u stomak? Naš opis se verovatno nalazi na svakoj, ma i najbeznačajnijoj planeti u ovom području Carstva."

"Doktore", strpljivo će Devers, "ne budi kukavica. Riozi reče da se ovaj brod predao suviše olako, a on se, burazeru, nije šalio. Ovaj brod ima u svom zaštitnom polju dovoljno vatre i energije da zadrži sve na šta ćemo, po svoj prilici, naići unutar granice. A imamo i lična zaštitna polja. Momci iz Carstva nisu uspeali da ih pronađu, znaš, ali nije ni trebalo da ih nađu."

"Dobro, dobro", reče Bar. "Zamisli da si na Trantoru. Kako ćeš doći do Cara? Misliš da ima radno vreme?"

"Kako bi bilo da se time pozabavimo kad stignemo na Trantor?" upita Devers.

Na to Bar bespomoćno progundā: "Dobro. Već pola veka želim da jednom vidim Trantor pre nego što umrem. Neka bude po tvome."

Hiperatomski motor naglo proradi. Svetla zatrepereše, a neznatni unutrašnji trzaj obeleži ulazak u hipersvemir.

9. NA TRANTORU

Zvezde su bile guste kao korov na zapuštenom polju, tako da Latan Devers po prvi put nađe da su brojke udesno od decimalnog zareza od prvenstvene važnosti za proračun prečice kroz hiperoblasti. Potreba za skokovima ne dužim od jedne svetlosne godine izazivala je osećanje klaustrofobije. Bilo je neke zastrašujuće oštrine u nebu koje je neometano blistalo u svim pravcima nepregledne Vasiona. Bilo je izgubljeno u moru zračenja.

A u središtu grozda od deset hiljada zvezda, čija je svetlost cepala u dronjke slabu tamu unaokolo, kružila je ogromna carska planeta - Trantor.

Bilo je to nešto više od planete; bio je to živi otkucaj bila Carstva, koje je sačinjavalo dvadeset miliona zvezdanih sistema. Planeta je imala samo jednu funkciju - upravnu; jednu svrhu - da vlada; i jedan proizvod - zakon.

Čitav svet je predstavljao jednu funkcionalnu izvitoperenost. Na njegovoj površini nije bilo ničeg živog osim čoveka, njegovih domaćih životinja i njegovih parazita. Izvan one stotine kvadratnih milja carske palate nije se mogla naći nijedna vlat trave niti delić otkrivenog zemljišta. Izvan tla palate nije bilo vode, osim u prostranim, podzemnim cisternama, u kojima su se čuvale zalihe vode cele planete.

Sjajni, neuništivi i nepokvarljivi metal na čitavoj površini planete predstavljao je temelj ogromnih metalnih zdanja, koja su kao lavirint prošarala planetu. Bile su to građevine uzajamno povezane nadvožnjacima, opervažene hodnicima, a kancelarijama izdeljene u pregradke; građevine u čijim su se podrumima na nekoliko kvadratnih milja prostirali tržni centri, dok je u potkrovljima obitavao svetlucavi svet zabave, koji bi svake večeri ponovo iskričavo oživljavao.

Čovek je mogao obići celu planetu Trantor a da uopšte ne iziđe iz konglomerata građevina, niti da vidi grad.

Flota brodova, koja je po broju nadmašivala sve vojne flote koje je Carstvo ikad imalo, spuštala je svoje tovore na Trantor svakog dana

kako bi ishranila četrdeset milijardi ljudi, a ove za uzvrat nisu pružale ništa drugo do zadovoljenje potrebe rasplitanja mirijada niti što su se zavojito slivale u centralnu administraciju najsloženije vlade poznate Čovečanstvu.

Dvadeset zemljoradničkih svetova predstavljalo je žitnicu Trantora. Univerzum mu je bio sluga...

Čvrsto poduhvaćeni ogromnim metalnim rukama sa svake strane trgovački brodovi su nežno spuštani na ogromnu rampu koja je vodila u hangar. Devers je već besneći krčio sebi put kroz mnogostruke složenosti sveta zaljubljenog u spise, a posvećenog načelu obrasca u četiri primerka.

Do prvog zastoja je došlo još u svemiru, gde je popunjen prvi od onog što je kasnije naraslo u stotinu upitnika. Obavljeno je stotinak unakrsnih ispitivanja, rutinski je primenjena jednostavna sonda, brod je fotografisan, analizirani su, a potom i zabeleženi lični opisi oba čoveka, izvršena je pretraga za krijumčarenom robom, plaćena je trošarina - i konačno se došlo do pitanja ličnih karti i ulaznih viza.

Dukem Bar je bio Sivenjanin i Carev podanik, no Latan Devers je bio nepoznanica bez potrebnih dokumenata. Dežurni činovnik je bio slomljen od bola, ali Devers ne može da uđe. Zapravo, biće zadržan zbog zvanične provere.

Odnekud iskrсну sto kredita u šuštavim, novim novčanicama za koje su jamčili posedi gospodara Brodriga i tiho pređe iz ruke u ruku. Činovnik se važno nakašlja, a njegov bol uminu. Iz odgovarajućeg pregratka pojavi se novi obrazac. Brzo i efikasno beše popunjen, a uz njega na zvanično propisan način beše priložen i Deversov opis.

Dva čoveka, trgovac i patricije, udoše na Trantor.

Trgovački brod u hangaru postade samo još jedan brod koga valja smestiti, fotografisati, čiji sadržaj treba registrovati, kopirati lične karte putnika, a za sve to bi naplaćena, proknjižena i uz potvrdu primljena odgovarajuća pristojba.

Konačno, Devers se nađe na ogromnoj terasi pod blistavim belim suncem gde su žene čavrljale, deca vrištala, a ljudi dokono pijuckali razna pića slušajući ogromne televizore kako trube vesti iz Carstva.

Bar plati neophodnu količinu iridijumskih novčića i uze najgornji primerak s gomile novina. Bile su to trantorske 'Novosti iz Carstva', zvanični vladin organ. U zadnjem delu novinske prostorije čulo se

kako se uz prigušeno zveckanje štampaju dopunska izdanja, istovremeno sa zaposlenim mašinama u redakciji "Novosti iz Carstva", koja se nalazi nekih deset hiljada milja dalje u hodniku - šest hiljada vazduhoplovom - baš onako kao što se i deset miliona primeraka u tom času štampalo u deset miliona drugih novinskih prostorija širom planete.

Bar prelete naslove i tiho upita: "Šta ćemo prvo učiniti?"

Devers pokušava da se oslobodi svoje potištenosti. Nalazio se u univerzumu koji je bio tako daleko od njegovog, na planeti čija ga je zapletenost pritiskala, među ljudima čiji su mu postupci bili nerazumljivi, a gotovo i jezik. Pritiskale su ga blistave metalne kule što su se beskrajno, do u nedogled, umnožavale; čitav taj užurbani, ravnodušni život sveta-metropole bacao ga je u užasnu, nepodnošljivu turobnost izolacije i pigmejske beznačajnosti.

Odgovorio je: "Bolje da to tebi prepustim, doktore."

Bar je bio spokojan i tih: "Pokušao sam da ti to rečima dočaram, ali znam da u to nisi mogao poverovati dok sam ne vidiš. Znaš li koliko ljudi svakodnevno želi da vidi Cara? Gotovo jedan milion. A znaš li koliko ih primi? Oko deset. Moraćemo da se probijemo kroz upravne službe, ali nemamo dovoljno sredstava za aristokratiju."

"Imamo gotovo sto hiljada."

"Toliko bi nas koštao jedan jedini plemić Carstva, a da bi se do Cara sagradio odgovarajući most, trebalo bi nam tri ili četiri plemića. Možda će biti potrebno da obradimo pedeset visokih komesara i viših nadzornika, ali će nas bar svaki od njih koštati samo po sto kredita. Ja ću voditi razgovore. Prvo - ne bi razumeli tvoj akcent, a drugo - ti se ne razumeš u etiketu potkupljivanja u Carstvu. Uveravam te da je to veština."

Na trećoj strani "Novosti iz Carstva" nalazilo se ono što je tražio, te dodade list Deversu. Devers je sporo čitao. Rečnik je bio neobičan, mada ga je razumeo. Podiže pogled, smrknut od zabrinutosti. Pljesnu nadlanicom novinski list. "Misliš da se ovome može verovati?"

"Do izvesnih granica", mirno će Bar. "Teško je verovati da je flota Zadužbine zbrisana. To su verovatno već nekoliko puta javili, ukoliko su se poslužili uobičajenom tehnikom da se izveštaji s ratišta pišu na prestonoj planeti, daleko od samog poprišta. Ali to, ipak, znači da je

Riozi izvojevao još jednu pobjedu, što, uopšte, ne bi bilo neočekivano. Kaže se da je zauzeo Loris. Da li je to glavna planeta kraljevstva Loris?"

"Da", žalosno reče Devers, "ili onog što je nekada bilo kraljevstvo Loris. Nema ni dvadeset parseka od Zadužbine. Doktore, moramo delati brzo."

Bar sleže ramenima: "Na Trantoru se ne može brzati. Ukoliko to pokušaš, najverovatnije je da ćeš se naći pred atomskim pištoljem."

"Koliko će vremena biti potrebno?"

"Ako budemo imali sreće - mesec dana. Mesec dana i naših sto hiljada kredita, ukoliko i to bude dovoljno. Kao i pod uslovom da Caru u međuvremenu ne padne na pamet da otputuje na letnje planete, gde uopšte ne prima molioce."

"A Zadužbina..."

"... Postaraće se sama za sebe, kao što je to i do sada činila. Hajde, postavlja se pitanje večere, gladan sam. A posle večere pred nama je noć, pa bismo mogli da je dobro iskoristimo. Više nikada nećemo videti Trantor, ili neki njemu sličan svet."

Komesar za unutrašnje poslove Spoljnih provincija bespomoćno raširi svoje kratke i debele ruke, začkiljivši kao kratkovidna sova u molioca.

"Ali gospodo, Car se ne oseća dobro. Zaista nema svrhe iznositi ovo pitanje pred mog pretpostavljenog. Njegovo carsko veličanstvo neće nikoga primati nedelju dana."

"Nas će primiti", glumeći samopouzdanje reče Bar. "Radi se o prijemu jednog činovnika Carskog sekretara."

"Nemoguće", energično reče komesar, "takav pokušaj bi me mogao stajati ovog mesa. Kad biste bili malo određeniji, što se tiče prirode vašeg posla. Shvatite, voljan sam da vam pomognem, ali bi mi, prirodno, bilo potrebno nešto što bi bilo manje neodređeno; nešto što bih mogao saopštiti mom pretpostavljenom, u prilog tome da se stvar iznese dalje."

"Kada bi moj posao bio te vrste da se može saopštiti nekome ko nije na najvišem položaju", rečito će Bar, "teško da bi bio dovoljno važan da zavredi prijem kod Njegovog carskog veličanstva. Predlažem da rizikujete. Podsetio bih vas da će i vama sigurno biti odati dužno

priznanje zbog toga što ste nam pomogli, ako Njegovo carsko veličanstvo prida značaj našem poslu, a jamčimo da će to učiniti."

"Da, ali..." Komesar bez reči sleže ramenima.

"To jeste rizik", priznade Bar. "Prirodno, taj rizik mora biti nadoknađen. Tražim vam veliku uslugu, a vi ste nam već učinili ljubaznost time što ste nam pružili priliku da iznesemo naš problem. Ukoliko biste nam dopustili da bar donekle izrazimo našu zahvalnost..."

Devers je kiselo gledao. Taj govor, s nekim manjim izmenama, čuo je dvadeset puta u toku proteklog meseca. Kao i uvek, završio bi se brzom razmenom poluskrivenih novčanica. Obično bi novčanice smesta nestale, a ovog puta ostadoše na videlu dok ih je komesar polako prebrojavao, pri tom ih razgledajući s lica i naličja.

U njegovom glasu nastade tanana promena: "Hej, za novčanice jamči Carski sekretar!"

"Da se vratimo na predmet..." zamoli Bar.

"Ne, čekajte, ici ćemo postupno", prekide ga komesar. "Zaista želim da čujem kojim poslom idete. Novac je nov novcijat, a sigurno ga imate u velikim količinama jer ste, sad sam se prisetio, pre mene videli i ostale činovnike. Hajde, o čemu se radi?"

Bar odgovori: "Ne znam na šta ciljate?"

"Pa, čujte, može se dokazati da na planeti boravite ilegano pošto su lična karta i dozvola za ulazak vašeg ćutljivog prijatelja sasvim nepropisne. On nije Carev podanik."

"To poričem."

"Nije važno što ti to činiš", sa iznenadnom grubom otvorenošću reče komesar. "Činovnik koji je za sto kredita potpisao karte, priznao je - kad su ga pritisli. Tako da o vama znam više nego što mislite."

"Hoćete da kažete, gospodine, da je iznos koji smo vas zamolili da primite nedovoljan kad se uzmu u obzir rizici..."

Komesar se nasmeši. "Naprotiv, više je nego dovoljan." On baci novčanice u stranu. "Da se vratim na ono što sam spomenuo. Sam Car se zainteresovao za vaš slučaj. Nije li istina, gospodo, da ste nedavno bili gosti generala Riozija? Nije li istina da ste iz njegove armije umakli, sa blago rečeno, zapanjujućom lakoćom? Nije li istina da raspoložete pravim malim imetkom u novčanicama, za koje jamče posedi gospodara Brodriga? Ukratko, nije li tačno da ste vas dvojica

špijuna i ubica ovamo poslati da... E, vi sami treba da nam kažete ko vas plaća i zbog čega!"

"Znate", s blagim gnevom reče Bar, "poričem pravo jednom komesarčiću da nas optužuje za zločine. Odlazimo."

"Nećete otići!" Komesar ustade, a pogled mu više nije bio kratkovid. "Ne morate sada odgovoriti na pitanja, to ćemo ostaviti za kasnije i pogodniji čas. A ja nisam komesar, ja sam poručnik Carske policije. Uhapšeni ste."

Dok se osmehivao u ruci mu se nađe spretan, sjajan automatski pištolj. "Danas su i važniji od vas pohapšeni. Čistimo osinjak."

Devers besno zareža i polako se maši za svoj pištolj. Policijski poručnik se još šire osmehnu i pritisnu kontakt. Užarena atomska nit udari o Deversova prsa, a precizni plamen uništenja se bezopasno odbi o njegov lični štitić u iskričave iglice svetlosti.

Onda Devers opali i poručnikova glava se otkide od gornjeg dela torza koji nestade. Još uvek se osmehivala dok je ležala osvetljena sunčevim zrakom koji je prodirao kroz tek napravljenu rupu u zidu.

Izišli su na zadnji ulaz.

Devers promuklo reče: "Brzo na brod. Uskoro će podići uzbunu." Psovao je besnim šapatom. "Još jedan propali plan. Zakleo bih se da se protiv mene zaverio svemirski nečastivi."

Tek napolju postadoše svesni graje gomila koje su se okupljale oko ogromnih televizora. Nisu imali vremena da zastanu; nevezana rika reči dopirala je do njih, ali se oni ne osvrnuše. Međutim, Bar zgrabi jedan primerak 'Novosti iz Carstva' pre nego što su utrčali u ogromni ambar od hangara, iz koga se brod hitro podiže kroz džinovski otvor na krovu koji je probio plamenom.

"Možeš li da im umakneš?" zapita Bar.

Deset brodova saobraćajne policije dade se u divlju poteru za izbeglim brodom koji se vinuo sa službene poletne staze sa radio-farovima, a zatim prekršio sve važeće propise o dozvoljenoj brzini. Odozdo počеше da se penju i okretni brodovi tajne policije, u poteri za brižljivo opisanim brodom kojim upravljaju dvojica podrobno opisanih ubica.

"Pazi", reče Devers, i na dve hiljade milja iznad površine Trantora naglo pređe u hipersvemir. Prelaz, izveden tako blizu planetarne mase, dovede do nesvetice kod Bara i strahovito bolne sumaglice

kod Deversa, no nekoliko svetlosnih godina dalje svemir oko njih je bio čist.

Devers se tmurno podiči svojim brodom. "Nema tog carskog broda koji bi me mogao u stopu pratiti." A onda gorko dodade: "Ali nemamo gde da žurimo, niti se možemo odupreti moći Carstva. Šta da se radi? Šta bi čovek mogao uraditi?"

Bar se iznemoglo pomeri u svom ležaju. Dejstvo prelaska u hipersvemir još ne beše prestalo, tako da mu je svaki mišić bio bolan. "Niko ne mora ništa da preduzima. Sve je gotovo. Gledaj!"

On mu pruži primerak "Novosti iz Carstva", koji je još uvek grčevito držao, a već sami nametljivo složeni naslovi behu dovoljni trgovcu.

"Opozvani i uhapšeni - Riozi i Brodrig", promrmlja Devers. S neshvatanjem je gledao u Bara. "Zašto?"

"U članku se to ne kaže, ali šta mari? Rat sa Zadužbinom je završen, a ovog se časa Sivena diže na ustanak. Pročitaj članak pa ćeš videti." Glas mu se gubio. "Zaustavićemo se u nekoj od provincija i saznati novije vesti. A sad, ako nemaš ništa protiv, ja bih spavao."

Vraćajući se u Zadužbinu trgovački brod je savladavao Galaksiju sve dužim i dužim skokovima, poput skakavca.

10. RAT SE ZAVRŠAVA

Latan Devers se sasvim određeno osećao nelagodno, a neodređeno ozlojeđeno. Primio je odlikovanje i sa nemim stoicismom podneo visokoparni govornički izliv gradonačelnika koji je propratio grimiznu vrpzu. Time se završio njegov udeo u ceremonijama, no običaj ga je primorao da ostane. Običaj, uglavnom, one vrste koja mu nije dozvoljavala da na glas zeva ili digne nogu na sedište stolice; takav običaj ga je doveo do toga da čezne za svemirom kome je pripadao.

Sivenjanska delegacija, čiji je junak dana bio Dukem Bar, potpisala je Konvenciju i tako Sivena postade prva provincija koja je neposredno prešla od političke vladavine Carstva pod ekonomsku vladavinu Zadužbine. Pet carskih brodova - zarobljenih kada se Sivena pobunila iza položaja Pogranične flote Carstva - golemih i masivnih, bacalo je odbleske i ispaljivalo pozdravne plotune prolazeći nad gradom.

Nije bilo ničeg drugog do pića, i ćeretanja...

Neki glas ga je dozivao. Bio je to Forel, čovek koji je onim što bi u jednom jutru zaradio - to je Deversu bilo jasno - mogao kupiti dvadesetoricu takvih kao što je Devers, ali taj isti Forel ga je sada sa ljubaznom snishodljivošću prstom dozivao.

Izašao je na balkon, u hladni noćni vetar, i propisno se poklonio skrivajući svoju smrknutost u raščupanoj bradi. I nasmešeni Bar je bio tu. "Deverse, moraš mi priteći u pomoć", reče on. "Optužuju me za skromnost - za taj gnusni i krajnje neprirodan zločin."

"Deverse", Forel izvadi cigaru iz ugla usta da bi ovo rekao, "gospodar Bar tvrdi da vaše putovanje u Kleonovu prestonicu nije imalo nikakve veze sa opozivom Riozija."

"Ama baš nikakve, gospodine." Devers je bio osoran. "Cara uopšte nismo videli. Izveštaji sa suđenja, koje smo na povratku pokupili, pokazuju da je sve to bila obična nameštaljka. Na sudu su iznosili neku besmislicu o tome kako se general povezao sa prevratničkim interesima."

"A bio je nevin?"

"Riozi?" umeša se Bar. "Da! Tako mi Galaksije, da. U načelu, Brodrig

je bio izdajnik, mada ni on nije bio kriv za ono čime ga je optužnica teretila. Bila je to sudska farsa, međutim, neophodna, predvidiva i neizbežna."

"Zbog psihoistorijske nužnosti, pretpostavljam." Forel je zvučno razvlačio rečenicu sa šaljivom lakoćom dobrog, starog poznanika.

"Tačno." Bar se uozbilji. "To ranije nije bilo jasno, ali kad se sve završilo i kad sam mogao da... pa... da bacim pogled na odgovore na kraju knjige, problem je postao jednostavan. Sada možemo da vidimo da društvena podloga Carstva dovodi do toga da su za njega osvajački ratovi nemogući. Pod slabim carevima Carstvo razdiru generali koji se bore za bezvredni i, svakako, smrtonosni presto. Pod jakim carevima Carstvo se sledi u paralizovanu ukočenost, gde na izgled na čas prestane raspadanje, ali jedino uz žrtvovanje svakog eventualnog rasta."

"Niste jasni, gospodaru Bare", ne uviđajući progundā Forel, dok je snažno pućkao dimove.

Bar se polako osmehivao. "Hm, verovatno. To dolazi od neupućenosti u psihoistoriju. Reći su prilično nedovoljna zamena za matematičke jednačine. Ali da vidimo..."

Bar je razmišljao, dok se Forel odmarao leđima naslonjen na ogradu, a Devers posmatrao kadifasto nebo i čudeći se razmišljao o Trantoru.

"Vidite, gospodine, vi - i Devers - kao i svi drugi, bez sumnje, smatrali ste da se prethodno mora uneti razdor između Cara i njegovih generala, da bi se potuklo Carstvo. Vi i Devers, a i svi ostali, bili ste u pravu - i to stalno - u pogledu načela unutrašnje razjedinjenosti.

Međutim, pogrešili ste kada ste mislili da je taj unutrašnji razdor nešto što se može izazvati delima pojedinaca, na osnovu trenutnog nadahnuća. Pokušali ste sa podmićivanjem i lažima. Obraćali ste se ambiciji i strahu. No, uprkos svim naporima, za uzvrat ništa niste dobili. Zapravo, posle svakog pokušaja izgledi su bili sve gori. I dok su ovi neobuzdani talasići udarali, Seldonov talas plime nastavio je da se valja sve dalje i dalje, tiho, ali i nezadrživo."

Dukem Bar se okrenu i preko ograde pogleda u svetla grada koji se veselio. "Mrtva ruka je pomerila sve nas; moćnog generala i velikog Cara; moj svet i vaš svet - mrtva ruka Harija Seldona. Znao je da

čovjek kao što je Riozi mora propasti jer bi njegov uspeh donosio neuspeh, a što bi uspeh bio veći to bi neuspeh bio izvesniji."

"Ne bih mogao reći da ste jasniji", suvo primeti Forel.

"Trenutak", sa žarom nastavi Bar. "Osvrnite se na situaciju. Očito je da nas slab general ne bi ugrožavao. A ni jak general, u vreme slabog cara, ne bi nas ugrožavao, jer bi svoje naoružanje okrenuo ka nekoj plodonosnijoj meti. Zbivanja pokazuju da su tri četvrtine careva iz poslednja dva stoleća, pre nego što su to postali, bili pobunjeni generali i vicekraljevi.

Stoga jedino spoj jakog cara i jakog generala može nauditi Zadužbini, jer se jak car ne može lako zbaciti s prestola, a jak general biva prinuđen da se okrene spoljašnosti, preko granice.

Ali, šta je ono što cara čini jakim? šta je Kleona činilo jakim? To je očigledno. Jak je jer ne dozvoljava da bude jakih podanika. Dvorjanin koji se suviše obogati, ili general koji postane suviše popularan, postaje opasan. Celokupna novija istorija Carstva to nesumnjivo potvrđuje svakom caru dovoljno inteligentnom da bude jak.

Riozi je pobeđivao i Car je zbog toga postao sumnjičav. Atmosfera vremena primorala ga je da bude sumnjičav. Riozi odbija mito? Vrlo sumnjivo - sigurno ima skrivene pobude. Njegov najpouzdaniji dvorjanin iznenada postaje naklonjen Rioziju. Vrlo sumnjivo - skrivene pobude. Nisu pojedinačni postupci izazivali podozrenje. Bilo šta drugo bi ga izazvalo - i zbog toga su naše pojedinačne zavere bile neophodne i prilično uzaludne. Sumnjiv je bio uspeh Riozija. Zbog toga je smenjen, optužen, osuđen i ubijen. Zadužbina, dakle, još jednom pobeđuje.

Čujte, ne postoji nikakav zamisliv spoj događaja koji se ne bi završio pobedom Zadužbine. Bila je neizbežna, ma šta da smo mi ili Riozi uradili."

Zadužbinski magnat važno poče da klima glavom. "Tako, dakle! A šta bi se desilo da su car i general bili jedna ličnost? A? Šta bi onda bilo? Taj slučaj niste predvideli, prema tome još niste dokazali svoju tvrdnju."

Bar sleže ramenima. "Ništa ja ne mogu dokazati. Ne znam proračune. No, obraćam se vašem razumu. U Carstvu u kome svaki aristokrata, svaki moćan čovek, svaki gusar može težiti da dođe na

presto - i to često s uspehom, kako to istorija pokazuje - šta bi se desilo čak i jakom caru, zaokupljenom ratovima sa inostranstvom na samom kraju Galaksije? Koliko bi trebalo da bude van prestonice pa da neko podigne barjake građanskog rata i primora ga da se vrati kući? Društvena sredina Carstva bi to vreme učinila veoma kratkim. Rekao sam jednom Rioziju da ni sva moć Carstva ne može skrenuti mrtvu ruku Harija Seldona."

"Dobro! Dobro!" Forel se potpuno odobrovoljio. "Dakle, vi u suštini kažete da nas Carstvo ne može nikada ponovo ugroziti."

"Tako mi izgleda", potvrdi Bar. "Iskreno govoreći, Kleon možda neće preživeti ovu godinu, tako da će neizostavno biti spora oko toga ko će ga naslediti, a to bi za Carstvo moglo značiti poslednji građanski rat."

"Znači", reče Forel, "više nema neprijatelja."

Bar je bio zamišljen. "Tu je Druga zadužbina."

"Na drugom kraju Galaksije? Ali ona to još mnogo vekova neće biti."

Na ovo se Devers iznenada osvrnu i smrknuto pogleda u Forela.

"Možda ima unutrašnjih neprijatelja."

"Zaista?" hladno upita Forel. "Ko to, na primer?"

"Na primer, ljudi koji bi, možda, poželeli da malo uvećaju bogatstvo i da spreče da se ono suviše usredsređuje van ruku onih koji za to bogatstvo rade. Shvatate šta hoću da kažem?"

Polagano, Forelov pogled prestade da bude prezriv, a po gnevu se izjednači sa Deversovim.

Drugi deo: MAZGOV

MAZGOV - ...O Mazgovu se manje zna nego o bilo kojoj drugoj ličnosti od sličnog značaja za istoriju Galaksije. Ne zna mu se pravo ime, a o njegovom ranijem životu se samo nagađa. Čak nam je i razdoblje kada je bio na najvećem glasu najviše poznato kroz zapažanja njegovih protivnika, a uglavnom kroz zapažanje jedne mlade neveste...

ENCIKLOPEDIJA GALAKTIKA

11. NEVESTA I MLADOŽENJA

Kada je Bejta bacila prvi pogled na Utočište, učinilo joj se veoma neprivlačnim za oko. Pokazao joj ga je muž - nejasnu zvezdu izgubljenu u praznini ruba Galaksije. Nalazilo se dalje od poslednjih retkih grozdova, tamo gde su rasute tačkice svetlosti usamljeno svetlucale. Čak i među njima izgledalo je bedno i neupadljivo.

Toranu je bilo sasvim jasno da za tek započeti bračni život Crvenom Patuljku nedostaje upečatljivost, pa mu se usta kao krivcu iskriviše: "Znam, Bejta... Ovo baš i nije neka promena, je l'da? Mislim, doći ovamo iz Zadužbine."

"Grozna je to promena, Torane. Nije ni trebalo da se udam za tebe." A kako njegovo lice smesta poprimi uvređeni izgled, koji nije uspeo da sakrije, ona dodade svojim naročito 'maznim' tonom: "De, glupane. Sad još obesi donju usnu i pogledaj me kao labud na izdisaju - onako kao što me gledaš pre nego što položiš glavu na moje rame, a ja te milkim po njoj sve dok od statičkog elektriciteta ne počne da iskaču varnice. Kao da si očekivao neko cmizdrenje. Ili si mislio da ću reći: 'S tobom bih svugde bila srećna, Torane' ili ' Dušo, i međuzvezdana prostranstva bi bila moj dom samo da si ti sa mnom!' Priznaj da je tako."

Ona uperi prst u njega, a zatim ga povuče, časak pre nego što se na njega spustiše Tornovi zubi.

"Hoćeš li da spremiš večeru, ukoliko se predam i priznam da si u pravu?" upita je.

Ona zavodljivo klimnu glavom. On se smešio i samo je posmatrao. Drugima ona ne bi bila naročito lepa - priznavao je to - čak i da je dva puta pogledaju. Kosa joj je bila tamna i sjajna, ali prava; usta malo široka - ali su lepo oblikovane, guste obrve razdvajale belo neizborano čelo od večno nasmešenih, toplih očiju poput mahagonija.

A iza veoma stameno građene i uporno čuvane fasade praktične, neromantične trezvenosti prema životu, krilo se jedno malecko jezerce mekoće koje vam se ne bi pokazalo ukoliko biste za njim čačkali, ali do kog se moglo dopreti ukoliko biste znali kako - i ukoliko nipošto ne biste otkrili da je to ono što zapravo tražite.

Toran nepotrebno popravi komande i odluči da se odmori. Trebalo je da prevale još jedan međuzvezdani skok, a zatim istim pravcem još nekoliko milimikro-parseka pa da opet bude neophodno ručno upravljanje. Naže se unazad, prema ostavi u kojoj je Bejta žonglirala posudama.

U njegovom držanju prema Bejti bilo je poprilično samozadovoljstva - zadovoljno strahopoštovanje kojim se odlikuje trijumf nekog ko je tri godine lebdeo na ivici kompleksa manje vrednosti.

Najzad, bio je provincijalac - i ne samo provincijalac, već i sin otpadničkog trgovca. A ona je bila iz same Zadužbine - i ne samo to - svoje pretke mogla je nabrojati još od Meloua.

Uprkos svemu, u sebi je osećao malu drhtavicu. Dovoljno je bedno bilo, to što je vodi u Utočište - kameniti svet sa pećinskim gradovima. Još gore je što će se morati sresti sa tradicionalnom mržnjom trgovca prema Zadužbini, nomada prema obitavaocima grada.

Pa ipak... Posle ručka načiniše poslednji skok.

Utočište je bilo jedan jarosni, grimizni oganj, dok je druga planeta bila rumena mrlja svetlosti oivičena zamućenom atmosferom i polukrugom tame. Bejta se naže nad veliki ekran, čija je paukova mreža izukrštanih linija jasno u središte postavljala Utočište II.

"Kamo sreće da sam se već upoznala s tvojim ocem. A šta ako mu se ne dopadnem..." primeti ona ozbiljno.

"Ti bi onda bila prva zgodna devojka koja ga je tako nadahnula", trezveno odgovori Toran. "Pre nego što je izgubio ruku i prestao da skita unaokolo po Galaksiji, bio je... Uostalom, zapitaj ga sama, pa će ti o tome pričati sve dok ti uši ne zabride. Posle nekog vremena

zaključio sam da kiti svoje priče, jer nikada nije istu priču dva puta isto ispričao..."

Utočište II im je sada jurilo u susret. Kopnom zarobljeno more teško se valjalo ispod njih, plavosivo, gubeći se ovde i onde iza paperjastih oblaka. Duž obale su neravno štrčale planine.

Izbliza, more postade nabrano, a dok se brod okretao na trenutak ugledaše ledena polja uz obalu.

"Da li ti je odelo hermetički zakopčano?" Usred silovitog smanjenja brzine Toran gotovo da jeknu.

Bejtino punačko lice izgledalo je okruglo i rumeno, usred penaste gume kojom je bilo postavljeno tesno odelo sa unutrašnjim zagrevanjem.

Uz škripu, brod se spusti na otvoreno polje, baš ispod početka zaravni.

Oni nespretno iziđoše u tamu spoljnogalaktičke noći, i Bejta zaustavi dah od iznenadnog ujeda hladnoće; razređeni vetar je zanosio. Toran je uhvati za lakat i natera da trapavo potrče preko glatkog, nabijenog tla prema svetlucanju veštačke svetlosti u daljini.

Na pola puta naiđoše na stražare koji im behu pošli u susret, i posle šapatom izmenjenih reči povedoše ih dalje. Kada se kamena vrata otvoriše, a zatim i zatvoriše zanjima, nestade vetra i studeni. Topla unutrašnjost, bela od zidnog osvetljenja, beše ispunjena nepriličnom bučnom užurbanošću. Ljudi su podizali poglede sa svojih pisaćih stolova, a Toran je vadio dokumenta.

Pošto su bacili letimičan pogled mahnuše im da produže tako da Toran šapnu svojoj ženi: "Mora biti da je tata sredio oko ulaska. Obično treba pet sati."

Iziđoše napokon na čistinu i Bejta iznenađeno uzviknu: "Oh moj..."

Pećinski grad bio je obasjan dnevnom svetlošću, belom dnevnom svetlošću mladog sunca. Ali sunca, naravno, nije bilo. Ono što je trebalo da predstavlja nebo gubilo se u rasutom bleštanju sveobuhvatne svetlosti. Topli vazduh je bio gust i mirisao na zelenilo.

"Ali Torane, prekrasno je", uskliknu Bejta.

Toran se blaženo osmehivao. "Eh, Bej, naravno da nije ni prineti Zadužbini, ali ovo je najveći grad na Utočištu II - dvadeset hiljada stanovnika - dopašće ti se. Bojim se da nema dvorana za zabavu, ali zato nema ni tajne policije."

"Oh, Tori, baš je kao grad-igračka. Sav je beo i ružičast, i tako čist."

"Pa..." Toran je zajedno s njom posmatrao grad. Kuće su uglavnom bile dvospratne, od glatkog mermera iz tih krajeva. Nije bilo kubeta Zadužbine, niti ogromnih zajedničkih zgrada Starih kraljevstava, ali bilo je prisutnosti i individualnosti; bio je to ostatak lične inicijative u Galaksiji, gde je preovladavalo življenje u masi.

Toran iznenada živnu. "Bej, eno tate! Tamo, ludo, gde ti pokazujem. Zar ga ne vidiš?"

"Spazila ga je. Bila je to samo predstava nekog krupnog čoveka, koji besomučno maše raširenih prstiju, kao da nešto hvata po vazduhu. Duboka grmljavima vike dopre do njih. Bejta je sledila svog muža, koji je trčao niz podšišani travnjak. Ona spazi i jednog omanjeg čoveka bele kose, potpuno skrivenog iza robusnog i jednorukog, koji je i dalje mahao i vikao.

Preko ramena, Toran joj dobaci: "To je očev polubrat. Onaj koji je bio u Zadužbini. Sećaš se?"

Susreli su se na sred travnjaka, smejali se i nevezano izmenjivali reči, a Toranov otac u blaženstvu poslednji put podvrisku. Zadigao je kratki kaput i popravio metalom optočen pojas, koji je predstavljao njegov jedini ustupak raskoši.

Pogled mu je išao čas na jedno, a čas na drugo od dvoje mladih, a zatim pomalo zadihano reče: "Izabrao si šugav dan za povratak, sinko!"

"Zašto? Ah, da danas je Seldonov rođendan, zar ne?"

"Da. Morao sam unajmiti kola da bih dovede došao i naterati Randua da ih vozi. Ni pomoću pištolja ne bih se mogao dokopati javnog vozila."

Pogled mu je sada počivao na Bejti i nije skretao. On joj se obrati blagim tonom: "Imam kod sebe kristal koji te prikazuje - dobar je, ali vidi se da ga je radio neki amater."

Iz džepa kaputa izvadio je providnu kocku i na svetlosti, u bojama, ožive nasmejano malo lice, kao neka Bejta u minijaturi.

"Taj!" uzviknu Bejta. "Pitam se zbog čega je Toran poslao tu karikaturu. Čudim se, gospodine, da ste pustili da vam se približim."

"Zaista? Zovi me Fran. Ne volim ti ja izmotacije. Kad samo već kod toga, uhvati me pod ruku pa da odemo do kola. Do danas sam uvek držao da ovaj moj sin ne zna šta hoće. Mislim da ću promeniti to

mišljenje. Mislim da ću to mišljenje morati da promenim."

Toran tiho upita strica: "Kako je stari u poslednje vreme? Je li još juri ženske?"

Randuu se od smeha nabra celo lice: "Kad god to može, Torane, kad god može. Ponekad se priseti da će mu idući rođendan biti šezdeseti po redu, pa se obeshrabri. No, onda tu crnu misao vikom ućutka i opet je onaj stari. On ti je trgovac stare vrste. Ali ti, Torane, gde si pronašao ovako zgodnu ženu?"

Mladić se nasmeja i uhvati ga za ruku: "Striče, ti bi hteo da u jednom dahu čuješ trogodišnju priču."

U maloj dnevnoj sobi doma Bejta se iskobelja iz putnog ogrtača sa kapuljačom i oslobodi svoju kosu. Sela je na pod, prekrstivši noge i uzvratila ispitivački pogled tog krupnog, rumenog čoveka.

"Znam šta pokušavaš da proceniš, pa ću ti pomoći. Starost: dvadeset i četiri godine; visina: sto šezdeset i tri centimetra; težina: šezdeset i tri kilograma; struka: istorija." Primetila je da se on uvek krivi kad stoji, kako bi prikrio da nema ruku.

Fran se još više nadvi nad nju i reče: "Kad si već spomenula težinu - šezdeset."

Glasno se nasmeja na njeno rumenilo. A onda se obrati prisutnima.

"Uvek možeš pogoditi težinu neke žene po njenoj mišici, naravno, kad imaš odgovarajuće iskustvo. Jesi li za jedno piće, Bej?"

"Između ostalog i za to", odgovori ona, i njih dvoje se zajedno izgubiše, dok je Toran proveravao da li na policama s knjigama ima nekih prinosa.

Fran se vratio sam: "Sići će kasnije."

On se teško spusti u veliku naslonjaču i stavi ukrućenu nogu na klupicu pred njom. S crvenog lica iščeze smeh, pa se Toran okrenu prema njemu.

"E pa, sinko, i drago mi je da si tu. Sviđa mi se ta tvoja ženska. Nije neka čepa", reče Fran.

"Oženio sam se njom", kratko reče Toran.

"E, sinko, to je već nešto drugo." Fran se namršti. "Glupo je tako vezivati svoju budućnost. Tokom svog nešto dužeg i iskustvima ispunjenijeg života nikad tako nešto nisam uradio."

Iz ugla u kome je ćutke stajao, Randu ga prekide: "Fransarte, kakva to poređenja praviš? Do tvog prinudnog sletanja pre šest godina

nikada se nisi dovoljno skrasio na jednom mestu da bi mogao zadovoljiti uslov za brak: da se ima mesto stalnog boravka. A posle toga, ko bi te uzeo?"

Jednoruki čovek se uz trzaj ispravi u naslonjači i žustro uzvratil: "Mnogo bi, ti beloksa izlopotino..."

Sa užurbanom taktičnošću, Toran primeti: "To ti je više zakonska formalnost, tata. Takav položaj donosi i izvesne pogodnosti."

"Uglavnom za žene", progundā Fran.

"I da je tako", usprotivi se Randu, "pusti dečaka da sam odluči. Brak je stari običaj među žiteljima Zadužbine."

"Žitelji Zadužbine nisu uzor za čestitog trgovca", žestio se i dalje Fran.

Toran se ponovo umeša: "Moja žena je iz Zadužbine." Gledao je u jednog, pa u drugog, a onda poluglasno reče: "Evo je, dolazi."

Razgovor skrenu na opštije teme, posle večernjeg obeda koji je Fran začinio sa tri priče o svojim uspomnama gde su u podjednako meri bili zastupljeni: krv, žene, zarada i pripovedačko ulepšavanje.

Bio je uključen televizor na kome se šapatom, na koji niko nije obraćao pažnju, odvijala neka klasična drama. Randu se udobnije smesti na niskom kauču i poče da polagano, zamišljeno pućka na dugu lulu, pogledajući s vremena na vreme Bejtu koja je klećala na mekoj belo krznoj prostirci davno donetoj s neke trgovačke misije, a koju su sada širili samo u najsvećanijim prilikama.

"Studirala si istoriju, devojčice?" blago je zapita.

"Na oćajanje mojih profesora, mada sam na kraju ipak nešto naućila", potvrdi Bejta.

"Tek toliko da su joj dali stipendiju", ponosno ubaci Toran. "A šta si naućila?" dobrodušno nastavi Randu.

"Sve. I dalje?" nasmeja se devojka.

"I šta misliš o situaciji u Galaksiji?" osmehnu se starac.

"Mislim da predstoji Seldonova kriza", jezgrovito odvratil Bejta, "kao i da treba potpuno odbaciti Seldonov plan ako je ne bude. On predstavlja - promašaj."

("Uh", promrmlja iz svog ugla Fran, "zar se tako govori o Seldonu." Ali ne reče ništa glasno.)

Randu je zamišljeno grickao kamiš. "Zaista?" Zbog ćega to kažeš? Kad sam bio mlađi bio sam u Zadužbini, a i ja sam se nekad nosio

dramatičnim razmišljanjima. Zbog čega si ovo rekla?"

Bejtin pogled zamagliše misli, gole prste na nogama je zavukla u belu mekoću prostirke, a malu bradu oslonila na punačku šaku. "Pa, izgleda mi da je suština Seldonovog plana bila u tome da se stvori jedan svet koji bi bio bolji od starog sveta - od Galaktičkog carstva. Taj svet se već tri veka nalazio u raspadanju kad je Seldon osnovao Zadužbinu - a ukoliko je ono što istorija kaže istina, raspadao se zbog trostruke boljke: inertnosti, despotizma i loše preraspodele dobra u Univerzumu."

Randu je polako klimao glavom, dok je Toran upravio ponosan, sjajan pogled u svoju ženu, a Fran coktao jezikom u uglu i pažljivo dopunjavao svoju čašu.

Bejta produži: "Ukoliko je priča o Seldonu istinita, on je zakonima psihoistorije predvideo potpunu propast Carstva, a bio je u stanju i da predskaže kako će biti nužno da prođe trideset hiljada godina varvarstva pre nego što bude osnovano novo - Drugo carstvo - koje će čovečanstvu vratiti civilizaciju i kulturu. Jedini cilj njegovog životnog dela bio je da stvori uslove koji će omogućiti brže podmlađivanje."

"Zbog toga je osnovao dve Zadužbine, slava bila njegovom imenu", upade dubok Franov glas.

"I zbog toga je, da, osnovao dve Zadužbine", potvrdi Bejta.

"Naša Zadužbina je bila skupina naučnika iz umirućeg Carstva, čiji je zadatak bio da uznesu nauku i ljudsko saznanje do novih vrhunaca. A Zadužbina je tako bila smeštena u svemiru, i njena istorijska sredina bila je takva, da je pomoću brižljivih proračuna i svog genija Seldon predvideo da će kroz hiljadu godina ona postati novo, veće Carstvo."

Vladalo je pobožno ćutanje.

"To je stara priča", tiho reče devojka. "Svi je znate. Već tri stoleća je zna svako ljudsko biće u Zadužbini. Mislila sam da je vredi ukratko ponoviti. Danas je Seldonov rođendan, ovaj, i mada sam ja iz Zadužbine, a vi sa Utočišta, to nam je zajedničko..."

Polagano je palila cigaretu, a zatim odsutno posmatrala njen užareni vrh. "Istorijski zakoni su isto toliko apsolutni kao što su to i zakoni fizike, a ukoliko postoji veća verovatnoća za greške, to samo proizilazi otuda što se istorija ne bavi sa onoliko ljudi sa koliko se

atoma bavi fizika, tako da individualna odstupanja igraju veću ulogu. Seldon je predskazao niz kriza u toku hiljadugodišnjeg rasta, a svaka od njih će nametnuti novi zaokret, na unapred proračunatom putu naše istorije. Te nas krize usmeravaju, i stoga sada mora doći do krize. Sada!" ponovi ona ubedljivo. "Već je protekao gotovo ceo vek od poslednje, a u toku tog veka u Zadužbini se ponovila svaka mana Carstva. Inertnost! Naša vladajuća klasa zna samo za jedan zakon: ne menjati ništa. Despotizam! Zna samo za jedno pravilo: silu. Rđava preraspodela dobara! Znajmo samo za jednu želju: da zadrže što je njihovo."

"Dok ostali crkavaju od gladi!" iznenada riknu Fran, snažno udarivši pesnicom o doručje svoje stolice. "Curo, svaka reč ti je biser. Škembonje koje čuče na džakovima sa parama upropašćuju Zadužbinu, dok čestiti trgovci moraju da skrivaju svoju sirotinju na otpatku od planete kao što je Utočište. To je brukanje Seldona, blačenje njegovog obraza, pljuvanje na njegovu bradu." Visoko je podigao ruku, a lice mu se izdužilo. "Da imam obe ruke! Da su me nekad poslušali!"

"Tata", uzviknu Toran "ne uzbuđuj se."

"Ne uzbuđuj se. Ne uzbuđuj se", besno ga je oponašao otac. "Ovde ćemo živeti dovek i umreti, a ti kažeš da se ne uzbuđujem."

"Naš Fran ti je naš moderni Latan Devers", objasni Randu, pokazujući lulom. "Pre osamdeset godina Devers je umro u rudnicima, gde je kao rob radio zajedno sa pradedom tvog muža, zbog toga što nije imao pameti, a imao je srca..."

"Da, i tako mi Galaksije, da sam bio na njegovom mestu i sam bih isto učinio", kleo se Fran. "Devers je najveći trgovac u istoriji, veći od onog razmetljivog blebetala Meloua koga u Zadužbini obožavaju. Ukoliko su ga razbojnici koji upravljaju Zadužbinom ubili zbog toga što je voleo pravdu, utoliko više krvi duguju."

"Nastavi, curo", reče Randu, "nastavi ili će pričati celu noć, a bulazniti sutra celog dana."

"Nemam više ništa da kažem", za iznenadnom utučenošću reče ona. "Mora doći do krize, ali ne znam kako je treba stvoriti. Napredne snage u Zadužbini su užasno ugnjetane. Vi, trgovci, možda imate volje, ali ste progonjeni i razjedinjeni. Kad bi se mogle udružiti sve dobronamerne snage unutar i izvan Zadužbine..."

Fran se promuklo, podrugljivo nasmeja. "Čuješ li, Randu, čuješ li je? Kaže, unutar i izvan Zadužbine. Curo, curo ne treba imati vere u mlakonje iz Zadužbine. Neki od njih drže bič, a ostale bičuju i to - na smrt. Čitav taj truli svet ne bi više imao zeru hrabrosti da se suoči s jednim jedinim valjanim trgovcem."

Bejtini povremeni pokušaji da se umeša slabašno se odbiše o ovu oluju.

Toran se naže napred i pokri joj usta svojom šakom. "Tata", hladno reče, "nikada nisi bio u Zadužbini. Ništa o njoj ne znaš. Kažem ti da je tamošnji podzemni pokret zaista smeo i odvažan. Mogu ti reći da je i Bejta jedna od njih..."

"Dobro, sinko, nisam hteo da vređam. Ali zbog čega se ljutite?" Bio je iskreno uznemiren.

"Tata", produži žarom Toran, "tvoja je nevolja što na sve gledaš kao provincijalac. Zbog toga što se stotinak hiljada trgovaca zbija u rupe na nekoj neželjenoj planeti na kraju nigdine, ti misliš da su oni veliki ljudi. Naravno, nijedan poreznik iz Zadužbine, koji ovamo dođe, ne vrati se natrag, ali to je jeftino junaštvo. Šta biste učinili da Zadužbina odluči da pošalje flotu?"

"Razneli bismo je", kratko uzvratu Fran.

"A onda bi ona raznela vas - ali tako da razlika bude u njenu korist. Nadmoćnija je od vas i po broju, i po naoružanju a i po organizaciji - čim Zadužbina bude shvatila da bi tako nešto bilo vredno truda, ovo će i vama postati jasno. Zato bi bilo bolje da potražite saveznike - i to u samoj Zadužbini, ako možete."

"Randu", Fran pogleda u svog brata kao neki veliki, bespomoćni bik. Randu izvadi lulu iz usta. "Dečko je u pravu, Frane. Kad oslušneš svoje skrivene misli, znaš da je u pravu. No, to su neprijatne misli, koje vikom potiskuješ. A one su ipak tu. Torane, reći ću ti zašto sam ovo pokrenuo."

Neko vreme je zamišljeno pućkao, zatim zaroni lulu u grlić na poslužavniku, sačeka na bezglasni sev, pa je očišćenu izvuče. Polagano je punio, precizno je nabijajući malim prstom. "Ono što si spomenuo o tome da se Zadužbina za nas zanima, Torane, tačno je. Nedavno su bile dve posete - zbog poreza. Uznemirava to što je drugog posetioca pratio laki patrolni brod. Spustili su se u Glejar Grad - za promenu ostavljajući nas na miru - i više nisu ponovo

uzleteli. No, sigurno je da će ih biti još. Tvoj otac to zna, Torane, sigurno zna.

Pogledaj samo tog tvrdoglavog lupeža. Zna da je Utočište u nevolji, zna da smo bespomoćni, a ponavlja svoje uobičajene fraze. To ga greje i štiti. Međutim, kad izrecituje svoje i prkosno se izviče, tako da se oseća kao da je ispunio svoju dužnost kao čovek i trgovac, onda se urazumi kao i svi mi."

"Koji su to svi?" upita Bejta.

Randu joj se osmehnu. "Osnovali smo jednu grupicu, Bejta, baš u našem gradu. Još nismo ništa preduzeli. Nismo, čak, ni uspeali da se povežemo sa ostalim gradovima, ali, tek smo počeli."

"Ali s kakvim ciljem?"

Randu odmahnu glavom: "Ne znamo - još ne. Nadamo se čudu. Zaključili smo da predstoji, kao što i ti kažeš, Seldonova kriza." Širokim pokretom ruke on pokaza nagore. "Galaksija je puna krhotina slomljenog Carstva. Vrvi generalima. Šta misliš, da li će doći čas kada će se neki od njih odvažiti?" Bejta je razmišljala neko vreme, a onda odlučno odmahnu glavom, tako da joj se duga prava kosa ukovrdžala na krajevima oko ušiju. "Ne, nema izgleda. Svaki od tih generala zna da bi napad na Zadužbinu bio ravan samoubistvu. Čak ni Bel Riozi iz starog Carstva, koji je bio veći čovek od bilo kog od njih, a napadao je svim sredstvima Galaksije, nije uspeo da porazi Seldonov plan. Ima generala koji to ne znaju?"

"Kako bi bilo da ih proguramo?"

"Kuda? U atomsku peć? Čime bismo ih mogli progurati?"

"Pa, ima nešto - nešto novo. Već godinu-dve čuje se nešto o neobičnom čoveku koga zovu Mazgov."

"Mazgov?" Razmišljala je. "Da li si čuo za njega, Tori?"

Toran odmahnu glavom, a ona zapita: "I, šta je s njim?"

"Ne znam, ali pobeđuje i to, kako kažu, kad za to nema nikakvih izgleda. Priče su možda preterane, ali bi u svakom slučaju bilo zanimljivo upoznati se s njim. Ne mora svaki čovek s dovoljno sposobnosti i dovoljno ambicije verovati u Harija Seldona i njegove zakone psihoistorije. Takvu nevericu bismo mogli ohrabriti. On bi mogao napasti."

"A Zadužbina bi pobedila."

"Da, ali ne s lakoćom. To bi mogla biti kriza, a mi bismo iskoristili

krizu da nametnemo kompromis despotima Zadužbine, U najgorem slučaju, dovoljno dugo bi nas zaboravili, tako da bismo mogli iskovati novi plan."

"Šta misliš, Tori?"

Toran se pomalo smešio i čupkao smeđi uvojak koji mu je padao preko oka. "Kako opisuje, ne bi moglo naškoditi. Međutim, ko je taj Mazgov? Šta znaš o njemu, Randu?"

"Još ništa. Za to bismo iskoristili tebe, Torane. I tvoju ženu, ukoliko pristane. Tvoj otac i ja smo o tome razgovarali. Iscrpno smo razgovarali."

"Kako, Randu? Šta od nas tražiš?" Mladić baci letimičan, upitan pogled na svoju ženu.

"Da li ste bili na medenom mesecu?"

"Pa, da... ako putovanje od Zadužbine dovde smatraš medenim mesecom."

"A šta mislite o jednom lepšem putovanju na Kalgan? To je polutropski svet - plaže - sportovi na vodi - lov na ptice - pravo mesto za odmor. Nalazi se na nekih sedam hiljada parseka - nije mnogo daleko."

"Ko je na Kalganu?"

"Mazgov! Ili njegovi ljudi. Prošlog meseca ga je bez bitke zauzeo, mada je kalganski generalisimus izbacivao pretnje da će radije razneti planetu u jonske čestice nego što će se predati."

"Šta je sa generalisimusom?"

"Nema ga više", sleže ramenima Randu. "Šta kažete?"

"A šta treba da uradimo?"

"Ne znam. Fran i ja smo stari; mi smo provincijalci. U svojoj biti, trgovci sa Utočišta su provincijalci. Čak i ti to kažeš. Naše trgovanje je vrlo ograničeno, ne lutamo više Galaksijom kao što su to naši preci činili. Zaveži, Frane! A vas dvoje poznajete Galaksiju. Bejta, naročito, ona govori sa lepim zadužbinskim akcentom. Jedino želimo ono što budete uspeli da saznate. Ukoliko uspostavite vezu... ali to ne bismo mogli očekivati. Kako bi bilo da vas dvoje malo razmislite? Ako želite, možete se upoznati sa celom grupom... oh, ali tek iduće nedelje. Treba vam malo vremena da povratite dah."

Nastade ćutanje, a onda će Fran. "Ko još želi piće? Mislim, osim mene?"

12. KAPETAN I GRADONAČELNIK

Kapetan je bio nenaviknut na raskošnost ambijenta, ali ni najmanje impresioniran njime. U načelu je obeshrabrivao samoanalizu i sve oblike filosofije i metafizike koji ne bi imali neposredne veze s njegovim poslom.

To je pomagalo.

Njegov posao se uglavnom sastojao od onog što Ministarstvo rata naziva 'obaveštajnim radom', prefinjeni ljudi 'špijunažom', a romantičari 'špijunskim podvizima'. Na nesreću, uprkos zapenušanom kreštanju televizora, 'obaveštajni rad', 'špijunaža' i 'špijunski podvizi' u najboljem slučaju predstavljali su prljav rutinski posao izneveravanja i nepoverenja. Društvo to opravdava 'interesom Države'; no, kako je filosofiranje kapetana Pričera uvek dovodilo do zaključka da, čak i uz postojanje tako svetog interesa, čovek lakše zadovoljava društvo nego sopstvenu savest, to je on obeshrabrivao filosofiranje.

Ali sada, u raskošnom gradonačelnikovom predsoblju, uprskog sebi samom počeo misliti o sebi.

Preskačući ga, preko reda su unapređivali razne tipove, manje sposobne - toliko je priznao. Podnosio je večnu kišu loših ocena i zvaničnih ukora - i preživeo je. Tvrdoglavo se držao svog puta, čvrsto ubeđen da će neposlušnost u tom istom svetom 'interesu Države' tek kasnije biti priznata kao zasluga.

I tako se sada nalazi u gradonačelnikovom predsoblju - pod stražom petorice učtivih vojnika, a verovatno ga je očekivao vojni sud.

Teška mermerna vrata bez napora se tiho razdvojiše, otkrivši satenaste zidove, crvenu plastičnu prostirku i još dvojica mermerna vrata, ojačana metalom s unutrašnje strane. Dva činovnika u odeći pravih linija od pre tri veka iziđoše uzvikujući: "Prijem kapetana Hana Pričera iz Informacija."

Povukoše se, ceremonijalno se klanjajući kapetanu koji pođe napred. Njegovi pratioci ostadoše kod spoljnih krila vrata, a on sam uđe kroz unutrašnja.

S one strane vrata, u čudno jednostavnoj, prostranoj odaji, iza neobičnog uglastog širokog pisaćeg stola sedeo je jedan sitan

čovjek, skoro izgubljen u prostranstvu.

Gradonačelnik Indber - treći po redu tog imena - bio je unuk brutalnog i sposobnog prvog Indbera, koji je svoju prvu osobinu spektakularno pokazao kroz način na koji je preoteo vlast, a drugu kroz veštinu sa kojom se otarasio poslednjih farsičnih ostataka slobodnih izbora, kao i kroz još veću veštinu održavanja relativno mirne vladavine.

Gradonačelnik Indber je bio sin drugog Indbera, prvog gradonačelnika Zaduzbine koji je taj položaj nasledio - a bio samo polovina svog oca, jer je od svega jedino bio brutalan.

I tako je gradonačelnik Indber bio treći gradonačelnik koji je nosio to prezime, a drugi koji je položaj nasledio; od sve trojice posedovao je najmanje, jer nije bio ni brutalan ni sposoban, već je prosto bio izvanredni knjigovođa rođen na pogrešnom mestu.

Za svakog, osim za sebe samog, Indber je bio čudan spoj surogatnih osobina.

Za njega je privrženost ukrućenom geometrijskom rasporedu bila 'sistem' neumornog i grozničavog zanimanja za najbeznačajnije sitnice svakodnevnog ćatisanja bila je 'marljivost', neodlučnost kada bi bio u pravu zvala se 'predostrožnošću', a zaslepljena tvrdoglavost kada ne bi bio u pravu - 'odlučnošću'.

Sem toga, nije traćio novac, nije nepotrebno ubio čoveka i imao je najbolje namere.

Ako sumorna razmišljanja kapetana Pričera i uzeše ovaj smer, dok je s poštovanjem stajao pred velikim stolom, njegove odrvene crte lica tu činjenicu nisu odavale. Nije se nakašljavao, meškoljio niti premeštao s noge na nogu, dok se mršavo gradonačelnikovo lice polagano ne podiže, pošto je marljivo stilo prekinulo svoj posao beleženja na marginama, a gusto naštampani list papira bio podignut s jedne uredne gomile i položen na drugu urednu gomilu.

Gradonačelnik Indber pažljivo sklopi ruke pred sobom, namerno se uzdržavajući od toga da poremeti brižljivi raspored pribora na stolu.

"Kapetan Han Pričer iz Informacija", izusti on, kako bi pokazao da je primetio njegovo prisustvo.

Strogo se pridržavajući protokola, kapetan Pričer savi koleno gotovo do zemlje i povi glavu sve dok ne začu oslobađajuću reč.

"Ustanite, kapetane Pričeru!"

Sa izrazom tople simpatije, gradonačelnik mu se obrati: "Ovde se nalazite, kapetane Pričeru, zbog toga što je vaš pretpostavljeni oficir protiv vas preduzeo izvestan disciplinski postupak. Redovnim tokom do mene su došli papiri o tom postupku, a kako za mene nijedno zbivanje u Zadužbini nije nezanimljivo, potrudio sam se da pribavim vaše obaveštenje o vašem slučaju. Niste, nadam se, iznenađeni?"

"Ne, ekselencijo. Poslovična je vaša pravičnost", bez uzbuđenja reče kapetan Pričer.

"Je li? Je li?" Ton mu je bio zadovoljan, a obojena kontaktna sočiva koja je nosio uhvatiše svetlost na način koji je njegovim očima davao oštar, suv sjaj. Brižljivo je prelistavao niz metalom uvezanih mapa. Pergamentni listovi su oštro pucketali dok ih je okretao i drugim prstom podvlačio redove.

"Imam pred sobom vaš dosije, kapetane, i to potpun. Imate četrdeset i tri godine, a sedamnaest godina ste ofisir u Armiji. Rođeni ste na Lorisu; roditelji su vam bili Anakreonjani; niste bolovali od ozbiljnijih dečjih bolesti, napad mio... ah, to nije nevažno... obrazovanje pre vojske na Akademiji nauka, drugi stepen u oblasti hipermotora, akademski status... hm, vrlo dobro, treba vam čestitati... stupi u Armiju kao podoficir sto drugog dana 293. godine zadužbinske ere." Dok je uklanjao prvu mapu i otvarao drugu, on na trenutak podiže pogled.

"Vidite, u mojoj administraciji ništa se ne prepušta slučaju", dodade on. "Red! Sistem!"

Prineo je ružičastu, mirisavu žele-kuglicu svojim usnama. Bio je to njegov jedini porok kome se, međutim, predavao u malim dozama. Ovo je potvrđivala i činjenica da na gradonačelnikovom stolu nije bilo skoro neizbežnog atomskog gorionika za uništavanje opušaka. Zato što gradonačelnik nije pušio. Što se toga tiče, nisu to činili ni njegovi posetioci.

"Međutim, ima već deset godina kako ste unapređeni. Vaši pretpostavljeni neprestano izveštavaju o tvrdokornoj tvrdoglavosti vašeg karaktera. Kažu da ste hronično neposlušni, nesposobni za korektan odnos prema pretpostavljenim oficirima, očigledno nezainteresovani za održavanje odnosa sa kolegama bez trzavica, a i da ste, osim toga, neizlečivi bundžija. Kako to objašnjavate kapetane?"

"Ekselencijo, činim ono što mi izgleda ispravno. Podvizi koje sam načinio i rane koje sam za Državu zadobio svedoče da je ono što meni izgleda ispravno istovremeno i u interesu Države."

"Prava reč jednog vojnika, kapetane, ali i opasna doktrina. O tome ćemo više kasnije. Optužuju vas da ste tri puta odbili zadatke, uprkos naređenjima koja su potpisali moji opunomoćenici. Šta na to imate da izjavite?"

"Ekselencijo, zadatak je beznačajan u kritičnom času, kada se preča pitanja prenebregavaju."

"Ah, a ko vam kaže da su ta pitanja o kojima govorite najpreča, a i ako to jesu, ko vam kaže da se prenebregavaju?"

"Ekselencijo, takve stvari su za mene sasvim očigledne. Moje iskustvo i poznavanje zbivanja - čiju vrednost nijedan od mojih pretpostavljenih ne osporava - čine ih jasnim."

"Ali kapetane, da li ste slepi kad ne vidite da uzimajući pravo da određujete politiku obaveštajnog rada uzurpirate dužnosti svog pretpostavljenog?"

"Ekselencijo, moja dužnost je prvenstveno prema državi, a ne prema mom pretpostavljenom."

"Pogrešno, jer vaš pretpostavljeni ima svog pretpostavljenog kome sam ja pretpostavljeni, a ja sam Država. No, nećete imati razloga da se požalite na moju pravičnost, za koju kažete da je poslovična. Iznesite svojim rečima prirodu disciplinskog prekršaja koji vas je doveo ovamo."

"Ekselencijo, poslednjih godinu i po dana bavio sam se time da kao penzionisani trgovački svemiropolovac živim na planeti Kalgan. Naloženo mi je da usmeravam delatnost Zadužbine na planeti, da usavršavam organizaciju kako bi kontrolisala kalganskog generalisimusa, a naročito njegovu spoljnu politiku."

"To mi je poznato. Nastavite!"

"Ekselencijo, moji izveštaji su neprestano podvlačili strateški položaj Kalgana i sistema koje on kontroliše. Obaveštavao sam o ambiciji generalisimusa, njegovom suštinskom prijateljstvu - ili, možda, neutralnosti - prema Zadužbini."

"Pažljivo sam čitao vaše izveštaje. Nastavite!"

"Ekselencijo, vratio sam se pre dva meseca. U to vreme nije bilo nikakvog znaka predstojećem ratu, nikakvog drugog znaka do

gotovo preterane spremnosti da se odbije svaki zamislivi napad. Pre mesec dana, nekakav nepoznati profesionalni vojnik bez borbe je zauzeo Kalgan. Čovek koji je bio generalisimus izgleda da više nije živ. Ljudi ne pominju veleizdaju - jedino govore o moći i geniju ovog čudnog kondotjera - ovog Mazgova."

"Koga?" Gradonačelnik se uvređena izgleda naže napred.

"Ekselencijo, zovu ga Mazgov. O njemu se zna malo činjenica, no ja sam prikupio mrvice i odlomke i izdvojio one najverovatnije. Očigledno je da nije znamenitog porekla, niti položaja. Otac mu je nepoznat. Majka mu je umrla na porođaju. Vaspitan je kao probisvet. Obrazovanje je stekao na planetama lualicama i u ćorsokacima svemira. Mazgov je jedino ime koje ima, a navodno ga je sam sebi nadenuo da bi izrazio, kako se to u narodu tumači, svoju ogromnu fizičku snagu i tvrdoglavost."

"Kolika je njegova vojna moć, kapetane? Manite se njegove fizičke snage."

"Ekselencijo, ljudi pominju ogromne flote, mada su oni možda pod utiskom neobičnog pada Kalgana. Teritorija koju kontroliše nije velika, iako se njene tačne granice ne mogu odrediti sa potpunom izvesnošću. Ipak, tog čoveka treba proučiti."

"Hm, hm! Tako! Tako!" Gradonačelnik zapade u sanjarenje i na praznom listu beležnice sporo, u dvadeset i četiri poteza perom, nacrtá šest kvadrata raspoređenih u šestougaoniku. Zatim otcepi list, uredno ga presavi na tri dela i baci u prorez za otpatke kraj svoje desne ruke. Papir krenu ka čistom i bešumnom automatskom raspadanju.

"Pa dobro, kažite, kapetane, kakvo bi bilo drugo rešenje? Rekoste, upravo, da se mora 'proučiti'. Šta vam je naređeno da proučite?"

"Ekselencijo, u svemiru ima neka mišja rupa koja, kako izgleda, ne plaća porez."

"A i to bi bilo sve? Nije vam poznato i nisu vam rekli da su ti ljudi, koji ne plaćaju porez, potomci neobuzdanih trgovaca iz naše rane istorije - da su anarhisti, pobunjenici i društveni manijaci koji tvrde da su poreklom iz Zadužbine, a izlažu podsmehu kulturu Zadužbine. Ne znate i nisu vam rekli da postoji veći broj takvih mišjih rupa nego što mislimo; da te mišje rupe jedna s drugom kuju zavere, a sve one zajedno sa zločinačkim elementima kojih još ima na celoj teritoriji

Zadužbine. Čak i ovde, kapetane, čak i ovde!"

Trenutni gradonačelnikov žar brzo uminu. "Nije vam to poznato, kapetane?"

"Ekselencijo, sve mi je to rečeno. Međutim, kao sluga Države moram joj verno služiti - a najvernije služi onaj ko služi istini. Ma kakve da su političke implikacije ovih ostataka starih trgovaca, moć poseduju generalisimusi koji su nasledili iverke od starog Carstva. Trgovci nemaju ni oružja ni sredstava. Nemaju čak ni jedinstva. Nisam poreznik da me šalju po poslu koji bi i svako dete moglo obaviti."

"Kapetane Pričeru, vi ste vojnik i nosite oružje. Greška je što vam se dozvolilo da dođe do onog što predstavlja neposlušnost prema meni. Obratite pažnju. Moja pravičnost nije i slabost. Kapetane, već je dokazano da su se generali iz doba Carstva i generalisimusi našeg vremena pokazali podjednako nemoćnim protiv nas. Seldonova nauka koja predviđa tok razvoja Zadužbine zasniva se ne na pojedinačnom junaštvu, kako vi izgleda verujete, već na društvenim i privrednim tokovima istorije. Već smo sasvim uspešno prebrodili četiri krize, zar ne?"

"Jesmo, ekselencijo. Ipak, Seldonova nauka poznata je samo Seldonu. Mi sami imamo jedino veru. U prve tri krize, tako su me učili, Zadužbinu su predvodili mudri vođi koji su predviđali prirodu kriza i preduzimali mere predostrožnosti. Inače - ko zna šta bi bilo?"

"Da, kapetane, ali izostavljate četvrtu krizu. Hajde, kapetane, tada nismo imali predvodnike vredne spomena, a našli smo se pred najmudrijim protivnikom, najtvrdom opsadom i najjačom vojskom. Pa ipak smo pobedili, zahvaljujući istorijskoj neminovnosti."

"Tačno, ekselencijo. Međutim, istorija na koju se pozivate postala je neumitna tek pošto smo se očajnički borili više od godinu dana. Neminovna pobeda koštala nas je pet stotina brodova i pola miliona ljudi. Ekselencijo, Seldonov plan pomaže onima koji se sami pomažu."

Gradonačelnik Indber se namršti i iznenada postade umoran od kapetanovog strpljivog izlaganja. Palo mu je na um da je njegova snishodljivost predstavljala grešku, jer je protumačena kao dozvola za beskonačnu raspravu, svađu i uvaljivanje u dijalektiku.

"Ipak, kapetane", odbojno primeti, "Seldon garantuje pobedu nad generalisimusima i ja ne mogu dozvoliti da se snage rasipaju sada

kad ima toliko posla. Ti trgovci, o kojima nećete da mislite, potiču iz Zadužbine. Rat s njima bio bi građanski rat. Seldonov plan nam u tom pogledu ne pruža nikakve garancije - jer smo i mi i oni Zadužbina. Zato im treba dati lekciju. Zato ih valja postaviti na njihovo mesto. Naređenje vam je dato."

"Ekselencijo..."

"Nije vam postavljeno nikakvo pitanje, kapetane. Dobili ste naređenje. Postupićete prema naređenju. Bilo kakva nova rasprava sa mnom, ili sa onima koji me zastupaju, smatraće se izdajom. Možete se udaljiti."

Kapetan Han Pričer ponovo kleknu, a zatim se polagano udalji ostajući licem okrenut gradonačelniku.

Gradonačelnik Indber, treći po redu sa ovim prezimenom, a drugi nasledni gradonačelnik Zadužbine, povрати svoj mir i uze novi list papira sa uredne gomile koja mu se nalazila s leve strane...

Na povratku u svoju kasarnu, kapetan Han Pričer iz Informacija zateče ličnu kapsulu. Sadržala je jezgrovito naređenje podvučeno crvenom olovkom, sa pečatom HITNO, a parafirano jednim preciznim velikim slovom 'I.'

Kapetanu Hanu Pričeru se najoštrijim izrazima naređivalo da ode na 'buntovničku planetu po imenu Utočište'.

Sam u svom lakom brzoplovu-jednosedu, kapetan Han Pričer staloženo i bez žurbe podesi svoj kurs ka Kalganu. Te noći je spavao snom uspešno tvrdoglavog čoveka.

13. PORUČNIK I KOMEDIJAŠ

Ako je sa udaljenosti od sedam hiljada parseka pad Kalgana u ruke armije Mazgova i proizveo toliko odjeka da je pobudio radoznalost kod jednog starog trgovca, bojazan kod upornog kapetana i zlovolju kod pedantnog gradonačelnika - kod ljudi na samom Kalganu nije proizveo ništa, a nije ni uzbudio nikoga.

Nepromenjiva je pouka čovečanstvu to da vremenska, a i prostorna udeljenost stavljaju stvari u žižu. Međutim, nije zabeleženo da se ta pouka može trajno naučiti.

Kalgan je bio - Kalgan. U čitavom kvadrantu Galaksije kao da jedino njemu nije bilo poznato da je Carstvo propalo, da više ne vladaju Staneli, da se izgubila njihova veličina i da je iščezao mir.

Kalgan je bio svet obilja. Dok se zdanje čovečanstva krunilo, Kalgan je sačuvao svoj integritet proizvođača zadovoljstava, kupca zlata i prodavca dokolice.

Umakao je ozbiljnijim istorijskim menama, jer - koji bi osvajač uništio, pa čak i ozbiljnije naudio svetu koji je toliko bio pun gotovine, za koju se može kupiti imunitet?

Pa i na koncu, kada je Kalgan postao glavni štab generalisimusa, njegova mekušnost je bila usklađena sa zahtevima ratovanja.

Njegovim ukrućenim džunglama, njegovim blago oblikovanim obalama i njegovim drečavo privlačnim gradovima odjekivali su koraci stranih najamnika i na silu mobilisanih građana. Naoružani su svetovi iz njegove provincije i po prvi put u istoriji novac je ulagan u bojne brodove, a ne u mito. Pokazalo se da je njegov vladar nesumnjivo odlučio da brani ono što je njegovo, kao i da je željan da zgrabi tuđe.

Bio je jedan od moćnika Galaksije, ratnik i mirotvorac, graditelj Carstva, osnivač dinastije.

Porazio ga je neki neznanac sa smešnim nadimkom - i njega i njegovo naoružanje, a njegovo cvatuće Carstvo nije čak ni zapodenuo boj.

I tako, Kalgan ponovo postade kakav je i pre bio, njegovi uniformisani građani žurno se vratiše svom pređašnjem načinu života, dok su se strani najamnici lako utopili u pridošle nove bande.

Kao i uvek, i sada je bilo luksuznog lova na uzgajani životinjski svet u džunglama koje nikada nisu oduzimale ljudske živote, a i lova na ptice iz brzoleta, u vazduhu, sa ishodom koji je bio fatalan samo po velike ptice.

U gradovima su izbeglice iz Galaksije mogle uživati u raznovrsnim zadovoljstvima, već prema svom džepu: od eteričnih sala spektakla i mašte, koje su svoja vrata otvarale masama na zveckanje pola kredita, do onih neobebeženih, neprimetnih stecišta poznatih jedino onima s velikim imecima.

U toj ogromnoj bujici Toran i Bejta jedva da su predstavljali mlazić. Registrovali su svoj brod u ogromnom zajedničkom hangaru na Istočnom poluostrvu, a zatim su se uputili prema kompromisu srednih slojeva - Unutrašnjem moru, gde su zadovoljstva dozvoljene vrste, čak i pristojna, a gomile još uvek u granicama podnošljivog.

Da bi se zaštitili od svetlosti Bejta je nosila tamne naočare, a od vreline - tanku belu haljinu. Mišicama, nešto pozlaćenim od sunca, obgrlila je svoja kolena i postojano, odsutno posmatrala ispruženo telo svoga muža, koje je prosto blistalo u sjaju belog sunca.

"Ne preteruj", govorila je u početku no Toran je poticao sa crvene umiruće zvezde. Iako je u Zadužbini proveo tri godine, sunčeva svetlost je za njega bila luksuz, tako da njegova koža, koja je prethodno posebnim postupkom postala otporna na zračenje, već četiri dana nije osetila dodir nikakve druge odeće, osim kratkih gaćica.

Bejta se na pesku šćućurila bliže uz njega, pa počеше da šapatom razgovaraju.

Toranog vlas je bio umoran, mada je dolazio s odmornog lica. "No, priznajem da ništa nismo uradili. Ali gde je? Ko je on? U ovom ludom svetu niko ga ne pominje. Možda čak ni ne postoji?"

"Postoji", odgovori Bejta ne pomerivši usne. "Pametan je, u tome je stvari. Imao je pravo tvoj stric. To je čovek koga bismo mogli iskoristiti - ukoliko bude vremena."

Toran očuta, a zatim prošapta: "Znaš šta sam radio, Bej? Sanjario sam sve dok me sunce nije opilo. Stvari se tako lepo slažu - tako lepo." Glas mu se skoro izgubi, a onda se povрати. "Sećaš li se šta je na fakultetu govorio dr Aman Bej? Zadužbina ne može nikada izgubiti bitku, ali to ne znači da upravljači Zadužbine to ne mogu. Zar

nije prava istorija Zadužbine i započela onda kada je Salvor Hardin izbacio Enciklopediste i kao prvi gradonačelnik zauzeo planetu Terminus? I zar nije u sledećem veku Hober Melou stekao vlast koristeći se isto toliko drastičnim metodama? Dva puta su upravljači poraženi, dakle, to je izvodljivo. Što mi ne bismo bili ti?"

"To je jedan od najstarijih argumenata u knjigama, Tori. Zašto tračiš sanjarenje?"

"Zaista? Slušaj! Šta je Utočište? Nije li ono deo Zadužbine? Moglo bi se reći da je ono prosto deo spoljašnjeg proletarijata. Ukoliko bismo mi postali glavešine, opet bi pobedila Zadužbina, jedino što bi izgubili sadašnji upravljači."

"Ima veoma mnogo razlike između, 'možemo' i 'mi ćemo'. Samo trtljaš."

Toran počeo da se vrpolti. "Koješta, Bej, izgleda da te je uhvatilo ono tvoje kiselo raspoloženje. Zašto mi kvariš zadovoljstvo? Sad ću da spavam, ako nemaš ništa protiv."

Međutim, Bejta se nađe napred izduživši svoj vrat, a onda se iznebuha - sasvim non sequitur - zakikota i skide naočare kako bi pogledala dole na plažu zaklanjajući pritom oči samo dlanom.

Toran pogleda nagore, zatim se podiže i izvi ramenima kako bi pratio njen pogled.

Bilo je očigledno da posmatra protegljastu priliku čija su stopala bila u vazduhu, dok je na zadovoljstvo slučajnih gledalaca hodala na rukama. Bio je to jedan iz roja akrobata - prosjaka s obale, čiji su se gipki zglobovi savijali i pucketali za nekoliko dobačenih novčića.

Čuvar plaže mu mahnu da se izgubi, a komedijaš mu, začudo održavajući ravnotežu na jednoj ruci, drugom rukom pokaza dugi nos. Čuvar se preteći približi, a zatim se zatetura unazad primivši stopalo u stomak. U istom zamahu komedijaš se uspravi i udalji, dok je gomila zadržavala besnog čuvara za kog očito nije imala simpatije.

Komedijaš je vrludao obalom. Očešao se o mnoge, često oklevao, a nigde se nije zadržavao. Prvobitna gomila se rasturila. Čuvar je nestao.

"Čudan neki tip", veselo primeti Bejta, a Toran se ravnodušno složi. Komedijaš im se sada dovoljno približio, tako da su ga jasno videli. Njegovo mršavo lice skupljalo se napred u nos obilate površine i

mesnatog vrha, koji je prosto mamio čoveka da ga povuče. Njegovi dugi, mršavi udovi i telo kao u pauka, koje je odeća naglašavala, kretali su se s lakoćom i gracioznošću, mada je nešto u njima stvaralo utisak kao da su nasumice nabacani jedno na drugo.

Sam pogled na njega izazivao je smešak.

Komedijaš iznenada postade svestan njihovog pogleda jer se zaustavi pošto ih je već mimoišao, a onda im se uz nagli okret približi. Njegove krupne, smeđe oči prikovaše se za Bejtu.

Ona oseti neku uznemirenost.

Komedijaš se smešio, ali zbog toga njegovo kljunasto lice postade još tužnije, a kad je progovorio bilo je to onim mekim, kićenim načinom izražavanja kakav je osoben za Središnje sektore.

"Kad bih se poslužio pameću kojom su me dobri dusi obdarili, rekao bih da ova gospa ne postoji - jer koji bi čovek pri čistoj svesti san stvarnošću smatrao. Al' radije bih i lud bio i veru opčinjenim, začaranim očima poklonio."

Bejta malo raširi oči, pa izusti: "Ah!"

Toran se nasmeja: "Oh, ti čarobnice! Hajde, Bejta, to вреди pet kredita. Daj mu ih!"

No, komedijaš žustro poskoči. "Ne, preklinjem vas, gospo moja, ne shvatajte me pogrešno. Ne zarad novca, već zarad bistrih očiju i milog lika zborio sam ja."

"Pa, hvala", reče ona, a onda, obraćajući se Toranu, "šta misliš, da li ga je sunce zaslepilo?"

"Ne samo zarad očiju i lika", brbljao je komedijaš, a njegove reči su jedna drugu sustizale s narastajućom uzrujanošću, "već i uma živog, odlučnog, a uz to i milostivog."

Toran ustade, maši se za belu tuniku koju je već četiri dana nosio samo preko ruke i navuče je. "Burazeru", reče, "kako bi bilo da mi kažeš šta hoćeš i da više ne dosađuješ dami."

Komedijaš preplašeno ustuknu, a slabašno telo mu se ponizno zgrči. "Namera mi nije bila da uvredim. Tuđinac sam, a kažu i pomućenog uma, al' ima nešto u tom liku što čitam ja. Iza gospine lepote krije se srce milostivo i spremno da mi u nevolji pomogne, uprkos drzništvu reči moje."

"Da li bi pet kredita otklonilo tvoje nevolje?" suvo upita Toran i ispruži novčić.

Međutim, komedijaš se ni ne pomeri da ga uzme, tako da Bejta reče: "Pusti da ja sa njim razgovaram, Tori." Ona brzo, poluglasno dodade: "Ne treba da se ljutiš zbog njegovog luckastog pričanja. Takav mu je dijalekt i njemu, možda, naš govor izgleda isto toliko čudan."

"Kakva te nevolja muči? Ne brineš, valjda, zbog čuvara? On te neće dirati", upita ona komedijaša.

"Oh, ne, ne zbog njega. On je samo vetrić što nanosi prašinu oko mojih članaka. Od drugog sam utekao ja, a taj vam je kao vihor što svetove s mesta pomera i jedan na drugi baca. Ima već nedelju dana kako mu umakoh, po gradskim ulicama spavao sam ja, u gradskoj se vrevi krio. Sve tražeć' pomoć na mnogi sam lik pogled bacao. A u ovom je nađoh." Poslednju rečenicu ponovi tihim, bojažljivim tonom, dok su mu krupne oči bile uznemirene. "A u ovom je nađoh."

"Prijatelju, zaista bih želela da ti pomognem", razumno reče Bejta. "No, nisam ti ja nikakva zaštita od vihora što svetove s mesta pomera. Da budem iskrena i meni bi..."

Nadmeni, snažni glas odjednom zagrme: "A, tu si, ti musavi lupežu..."

Bio je to čuvar plaže koji im je, sav crven u licu, režeći pritrčao. Nišanio je iz svog pištolja za omamljivanje.

"Držite ga vas dvoje! Ne puštajte ga!" Njegova teška šaka spusti se na komedijaševo mršavo rame, tako da ovaj zacvile.

"Šta je učinio?" upita Toran.

"Šta je učinio? Šta je učinio? Ha, ta ti je dobra."

Čuvar zavuče ruku u džep koji mu je bio okačen o pojas, izvuče purpurnu maramicu i njome obrisa goli vrat. Zatim sa uživanjem dodade: "Reći ću ti šta je učinio. Pobegao je. Širom Kalgana poslato je obaveštenje i ja bih ga i ranije prepoznao da je bio na nogama i da nije dubio na tom kljunu." Dobro raspoložen, on prodrmusava svoj plen.

Bejta mu se obrati s dražesnim osmehom: "A odakle je pobegao, gospodine?"

Čovek podiže glas. Gomila se okupljala iskolačenih očiju i žamoreći; čuvarovo osećanje važnosti je raslo u upravnoj srazmeri s porastom broja slušalaca.

"Odakle je pobegao?" On sarkastično uskliknu. "Pretpostavljam da ste čuli za Mazgova?"

Odjednom predstade svaki žamor, a Bejta oseti kako joj se stomak ledi. Komedijaš je gledao samo u nju, još uvek drhtureći u medveđem stisku čuvara.

"A šta bi drugo mogao biti ovaj prokleti dronjavko", nastavi gromoglasno čuvar, "nego odbegla gospodareva dvorska luda." On snažno protrese svog zarobljenika. "Priznaješ li, ludo?"

Jedini odgovor mu behu nemi strah i bešumno šuškanje Bejtinog glasa na Toranovu uhu.

Toran se prijateljski primače čuvaru. "Prijatelju, kako bi bilo da na trenutak skloniš ruku. Ovaj zarobljenik nam je igrao i još nije igrom zaradio svoju platu."

"Slušajte!" Sa iznenadnom zabrinutošću, čuvar podiže glas. "Raspisana je ucena..."

"Dobićeš je ako dokažeš da je ovo čovek koga tražiš. Kako bi bilo da se do tada izgubiš. Ti znaš da smetaš jednom gostu, a to može imati ozbiljne posledice po tebe."

"Ali vi ometate prava Njegovog gospodstva, a to će imati ozbiljne posledice po vas." On ponovo prodrmusu komedijaša. "Crkotino, vrati čoveku pare."

Toranova šaka se pomeri i čuvaru bi otet pištolj za omamljivanje, a uz njega gotovo i polovina palca. Čuvar zaurla od bola i besa. Toran ga snažno odgurnu u stranu, dok oslobođeni komedijaš otapka iza Toranovih leđa.

Gomila, kojoj se sada nije mogao videti kraj, jedva da obrati pažnju na ova poslednja zbivanja. U njoj je bilo istežanja vratova i nekakvog centrifugalnog kretanja, kao da su mnogi odlučili da povećaju rastojanje od središta aktivnosti.

Zatim nastade neka usplahirenost i izdaleka se začu neka oštra zapovest. Napravi se prolaz, kroz koji krupnim koracima prodoše dva čoveka držeći u nemarnoj pripravnosti električne bičeve. Na svakom purpurnom koporanu bio je crtež uglaste munje, ispod koje je bila raspolučena planeta. Za njima je koračao tamni džin u poručničkoj uniformi, tamne kose, tamne kože i smrknuta izgleda. Tamni čovek progovori s opasnom blagošću nekoga ko ne mora da podiže glas da bi mu se čudi zadovoljile.

"Ti si taj koji nas je obavestio?"

Čuvar je još uvek pridržavao svoju uvrnutu ruku i mrmljao, lica

izobličena od bola. "Tražim nagradu, velemoćni, a ovog čoveka ovde optužujem..."

"Dobićeš iznos ucene", reče poručnik i ne pogledavši ga. On kratko dade znak svojim ljudima: "Vodite ga!"

Toran oseti kako se komedijaš izbezumljeno hvata za kraj njegove tunike. "Žalim, poručniče, ali ovaj mi čovek pripada", podignuta tona, koji ne zadrhta, reče Toran.

Vojnici ni ne trepnuše na ovu izjavu. Jedan od njih nesigurno podiže bič koji se na poručnikovo obrecnuto naređenje spusti.

Ta tamna grdosija se pomeri napred i postavi svoje četvrtasto telo ispred Torana. "Ko si ti?"

"Građanin Zadužbine", beše zvonki odgovor. Delovao je - bar na gomilu. Nabijena tišina se pretvori u pojačano mumlanje. Možda je ime Mazgova izazivalo strah, no to je, ipak, bilo novo ime i jedva da je bilo tako duboko usađeno u sve životne organe, kao što je to bio slučaj sa starim imenom Zadužbine - Zadužbine koja je uništila Carstvo, a taj strah od Zadužbine je sa bezobzirnim despotizmom vladao čitavim jednim kvadrantom Galaksije.

Ne promenivši izraz lica, poručnik zapita: "Da li vam je poznat identitet čoveka koji je iza vas?"

"Rečeno mi je da je pobjegao s dvora vašeg vođe, ali ono u šta sam siguran jeste da je on moj prijatelj. Biće vam potreban čvrst dokaz njegovog identiteta da biste ga povelili."

U gomili sa začuše napeti uzdisaji, ali ih poručnik preču: "Imate li kod sebe papire kojima dokazujete da ste građanin Zadužbine?"

"Imam ih na brodu."

"Shvatate li da su vaši postupci nezakoniti? Mogao bih narediti da vas ubiju!"

"Bez sumnje. No, ubili biste jednog građanina Zadužbine, pa bi radi delimične odmazde, verovatno, vaše telo - i to raščerečeno - bilo poslato Zadužbini. Drugi generalisimusi su to već radili."

Poručnik ovlaži usne. Ova tvrdnja bila je tačna. "Kako se zovete?" upita on.

Toran iskoristi ostvareno preimućstvo: "Na dalja pitanja ću odgovoriti na svom brodu. U hangaru ćete dobiti broj ćelije, registrovan je pod imenom Bejta."

"Znači, nećete da uručite begunca?"

"Možda, Mazgovu. Pošaljite gospodara!"

Razgovor se izrodi u šaputanje i poručnik se brzo okrenu. "Rasturite gomilu", reče on grubo svojim ljudima, obuzdavajući gnev.

Električni bičevi se podigoše i spustiše. Čuli su se krici, gušanje i bežanje.

Na putu ka hangaru Toran samo jednom prekide svoje razmišljanje i primeti gotovo za sebe: "Galaksije mi, Bej, kako mi je bilo! Toliko sam se prepao..."

"Da", odgovori ona još uvek drhtavim glasom, a u očima još se čitalo nešto slično obožavanju, "bilo je to nešto sasvim neuobičajeno."

"Prosto ne znam šta mi je bilo. Obreo sam se s pištoljem za omamljivanje, a nisam siguran da bih znao kako da ga upotrebim i učutkao sam ga. Ne znam zašto sam ovo učinio."

U vazдушnom vozilu koje ih je odnosilo iz oblasti plaže Toran pogleda na drugu stranu prolaza gde se na jednom sedištu zgrčio usnuli komedijaš Mazgova, pa s gađenjem dodade: "To je bilo nešto najmučnije što sam u životu učinio."

Poručnik je s poštovanjem stajao pred garnizonskim pukovnikom, koji ga pogleda i reče: "Dobro si to obavio. Tvoja uloga je završena."

Međutim, poručnik se nije odmah udaljio, već je mračno primetio: "Mazgov je izgubio na ugledu kod gomile, gospodine. Biće neophodno da se preduzme jedna disciplinska akcija, kako bi se vratila odgovarajuća admosfera poštovanja."

"Takve mere već su preduzete."

Poručnik se napola okrenu, a onda ozlojeđeno dodade: "Priznajem, gospodine, da su naređenja naređenja, ali stajati pred tim čovekom sa pištoljem za omamljivanje i progutati njegovu drskost, to je bilo nešto najmučnije što sam u životu iskusio."

14. MUTANT

"Hangar" na Kalganu je u svojoj suštini bio nekakva čudna ustanova proistekla iz potrebe da se smesti ogroman broj brodova kojima su pristizali posetioци sa strane, kao i iz, istovremeno, zbog toga nastale nužde da se za njih obezbedi konačište. Prvi bistri momak koji je smislio pravo rešenje brzo je postao milioner. Njegovi naslednici - na osnovu srodstva ili, pak, sredstva - jamačno su se ubrajali u najbogatije ljude na Kalganu.

"Hangar" je zauzimao kvadratne milje i milje prostora, a naziv "hangar" nipošto ga ne opisuje u dovoljnoj meri. U osnovi je to hotel - za brodove. Putnik plati unapred, a njegovom brodu se dodeli sidrište sa kog može poletiti u svemir kad god to poželi. Posetilac u tom slučaju živi, kao i obično, na svom brodu. Uobičajene hotelske usluge se, naravno, mogu dobiti, te se tako po naročito povoljnim cenama mogu nabaviti hrana i lekovi, može se obaviti jednostavno održavanje broda i obezbediti po neznatnoj ceni poseban transport na samom Kalganu.

Tako bi posetilac spojio račun za hangarski prostor i hotel, a uz to nešto i uštedeo. Vlasnici prodaju pravo na privremeno korišćenje zemljišnog prostora uz visoku zaradu. Vlada ubira ogromne poreze. Svi se zabavljaju. Niko ne gubi. Jednostavna stvar!

Jedan čovek je upravo išao ivicom širokih hodnika koji su povezivali mnoga krila u hangaru; jednom davno razmišljao je o novini i korisnosti upravo opisanog sistema, ali ta vrsta razmišljanja bila je za časove dokolice, a sasvim neprilična za ovaj čas.

Glomazni brodovi baškarili su se svom širinom i dužinom u nizovima brižljivo odeljenih ćelija, i čovek je redom odbacivao jedan niz za drugim. Bio je stručnjak za ovo čime se upravo bavio, čak i da mu prethodno proučavanje hangarskog registra nije dalo određenije obaveštenje osim sumnjive naznake određenog krila - koje je primalo po stotine brodova - njegovo specijalizovano znanje bi izdvojilo iz tih nekoliko stotina jedan brod.

Njegovo ćutanje kao da prekide uzdah. Čovek zastade a zatim se izgubi u jednom od nizova: postade insekt koji gamiže nezapažen od

nadmenih metalnih čudovišta što tu počivaju. Tu i tamo treperenje svetlosti iz bočnih okana ukazivalo bi na prisustvo nekog ko se sa organizovanog uživanja rano vratio nekom jednostavnijem - ili možda intimnijem - uživanju koje je sam upriličio.

Čovek zastade, i da je imao običaj da se osmehuje verovatno bi to sad učinio. Izvesno je da vijuge u njegovom mozgu obaviše nešto što bi se moglo nazvati mentalnim ekvivalentom osmeha.

Brod pred kojim se zaustavio bio je vitak i očigledno brz. Ono što je njega zanimalo bila je neuobičajenost njegove konstrukcije. Nije to bio uobičajeni model - sada je većina brodova u ovom kvadrantu Galaksije ili oponašala zadužbinsku konstrukciju ili su ih gradili tehničari Zadužbine. Ali ovaj je bio naročit. Bio je brod Zadužbine - ako ništa drugo a ono zbog malecnih ispupčenja na kori, koja su bila moduli zaštitnog ekrana, a samo je jedan zadužbinski brod mogao imati ekran. Bilo je i drugih znakova.

Čovek nije oklevao.

Elektronska baterija ispod reda brodova, koji je uprava kao ustupak osamljivanja postavila, za njega nije predstavljala ništa. On rastvori bateriju koristeći specijalnu neutrališuću silu s kojom je raspolagao, a da pri tom nije aktivirao alarm.

Prvo upoznavanje nezvanog gosta sa unutrašnjošću broda bio je neočekivani i gotovo prijateljski zvuk prigušene sirene u brodskoj dnevnoj sobi, prouzrokovan prislanjanjem dlana na malu fotoćeliju u glavnoj ulaznoj komori.

I dok se ta uspešna pretraga nastavljala, Toran i Bejta jedva da su osećali neku sigurnost unutar čeličnih zidova Bejte. Komedijaš Mazgova, koji im je odao da u svom mršavom telu poput šestaka skriva otmeno ime Magnifiko Gigantikus, pogrbljeno je sedeo za stolom i halapljivo proždirao hranu iznetu pred njega.

Njegove tužne smeđe oči podizale bi se s jela jedino da prate Bejtino kretanje po kuhinji u kojoj je jeo.

"Male je vrednosti hvala slaboga", promrmlja on, "no primite je, jer već nedelju dana, vaistinu, samo su otpaci preda me stizali, a mada moje telo slabašno izgleda, apetit mi je nedolično veliki."

"Samo ti jedi, onda", s osmehom će Bejta. "Ne gubi vreme na zahvaljivanje. Kao da beše neka poslovice iz Središnje Galaksije o zahvalnosti?"

"Vaistinu postoji, moja gospo. Rekoše mi da je neki mudrac jednom rekao: 'Zahvalnost je najlepša i najdelotvornija kada se ne izrodi u praznoslovlje.' No, avaj, gospo, ja kao da ništa drugo nisam do gomila praznoslovlja. Jednom praznoslovlje moje bi ugodno uhu Mazgova i donese mi dvorsko odelo i veliko ime - jer nekad sam se zvao prosto Bobo, a to mu se nije dopalo - no kad mu moje praznoslovlje ne bi ugodilo, batine i bič bi se sručili na moje jadne kosti."

Toran uđe u pilotsku kabinu. "Sad možemo samo da čekamo, Bej. Nadam se da Mazgov shvata da zadužbinski brod predstavlja teritoriju Zadužbine."

Magnifiko Gigantikus, bivši Bobo, razrogači svoje oči i uskliknu: "Kako mora biti velika Zadužbina, pred kojom čak i okrutne sluge Mazgova drhte."

"Zar si i ti čuo za Zadužbinu?" nasmeši se Bejta.

"A ko nije?" Magnifiko je tajanstveno šaputao. "Ima nekih koji kažu da je to svet velike mađije, ognja koji proždire planete i tajne ogromne moći. Kažu da ni najveći plemići Galaksije ne mogu doživeti toliku počast i poštovanje kakvu normalno uživa običan čovek koji može da kaže 'Građanin sam Zadužbine' - makar bio običan svemirski rudar ili neka ništarija kao ja."

"Magnifiko", primeti Bejta, "nikad nećeš završiti ako budeš držao govorancije. Evo, daću ti malo aromatičnog mleka. Ukusno je." Na sto je stavila bokal pun mirišljavog mleka i izvela Torana iz odaje.

"Tori, šta ćemo sad s njim?" Ona neodređeno pokaza rukom prema kuhinji.

"Kako to misliš?"

"Hoćemo li ga predati, ukoliko dođe Mazgov?"

"A šta bismo drugo, Bej? Zvučalo je kao da je uznemiren, što je potvrđivao i pokret kojim je s čela gurnuo vlažni uvojak. On nestrpljivo produži: "Pre nego što sam ovamo došao imao sam neku neodređenu predstavu da će jedino biti potrebno da potražimo Mazgova i da odmah pređemo na stvar - na stvar, ovaj, ništa određeno."

"Znam šta hoćeš da kažeš, Tori. Nisam se ni ja mnogo nadala da ću baš ja videti Mazgova, ali, mislila sam da ćemo moći prikupiti, iz prve ruke, neke podatke o celoj toj gužvi, i onda ih preneti ljudima koji su

upućeniji u ovu međuzvezdanu spletku. Nisam ja špijun kao iz knjiga."

"Shvatam te, Bej!" Prekrstio je ruke i namrštiio se. "Kakva situacija! Da nije bilo ovog poslednjeg čudnog slučaja ne bi ni pomislila da postoji neko poput Mazgova. Misliš da će doći po svog komedijaša?"

"Nisam sigurna da bih volela da to učini." Bejta je gledala u njega.

"Ne znam šta bih rekla ili učinila. A ti?"

Unutrašnji alarm se oglasi isprekidano, nametljivo. Bejtine usne su se bezglasno pomerile: "Mazgov!"

Na pragu je stajao Magnifiko raskolačenih očiju i cvileo: "Mazgov?"

"Moramo ih pustiti unutra", promrmlja Toran.

Kontakt otvori ulaznu komoru, a za pridošlicom se zatvori spoljni kapak. Skener je pokazivao samo jednu jedinu nejasnu priliku.

"To je samo jedan čovek", reče Toran i s neskrivenim okalšanjem se naže nad cev za vezu i progovori, skoro drhtavim glasom: "Ko ste vi?"

"Bolje me pustite unutra, pa ćete to saznati!"

Reči su slabašno dopirale iz prijemnika.

"Saopštavam ti da je ovo brod Zadužbine i stoga teritorija Zadužbine po međunarodnom ugovoru."

"Znam to."

"Približi se podignutih ruku ili ću pucati. Dobro sam naoružan."

"U redu!"

Toran otvori unutrašnja vrata, zatvori kontakt na automatskom pištolju, dok mu je palac lebdeo iznad mesta na kome je trebalo pritisnuti. Čuo se bat koraka, vrata se širom otvoriše i Magnifiko istog časa povika: "To nije Mazgov! To je neki drugi čovek!"

'Čovek' se ozbiljno nakloni komedijašu. "Vrlo tačno. Nisam Mazgov." Ruke su mu bile raširene. "Nisam naoružan i dolazim miroljubivim poslom. Odahnite i odložite pištolj. Ruka vam nije dovoljno sigurna da bih bio spokojan."

"Ko ste vi?" grubo upita Toran.

"To sam ja vas mogao da upitam", hladno će stranac, "jer se vi ovde lažno predstavljate, a ne ja."

"Kako to?"

"Vi tvrdite da ste građanin Zadužbine, a na planeti nema nijednog ovlašćenog trgovca."

"To nije tačno. Otkud znate?"

"Zato što ja jesam građanin Zadužbine, a to mogu i ispravama dokazati. A gde su vaše isprave?"

"Mislim da bi bilo bolje da odete."

"Mislim da ne bi. Ukoliko su vam makar malo poznati metodi Zadužbine, a trebalo bi da budu, bez obzira na vaše lažno predstavljanje, onda znate da bi najbliži zadužbinski centar primio upozorenje ukoliko se ne bih vratio na moj brod u određeno vreme. Zato i sumnjam da bi, praktično, tvoje oružje imalo mnogo efekta."

Neko vreme je vladalo neodlučno ćutanje, a onda Bejta mirno reče: "Skloni atomski pištolj, Torane, i primi njegove reči zdravo za gotovo. Zvuči kao da govori istinu."

"Hvala vam", reči stranac.

Toran odloži pištolj na stolicu pored sebe: "Kako bi bilo da sad objasniš?"

Stranac je i dalje stajao. Bio je dugih kostiju i jakih mišića. Lice mu je bilo u strogim, ravnim površinama i nekako je bilo jasno da se nikada ne osmehuje. Međutim, u očima nije bilo okrutnosti.

"Vesti se brzo prenose, naročito kad su o nečemu što izgleda neverovatno. Ne verujem da na Kalganu ima nekoga ko ne zna da je danas dvoje turista iz Zadužbine natrijalo nos ljudima Mazgova. Do večeri sam čuo glavne pojedinosti, a, kao što sam napomenuo, osim mene na planeti nema turista iz Zadužbine. Takve stvari znamo."

"Ko su to, mi?"

"Mi smo mi. Na primer, ja! Znao sam da ste u hangaru - neko je našao da ste to rekli. Na svoj način sam to proverio u knjizi, a i pronašao vaš brod."

Iznenada se okrenu prema Bejti. "Vi ste rodom iz Zadužbine, zar ne?"

"Jesam li?"

"Član ste demokratske opozicije - zovu je 'podzemnim pokretom'. Ne sećam se vašeg imena, ali se sećam lika. Nedavno ste otišli iz Zadužbine, a da ste bili važnija ličnost to ne biste mogli učiniti."

Bejta sleže ramenima.: "Mnogo znate."

"Da. Pobjegli ste s nekim čovekom. S ovim?"

"Da li je važno šta ću reći?"

"Ne, jedino želim da postignemo potpuno uzajamno razumevanje."

Verujem da je na nedelju dana pre nego što ste onako žurno otišli lozinka bila: 'Seldon, Hardin i Sloboda', Vođa vašeg ogranka je Porfirat Hart."

"Gde ste to saznali?" Bejta se iznenada razjari. "Da li ga je policija ščepala?" Toran ju je zadržavao, ali ona se oslobodi i priđe bliže.

Čovek iz Zadužbine mirno odvratil: "Niko ga nije uhvatio. Jedino što se podzemni pokret veoma širi, pa i na neočekivanim mestima. Ja sam kapetan Han Pričer iz Informacija, a i sam sam vođa jednog ogranka - nije uopšte važno pod kojim imenom."

On malo sačeka, a onda će: "Ne, ne morate mi verovati. U našem poslu bolje je biti preterano sumnjičav nego obratno. Ali bolje bi bilo da preskočim uvod."

"Da", reče Toran, "kako bi bilo da to učiniš."

"Mogu li da sednem? Hvala." Kapetan Pričer prebaci dugačku nogu preko kolena druge noge i pusti da mu ruka visi niz naslon stolice. "Prvo bih rekao da ne znam o čemu se radi - mislim, iz vašeg ugla. Vas dvoje niste iz Zadužbine, ali nije teško pogoditi da ste s nekog od samostalnih trgovačkih svetova. To me ne uznemirava suviše. Međutim, znatiželjan sam da čujem šta ćete s ovim momkom, s ovim pajacom koga ste doveli na sigurno mesto? Znate, sigurno, da rizikujete život ukoliko ga zadržite."

"To ti ne bih mogao reći."

"Hm, hm! Pa, nisam ni mislio da ćete moći. No, ako očekujete da se uz fanfare rogova, doboša i električnih organa pojavi sam Mazgov - umirite se! Mazgov tako ne radi."

"Šta?" uglas uzviknuše Toran i Bejta, a iz ugla u kome je Magnifiko čuljio svoje vidno narasle uši iznenada dođe do radosnog trzaja.

"Baš tako. I sam sam pokušavao da sa njim stupim u vezu, postupajući mnogo temeljnije nego vas dvoje amatera. Ne pali. Čovek se nigde lično ne pojavljuje, ne dozvoljava da ga fotografišu niti da prave njegova obličja, a mogu ga videti samo njegovi najbliži saradnici."

"Da li to treba da objasni njegovo zanimanje za nas, kapetane?" upita Toran.

"Ne. Taj komedijaš je ključ. Taj komedijaš je jedan od malobrojnih koji ga jesu videli. On im je potreban. Možda je on dokaz koji mi treba, a nešto mi je potrebno, to samo Galaksija zna, da probudim

Zadužbinu."

"Zar je treba buditi?" s iznenadnom zajedljivošću upade Bejta. "Zbog čega? U kojoj ulozi djelujete kao uzbuna - u ulozi buntovnog demokrate ili pripadnika tajne policije i provokatora?"

Oštre bore se pojaviše na kapetanovom licu. "Kada je cela Zadužbina ugrožena, gospođo revolucionarko, stradaju i demokrate i tirani. Spasimo tirane od još gorih tirana, da bismo ih zbacili kad na njih dođe red."

"O kakvom to većem tiraninu govorite?" planu Bejta.

"O Mazgovu! Ponešto sam o njemu saznao, dovoljno da bi mi to već nekoliko puta donelo smrt da sam bio manje okretan. Pošaljite komedijaša iz sobe. O ovome se može govoriti samo nasamo."

"Magnifiko." Bejta odrešno pokaza rukom i komedijaš se bez reči izgubi.

Kapetanov glas je bio ozbiljan i strastven, ali toliko tih da mu se Toran i Bejta sasvim primakoše.

"Mazgov je lukav - suviše lukav da ne bi shvatao vrednost magnetičnosti i privlačnosti u ličnom predvođenju. Ukoliko se toga odriče, čini to s razlogom. Taj razlog sigurno počiva na činjenici da bi lični kontakt otkrio nešto za šta je od najveće važnosti da se ne otkrije."

Ne dopuštajući im da postave pitanje, on produži: "Zbog ovoga sam posetio njegovo rodno mesto i raspitao se kod ljudi koji zbog onog što znaju neće dugo živeti. Već sad ih je malo živih. Sećaju se jednog deteta koje se rodilo pre trideset godina - smrti njegove majke - njegove neobične mladosti. Mazgov nije ljudsko biće!"

Zgroženi maglovitim skrivenim smislom, njegovo dvoje slušalaca ustuknuše. Nijedno od njih dvoje nije potpuno niti jasno shvatalo, ali pretnja u rečenici bila je sasvim određena.

"On je mutant i to uspešan, ako je suditi po njegovoj kasnijoj karijeri", produži kapetan. "Ne znam kolike su mu moći, niti do koje je mere ono što u našim trilerima nazivaju 'nadčovekom'; međutim, uspeti se za dve godine od nule do pobednika nad kalganskim generalisimusom, to već dovoljno kazuje. Shvatate li opasnost? Da li je Seldonov plan mogao uzeti u obzir i jednu genetičku nepravilnost, sa njenim nepredvidljivim biološkim odlikama?"

"Ne verujem u to", polagano reče Bejta. "To je neka složena

smicalica. Ukoliko je Mazgov nadčovjek, zbog čega nas njegovi ljudi nisu ubili kad im je to bilo moguće?"

"Već sam rekao da ne znam stepen njegove mutacije. Možda još nije spreman za Zadužbinu, te bi odupiranje izazovu dok ne bude spreman predstavljalo dokaz najveće mudrosti. Kako bi bilo da mi ipak dopustite da porazgovaram s komedijašem?"

Kapetan stade pred drhtavog Magnifika, koji očigledno nije imao poverenja u ovog ogromnog, strogog čoveka.

"Da li si video Mazgova svojim očima?" sporo započe kapetan.

"Isuviše dobro, poštovani gospodine. A, uz to, i osetio težinu njegove šake na svom telu."

"U to ne sumnjam. Možeš li ga opisati?"

"Strašno je i setiti ga se, poštovani gospodine. Kršan je to čovek. Pored njega čak i vi biste izgledali k'o vejka. Kosa mu je plamteće grimizne boje, a da se sa svom silinom i težinom obesim o njegovu mišicu ne bih je mogao pomeriti - ni za vlas." Magnifikova mršavost kao da se sruči u splet ruku i nogu. "Da bi razgalio svoje generale i sebe samog, često bi me, držeći me za pojas, jednim prstom podizao na groznu visinu, a ja bih morao da mu recitujem poeziju. Tek posle dvadesetog stiha bi me spustio, al' bi to ponovio za svaki improvizovani ili nesavršeni slik. To je čovek nadmoćne snage, poštovani gospodine, koji svoju snagu svirepo koristi - a njegove oči, poštovani gospodine, niko nije video."

"Šta? Šta to reče?"

"Nosi neke čudne naočare, gospodine. Kažu da su neprozirne, a daju mu neku čarobnu moć koja daleko prevazilazi ljudske moći!" Glas mu se utanji i postade tajanstven. "Čuo sam da videti njegove oči znači videti samu smrt; da pogledom ubija, poštovani gospodine."

Magnifikov pogled je hitro leteo od jednog do drugog posmatrača.

"Istina je", glas mu zadrhta, "živa istina."

Bejta duboko uzdahnu. "Izgleda da ste u pravu, kapetane. Da li želite da preuzmete vođstvo?"

"Pa, da razmotrimo situaciju. Da li nekom ovde nešto dugujete? Da li je podignuta gornja barijera u hangaru?"

"Svakog časa mogu krenuti."

"Onda krenite. Mazgov možda ne želi da se bori sa Zadužbinom, ali se izlaže velikom riziku ukoliko pusti Magnifikusa da umakne. Tako se, verovatno, može i objasniti ona potera za tim jadnikom. Možda vas gore čekaju brodovi. Koga bi mogli optužiti za zločin, ako se izgubite u svemiru?"

"Imate pravo", mračno priznade Toran.

"Međutim, imate zaštitni omotač i verovatno ste brži od bilo čega što oni imaju, tako da čim iziđete iz atmosfere treba da napravite krug kroz neutralni sloj do druge hemisfere, a zatim da se vinete napolje pri najvećem ubrzanju."

"Da", hladno će Bejta, "a šta biva kad se vratimo na Zadužbinu, šta će onda biti kapetane?"

"No, tad ćete biti građani Kalgana spremni za saradnju, zar ne? Ne znam ništa što bi to opovrgavalo, je l' tako?"

Niko ne reče ništa. Toran priđe komandama. Oseti se neprimetan trzaj.

Kad se Toran već toliko odvojio od Kalgana da je mogao pokušati sa prvim međuzvezdanim skokom, po prvi put se lice kapetana Pričera malo nabra - zato što nijedan brod Mazgova nije ni pokušao da spreči njihov odlazak.

"Izgleda da nas pušta da odvedemo Magnifika", dobaci Toran. "Vašoj priči se ne piše dobro."

"Izuzev", ispravi ga kapetan, "ukoliko ne želi da ga odvedemo, a u tom slučaju ne piše se dobro Zadužbini."

Tek nakon poslednjeg skoka, kad su već bili u neutralnom sloju Zadužbine, na brod stiže prva emisija vesti preko ultratalasa.

Beše u vestima jedna novost koja jedva da je bila spomenuta. Izgleda da je neki generalisimus - a spiker koji se dosađivao ne reče njegovo ime - uložio kod Zadužbine žalbu zbog nasilnog odvođenja nekoga s njegovog dvora. Najavljivač potom pređe na sportske vesti.

"Ipak nas je za jedan korak preduhitrio", ledeno primeti kapetan Pričer, a zatim zamišljeno dodade: "Spreman je za Zadužbinu, a ovo mu služi kao izgovor za akciju. To nam otežava stvar. Moraćemo da delamo pre nego što zaista budemo spremni."

15. PSIHOLOG

Bilo je razloga za činjenicu da je element koji se naziva 'čistom naukom' predstavljao najslobodniji oblik života u Zadužbini. U Galaksiji gde su nadmoćnost, pa čak i opstanak Zadužbine još uvek počivali na njenoj tehnološkoj superiornosti - uprkos velikoj fizičkoj moći stečenoj u toku poslednjeg jednog i po veka - Naučnik beše zadržao izvestan imunitet. Bio je neophodan i tog je bio svestan.

Bilo je, takođe, razloga i za činjenicu da je Ebling Miz - tom imenu titule bi pridodavali samo oni koji ga nisu poznavali - predstavljao najslobodniji oblik života u 'čistoj nauci' Zadužbine. U svetu u kome se nauka uvažavala bio je Naučnik - sa velikim N i to bez podsmeha. Bio je neophodan i tog je bio svestan.

Zato se i desilo da je, u vreme kad su svi drugi savili koleno, on odbio da to učini, dodavši na sav glas da ni njegovi stari u svoje vreme nisu klečali pred nekim smrdljivim gradonačelnikom. I da je, uostalom, u vreme njegovih predaka gradonačelnika slobodno biran i smenjivan, dok su svi oni koji nešto naslede urođeni idioti.

Zato, kad bi Ebling Miz zaključio da će dozvoliti Indberu da ga počastvuje prijemom, on ne bi čekao da uobičajena upravna lestvica prosledi njegovu molbu do vrha i povoljan odgovor na dole, već bi na ramena bacio manje neugledan od svoja dva svečana kaputa, naćopio na jednu stranu glave neku rasparenu kapu nemogućeg izgleda, pripalio povrhu toga zabranjenu cigaru i ututnjao u gradonačelnikovu palatu pored dvojice stražara koji bi nemoćno blejali.

Prvi nagoveštaj o ovom upadu njegova ekselencija je dobila kada je u svom vrtu načula kako sve bliže dopire neko bučno raspravljanje, kojem je odgovarala rika neartikulisanih psovki.

Indber polako odloži ašovče, polako ustade i polako se namršti. Indber je sebi dozvoljavao jednodnevni odmor od posla, a kad bi vreme to dopuštalo, u rano popodne proveo bi dva sata u vrtu. Tu, u njegovom vrtu cveće je raslo u četvorouglovima i trouglovima, u strogom redosledu crvene i žute boje, prošarane ljubičastom na temenima uglova, dok je sve to u strogim linijama oivičavalo zelenilo.

U vrtu ga niko nije uznemiravao - niko!

Približavajući se maloj vrtnoj kapiji, Indber je svlačio zemljom isprljane rukavice.

"Šta ovo treba da znači?" neminovno upita.

Od kako postoji čovečanstvo neverovatno broj ljudi je u sličnim prilikama upućivao u atmosferu baš to pitanje, i to baš tim rečima. Nije zabeleženo da je to pitanje postavljeno s nekim drugim ciljem do da stvori dostojanstven utisak.

No, ovoga puta odgovor beše prozaičan, jer uz urlik rupi Mizovo telo, preteći pesnicom onima koji su još uvek stezali dronjke njegovog ogrtača.

Indber ih otpusti uz važno, nezadovoljno mrštenje, a Miz se saže kako bi podigao ostatak svoje kape, zatim strese s nje otprilike četvrtinu popale prašine i čušnu je pod mišku.

"Slušaj, Indbere, ovi tvoji (psovka) izmećari će dobiti račun za jedan čestiti ogrtač. Još je dugo mogao da se nosi ovaj moj." Duvao je i brisao čelo malčice teatralno.

Gradonačelnik, sav ukočen od nezadovoljstva, s visine svojih metar i po nadmeno reče: "Nije mi poznato, Mize, da si tražio prijem. Sasvim je sigurno da ti nije odobren."

Ebling Miz pogleda dole u svog gradonačelnika sa očito zaprepašćenom nevericom. "Galaksije mi, Indbere, zar nisi juče primio moje pisamce? Preključe sam ga uručio jednom od lakeja u purpurnoj uniformi. Uručio bih ti ga i lično, ali znam koliko voliš cifranje."

"Cifranje!" Indber u očajanju zakoluta očima, a onda odlučno nastavi: "Da li si ti uopšte čuo za propisnu organizaciju? Ubuduće ćeš podnositi molbu za prijem kako je propisano - u tri primerka i u za to određenoj kancelariji. Zatim ćeš sačekati dok redovnim putem ne dobiješ obaveštenje o tome za kada ti je odobrena audijencija. A tad ćeš se pojaviti propisno odeven - propisno odeven, čuješ li - i to s dužnim poštovanjem. Možeš se udaljiti."

"Šta ne valja na mom odelu?" uvređeno upita Miz. "To mi je najbolji ogrtač sve dok ga ti (psovka) đavoli nisu dograbili svojim kandžama. Udaljiću se čim budem saopštio ono zbog čega sam i došao. Galaksije mi, da se ne radi o Seldonovoj krizi odmah bih se pokupio."

"Seldonova kriza!" Po prvi put Indber pokaza zanimanje. Miz jeste veliki psiholog - sigurno i demokrata, prostačina i buntovnik - ali i psiholog. U zabuni, gradonačelnik čak propusti da rečima iskaže bol koji je osetio kad je Miz ubrao jedan cvetić, s očekivanjem ga prineo nosu, a zatim naprčivši ga bacio dotični cvet.

"Hajde sa mnom", hladno reče Indber. "Vrt nije za ozbiljan razgovor." Osećao se prijatnije u svojoj uzvišenoj stolici iza velikog pisaćeg stola, odakle je mogao da s visine gleda na ono nekoliko dlačica koje su sasvim neefikasno skrivale Mizovo ružičasto teme. Osećao se još bolje kad Miz automatski baci nekoliko pogleda oko sebe tražeći nepostojeću stolicu, a zatim produži da stoji i da se s nelagodnošću premešta s noge na nogu. A ponajbolje se osetio kad u odgovor na pažljiv pritisak na pravi prekidač utrča livrejisani činovnik, klanjajući se priđe stolu i na njega ritualno položi debelu, metalom uvezanu knjigu.

"E, da bismo ovaj neodobreni razgovor skratili što je više moguće", ponovo ovladavši situacijom reče Indber, "izjasni se sa što manje reči."

"Znaš li ti možda šta sam ovih dana radio?" neužurbano upita Ebling Miz.

"Pred sobom imam tvoje izveštaje", zadovoljno odvrati gradonačelnik, "a i autorizovani rezime. Koliko sam upućen, tvoje istraživanje psihoistorijskih proračuna imalo je za svrhu da ponovi rad Harija Seldona i da za potrebe Zadužbine konačno utvrdi planirani tok buduće istorije."

"Tačno", suvo reče Miz. "Kada je Seldon osnovao Zadužbinu bio je dovoljno pametan da ne uključi psihologe među ovamo poslate naučnike - tako da je Zadužbina uvek radila naslepo, u skladu sa istorijskom nužnošću. U toku svojih istraživanja mnogo toga sam zasnivao na nagoveštajima pronađenim u Vremenskoj kripti."

"Miz, to mi je poznato. Ne gubi vreme ponavljajući."

"Ne ponavljam", zagrme Miz, "jer ono što ću ti reći nije ni u jednom od tih izveštaja."

"Kako to misliš, nije u izveštajima?" glupavo upita Indber. "Kako bi moglo..."

"Galaksijo! Pusti me da ti to ispričam na svoj način, ti mala gnusna spodobo. Prestani da mi poturaš reči u usta i sumnjaš u svaku moju

reč, ili ću smesta izmarširati napolje i pustiti da se na tebe sve ovo sruči. Imaj na umu, ti (psovka), budalo, Zadužbina će iz ovog isplivati jer tako mora biti, ali ako ja sad odavde iziđem - ti nećeš."

Bacivši kapu na pod, tako da su se raspršile čestice prašine, on preskoči stepenike postolja na kome je stajao široki pisaći sto, silovito odgurnu papire i sede na rub stola.

Indber izbezumljeno pomisli da pozove stražu ili da upotrebi automatske atomske pištolje, ugrađene u sto. Međutim, odozgo su ga besno gledale Mizove oči, tako da nije imao drugog izlaza do da namesti što ljubaznije lice.

"Dr Mize, morate..." započe slabim zvaničnim glasom. "Zaveži", besno će Miz, "i slušaj. Ukoliko su ovo ovde", i tu teško spusti dlan na metalom uvezane podatke, "moji izveštaji, baci ih. Svaki izveštaj koji napišem prođe kroz ruke dvadeset i više činovnika da dođe do tebe, a zatim završi kod još dvadesetorice. To je u redu, kad nemaš nešto što treba da ostane tajna. E, ali ovde imam nešto što je poverljive prirode. Toliko poverljive da ni oni momci što sa mnom rade nemaju o tome pojma. Naravno, svoj posao su obavili, ali svaki je radio samo nepovezani delić, a ja sam sve spojio. Da li znaš šta je Vremenska kriptu?"

Indber potvrdi glavom, no Miz nastavi glasno uživajući u situaciji: "Uostalom, ipak ću ti reći, jer sam već duže vreme slutio ovu (psovka) situaciju. Tako mi Galaksije, čitam te, ti lažljivi prcvoljku. Ruka ti je pored dugmenceta koje će prizvati pet stotina, pa i više naoružanih tipova da me dokusure, ali ti se bojiš onog što znam - bojiš se Seldonove krize. Osim toga, ukoliko takneš nešto na stolu rascopaću ti (psovka) glavu pre nego što neko dođe. Ionako ti i tvoj razbojnik-otac i gusar-ded suviše dugo pijete krv Zadužbine."

"Ovo je veleizdaja", trućao je Indber.

"Sigurno", likovao je Miz, "ali šta ti tu možeš? Da ti kažem za Vremensku kriptu. Za onu istu Vremensku kriptu koju je još na početku Hari Seldon ovde smestio, kako bi nam pomogla da prebrodimo nedaće. Za svaku od kriza Seldon je pripremio svoje lično pojavljivanje kako bi pomogao - i objasnio. Do sada su bile četiri krize. Drugi put se pojavio upravo nakon uspešnog raspleta druge krize. Oba puta su ga naši preci saslušali. U trećoj i četvrtoj krizi zaboravili su na njega - verovatno jer im nije bio potreban, mada

nedavna istraživanja - o kojima se ne govori u tim izveštajima koje si dobio - pokazuju da se ipak pojavio i to u odgovarajuće vreme. Razumeš?"

Nije čekao na odgovor. Najzad baci cigaru, taj dronjavi, ugašeni patrljak, izvadi novu i pripali je. Snažno dunu kolutove dima.

"Zvanično, pokušao sam da ponovo izgradim psihoistorisku nauku. E, jedan čovek to ne može uraditi, niti se to može uraditi u jednom veku. Međutim, ostvario sam izvestan napredak kod jednostavnih elemenata, i to iskoristio kao izgovor da bih vršljao oko Vremenske kripe. Ono što jesam uradio, jeste da sam s priličnom izvesnošću utvrdio tačan datum narednog pojavljivanja Harija Seldona. Drugim rečima, mogu ti reći koga će dana predstojeća Seldonova kriza, peta po redu, dosegnuti svoj vrhunac."

"Koliko još ima do tog časa?" napeto upita Indber.

S veselom nonšalantnošću Miz pusti da eksplodira njegova bomba:

"Četiri tričava meseca (psovka), četiri meseca, bez dva dana."

"Četiri meseca", sa nekarakterističnom žestinom ponovi Indber. "Nemoguće."

"Nemoguće (psovka)!"

"Četiri meseca? Shvataš li šta bi to značilo? Kad bi kriza kroz četiri meseca dosegla svoj vrhunac, to bi značilo da se godinama priprema."

"A što da ne? Postoji li neki prirodni zakon koji iziskuje da proces dozreva na svetlosti dana?"

"Ali nema nikakvog neurađenog posla. Ništa nam ne visi nad glavom." Indber je gotovo kršio ruke od nerveze. U iznenadnom grčevitom izlivu besa, on vrisnu: "Hoćeš li se maknuti s mog stola i pustiti me da ga sredim? Kako očekuješ da razmislim?"

Iznenaden, Miz se teško podiže i pomeri u stranu.

Grozničavim kretnjama Indber vrati predmete na njihova uobičajena mesta. Govorio je ubrzano: "Nemaš nikakvog prava da ovako bahato dolaziš ovamo. Da si samo svoju teoriju izložio..."

"Nije to teorija."

"Kažem da jeste teorija. Da si je izložio uz dokaze i obrazloženja na odgovarajući način, prosledili bi je Uredu za istorijske nauke. Tu bi je valjano obradili i podneli mi analizu koja bi iz te obrade rezultirala, a onda bi, naravno, bio preduzet i odgovarajući postupak. Kako stvari

stoje, bezrazložno si me naljutio. A, evo ga!"

U ruci je držao list prozračnog, srebrnastog papira, kojim zamahnu prema loptastom psihologu.

"Ovo je rezime koji sam pripremam - jednom nedeljno o odvijanju spoljnih poslova. Slušaj samo - okončali pregovore za trgovinski sporazum sa Moresom; nastavili pregovore za sličan ugovor sa Lajonesom; poslali delegaciju na neku proslavu na Bondi; primili neku pritužbu sa Kalgana i obećali da je razmotrimo; protestovali zbog neke nepoštene trgovine na Asperti i oni su obećali da to hitno provere, i tako dalje, i tako dalje."

Gradonačelnikove oči su letele preko niza šifriranih pribeleški, a onda je pažljivo vratio list na odgovarajuće mesto u odgovarajuće korice u odgovarajućem pregratku.

"Kažem ti, Mize, nema ti ovde stvari koja ne odiše redom i mirom..."

Na suprotnom, udaljenom kraju sobe otvoriše se vrata i na suviše dramatično podudaran način, kakav može biti samo u stvarnom životu, unutra žurno uđe jedan obično obučen uglednik.

Indber se napola pridiže. Imao je neko neobično vrtoglavo osećanje nestvarnog, kakvo se ima onih dana kada se suviše stvari zbiva. Nakon Mizovog upada i neobuzdanog bešnja, sada je došlo do isto tako nepropisnog, te otuda i uznemiravajućeg, nenajavljenog upada njegovog sekretara, kome su, bar, bila poznata pravila.

Sekretar kleknu.

Indber ga oštro upita: "Šta je bilo?"

Sekretar se obrati podu: "Ekselencijo, kapetan Han Pričer iz Informcija, nakon povratka sa Kalgana, u skladu s vašim prethodnim nalogom - vaše naređenje H20-513 - pošto je prekršio vaše naređenje, uhapšen je i očekuje pogubljenje. Njegovi pratioci su zadržani zbog saslušanja. Potpuni izveštaj je podnesen!"

"Primljen je potpuni izveštaj", u agoniji primeti Indber. I šta onda?"

"Ekselencijo, kapetan Pričer je neodređeno obavestio o opasnim namerama novog generalisimusa s Kalgana. U skladu sa prethodnim naređenjem H20-651, nije zvanično saslušan, ali su zabeležene sve njegove opaske i bio podnet potpuni izveštaj."

"Primljen je potpuni izveštaj. Pa!" vrisnu Indber.

"Ekselencijo, pre četvrt časa primljen je izveštaj sa Salinjanske granice. Na teritoriju Zadužbine nedozvoljeno ulaze brodovi koji su

identifikovani kao kalganski. Brodovi su naoružani. Došlo je do borbe."

Sekretar se beše gotovo presamitio. Indber je i dalje stajao. Ebling Miz se prenu, saže se do sekretara i kucnu ga po ramenu: "Čuj, kako bi bilo da oslobode tog kapetana Pričera i da ga pošalju ovamo. Gubi se!"

Sekretar se udalji, a Miz se obrati gradonačelniku: "Zar ne bi trebalo da pustiš mašineriju u pokret, Indbere? Četiri meseca, znaš."

Indber je stajao ustakljena pogleda. Kao da je bio živ samo jedan prst - a taj je brzim, grčevitim pokretima crtao trouglove po glatkoj ploči pisaćeg stola.

16. SKUPŠTINA

Kada se dvadeset i sedam nezavisnih trgovačkih planeta, koje je sjedinjavalo njihovo nepoverenje u matičnu planetu Zadužbinu, dogovara između sebe o skupštini, a svaka od njih je gorda zbog svoje male veličine, tvrdokorna zbog usamljenog položaja, a ogorčena zbog večne opasnosti - moraju se obaviti prethodni pregovori sa toliko kolebljive sitničavosti da dozlogrde i najstarijima. Nije dovoljno samo unapred utvrditi takve pojedinosti kao što su način glasanja, vrsta predstavništva - prema planeti ili broju stanovnika. Radilo se tu i o pitanjima od političke važnosti. Nije dovoljno samo rešiti pitanje prvenstva u rasporedu oko stola i u savetu i za večerom, radi se tu i o nečem što je od društvenog značaja.

Valjalo je utvrditi mesto sastanka - pošto je bilo i neodoljivog provincijalizma. Na koncu, zaobilazni putevi diplomatije dovedoše do planete Radole, koju su neki komentatori još na samom početku predložili iz logičnog razloga što zauzima središnji položaj.

Radola je bila mali svet - a po vojnom potencijalu, možda, i najslabija od dvadeset i sedam planeta. Uzgred budi rečeno, to je bio još jedan od činilaca koji je logično doveo do njenog izbora. Bio je to svet koji je živeo u jednom pojasu kakvih u Galaksiji ima mnogo, no među kojima je nastanjena vrsta vrlo retka. Drugim rečima, bio je to svet u kome se dve polutke susreću s jednoličnim ekstremima vreline i studeni, dok je život moguć u pojasu koji opasuje prelaznu oblast.

Takav svet neizbežno zvuči neprimamljivo onima koji ga nisu videli, ali postoje i mesta od strateškog značaja - a Radola Grad nalazio se na jednom od njih.

Prostirao se duž blagih padina podnožja oštih planinskih lanaca što su se pružali duž hladne hemisfere i zadržavali užasni led. Topli, suvi vazduh sunčane polulopte prosipao se odozgo, a sa planina su cevovodima doveli vodu tako da je između dve hemisfere Radola Grad postao trajni vrt, okupan u večnom jutru večnog juna.

Svaka kuća gnezdila se usred sopstvenog vrta, dostupnog prirodnim elementima lišenim oštine. Svaki vrt je bio staklena bašta, gde su zbog strane valute uzgajali raskošne biljke u vidu fantastičnih

arabeski - tako da je Radola postala više proizvođački nego tipični trgovački svet.

Na svoj način, Radola Grad postao je tačkica razneženosti i raskoši na groznoj planeti - delić Rajskog vrta - a i to je bio logičan razlog za njen izbor.

Sa svakog od preostalih dvadeset i šest trgovačkih svetova došli su stranci: delegati, supruge, sekretarice, novinari, brodovi, i posade, udvostručujući na taj način broj žitelja Radole, a Radoline moći su se skoro do krajnosti napregle. Ljudi su jeli i pili do mile volje, a uopšte nisu spavali.

Ipak, jedva da nekolicini bekrija nije bilo sasvim jasno da ceo taj deo Galaksije polagano sagoreva u nekoj vrsti tihog, potmulog rata. A oni kojima je to bilo jasno, delili su se na tri vrste. Prva, u kojoj je bilo mnogo onih koji su znali malo i bili samouvereni...

Kakav je bio jedan mladi pilot koji je na svojoj šapki nosio značku Utočišta i koji je, držeći čašu pred svojim očima, uspevao da uhvati i pogled jedne nasmešene radolske devojke. "Dolazeći ovamo, prošli smo kroz samu ratnu zonu - i to namerno. Putovali smo skoro jedan svetlosni minut ili više kroz neutralni sloj baš pored Horlegora..." pričao je on.

"Horlegor?" upade dugonogi domorodac, koji je bio domaćin ovom skupu. "Je li to beše tamo gde su prošle nedelje izubijali Mazgova?"

"Gde si to čuo da su Mazgova izubijali?" s visine upita pilot.

"Preko Radio-stanice Zadužbina."

"Je li? Mazgov je osvojio Harlegor. Skoro da smo naleteli na konvoj njegovih brodova, a oni su se upravo odande vraćali. Nije to izubijanje ako ostaneš tamo gde si se borio, a hitro se pokupi onaj koji te je izubijao."

"Ne pričaj tako", reče neko povišenim, podnapitim glasom. "Zadužbina u početku uvek dobije neki udarac u bradu. Samo čekaj: sedite i čekajte. Stara dobra Zadužbina zna kad treba uzvratiti. A onda tras!" Zadebljali glas zaključili, a onda usledi pijano cerekanje.

"Bilo kako bilo, rekoh, videli smo brodove Mazgova", produži pilot sa Utočišta posle kraćeg ćutanja, "i dobro su izgledali, vrlo dobro. I znate šta - kao da su bili novi."

"Novi?" zamišljeno će meštanim. "Sami ih grade?" Otkinuo je list s nadvijene grane, delikatno ga pomirisao, zagrizao u njega tako da

zgnječeno tkivo ispusti zeleni sok i miris nane. "Hoćeš da kažeš da su brodove Zadužbine potukli nekim domaćim tvorevinama? Pričaj dalje!"

"Videli smo ih, doktore. A ja, ovaj, umem da razlikujem brod od komete."

Meštalin mu se primače. "Znaš šta mislim? Slušaj, nemoj se zavaravati. Ratovi ne počinju sami od sebe, a kod nas poslove vode lukavi lisci. Znajuju oni šta rade."

Žedni glas naprečac glasno reče: "Samo pazi na staru Zadužbinu. Čekaju na poslednji čas, a onda - tra!" Razjapljenih usta isceri se na devojkicu koja se odmače od njega.

"Na primer, stari, ti možda misliš da taj momak Mazgov upravlja. Ne-e-e!" Čovek s Radole vodoravno mahnu prstom. "Kako čujem, i to s prilično visokog mesta, on je naš. Plaćamo ga, a možda smo i te brodove mi sagradili. Naravno, on ne može pobediti Zadužbinu na duže staze, ali je može osloboditi, a kad to učini - nastupamo mi."

"Je li to jedino o čemu znaš da pričaš, Kleve?" upita devojkica. "O ratu? Zamaraš me."

U nastupu viteštva, pilot sa Utočišta primeti: "Da promenimo temu. Ne smemo zamarati cure."

Nakvašeni tip uhvati napev i počeo da ritmički lupa vrčem. Obrazovaše se grupice od dvoje, koje uz kikotanje i podbadanje počeo da se odvajaju, a još nekoliko sličnih parova izađe iz sunčeonice koja se nalazila pozadi.

Razgovor postade uopšteniji, raznovrsniji, beznačajniji...

Bilo je i onih koji su znali nešto više, a bili manje samouvereni.

Takav je bio jednoruki Fran, čija je grdosija zvanično predstavljala Utočište, i koji je stoga živio na visokoj nozi i negovao nova prijateljstva - za ženama kad god je to mogao, a s muškarcima kad god je to morao. Na platformi za sunčanje u kući na brežuljku jednog od tih novih prijatelja odmarao se po prvi od ukupno dva puta, koliko je za to imao prilike na Randoli. Taj novi prijatelj zvao se Ajvo Lajon i bio mu je srodna duša na Radoli. Ajvova kuća stajala je po strani od grozda ostalih kuća, naizgled usamljena u moru cvetnog mirisa i zujanja insekata. Platforma za sunčanje predstavljala je jednu zatravljenicu, pod uglom od četrdeset i pet stepeni, na kojoj se beše ispružio Fran prosto upijajući sunce.

"Ovako nešto ne postoji na Utočištu."

Ajvo mu sanjivo odvratila: "Da li si bio na hladnoj polovini? Ima jedno mesto na dvadeset milja odavde, gde kiseonik teče kao voda."

"Ma, hajde!"

"To je činjenica."

"Znaš šta, Ajvo? Pre, dok mi još nisu bili odgrizli ruku, skitarao sam se naokolo... i nećeš mi verovati, ali..." Priča je poprilično potrajala i Ajvo ne poverovala u nju.

"Ne prave ih kao nekad, to je istina", reče Ajvo, zevajući.

"Ne, izgleda da ih ne prave. E, al' nemoj to da kažeš." Fran se uzbudi. "Rekao sam ti za mog sina? On ti je od stare škole. Prokletstvo, biće dobar trgovac. Od glave do pete je kao njegov stari. Od glave do pete, izuzev što se on ženi."

"Misliš, uz zvanični ugovor? Sa devojkom?"

"Baš to. Ja to nikako ne shvatam. Medeni mesecu su proveli na Kalganu."

"Na Kalganu? Na Kalganu? Tako mi Galaksije, kada?"

Fran se ozari i polako naglašavajući reče: "Upravo pre nego što je Mazgov objavio rat Zadužbini."

"Zaista?"

Fran potvrdi i dade znak Ajvu da mu se približi, pa mu promuklo reče: "U stvari, nešto ću ti reći, ako ne kažeš nikom drugom. Moj dečko je poslat na Kalgan sa zadatkom. Prirodno, znaš, ne bih želeo da otkrijem kakav mu je bio zadatak, ali ako se setiš sadašnje situacije mislim da ćeš pogoditi. U svakom slučaju, moj dečko ti je bio prava osoba za taj posao. Nama trgovcima bila je potrebna neka gužva." On se lukavo nasmeši. "Tu je. Neću reći kako smo to postigli, ali - moj dečko je otišao na Kalgan i Mazgov je potom poslao svoje brodove. Moj sin!"

Ovo ostavi propisan utisak na Ajva, tako da se i on za uzvrat poveri. "Dobro je to. Znaš, kažu da imamo pet stotina brodova spremnih da se otisnu kad za nas dođe vreme."

"Možda i više", autoritativno se složi Fran. "To je prava strategija. To volim." Glasno je drapao kožu na trbuhu. "Al' ne zaboravi da je i taj Mazgov pametan momak. Brinem se zbog onog na Horlegoru."

"Čujem da je izgubio deset brodova."

"Da, ali ih ima još stotinu, a Zadužbina je morala da se pokupi."

Dobro je to što su ti tirani potučeni, ali nije dobro što je bilo tako brzo." On počne da odmahuje glavom.

"Pitam se odakle Mazgov dobija brodove? Uveliko se priča da mu ih mi gradimo."

"Mi? Trgovci? Od svih samostalnih svetova Utočište ima najveće fabrike brodova, a mi nismo napravili nijedan brod za nekog drugog, osim za sebe. Misliš da neki svet gradi flotu za Mazgova, a da se nije osigurao kroz udruženo dejstvo. To je ... bajka."

"A odakle ih onda nabavlja?"

"Sam ih gradi, pretpostavljam", sleže ramenima Fran. "I mene to brine."

Fran zažmuri zbog sunca i savi nožne prste oko glatkog drveta uglačane podloške za noge. Polako je zaspao, a njegovo tiho hrkanje mešalo se sa zujanjem insekata.

Konačno, bilo ih je nekoliko koji su mnogo znali i uopšte nisu bili samouvereni.

Kakav je bio Randu, koji petog dana Sveopšte trgovačke skupštine uđe u glavnu salu gde zateče kako ga čekaju dva čoveka koje beše zamolio da dođu. Pet stotina sedišta bilo je prazno - i takva će i ostati.

Randu brzo reče, a da nije seo: "Nas trojica predstavljamo otprilike polovinu vojnog potencijala Samostalnih trgovačkih svetova."

"Da", složi se Mangin sa Isa, "kolega i ja smo već izmenili opaske o toj činjenici."

"Spreman sam da govorim brzo i otvoreno", nastavi Randu. "Ne zanimaju me pogađanje i lukavost. Naš položaj se radikalno pogoršao."

"Usled..." podstače ga Oval Gri s Mnemona.

"... poslednjih zbivanja. Molim vas, da počnemo od početka! Pre svega, ovakvu situaciju nismo mi ostvorili, a sumnjam da je možemo kontrolisati. Naše prvobitne veze nisu bile s Mazgovom, već s nekolicinom drugih, a naročito sa bivšim generalisimusom Kalgana, koga je Mazgov pobedio u za nas najnezgodnije vreme."

"Da, ali Mazgov je njegov dobar surogat", primeti Mangin. "Ne cepidlačim u pojedinostima."

"Možda ćeš početi da to činiš kad budeš saznao sve pojedinosti." Randu se naže napred, položi ruke na sto okrenuvši dlanove nagore,

u gestu čije je značenje bilo očito.

"Pre mesec dana poslao sam sinovca sa ženom na Kalgan."

"Tvog sinovca", uzviknu iznenađeno Oval Gri. "Nisam znao da je ono bio tvoj sinovac."

"S kojim ciljem?", suvo upita Mangin. "Ovim?" On prstom ocrta visoko u vazduhu krug.

"Ne, ukoliko misliš na rat Mazgova sa Zadužbinom, ne. Kako bih mogao da tako visoko pucam? Mladić ništa nije znao - ni o našoj organizaciji, niti o našim ciljevima. Rečeno mu je da sam nevažni član rodoljubivog udruženja na Utočištu, a da se njegov zadatak na Kalganu svodi na ulogu amatera-posmatrača. Moram priznati da su i meni samom moji motivi bili prilično nejasni. Uglavnom, hteo sam saznati više o Mazgovu. On je čudan fenomen - no, to je prežvakana tema, neću u to da se upuštam. Drugo - mislio sam da bi to mogao biti zanimljiv i poučan projekt za jednog čoveka koji je imao iskustva sa Zadužbinom i podzemnim pokretom u Zadužbini, a koji je pokazivao znake da nam ubuduće može biti koristan. Vidite..."

Na Ovalovom dugačkom licu stvoriše se uspravne bore, dok je pokazivao svoje dugačke zube. "Mora biti da si onda bio iznenađen ishodom, jer verujem da nema nijednog živog među trgovcima koji ne bi znao da je taj tvoj sinovac u ime Zadužbine oteo nekog slugu Mazgova, pružajući na taj način casus belli Mazgovu. Galaksije mi, Randu, ti izmišljaš roman. Hajde, bio je to vešto obavljen posao."

Randu odmahnu sedom glavom. "Nemam s tim veze. Niti je hotimično imao veze moj sinovac, koji je sada sužanj na Zadužbini i možda neće doživeti da vidi završetak tog vešto obavljenog posla. Upravo sam primio vest od njega. Nekako prokrijumčarena lična kapsula prošla je kroz ratnu zonu, otišla na Utočište, a odande ovamo. Već mesec dana putuje."

"I?"

Randu se teško osloni i svoj dlan i tužno reče: "Bojim se da ćemo doživeti istu sudbinu kao bivši generalisimus Kalgana. Mazgov je mutant!"

Vladalo je mučno ćutanje; imao je utisak da srca brže kucaju. Lako je moguće da se ovo samo pričinilo Randuu.

"Otkud znaš?" neizmenjena glasa upita Mangin.

"Tako tvrdi moj sinovac, a on je bio na Kalganu."

"Koja vrsta mutanta? Znaš da ih ima raznih vrsta. "Randu savlada svoju nestrpljivost. "Da, Mangine, ima raznih vrsta mutanata. Raznih vrsta! Ali samo je jedan Mazgov. Koji bi mutant započeo kao neznanac, sakupio vojsku, osnovao prvu bazu na nekom asteroidu, od pet milja, tako kažu, osvojio planetu, sistem, pa oblast i, najzad, napao Zadužbinu i porazio je kod Horlegora. A sve to za dve ili tri godine!"

"Dakle, misliš da će pobediti Zadužbinu?" sleže ramenima Oval Gri.

"Ne znam. Pretpostavi da to učini."

"Žalim, ali tako daleko ne mogu otići. Zadužbinu ne možeš pobediti. Pa, nema neke nove činjenice na koju bismo se oslonili, osim tvrđenja... pa, neiskusnog mladića. Kako bi bilo da to odložimo za neko vreme? I pored svih pobeda Mazgova do sada nismo imali razloga za zabrinutost, a ukoliko ne ode mnogo dalje nego što je to do sada učinio, ne vidim razloga da tu nešto menjamo. Je l' tako?"

Očajan zbog slabašnosti ovog razloga Randu se namrgodi, pa se obrati obojici: "Da li ste do sada stupili u vezu s Mazgovom?"

"Ne", uzvратиše obojica. "Mada smo, istina, pokušavali. Tačno je da nema svrhe da se sastajemo ukoliko ne budemo stupili u vezu s njim, zar ne? Tačno je i to da se do sada više pilo nego mislilo, a više ljubakalo nego delalo - citiram iz uvodnika u današnjoj 'Radolskoj tribuni' - a sve je ovo zbog toga što ne možemo da se povežemo s Mazgovom. Gospodo, gotovo hiljadu naših brodova čeka da se u pogodnom trenutku upusti u bitku, kako bi se preuzela kontrola nad Zadužbinom. Mislim da to moramo promeniti. Kažem, uvedimo tih hiljadu brodova na bojno polje, sada - protiv Mazgova."

"Hoćeš da kažeš, za tiranina Indbera i krvopije iz Zadužbine?" otrovno upita Mangin.

Randu umorno podiže ruku. "Poštediti me tih atributa. Kazao sam protiv Mazgova, a za svejedno-mi-je-koga."

Oval Gri ustade. "Randu, s tim neću da imam ništa. Iznesi to pred celo Veće večeras ako goriš od nestrpljenja da izvršiš političko samoubistvo."

Ne rekavši više ni reč udalji se, a za njim ćutke i Mangin, dok je Randu ostao da usamljeno provede jedan čas u beskrajnom, neodgonetljivom razmišljanju.

Te iste večeri, na sednici celog Veća, on ne reče ništa.

No, sledećeg jutra u njegovu sobu banu Oval Gri; Oval Gri nadvoje-natroje obučen, neobrijan i neočešljan. Preko stola, sa koga još nisu bili raspoređeni ostaci doručka, Randu je buljio u njega sa tako otvorenim i jakim iznenađenjem da je ispustio svoju lulu.

"Mnemon je podmuklo bombardovan iz svemira", saopšti Oval promuklim glasom.

Randu zažmuri. "Zadužbina?"

"Mazgov!" prasnu Oval. "Mazgov!" Uzbuđeno je i brzo govorio: "Bio je to neizazvan i nameran napad. Veći deo naše flote je u međunarodnoj flotili. Ono nekoliko brodova zadržanih kao Domaća eskadrila bilo je nedovoljno i razneto je na nebu. Još nije bilo desanta, a možda ga i neće biti, jer je javljeno da je polovina napadača uništena, ali to znači rat - pa sam došao da te upitam kakav će biti stav Utočišta prema ovome?"

"Siguran sam da će se Utočište pridržavati duha Povelje o federaciji. Ali vidiš? Napada i nas."

"Taj Mazgov je ludak. Ali može li da pobedi Univerzum?" zamuca Oval i sedajući uhvati Randua za članak ruke. "Ono malo preživelih javlja da Mazgov ima... da neprijatelj ima novo oružje. Depresor atomskog polja."

"Šta ima?"

"Većina naših brodova je izgubljena jer je na njima zatajilo atomsko naoružanje. To se nije moglo desiti slučajno, niti zbog sabotaže. Mora biti da je to zbog oružja koje Mazgov poseduje. Nije savršeno dejstvovalo, dejstvuje u intervalima, postoje načini da se neutralizuje - depeše nisu bile iscrpne. Ali shvataš, takvo sredstvo bi izmenilo prirodu rata i učinilo našu flotu potpuno zastarelom."

Randu se osećao kao vrlo, vrlo star čovek.

Lice mu se beznadežno zarozalo. "Bojim se da je izraslo čudovište koje će nas sve prožderati. Ipak, moramo mu se suprotstaviti."

17. VIZISONOR

Dom Eblinga Miza u ne suviše pretencioznoj okolini Terminus Grada bilo je dobro poznat inteligenciji, književnicima i običnim načitanim ljudima iz Zadužbine. Njegove znamenite odlike subjektivno su zavisile od toga koji se izvor materijala proučava. Za misaonog biografa taj dom je 'simbolizovao povlačenje od neakademske stvarnosti'; društvena hroničarka bi se razneženo zanosila njegovom 'strahovito muškom atmosferom nemarnog nereda'; univerzitetski doktor filosofije bi za njega kratko rekao da je 'knjiški, ali nesređen'; prijatelj, koji ne bi bio s univerziteta, primetio bi da je 'odličan za neko piće u svako doba, a tu možeš i da dignješ noge na sofu'; živahni nedeljni dnevnik, emitovan u bojama, govorio bi o'skromnom, ovozemaljskom i neraskošnom prebivalištu bogohulnog, levičarski nastrojenog, proćelavog Eblinga Miza'.

Bejti, čije misli nisu bile namenjene slušaocima već samoj sebi, a koja je uz to imala i preimućstvo da je na licu mesta stekla utisak, taj dom je izgledao prosto neuredan.

Izuzev nekoliko prvih dana, no ovih pola časa čekanja u psihologovoj kući - gde su je, možda, posmatrali iz potaje. Tamo je bar bila zajedno s Toranom...

Možda bi je ta napetost i više zamorila da se Magnifikov dugački nos nije obesio, jasno pokazujući njegovu još veću zabrinutost.

Kolena Magnifikovih frulastih nogu behu ispod njegove šiljate, otromboljene brade, kao da je pokušavao da se dovoljno skupi kako bi potpuno iščezao. Bejta automatski ispruži ruku da bi ga blago ohrabrila. Magnifiko se trže, a zatim nasmeši.

"Gospo moja, telo moje kao da poriče ono što umu znano je, te od ruke drugog udarac samo očekuje."

"Ne brini, Magnifiko. Ja sam s tobom i neću nikom dozvoliti da ti nešto učini."

Komedijaševe oči je iskosa stidljivo pogledaše i brzo skrenuše. "Al' od tebe me behu odvojili - i od tvog ljubaznog muža - i možeš mi se smejati - al', vere mi, zbog odsutnih prijatelja usamljen bejah ja."

"Neću ti se smejati. I ja sam bila usamljena."

Komedijaš se razvedri i još više prigrli svoja kolena. "Da li si se već upoznala sa ovim čovekom koji će nas primiti?" upita on oprezno.

"Ne, ali to je čuven čovek. Viđala sam ga na Novostima i dosta o njemu slušala. Mislim da je dobar čovek, Magnifiko, koji nam neće naneti zlo."

"Da?" Komedijaš se nespokojno meškoljio. "Možda je tako, gospo moja, al' već me je ispitivao, no načinom tako grubim i bučnim da od njega sav drhtim. A reči mu behu tako čudne, tako da na pitanja njegova ne uspeh odgovor da kroz grlo istisnem. K'o da mi je srce u grlu zapelo i govoru put prečilo, o čemu čuh jednom priču sličnu od nekog pripovedača i u neznanju svom poverovah."

"Ali sada će biti drukčije. Dvoje nas je, a on jedan. Oboje ne može preplašiti, zar ne?"

"Ne, gospo moja."

Negde se zalupiše vrata i tutnjava jednog glasa ispuni kuću. Upravo ispred sobe zgusnu se u jedno gnevno: "Tako vam Galaksije, gubite se!" a na trenutak, dok su se vrata otvarala, opaziše kako se dva uniformisana stražara hitro povlače. Ebling Miz uđe namršten, stavi na pod pažljivo umotan zamotuljak i priđe Bejti da se pozdravi nepažljivo stegavši njenu šaku. Bejta mu uzvratila kratkim muškim stiskom. Okrenuvši se prema komedijašu Miz ga letimice pogleda, dok devojkicu počastvova dužim pogledom.

"Udata?"

"Da. Obavili smo zakonsku formalnost."

Miz počuta, pa dodade: "Jesi li srećna u braku?"

"Da, do sada."

Miz sleže ramenima i ponovo se okrenu prema Magnifiku. Odmotao je zamotuljak. "Znaš li šta je ovo, momče?"

Magnifiko skoči sa stolice i prosto se baci na neki instrument sa mnoštvom dirki. Dodirivao je mirijadu dugmeta, a zatim od radosti napravi iznenadan kolut unazad, ugrozivši obližnji nameštaj.

"Visionor - i to takve izrade da bi i iz srca mrtvacu radost izmamio", grcao je. Njegovi dugi prsti blago i polagano su milovali, lako pritiskivali u talasastim kretnjama kontakte, spuštali se čas na jednu, čas na drugu dirku - a onda im se pred očima u vazduhu pojavi neki blagi ružičasti sjaj.

"Pa, sinko, spomenuo si da znaš da lupaš po toj napravi, evo ti

prilike", reče Ebling Miz. "Ipak, bolje bi bilo da je naštimuješ. Iz muzeja je." Poluglasno, on se obrati Bejti: "Koliko sam mogao da razaberem, niko u Zadužbini ne zna kako da joj izmami zvuk."

Još više se naže prema njoj i brzo upita: "Komedijaš neće da govori ako ti nisu tu. Hoćeš da mi pomogneš?"

Ona klimnu.

"Dobro. Njegovo stanje prestrašenosti gotovo da je stalno takvo, da sumnjam da bi imao dovoljno psihičke snage da podnese psihosondu. Da bih na neki drugi način nešto od njega saznao, on se mora osećati potpuno spokojnim. Razumeš?"

Ona ponovo potvrdi glavom.

"U tom procesu ovaj bi vizisionor bio prvi korak. Kaže da zna da na njemu svira, a sudeći po njegovom reagovanju to je sigurno jedna od najvećih radosti u njegovom životu. I zato, bez obzira na to da li će njegova svirka biti dobra ili ne, pokazuj zanimanje i odobravanje. A onda ćeš pokazati da prema meni gajiš prijateljstvo i poverenje. Pre svega, u svemu sledi moj mig." Brzo je pogledao Magnifika, koji je šćućuren u uglu sofe nešto brzo štimovao u unutrašnjosti instrumenta. Bio je tim potpuno zaokupljen.

"Da li si čula za vizisionor?" neusiljeno upita Miz Bejtu.

"Jednom", sa sličnom neusiljenošću uzvratila Bejta, "na koncertu retkih instrumenata. Nije na mene ostavio neki naročit utisak."

"Onda sumnjam da su dobro svirali. Ima samo nekoliko zaista dobrih svirača. Ne samo što iziskuje fizičku koordinaciju; klavir sa više klavijatura traži i nešto više, na primer, neku vrstu poremećenog duha", poluglasno produži. "Zbog toga će se, možda, ovaj naš živi skelet pokazati mnogo bolje nego što to očekujemo. Češći je slučaj, nego što nije, da su dobri svirači u svakom drugom pogledu idioti. To ti je jedna od onih čudnih kombinacija koje psihologiju čine zanimljivom." U očitom naporu da vodi laku konverzaciju, on dodade: "Znaš li kako ta prokleta stvar radi? Namerno sam je ispregledao i jedino što sam uspeo da dokonam bilo je da njena zračenja neposredno nadražuju centar vida u mozgu, a da uopšte ne dotaknu očni nerv. U stvari, radi se o nekoj vrsti upotrebe čula kakva se u običnoj prirodi nikada ne sreće. Zadivljujuće, kad malo više o tome razmisliš. Tako obično. Bubna opna, puž, i sve to. No... pst! Spreman je. Čušni taj prekidač. Bolje deluje u mraku."

U tami Magnifiko je bio samo jedna mrlja, a Ebling Miz neka masa koja teško diše. Bejta utvrdi da željno napreže oči, u početku bez ikakvog rezultata. U vazduhu se začu tanani, paučnasti tremolo koji se neodlučno, isprekidano peo uz lestvicu. Lebdeo je, padao, sam sebe hvatao, dobijao na punoći, a zatim se gromko survavao stvarajući utisak da se neki zastor gromoglasno cepa.

Mala loptica pulsirajući boje narastala je u ritmičkim razmacima i usred vazduha se rasprskavala u bezoblične kapljice, a ove su se u kovitlacu pele nagore i spuštale u vidu izuvijanih lepršavih traka, gradeći isprepletene šare. Trake se sliše u loptice od kojih ni dve nisu bile iste boje - i tad Bejta poče da otkriva nešto.

Primetila je da bi splet boja postajao jasniji kada bi zatvorila oči; da je svaki mali pokret boje imao svoj sopstveni zvuk; da nije mogla da prepozna neke boje i, najzad, da loptice nisu bile loptice već male prikaze.

Male prikaze - nepostojani plamičci koji su u mirijadama igrali i palacali, gubili se iz vida i vraćali iz ništavila, a zatim se sukobljavali jedan s drugim i stapali u novu boju.

Bejta se neumesno priseti malih mrlja boje koje vidiš noću kada snažno, do bola, zažmuriš, a zatim poče da strpljivo zuri. Videla je stari dobro poznati otisak pokretnih tačkica u bojama koje su se menjale, njihovo pretvaranje u koncentrične krugove koji su se zbijali u bezoblične mase koje na čas zadrhtaše. A zatim sve to još veće i raznovrsnije, dok od svake obojene tačkice ne postade jedna majušna prilika.

Nasrtale su na nju u parovima i ona iznenada zadrža dah podižući ruke, ali one se strmoglaviše tako da je na trenutak bila središte sjajne snežne oluje, dok su hladne svetlosti skliznule niz njena ramena i mišicu kao niz osvetljenu klizavicu, odbijajući se o njene ukočene prste i ponovo se susrele u blistavoj žiži u vazduhu. A ispod svega toga zvuk stotine instrumenata strujao je u potocima, tako da Bejta prestade da ga razlikuje od svetlosti.

Upita se da li i Ebling Miz vidi isto, a ako ne, šta vidi. Prestade da se pita, a onda...

Opet je posmatrala. Male prilike - a da li su to bile? - majušne ženice sa plamenim kosama okretale su se i izvijale tako brzo da um nije uspevao da ih smesti u žižu - uhvatiše se jedna za drugu i napraviše

grupice zvezdastog oblika koje su se vrtele u krug - dok muzika postade udaljeni smeh, devojački smeh koji se rađao u uhu.

Zvezde se primakoše jedna drugoj, zaiskriše jedna prema drugoj, a onda se postepeno stopiše u jedno zdanje i odozdo brzo se okrećući izdžiklja dvorac. Svaka cigla je bila jedna majušna mrljica boje, svaka boja - jedna iskrica, svaka iskra - oštra svetlost koja je menjala šaru i skretala posmatraču pogled nagore prema nebu i prema dvadesetini minareta optočenih draguljima.

Blistavi ćilim se rasprostire, kovitljajući se započe da plete i izvija nestvarnu paučinu koja ispuni prostor, a iz nje zračni izdanci šiknuše uvis i razgranaše se u stabla koja su pevala svoju muziku.

Bejta je kao opčinjena sedela. Oko nje je izvirala muzika u brzim lirskim uzletima. Ona se maši da dotakne krhko drvo i cvetne čašice zalebdeše nadole i nestadoše, svaka od njih uz jasni, slabi zvon.

Kao da odjeknu dvadeset tasova, u prostoru pred njom muzika zaplamsa u mlazu i sruči se niz nevidljive lestvice Bejti u krilo, gde se rasu i poče da teče u brzacima, a prema njenom struku vinuše se iskre, dok se preko njenog krila nadvi luk duge na kome behu majušne prikaze...

Dokle god joj je pogled dopirao behu tu neka kuća i bašta i majušni ljudi na mostu, a sve je to lebdelo na svečanim talasima dugačke muzike koja se slivala prema njoj...

A onda, kao da dođe do neke preplašene stanke, neodlučnog, unutrašnjeg pokreta i brzog pada. Boje se razbežaše, isprepletoše u loptu koja se smanji, podiže i nestade.

I ponovo bi samo tama.

Teško stopalo se ispruži prema papučici, dospe do nje i svetlost sve preplavi; ravnomerna svetlost prozaičnog sunca. Bejta je do suza žmirkala, kao da žali za onim što je prošlo. Ebling Miz je bio nezgrapno nepokretan, još uvek razrogačenih očiju i otvorenih usta. Jedino je sam Magnifiko bio živahan i u pevuckavoj ekstazi milovao svoj vizisonor.

"Gospo moja, vaistinu ima najčarobnije dejstvo. Po istančanosti i izdržljivosti prosto premašuje sva očekivanja. Na njemu bih čuda bio kadar stvarati. Kako ti se svidela moja kompozicija, gospo moja?"

"Zar je to bila tvoja kompozicija?" iznenađeno upita Bejta. "Baš tvoja?"

Pred njenim strahopoštovanjem zažari se njegovo mršavo lice, sve do samog vrha krupnog nosa. "Baš moja, gospo moja. Mazgov je nije voleo, no mnogo puta sam je svirao da sebe samog zabavim. Jednom, u mladosti, u vreme karnevala, u daljini ugledah jednu palatu - gigantsko zdanje puno draguljima okićenih bogatuna. Behu to ljudi nezamislivog sjaja - i takve veličanstvenosti nikada više, čak ni u službi Mazgova, ne videh. Bedno skrpljenu tvorevinu stvorih ja, al' oskudnost duha mog ne dozvoli mi više. Nazvao sam je 'Sećanje na nebo'."

Usred tog ćaskanja, Miz se prenu: "Slušaj, Magnifiko, bi li ti to ponovio i za druge?"

Na trenutak komedijaš ustuknu: "Za druge?" upita drhtavim glasom. "Za hiljade u velikim salama Zadužbine", povika Miz. "Da li bi želeo da postaneš svoj gosa, da te svi uvažavaju, da se obogatiš i..." mašta ga izneveri. "I sve to? a? Šta kažeš?"

"Al' kako bi to moglo biti, moćni gospodine, kad sam ja samo jedan bedan komedijaš, nenaviknut na velike stvari sveta?"

Psiholog isturi usne i poledinom nadlanice prevuče preko obrva. "Pa, za tvoje sviranje, čoveče. Ukoliko ovako budeš svirao za gradonačelnika i njegove trgovačke trustove, svet će biti tvoj. Zar ne bi to voleo?"

Komedijaš brzo pogleda u Bejtu: "Da li će ona ostati sa mnom?"

Bejta se nasmeja: "Naravno, ludice. Zar bih te napustila baš sad, kad treba da postaneš bogat i slavan?"

"Sve će to biti tvoje", sa žarom joj odgovori, "a svim blagom Galaksije ne bih ti se mogao odužiti za tvoju ljubaznost."

"Ali kad bi najpre hteo da mi nešto pomogneš", odjednom, kao uzgred će Miz.

"Šta je to?"

Psiholog zastade i nasmeši se: "Mala površinska sonda od koje te ama baš ništa neće zaboleti. Dotaći će se samo kore tvog mozga."

U Magnifikovim očima pojavi se sev smrtnog straha. "Neću sondu. Gledao sam kako je koriste. Isiše mozak i ostavi praznu lobanju. Mazgov je nju koristio na izdajnicima i puštao ih da raspamećeni lutaju ulicama, dok ih iz samilosti neko ne bi ubio." On ispruži ruku da odgurne Miza.

"To je bila psihosonda, a čak i ona može naškoditi samo ako se

zloupotrebi", strpljivo reče Miz. "Ova sonda je površinska, ne bi ni odojčetu naškodila."

"U pravu je, Magnifiko", sokolila ga je Bejta. "To treba samo da nam pomogne da pobedimo Mazgova i da ga zadržimo tamo daleko. Kad se to završi, ti i ja ćemo čitavog života biti bogati i slavni."

Magnifiko bolećivo ispruži drhtavu ruku: "Molim te da me držiš za ruku."

Bejta je obema šakama uhvati, a komedijaš je raširenih očiju gledao kako mu se približavaju sjajni krajevi elektroda.

Ebling Miz se nemarno istezaio na preterano raskošnoj naslonjači u ličnim odajama gradonačelnika Indbera, nepopravljivo nezahvalan za ukazanu mu milost, i posmatrao kako se sitni gradonačelnik odbojno vrpolti. Miz baci opušak cigare i ispljunu trun duvana.

"Uzgred budi rečeno, ukoliko ti treba nešto za tvoj naredni koncert u Dvorani Melou, Indbere, mogao bi da sve one šarlatane elektroničare baciš u kanalizaciju, odakle su i došli, pa da uzmeš ovu malu nakazu da ti nešto odsvira na vizisonaru. Indbere - to ti je nešto vanzemaljsko."

"Nisam te pozvao da bih slušao tvoje predavanje o muzici", džandrljivo će Indber. "Šta je s Mazgovom? O tome mi pričaj. Šta je s Mazgovom?"

"S Mazgovom? Pa, da ti kažem - upotrebio sam površinsku sondu i dobio malo. Ne mogu da koristim psihosondu, jer nakaza prema njoj gaji smrtni strah te bi njegov otpor, verovatno, doveo do toga da mu 'pregore' njegovi (psovka) mentalni osigurači čim bi došlo do kontakta. Međutim, jedno sam saznao i ako prestaneš da kuckaš noktom...

Pre svega, ne treba pridavati toliki značaj fizičkoj snazi Mazgova. Verovatno je jak, no većina nakazinih bajki o toj snazi prdstavlja prilično preuveličavanje njegove zastrašene memorije. Nosi neke neobične naočare, a njegove oči ubijaju, tako da očito poseduje neku psihičku moć."

"To smo i pre znali", kiselo primeti gradonačelnik.

"Onda to sonda potvrđuje, a na osnovu toga ću izvršiti matematičku obradu."

"Tako? A kad ćeš je završiti? Ogluveću od tvog blebetanja."

"Oko mesec dana, rekao bih, a onda ću možda imati nešto za tebe. A možda i neću, naravno. Uostalom, zar je to važno? Ukoliko sve ovo nije u Seldonovom planu, naši izgledi su veoma, veoma (psovka) mali."

Indber se besno stušiti na psihologa. "Sad si moj, izdajniče. Laž! Pa sad kaži da nisi jedan od onih zločinaca što pronose glasine i šire defetizam i paniku kroz Zadužbinu, dvostruko mi otežavajući posao." Ja? Ja? U Mizu se polako skupljao gnev.

"Tako mi svemirskih oblaka, Zadužbina će pobediti. Zadužbina mora pobediti!"

"Uprkos poraza kod Horlegora?"

"Nije to bio poraz. I ti si naseo toj laži, a? Bilo ih je više, a i izdali su nas..."

"Ko?" podozrivo upita Miz.

"Vašljive demokrate", povika Indber na njega. "Odavno znam da u floti postoje demokratske ćelije. Većina je uništena, ali je ostalo dovoljno da se može objasniti predaja dvadeset brodova usred najžešće bitke. Dovoljno da dovedu do prividnog poraza..."

Kad smo već kod toga, moj priglupi rodoljube oštra jezika, ti oličenje iskonskih vrlina, kakve su tvoje veze sa demokratama?"

"Da li ti je jasno da buncaš?" otrese se Ebling Miz. "Kako objašnjavaš kasnije povlačenje i gubitak polovine Sivene? Opet demokrate?"

"Ne. Ne demokrate", lukavo se nasmeši čovečuljak. "Povlačimo se, kao što se oduvek Zadužbina povlačila pred napadom, sve dok neumitni hod istorije ne bude uz nas. Već sad vidim kraj. Takozvani podzemni pokret demokrata već je izdao proglose kojima se zaklinje na podršku i odanost Vladi. Moglo bi to biti i pretvaranje; međutim, ja ću to dobro iskoristiti, a propaganda koja iz toga bude isceđena imaće svoje dejstvo, bez obzira na to šta smeraju puzavi izdajnici. A što je još bolje..."

"Šta može biti bolje od toga, Indbere?"

"Sam prosudi. Pre dva dana, takozvano Udruženje samostalnih trgovaca objavilo je rat Mazgovu, tako da je jednim potezom zadužbinska flota pojačana sa hiljadu brodova. Vidiš, taj Mazgov ide predaleko. Zatekao nas je podeljene i kako se između sebe gložimo, a pod pritiskom njegovog napada ujedinjujemo se i jačamo. Mora

izgubiti. Kao i uvek - to je neumitno."

"Dakle, ti kažeš da je Seldon planirao čak i ovu neočekivanu pojavu mutanta", i dalje je izlivaio svoj skepticizam Miz.

"Mutant! Meni on ne izgleda drukčiji od ljudskog bića, a ne bi ni tebi izgledao da nije bilo buncanja nekog buntovnog kapetana, nekih mladih stranaca i jednog smušenog žonglera i komedijaša. Zaboravljaš, pre svega, na najvažniji dokaz - tvoj sopstveni."

"Moj?" Miz na trenutak bi iznenađen.

"Tvoj", podsmehnu mu se gradonačelnik. "Kroz devet nedelja otvara se Vremenska kripta. Šta ćemo s njom? Otvara se kad su krize. Ukoliko ovaj napad Mazgova nije kriza, gde je 'prava' kriza koja će otvoriti Kriptu? Odgovori mi, ti odurna gomilo sala."

Psiholog sleže ramenima. "Dobro. Ako ti to pričinjava radost. Ipak, učini mi nešto. Za slučaj... za slučaj da stari Seldon održi govor i da bude neprijatan, kako bi bilo da mi dozvoliš da prisustvujem gala predstavi?"

"U redu. Gubi se odavde. I da se nisi preda mnom pojavio devet nedelja."

"Sa (psovka) zadovoljstvom, ti zbabana gnusobo", progundā za se Miz, udaljavajući se.

18. PAD ZADUŽBINE

Oko Vremenske kriptе vladala je neka atmosfera koja se iz više razloga nije mogla jednom rečju tačno opisati. Nije to bila atmosfera zapuštenosti, jer je Kripta bila dobro osvetljena i provetrena, živo obojenih zidova, sa nizom za pod pričvršćenih, udobnih stolica, očito napravljenih tako da se doveka upotrebljavaju. Niti je to bila atmosfera drevnog - jer tri stoleća ne behu ostavila nikakav vidan trag. Sasvim je sigurno da nije bilo nastojanja da se izazovu strahopoštovanje ili pobožnost - pošto je bila nameštena sasvim obično i svakidašnje, gotovo da je bila prazna.

Međutim, i kad bi se sve ovo zanemarilo, preostajalo je nešto, a to nešto se vrtelo oko staklenog pregratka koji je svojom providnom prazninom dominirao polovinom odaje. Četiri puta u tri stoleća živa utvara samog Harija Seldona sedela je u njemu i govorila. Dva puta je govorio nepostojećoj publici.

U toku tri stoleća i devet naraštaja starac, koji je doživeo veličinu sveopšteg Carstva, projektovao je sebe - i još uvek je bolje shvatao Galaksiju svojih čukun-čukun unuka nego što su je oni sami shvatali. Taj prazni pregradak strpljivo je čekao.

Prvi je prispeo gradonačelnik Indber III, dovezavši se svojim ceremonijalnim kopnenim vozilom kroz zamukle i brižne ulice. Sa njim je prispela i njegova stolica, viša i šira od onih koje su se tu nalazile. Postavljena je ispred svih ostalih, tako da je Indber nadvišavao sve, osim praznog stakla pre sobom. Ozbiljni činovnik, koji mu je bio sleva, ponizno pognu glavu: "Ekselencijo, sređeno je da se večerašnje zvanično saopštenje Vaše ekselencije što je šire moguće emituje subeterom."

"Dobro. U međuvremenu, neka nastave sa specijalnim međuplanetarnim programima o Vremenskoj kripti. Naravno, o tom pitanju ne sme biti nikakvih predviđanja, niti nagađanja. Da li je reagovanje naroda i dalje zadovoljavajuće?"

"Veoma, ekselencijo. Podmukle glasine koje su do skora preovladavale i dalje se osipaju. Poverenje je sad široko rasprostranjeno."

"Dobro." On dade znak čoveku da se udalji i zatim popravi svoj

okovratnik.

Još dvadeset minuta do podneva!

Iz odabrane čete stubova gradonačelnništva - upravljači trgovinskih organizacija pojavljivali su se po jedan ili dvojica, uz pompu koja je odgovarala njihovom finansijskom stanju ili, pak, mestu u gradonačelnikovoj naklonosti. Svaki od njih prišao bi gradonačelniku, bivao udostojen ponekom milostivom rečju, a zatim bi zauzeo određeno mu mesto.

Odnekud, odudarajući od sveopšte razmetljive ceremonijalnosti, pojavi se Randu sa Utočišta i probi se nenajavljen do gradonačelnikovog mesta.

"Ekselencijo", promrmlja poklonivši se.

Indber se namršti. "Nije vam odobrena audijencija."

"Ekselencijo, zatražio sam je još pre nedelju dana."

"Žao mi je što su državna pitanja vezana sa Seldonovim pojavljivanjem..."

"Ekselencijo, i ja žalim, ali moram vas zamoliti da povučete naređenje da se brodovi samostalnih trgovaca rasporede po flotama Zadužbine."

Na ovu upadicu Indber pocrvene: "Sad nije vreme za razgovor."

"Ekselencijo, to nam je jedina prilika", zamoli Randu. "Kao predstavnik Samostalnih trgovačkih svetova kažem vam da se to naređenje ne može izvršiti. Mora biti poništeno pre nego što Seldon bude rešio naš problem umesto nas. Kad opasnost bude prošla biće prekasno za izmirenje i naš savez će se istopiti."

Indber je hladno gledao Randua. "Shvatate li da sam ja zapovednik zadužbinske armije? Imam li ja pravo da vodim vojnu politiku ili ga nemam?"

"Ekselencijo, to pravo imate, ali neke stvari su neuputne."

"To ne priznajem. Opasno je bilo dozvoliti vašim ljudima da u ovoj vanrednoj situaciji posebno izdvajaju svoju flotu. Odvojena akcija ide na ruku neprijatelju. Ambasadore, moramo se i vojnički i politički ujediniti."

Randu oseti kako mu se u grlu zatežu mišići. Preskočio je uvodno titulisanje. "Osećate se sigurnim zbog toga što će se Seldon sada pojaviti, pa zato radite protiv nas. Pre mesec dana, kada su naše jedinice potukle Mazgova na Terelu, bili ste meki i popustljivi.

Podsetio bih vas, gospodine, da je flota Zadužbine bila ta koja je u otvorenoj bici pet puta poražena, a da su pobjede za vas izvojevali brodovi Samostalnih trgovačkih svetova."

"Niste više poželjni na Terminusu, ambasadore", opasno se namršti Indber. "Još večeras će biti zatražen vaš opoziv. Osim toga, vaša veza sa subverzivnim demokratskim snagama na Terminusu biće, a i bila je predmet istrage."

"Kada ja krenem, krenuće i naši brodovi", odvrati Randu. "Znam jedino da su se brodovi Zadužbine predavali Mazgovu zbog izdaje oficira, a ne mornara, bili oni demokrate ili ne. Kažem vam da se dvadeset brodova Zadužbine predalo kod Horlegora po naređenju kontraadmirala, dok su još bili čitavi i nepovređeni. Taj kontraadmiral bio je vaš bliski saradnik - predsedavao je na procesu koji je održan kad se ono moj sinovac vratio s Kalgana. Nije to jedini slučaj za koji znamo, i zato nećemo da rizikujemo stavljajući naše brodove i ljude pod komandu potencijalnih izdajnika."

"Bićete stavljeni pod nadzor čim odavde budete izišli", reče Indber. Randu se udalji praćen nemim pogledima ohole koterije upravljača Zadužbine.

Još deset minuta do dvanaest!

Bejta i Toran već behu prispeli. Pridigoše se sa svojih mesta u zadnjim redovima i mahnuše Randuu dok je prolazio.

"Ipak ste ovde. Kako vam je to uspelo?" blago se nasmeši Randu.

"Magnifiko je naš političar", isceri se Toran. "Indber insistira da mu sroči kompoziciju za vizisonor o Vremenskoj kripti u kojoj bi on, bez sumnje, bio glavni junak. Magnifiko je odbio da dođe bez nas, a nisu ga mogli ubediti da promeni stav. Sa nama je i Ebling Miz, odnosno, bio je. Skita negde naokolo." Iznenada, on ozbiljno upita: "Ali šta nije u redu, striče? Ne izgledaš dobro."

Randu potvrdi glavom. "Tako izgleda. Predstoje nam teška vremena, Torane. Bojim se da će na nas doći red, čim se reše Mazgova".

Priđe im jedna uspravna, ozbiljna pojava u belom i pozdravi ih uz ukočeni naklon.

"Kapetane Pričeru! Dakle, sad ste na dužnosti u svemiru?" Dok mu je pružala ruku, Bejtine tamne oči su se smešile.

Kapetan prihvati ruku i još dublje se pokloni. "Ništa bolje od toga. Kako sam obavešten, dr Mizu treba da zahvalim što sam ovde,

mada samo privremeno. Sutra se vraćam u odbrambeni puk. Koliko je sati?"

Još tri minuta, do dvanaest!

Magnifiko je bio slika jada i srceparajuće utučenosti. Telo mu je bilo zgrčeno, u večnom nastojanju da bude što neprimetniji. Nozdrve njegovog dugačkog nosa bile su stisnute, a njegove krupne, nadole iskošene oči nesigurno su lutale naokolo.

On grčevito uhvati Bejtu za ruku i šapnu joj kad se nagla: "Gospo moja, da li su me ovi moćnici, možda, slušali kad sam ... kad sam svirao na vizisonoru?"

"Svaki, sigurna sam", potvrdi Bejta i blago ga prodrmusala. "I sigurna sam da misle da si najbolji svirač u Galaksiji, i da je tvoj koncert bio najbolji od svih koje su u životu gledali i zato se lepo ispravi i sedi uspravno. Moramo biti dostojanstveni."

On se slabo osmehnu na njeno bajagi mrštenje i polako ispruži svoje duge udove.

Bilo je podne.

..... a stakleni pregradak više nije bio prazan.

Malo je verovatno da je iko opazio kada se pojavio. Desilo se to u magnovenju; jednog trenutka ga nije bilo, a već sledećeg je bio tu.

U pregratku se nalazila jedna prilika u invalidskim kolicima, stara i smanjena, sa čijeg su se izboranog lica sijale bistre oči, dok je glas, kako se pokazalo, bio ono što je u njoj najvažnije. Na krilu joj je ležala knjiga okrenuta hrbatom nagore, a glas je bio slab.

"Ja Sam Hari Seldon!"

Govorio je u tišini čija je napregnutost bila gromoglasna. "Ja sam Hari Seldon! Ovde nikoga ne doživljam čulnom percepcijom, no to i nije važno. Za sada se ne bojim da će Plan propasti. Za prva tri veka procenat verovatnoće neodstupanja iznosi dvadeset i četiri, zarez dva."

Zastao je da bi se osmehnuo, a onda će raspoloženo. "Uzgred, ako neko od vas stoji neka sedne. Ako neko želi da puši, molim ga da to slobodno čini. Ne nalazim se stvarno ovde. Nije mi potrebna ceremonijalnost.

Okrenimo se trenutnom problemu. Po prvi put Zadužbina se našla, ili se, možda, nalazi u poslednjoj fazi pred građanski rat. Do sada su napadi spolja bivali uspešno savladavani, i to neumitno, na osnovu

strogih zakona psihoistorije. Sadašnji napad je napad suviše nedisciplinovane spoljne grupe iz Zaduzbine protiv suviše autoritarne centralne vlade. Takav razvoj je bio nužan, a ishod je očit."

Dostojanstveno držanje publike visokog roda poče da se ruši, a Indber se napola pridiže u stolici.

Bejta se naže napred uznemirena pogleda. O čemu to govori veliki Seldon? Nekoliko reči je prečula...

"... da je postignuti kompromis neophodan iz dva razloga. Pobuna samostalnih trgovaca uvodi element nove nesigurnosti u vladu koja je, možda, postala suviše samouverena. Vraća se element stremljenja. Iako poraženi, zdrav porast demokratije..."

Sada su se čuli povišeni glasovi. Šapat se pretvorio u glasnost, a u njoj se osećala panika.

Bejta upita Torana na uho: "Zašto ne pominje Mazgova? Trgovci se uopšte nisu pobunili."

Toran sleže ramenima.

Prilika je veselo govorila, uprkos rastućem neredu. "... nova i odlučnija koaliciona vlada bila je nužan i blagotvoran plod logičnog građanskog rata nametnutog Zaduzbini. Na putu ka daljoj ekspanziji sada stoje samo ostaci starog Carstva, a s tim ostacima, bar za nekoliko narednih godina, neće biti problema. Naravno, ne mogu otkriti prirodu narednog prob..."

U sveopštoj galami Seldonove usne su se bezglasno micale.

Pored Randua, sav crven u licu, nalazio se Ebling Miz, koji viknu: "Seldon je povilenio. Pomešao je krize. Da li su naši trgovci ikada planirali građanski rat?"

"Da, planirali smo ga. Suočivši se s Mazgovom, odustali smo od njega."

"Znači da je Mazgov dodatni element, za koji je Seldonova psihoistorija nepripremljena. Šta se to desilo?"

U na prečac sleđenom tajcu Bejta opazi da je pregradak ponovo prazan. Atomska osvetljenje na zidovima bilo je mrtvo, nestala je blaga struja klimatizovanog vazduha.

Negde daleko zvuk kreštave sirene peo se i spuštao, a Randu ustima oblikova reči: "Napad iz svemira!"

Ebling Miz prinese uhu ručni časovnik i iznenada uskliknu: "Tako mi Galaksije, stao je! Da li u ovoj sobi nekom radi sat?" Glas mu se

pretvori u riku.

Dvadesetini ušiju beše prineta dvadesetina ruku. I za manje od dvadeset sekundi postade sasvim jasno da nijedan časovnik ne radi. "Znači da je nešto zaustavilo svu atomsku energiju u Vremenskoj kripti", ozbiljno i užasnuto zaključio Miz, "i da Mazgov napada."

Iz galame se izdvoji Indberov vapaj: "Vratite se na mesta! Mazgov je udaljen pedeset parseka."

"Bio je pre nedelju dana", vičući odvratio mu Miz. "Ovog časa bombarduje Terminus."

Bejta oseti kako je polagano obuzima neka duboka potištenost. Osećala je kako se sve više skuplja oko nje i sve teže je pritiskuje, tako da joj se dah s mukom probijao kroz stegnuto grlo.

Čuo se žamor gomile koja se napolju skupljala. Vrata se širom raskriliše i neka razbarušena prilika upade i užurbano se obratio Indberu koji mu pritrča: "Ekselencijo", prošapta, "u gradu ne radi nijedno vozilo, više ne postoji nikakva veza sa spoljnim svetovima. Javljeno je da je Deseta flota poražena, a da se brodovi Mazgova nalaze pred samom atmosferom. Generalštab..."

Indber se skljoka i pretvori u sliku nemoći na podu. U celoj dvorani se sada nije čuo nijedan glas. Čak i napolju okupljena gomila bila je zastrašujuća, ali nema, a grozota panike opasno je lebdela nad svima.

Podigoše Indbera i prinesoše vino njegovim usnama. Ne otvarajući oči, on nemoćno pokrenu usne i na njima se obrazovaše reči: "Predajte se!"

Bejta gotovo zaplaka - ne od tuge ili osećanja poniženosti, već prosto zbog ogromnog, zastrašujućeg beznađa. "Hajde, mlada damo", povuče je za rukav Ebling Miz, sa istinskim saosećanjem.

Ona primora sebe da se izvuče iz stolice i pođe, posrćući.

"Odlazimo", reče Miz. "Povedi sa sobom tog tvog muzičara." Usne debelog naučnika behu drhtave i bezbojne, ali oči mu odavahu odlučnost.

"Magnifiko", pozva ga slabim glasom Bejta. Komedijaš se u strahu zgrčio. Oči su mu bile ustakljene.

"Mazgov", zavrišta kepec u užasnom strahu "Mazgov dolazi po mene!"

Na njen dodir on se divlje otrže. Toran se naže i snažno ga udari

pesnicom. Magnifiko se obeznani i Toran ga kao vreću prebaci preko ramena.

Sutradan se ružni, u boju pocrneli brodovi Mazgova sručiše na kosmodrome planete Terminus. Niz glavnu ulicu Terminus Grada u kopnenim vozilima strane izrade hitali su generali napadača, dok je čitav jedan grad atomskih vozila beskorisno stajao.

Proklamacija o zauzimanju beše izdata dvadeset i četiri časa posle Seldonovog pojavljivanja pred bivšim moćnicima Zadužbine. Od planete Zadužbine jedino su se još držale planete samostalnih trgovaca i protiv njih se sada okrenu sila Mazgova - osvajača Zadužbine.

19. POČETAK TRAGANJA

Usamljena planeta Utočište - jedina planeta jedinog sunca u galaktičkom sektoru koji se bez reda gubio u međugalaktičkom vakuumu - nalazila se pod opsadom.

Strogo uzev, u vojnom smislu sasvim izvesno se nalazila pod opsadom, jer su sve oblasti s galaktičke strane, koje nisu bile udaljenije od dvadeset parseka, bile na domašaju isturenih baza Mazgova. U toku četiri meseca od sloma Zadužbine veze Utočišta su prekinute kao paučina Oštricom brijacha. Brodovi Utočišta slili su se u unutrašnjost ka rodnoj planeti, a samo Utočište je sada bilo borbena baza.

U svakom drugom pogledu opsada je bila i bliža, jer je sve već prekrila koprena bespomoćnosti i propasti.

Bejta je vukla noge niz ružičasto valoviti prolaz pored redova stolova prekrivenih mlečnom plastikom i naslepo pronašla svoje mesto. Smestila se na visokoj stolici bez naslona, mehanički odgovarajući na pozdrave koje je napola čula, protrljala umorne oči nadlanicom umorne ruke i mašila se za jelovnik.

Imala je vremena da zabeleži snažnu mentalnu reakciju odvratnosti na istaknuto prisustvo raznih jela od veštački uzgajanih gljiva, koje su na Utočištu smatrali najvećom poslasticom, dok su one za njen zadužbinski ukus bile veoma nesvarljive - a zatim, oslušnuvši neko jecanje u svojoj blizini, podiže pogled.

Sve do tada njena predstava o Džadi, toj ružnoj, neupadljivoj plavuši prćastog nosa, koja je u trpezariji sedela iskosa, bila je površna, onakva kakvu čovek obično ima o nekom s kim nije ni poznanik. No, Džadi je sada plakala, žalosno grizla svoju vlažnu maramicu i gušila jecaje toliko da joj se koža na licu osula podbulim crvenim pečatima. Njen bezoblični kombinezon za zaštitu od zračenja bio je na ramenima razdrljen, a prozirna zaštitna maska joj je upala u kolač, gde je i ostala.

Bejta se pridruži trima devojkama koje su se jedna za drugom smenjivale u večnoj primeni večno nedelotvornih lekova kakvi su tapkanje po ramenu, milovanje po kosi i nevezano mrmljanje.

"Šta je?" prošapta ona.

Jedna se okrenu prema njoj i diskretno sleže ramenima jedno 'Ne znam. A zatim, shvativši nedovoljnost tog gesta, povuče Bejtu u stranu.

"Valjda je imala težak dan. A i brine o mužu."

"On je u svemirskoj izvidnici?"

"Da."

Bejta prijateljski ispruži ruku prema Džadi.

"Zašto ne ideš kući, Džadi?" Njen glas živahnim poslovnim tonom prekide prethodne nežne, pihtijaste koještarije. Džadi napola uvređeno podiže pogled. "Ove nedelje sam već jedan put izostala..."

"Znači, izostaćeš i drugi put. Ukoliko pokušaš da ostaneš, znaš, izostaćeš tri dana iduće nedelje - tako da bi tvoj današnji odlazak bio ravan patriotizmu. Da li neka od vas devojaka radi u njenom odeljenju? Pa, postarajte se za njen karton. A ti, Džadi, najpre idi u kupatilo i vrati rumenilo na njegovo mesto. Hajde! Iš!"

Bejta se vrati na svoje mesto i ponovo uze jelovnik, osećajući turobno olakšanje. Ovakva raspoloženja su zarazna. U ovo doba nervne napetosti jedna rasplakana devojka bi čitavo njeno odeljenje dovela do raspamećenosti.

Sa gađenjem se odluči, pritisnu odgovarajuće dugme pored svog lakta i vrati jelovnik u njegovo udubljenje.

Visoka crnomanjasta devojka preko puta nje primeti: "Nijednoj od nas nije preostalo drugo do da plače, zar ne?" Njene zadivljujuće pune usnice jedva da se pomeriše, a Bejta zapazi da su uglovi brižljivo namazani kako bi pokazali onaj veštački, 'baš me briga' poluosmeh koji je bio poslednji krik mode.

Spuštenih trepavica Bejta je razmišljala o insinuaciji koja se krila u tim rečima, te stoga pozdravi promenu u vidu ručka kada se keramička ploča njenog stola uvuče unutra, a podiže se jelo. Pažljivo je skinula omot sa viljuške i noža, oprezno njima baratajući dok se nisu ohladili.

"Zar ne možeš da smisliš nešto drugo čime bi se bavila, Hela?"

"O, da", odvrati Hela, "mogu." Bacila je cigaretu u malo udubljenje nemarnim i stručnim pokretom prsta, a majušni atomski plamen je spremno dočeka pre nego što je dodirnula plitko dno.

"Eto, na primer", i tu Hela prekrsti duge, odnegovane šake ispod brade. "Mislim da bismo se mogli vrlo lepo nagoditi s Mazgovom i

prekinuti čitavu besmislicu. Ali s druge strane nemam ... hm... mogućnosti da se brzo izgubim kad Mazgov bude zauzeo planetu."

Bejtino čelo ostade i dalje vedro. Glas joj je bio veseo i ravnodušan. "Nemaš slučajno brata ili muža na bojnim brodovima, a?"

"Ne. Utoliko pre ne vidim razloga za žrtvovanje tuđe braće i muževa."

"Veće žrtve će sigurno uslediti posle predaje."

"Zadužbina se predala i sve je mirno. Naši muškarci su otišli, a Galaksija se okrenula protiv nas."

Bejta sleže ramenima i primeti slatkim glasom: "Bojim se da ti brineš samo o prvoj od te dve stvari." Vratila se svome tanjiru s povrćem, osećajući oko sebe hladno ćutanje. Niko se na domaku razgovora nije ni potrudio da odgovori na Bejtinu ciničnost.

Ona se brzo pokupi, pošto je prethodno snažno pritisnula dugme koje raščisti sto za nekog iz naredne smene.

Tri mesta dalje, jedna nova devojka glasno prošapta Heli: "Ko je ova?"

Heline pokretne usne ravnodušno se izviše: "To je nećaka našeg koordinatora. Zar ne znaš?"

"Stvarno?" Njen pogled potraži krajičak leđa koja su iščezavala. "Šta radi ovde?"

"Radi kao obična radnica u montaži. Zar ne znaš da je moderno biti rodoljub? Toliko se demokratski ponašaju da mi se povraća."

"Nemoj, Hela", reče punačka devojka zdesna, "još se nikad nije pohvalila stricem. Što je ne ostaviš na miru?"

Praveći se da ne vidi svoju susedku, Hela se zagleda u jednu tačku i upali novu cigaretu.

Nova devojka je slušala brbljanje sjajnooke cure iz računovodstva, koja je sedela naspram nje. Reči su prosto letele. "... i, navodno je bila u Kripti, ovaj, kad je Seldon govorio - i kad je, kažu, gradonačelnik sav zapenušio od besa, a i da je bilo nereda, i ovaj, tako to. Pobegla je pre nego što je sleteo Mazgov, a kažu da je njeno bekstvo bilo prosto fantastično uzbudljivo - morala je da prođe kroz blokadu i to - čudim se da nije o tome napisala knjigu, ovaj, sad su tako popularne ratne knjige. Navodno je bila i na planeti tog Mazgova - ovaj, na Kalganu i..."

Zvono je kreštavo zazvonilo i trpezarija se polako isprazni. Glas

devojke iz računovodstva je i dalje zujao, a nova ga je na odgovarajućim mestima prekidala jedino uobičajenim, začuđenim: "Stvarno?"

U ogromnoj špilji svetla su se postupno po grupama smanjivala do potpune tame koja je za pravedne i marljive značila san, kad Bejta stiže svojoj kući.

Toran je sačeka na vratima držeći u šaci krišku hleba namazanog maslacem.

"Gde si bila?" Zalogaj mu je prigušivao glas. A zatim razgovetnije dodade: "Sprčkao sam nam neku večeru. Ako nije baš najbolja, nemoj meni zameriti."

Međutim, Bejta je raširenih očiju obilazila oko njega. "Tori! Gde ti je uniforma? Šta radiš u civilu?"

"Naređenje, Bej. Randu se upravo zatvorio sa Eblingom Mizom, a ja uopšte ne znam o čemu se radi. Eto, to je sve."

"Idem li i ja?" Ona mu se impulsivno približi.

"Mislim. Biće verovatno opasno", odgovori joj, prethodno je ljubeći.

"A šta nije opasno?"

"Tačno. Ah da, već sam poslao i po Magnifika, tako da će, po svoj prilici, i on poći."

"Znači da će morati da se otkaže njegov koncert u Fabrici motora?"

"Očigledno."

Bejta pređe u drugu sobu i sede za obed koji je sasvim jasno pokazivao da je 'sprčkan'. Ona vešto preseče sendviče na pola i reče: "Šteta za koncert. Devojke iz fabrike su mu se baš radovale. A i Magnifiko. Prokletstvo, tako je čudan."

"On podstiče tvoj materinski instikt, Bej. Kad jednom budemo imali bebu, zaboravićeš na Magnifika."

"Čini mi se da ti podstičeš taman onoliko materinskog kompleksa koliko mogu podneti", progovori iza sendviča Bejta. Onda odloži sendvič i začas se uozbilji.

"Tori."

"A?"

"Tori, danas sam bila u Gradskoj većnici - u Uredu za proizvodnju. Zbog toga sam i zakasnila."

"Šta si tamo radila?"

"Pa..." sa oklevanjem će ona. "To se skupljalo duže vremena. Došlo

je do toga da ne mogu da smislim fabriku. Moral - prosto ne postoji. Devojke dobijaju bezrazložne nastupe plača. One koje se ne razbole postaju zlovoljne. Čak i one neprimetne se dure. U mom odeljenju proizvodnja nije ni četvrtinu od one kakva je bila kad sam došla, a nema dana kad su sve radnice na broju."

"Šta si tamo radila?"

"Postavila im nekoliko pitanja. Tori, ovako je širom Utočišta. Pad proizvodnje, porast buntovnosti i nezadovoljstva. Šef Ureda je samo slegao ramenima - pošto sam ga jedan sat čekala u predsoblju, a ušla jedino zbog toga što sam koordinatorova rođaka - i rekao da to prevazilazi njegove moći. Iskreno govoreći, mislim da ga nije briga."

"Hajde, nemoj se nervirati, Bej."

"Mislim da ga nije briga." Ona se ražesti. "Kažem ti da nešto nije u redu. Isto takvo osećanje nemoći obuzelo me je u Vremenskoj kripti, kad nas je Seldon izneverio. I sam si to osetio."

"Da, jesam."

"E, vratilo se", razdraženo nastavi ona. "Nikad nećemo biti u stanju da se odupremo Mazgovu. Čak i kad bismo imali materijala, nedostaju nam srce, duh i volja - Tori, nema svrhe boriti se..."

Toran se nije sećao da je ikad video Bejtu kako plače, a ni sada se ona ne zaplaka. Ne istinski. Ali Toran je lako obgrli oko ramena i prošapta: "Kako bi bilo da to zaboraviš, srce. Znam šta hoćeš da kažeš. Ali ništa..."

"Da, ništa ne možemo učiniti! To svi govore, a mi samo sedimo i čekamo da se sruči sekira." Ona se vrati ostatku sendviča i čaja. Toran je tiho razmeštao postelje. Napolju je bio mrak.

Randu, novonaimenovani koordinator - što je bila ratna služba - konfederacije gradova sa Utočišta, na svoj zahtev dobio je gornju sobu sa čijih prozora je mogao da pogledom bludi nad krovovima i zelenilom grada. Sada, dok su gasnula pećinska svetla, grad je tonuo u izjednačavajuću tamu bez senki. Randu nije želeo da razmišlja o simbolici.

"Postoji uzrečica na Utočištu da je vreme da pravedni i marljivi pođu na spavanje kad se ugase pećinska svetla", obrati se Eblingu Mizu, čije sjajne očice kao da behu zaokupljene crvenilom ispunjenom čašom u ruci.

"Spavaš li dosta u poslednje vreme?"

"Ne! Žao mi je što sam te ovamo pozvao tako kasno, Mize. Ali u poslednje vreme više volim noć. Zar to nije čudno? Ljudi sa Utočišta su u sebi izgradili uslovni refleks da odsustvo svetlosti znači spavanje. I ja sam. No, sad je drukčije..."

"Kriješ se", bez uvijanja reče Miz. "Na javi si okružen ljudima i osećaš da su njihovi pogledi i nadanja okrenuti ka tebi. Ne možeš to da izdržiš. U vreme sna ti si slobodan."

"I ti, znači, to osećaš? To bedno osećanje poraženosti."

Ebling Miz polagano zaklima glavom. "Osećam. To je masovna psihoza, (psovka) panika gomile. Galaksije ti, Randu, šta drugo očekuješ? Ovde je čitava jedna kultura sagrađena na slepoj cmizdravoj veri da je narodni junak iz prošlosti sve isplanirao i da se pobrinuo o svakom deliću njihovih (psovka) života. Ovakav način razmišljanja ima odlike ad religo, a ti znaš šta to znači."

"Uopšte ne znam."

Miza nije obradovalo što treba da objašnjava. To ga nikad nije radovalo. Stoga zareža, zagleda se u dugačku cigaru koju je kotrljao između prstiju, pa reče: "Odlikuje se reakcijama jake vere. Bez velikog šoka ubeđenja se ne mogu otresti, a u tom slučaju dolazi do gotovo potpunog mentalnog poremećaja. U lakim slučajevima - do histerije, morbidnog osećanja nesigurnosti. U težim slučajevima - do ludila i samoubistva."

Randu je grizao nokte.

"Kad nas je Seldon izneverio, drugim rečima, iščezao je naš oslonac, a toliko smo se dugo na njega oslanjali da su nam mišići toliko zakrčljali da nismo u stanju da bez njega stojimo."

"To je ono. Malo nezgrapna metafora, ali to je ono."

"A ti, Eblinže, kako stoji s tvojim mišićima?"

Psiholog je filtrirao dugački udah vazduha kroz svoju cigaru i polako ispuštao dim kroz nju. "Zarđali su, ali nisu zakrčljali. Moje zanimanje je dovelo do mrvice samostalnog razmišljanja."

"A vidiš li neki izlaz?"

"Ne, ali mora postojati. Možda Seldon nije predvideo Mazgova. Možda nije jamčio za našu pobedu. No, nije jamčio ni za poraz. Prosto je ispao iz igre, a mi smo ostali da se sami snalazimo. Mazgov se može pobediti."

"Kako?"

"Jedino onako kako se svako može pobediti - snažnim napadom na slabost. Vidiš, Randu, Mazgov nije nadčovek. Ako bi bio konačno poražen, svako bi se i sam u to uverio. Legende se o njemu toliko brzo gomilaju samo zbog toga što se o njemu ne zna ništa. Kažu da je mutant. Pa, šta s tim? Za one koji ne poznaju ljudski rod mutant znači 'nadčovek'. A on to nipošto nije.

Smatra se da se u Galaksiji svakog dana rađa nekoliko miliona mutanata. Od tih nekoliko miliona tek jedan ili dva odsto bivaju otkriveni pomoću mikroskopa i hemije. Od jedan ili dva od sto makromutanata, to jest onih kod kojih je mutacija vidljiva golim okom ili 'golom pameću', samo jedan ili dva odsto su nakaze prikladne za zabavne centre, laboratorije ili smrt. Od onih makromutanata čije su razlike pozitivne, skoro svi su bezopasni kurioziteti; neobični samo u jednom pogledu, a normalni, često i ispod normalnog, u gotovo svakom drugom. Shvataš Randu?"

"Shvatam, no kako stoji sa Mazgovom?"

"Ukoliko, dakle, uzmemo da je Mazgov mutant, možemo pretpostaviti da poseduje neki atribut, nesumnjivo mentalni, koji se može koristiti da bi osvojio svetove. U svakom drugom pogledu, bez sumnje, on ima svoje slabosti koje moramo pronaći. Ne bi on bio toliko tajanstven, toliko se krio od tuđeg pogleda, da te njegove slabosti nisu očigledne i fatalne. Ukoliko jeste mutant."

"Postoji li neka druga mogućnost?"

"Može biti. Uverenje da je mutant počiva na kapetanu Hanu Pričeru iz nekadašnje obaveštajne službe Zadužbine. Svoje zaključke je doneo na osnovu blelih uspomena onih koji su tvrdili da su poznavali Mazgova - ili nekog ko je mogao biti Mazgov - kao bebu i u ranom detinjstvu. Pričer je baratao mršavim pabircima, a lako je moguće da mu je ono malo dokaza što je našao poturio Mazgov u nekom svom cilju, jer je sigurno da je Mazgovu ogromno pomoglo to što ga bije glas da je mutant - nadčovek."

"Ovo je zanimljivo. Od kada već tako misliš?"

"Nikada nisam o tome razmišljao u smislu verovanja u to. To je samo jedna alternativa, koju bi valjalo razmotriti. Na primer, Randu, pretpostavi da je Mazgov otkrio neki oblik zračenja koji bi mogao potisnuti duhovnu energiju, upravo onako kao što poseduje takvo

zračenje koje suzbija atomsku reakciju. Šta bi onda bilo, a? Možda bi to objasnilo ono što nas sada pogađa, a što je već zadesilo Zadužbinu?"

Randu kao da je utonuo u skoro bezglasnu sumornost.

"A šta je s tvojim istraživanjima na komedijašu Mazgova?"

"Još uvek su beskorisna. Upravo pred sam pad Zadužbine o njima sam ohrabrujuće govorio gradonačelniku, da bih ohrabrio njega, a delom i samog sebe. Da su moje matematičke alatke na visini zadatka, samo pomoću komedijaša mogao bih potpuno izanalizirati Mazgova. A onda bi bio naš. Onda bismo mogli razrešiti čudne anomalije koje sam već uočio."

"Kao, na primer?"

"Razmisli, čoveče. Mazgov je porazio flote Zadužbine kako je hteo, no ni jedan jedini put nije uspeo da u otvorenoj bici primora na povlačenje znatno slabije flote samostalnih trgovaca. Zadužbina je pala u jednom mahu, a samostalni trgovci se odupiru čitavoj njegovoj sili. Po prvi put je upotrebio depresor polja na atomsko naoružanje samostalnih trgovaca sa Mnemona. Oni su tu bitku izgubili zbog elementa iznenađenja, ali su se oduprli depresoru.

A onda je on ponovo i ponovo delovao protiv zadužbinske vojske. Delovao je na samu Zadužbinu. Zašto? Sa ovim našim sadašnjim saznanjem, sve je to bilo nelogično. Stoga, moraju postojati neki nama nepoznati činiooci."

"Izdaja?"

"To je praznoglava glupost, Randu, (psovka) bulažnjenje. U Zadužbini nije bilo čoveka koji nije bio uveren u pobedu. Ko bi izdao stranu za koju je bilo sasvim sigurno da će pobediti?"

Randu priđe isturenom prozoru i ne videći stade zuriti u nevidljivo.

"Ali sada je sigurno da gubimo, čak i kad bi Mazgov imao hiljadu slabosti; makar bio kao mreža sa hiljadu rupa..."

Nije se okretao. Izgledalo je kao da govore njegova pogrbljena leđa i ruke koje su nervozno jedna drugu gnječile iza leđa. "Eblinže, posle onog u Vremenskoj kripti lako smo umakli. I drugi su mogli pobeći. Svega nekolicina je to učinila. Većina nije. Depresor se mogao neutralizovati. Za tako što je bilo potrebno nešto pronicljivosti i izvestan napor. Svi brodovi zadužbinske flote mogli su odleteti na Utočište ili na susedne planete i nastaviti borbu kao što smo mi

učinili. To nije učinio nijedan postotak. Zapravo, prišli su neprijatelju. Podzemni pokret u Zadužbini, na koji se većina ljudi toliko oslanja, do sada nije učinio ništa značajnije. Mazgov je imao dovoljno političkog smisla da velikim trgovcima obeća zaštitu poseda i profita, te su mu i oni prišli."

"Plutokrate su uvek bile protiv nas", tvrdoglavo primeti Ebling Miz.

"A uvek su i držale vlast. Slušaj, Eblinže. Imamo razloga da verujemo da su Mazgov ili njegovi ljudi već u vezi sa moćnijim samostalnim trgovcima. Zna se da je najmanje deset od dvadeset i sedam trgovačkih svetova prišlo Mazgovu. Još deset se, možda, koleba. Na samom Utočištu ima takvih koji ne bi bili nesrećni zbog prevlasti Mazgova. Očigledno da je neodoljivo iskušenje dići ruke od ugrožene političke vlasti, ukoliko ćeš tako sačuvati kontrolu nad svojim privrednim poslovima."

"Misliš da Utočište može pobediti Mazgova?"

"Mislim da Utočište to neće." Na to Randu okrenu svoje zabrinuto lice prema psihologu. "Mislim da Utočište čeka da se preda. Pozvao sam te ovamo da bih ti to saopštio. Želim da odeš sa Utočišta."

Od iznenađenja Ebling Miz nadu svoje debele obraze: "Zar već?"

Randu se osećao užasno umornim. "Eblinže, ti si jedan od najvećih psihologa Zadužbine. Prvi veliki psiholozi su nestali sa Seldonom, ali ti si baš najbolji. Ti si naša jedina šansa da pobedimo Mazgova. To ovde ne možeš učiniti; moraćeš da odeš na ono što je preostalo od Carstva."

"Na Trantor?"

"Tako je. Od onog što je nekad bilo Carstvo danas su ostale samo kosti, ali u središtu mora još uvek postojati nešto. Tamo postoje arhive, Eblinže. Možda ćeš saznati nešto više o matematičkoj psihologiji, možda, dovoljno da se protumači komedijašev um. Naravno, i on će poći s tobom."

"Sumnjam da bi pristao, uprkos svom strahu od Mazgova, izuzev ukoliko sa njim ne odluči da pođe i tvoja snaja", suvo odvrati Miz.

"Znam. Zato će s tobom poći Toran i Bejta. Eblinže, postoji još jedan, veći zadatak. Pre tri stoleća Hari Seldon je osnovao dve Zadužbine; po jednu na svakom kraju Galaksije. Moraš naći tu Drugu zadužbinu."

20. ZAVERENIK

Gradonačelnikova palata - ono što je nekada bilo gradonačelnikova palata - bila je samo nejasna mrlja u tami. Grad je bio ućutkan osvajanjem i policijskim časom, a maglovita mlečna svetlost velikog galaktičkog sočiva sa ponekom, tu i tamo razbacanom usamljenom zvezdom, preovladavala je nebom Zadužbine.

U toku tri stoleća Zadužbina je izrasla iz privatnog projekta male grupe naučnika u razgranato trgovačko carstvo koje je duboko prodrlo u Galaksiju, a za pola godine survala se sa svojih visova na status obične osvojene provincije.

Kapetan Han Pričer je odbijao da to shvati.

Dovoljno su već bili simbolični sumorna noćna tišina grada, zamračena palata u kojoj su bili uljezi, no kapetan Han Pričer, koji je upravo prošao kroz spoljne vratnice palate sa majušnom atomskom bombom pod jezikom, odbijao je da to shvati.

Približi mu se neka prilika - kapetan saže glavu.

"Sistem za uzbunjivanje je onakav kakav je oduvek bio, kapetane. Produžite! Ništa neće zabeležiti", dopre do njega jedva čujni šapat.

Pognute glave kapetan se tiho ušunja kroz niski zasvođeni ulaz i uputi stazom oivičenom vodoskocima, ka nekadašnjem Indberovom vrtu.

Prošlo je četiri meseca od onog dana u Vremenskoj kripti od koga je njegovo pamćenje zaziralo. Pojedinačni, isprekidani utisci bi navirali, neželjeni, uglavnom noću.

Stari Seldon kako izgovara svoje dobronamerne, a tako poražavajuće pogrešne reči - pometnja - Indber čija je gradonačelnička odora bila nedolično sjajna prema njegovom upalom, nesvesnom licu - zastrašene gomile kako se brzo skupljaju, bez reči očekujući neizbežnu reč - poraz - mladi Toran kako nestaje kroz pobočna vrata prebacivši preko ramena Mazgovljevog komedijaša.

I on sam, konačno nekako napolju, pored neupotrebljivog vozila.

Kako krči sebi put kroz obezglavljenju rulju koja je već napuštala grad

a da nije znala kuda ide.

Kako naslepo traži razne mišje rupe koje su bile - nekad bile - sedišta onog demokratskog podzemnog pokreta što je osamdeset godina slabio i osipao se.

A te mišje rupe behu prazne.

Narednog dana, na nebu načas behu vidljivi crni tuđinski brodovi, a zatim blago utonuše u načičkane zgrade susednog grada. Kapetan Han Pričer oseti kako se davi u nakupljenoj bespomoćnosti i beznađu.

On ozbiljno započe sa svojim putovanjima.

Za trideset dana peške je prešao gotovo dve stotine milja, preobučen u odelo radnika iz hidroponičnih fabrika na čiji je tek upokojeni leš naišao ukraj puta, pustivši oštru, plamenoriđu bradu...

I pronašao je ostatke podzemnog pokreta...

Bilo je to u gradu Njuton, u stambenoj zoni čija se nekadašnja elegancija polagano pretvarala u prljavštinu. U neupadljivoj kući, između niza drugih, nalazio se čovek sitnih očiju, krupnih kostiju, čije su stegnute pesnice pravile izbočine na džepovima, dok mu se žilavo telo nije pomerilo iza odškrinutih vrata.

"Šalje me Miran", reče Han.

"Miran je uranio ove godine", uzvрати ozbiljno čovek.

"Ništa više nego prošle godine", reče kapetan.

Međutim, čovek se ne pomače u stranu, već, odmerivši ga, upita: "Ko si ti?"

"Zar ti nisi Lisac?"

"Da li na pitanje uvek odgovaraš pitanjima?"

Kapetan primetno duboko uzdahnu, pa će mirno: "Ja sam Han Pričer, kapetan Flote i član Demokratske podzemne stranke. Hoćeš li me pustiti da uđem?"

Lisac se pomeri i reče: "Pravo ime mi je Orum Peli." On ispruži svoju ruku, a kapetan je prihvati.

Soba je bila uredno održavana, ali ne i raskošna. U jednom uglu stajao je ukrasni projektor za filmovane knjige, koji je kapetanovom vojničkom oku izgledao kao zakamuflirani atomski pištolj sasvim pristojnog kalibra. Objektiv projektora bio je okrenut prema ulazu, a njime se moglo i daljinski upravljati.

Lisac proprati pogled svog bradatog gosta i jedva da se osmehnu.

"Da! Ali to je jedino moglo poslužiti u vreme Indbera i njegovih vampira s lakejskim dušama. Ne bi mnogo koristilo protiv Mazgova, a? Protiv Mazgova ništa ne pomaže. Jesi li gladan?"

Kapetanu se pod bradom zategoše vilični mišići i on potvrdi glavom. "Biće potreban jedan minut, ukoliko ti ne smeta da pričeš." Lisac iz ormara uze konzerve i stavi dve pred kapetana Pričera. "Stavi na nju prst i otvori ih kad budu dovoljno tople. Pokvario se uređaj za kontrolu toplote. Ovakve stvari te podsećaju da je rat - ili da je bio, a?"

Njegove brze reči imale su žovijalan sadržaj, no ne behu izrečene nimalo žovijalnim tonom, a pogled mu ostade hladno zamišljen. Seo je naspram kapetana. "Tu gde sediš ostaće samo mrlja od izgoretine, ukoliko mi se nešto na tebi ne dopadne. Je l' znaš to?" Kapetan nije odgovarao. Pred njim se na pritisak otvorište konzerve. Lisac kratko primeti: "Gulaš! Žalim, ali vlada oskudica u hrani."

"Znam", odvrati kapetan. Jeo je brzo, ne podižući pogled.

"Jednom sam te video", reče Lisac. "Pokušavam da se prisetim, ali brada se sasvim sigurno poklapa sa slikom."

"Nisam se brijao trideset dana", objasni on, a onda dodade oštro: "Šta hoćeš? Znao sam pravu lozinku. Imam znak za raspoznavanje."

"Priznajem ti da si zaista Pričera", odmahnu glavom drugi. "No, ima ih mnogo koji znaju lozinku, znake raspoznavanja i imaju identitet - a uz Mazgova su. Da li si čuo za Livoa, a?"

"Da."

"Sa Mazgovom je."

"Kako? On..."

"Da. On je bio čovek koga su zvali 'Nema predaje'." Lišćeve usne su se micale kao da se smeju, no niti je bilo zvuka niti veselja. "Pa onda Vilig. Sa Mazgovom! Gar i Not. Sa Mazgovom! Što da ne i Pričera, a? Kako mogu da znam?"

Kapetan samo odmahnu glavom.

"Ali to i nije važno", tiho će Lisac. "Ukoliko im je Not prišao mora biti da znaju moje ime - pa ako si onaj pravi, ti si zbog našeg poznanstva u većoj opasnosti nego ja."

Kapetan završi s jelom i zavali se unazad. "Ako ovde nema organizacije, gde je mogu pronaći? Zadužbina se možda predala, ali ja nisam."

"Tako! Ne možeš večno lutati, kapetane. Ljudi iz Zadužbine sada moraju imati putne dozvole za kretanje iz grada u grad. Da li znaš? I lične karte. Imaš li je ti? Osim toga, od svih oficira stare Flote zatraženo je da se prijave najbližoj okupacionoj komandi. Ti si taj, a?"

"Da." Kapetanov glas postade oštar. "Misliš da bežim iz straha? Bio sam na Kalganu nešto posle njegovog pada u ruke Mazgova. Posle mesec dana nijedan od oficira starog generalisimusa nije bio slobodan, jer bi oni, prirodno, bili predvodnici svake pobune. Podzemni pokreti uvek znaju da nijedna revolucije ne može biti uspešna bez kontrole nad bar jednim delom Flote. I Mazgov to, očigledno, zna."

Lisac zamišljeno klimnu. "To je prilično logično. Mazgov je temeljan." "Uniformu sam bacio čim mi je to bilo moguće. Pustio sam bradu. Može se kasnije ispostaviti da su i drugi možda tako postupili."

"Da li si oženjen?"

"Žena mi je mrtva. Dece nemam."

"Znači, nemaš nikoga koga bi mogli da uzmu kao taoca."

"Nemam."

"Da te posavetujem?"

"Ukoliko možeš."

"Ne znam kakva je politika Mazgova, niti šta smeru, ali do sada kvalifikovanim radnicima nije naneto nikakvo zlo. Plate su skočile. Cveta proizvodnja svih vrsta atomskog oružja."

"Zaista? To zvuči kao da se ofanziva nastavlja."

"Ne znam. Mazgov je lukav kurvin sin, lako je moguće da hoće da potčini radnike lepim. Ukoliko ga uz svu svoju psihoistoriju nije mogao pročitati ni sam Seldon, ja neću ni da pokušavam. No, i ti, eto, nosiš radničko odelo. A to nešto kazuje, zar ne?"

"Nisam kvalifikovani radnik."

"Prošao si kroz vojnu obuku iz atomistike, zar ne?"

"Sigurno."

"To je dovoljno. U gradu se nalazi firma 'Ležaji za atomsko polje, a.d.' Kaži im da imaš iskustva. Smrdljivci koji su fabrikom upravljali za Indberov račun još uvek njom upravljaju - za račun Mazgova. Neće postavljati pitanja sve dok im treba još radnika da bi zaradili svoj masni zalogaj. Izdaće ti ličnu kartu, a moći ćeš i da zaradiš sobu

u stambenom bloku korporacije. Mogao bi sad da kreneš."

I na taj način kapetan Han Pričer iz Nacionalne flote postade armirač Lo Moro u 45. radionici korporacije 'Ležaji za atomsko polje a.d.' A od obaveštajnog agenta spusti se na društvenoj lestvici do 'zaverenika' - do položaja koji ga je nekoliko meseci kasnije doveo tamo gde se nekada nalazio Indberov privatni vrt.

U vrtu, kapetan Pričer osmotri radometar na svom dlanu. Unutrašnje polje uzbunjivanja još uvek je radilo, te pričekava. Preostalo je još pola časa u veku atomske bombe u njegovim ustima. Oprezno je okrenuo jezikom.

Radometar utonu u zloslutnu tamu i kapetan brzo krenu napred.

Stvari su se do sada dobro odvijale.

Njegovim mislima prođe objektivna činjenica - naime, da je vek atomske bombe dug koliko i njegov sopstveni; da njena smrt znači njegovu smrt - a i smrt Mazgova.

Tada će biti dosegnut veliki prelomni trenutak u četvoromesečnom ličnom ratu; u ratu koji je išao od bekstva kroz njutonsku fabriku do... Čitava dva meseca je kapetan Pričer nosio olovnu pregaču i tešku masku za lice, sve dok iz njegovog ponašanja ne bi izbrisao sve vojničko. Bio je radnik koji je podizao svoju platu, provodio večeri u gradu i nikada nije razgovarao o politici.

Dva meseca nije video Lisca.

Jednog dana neki se čovek spotače kod njegove radne tezge i njemu se u džepu obre papirić. Na njemu je bila reč 'Lisac'. Baci je u atomsku komoru gde je iščezla kao nevidljiv oblačić, stvarajući jedan milimikrovolt energije - i vrati se svom poslu.

Iste večeri bio je u Liščevoj kući i uzeo učešće u partiji karata sa dvojicom koju je poznao po čuvenju, i jednim čovekom koga je znao i iz viđenja i po imenu.

Razgovarali su preko karata dok su žetoni išli tamo-amo.

"Tu je osnovna greška", govorio je kapetan. "Živeti u preuveličanoj prošlosti. Osamdeset godina je naša organizacija čekala na pravi istorijski trenutak. Zaslepila nas je Seldonova psihoistorija, a jedan od njenih osnovnih stavova bio je da se pojedinac ne računa, da on ne stvara istoriju, a da nad njim prevagu imaju složeni društveni i privredni činioci, stvarajući od njega marionetu." Pažljivo je sredio svoje karte, pažljivo ocenio njihovu vrednost, pa zatim, stavljajući

žeton, reče: "Zašto ne ubiti Mazgova?"

"I šta bi se time postiglo?" besno upita čovek sleva.

"Vidiš", primeti kapetan bacivši dve karte, "to je upravo taj stav. Šta znači jedan čovek iz triliona. Galaksija neće prestati da se vrti ako jedan čovek umre. Ali Mazgov nije čovek, on je mutant. Već je poremetio Seldonov plan, i ako zastanete da porazmislite o implikacijama, to znači da on - jedan čovek - jedan mutant može poremetiti celokupnu Seldonovu psihoistoriju. Da ga nije bilo Zadužbina ne bi propala. Ukoliko prestane da živi, ona neće ostati takva.

Uostalom, demokrate su se osamdeset godina borile protiv gradonačelnika i trgovaca, prećutno ih prihvatajući. Pokušajno sa ubistvom."

"Kako?" upade s hladnom razboritošću Lisac.

Kapetan sporo nastavi: "Tri meseca sam utrošio na razmišljanje, ne došavši do rešenja. Došao sam ovamo i našao ga za pet minuta."

On letimično pogleda u čoveka čije mu se široko, ružičasto, dinjasto lice osmehivalo s desne strane. "Ti si bio komornik gradonačelnika Indbera. Nisam znao da pripadaš podzemnom pokretu."

"Ni ja nisam znao za tebe."

"E, kao komornik mora da si povremeno proveravao rad sistema za uzbunu u palati."

"Tako je."

"A u palati se sada nalazi Mazgov."

"Tako je objavljeno, mada, on je skroman osvajač koji ne drži govore, ne izdaje proklamacije i ne pojavljuje se uopšte u javnosti."

"To je stara priča, koja ništa ne menja. Jedino što nam je potrebno to si ti, moj bivši komorniče."

Otvoriše karte i Lisac pokupi uloge. Polagano je opet delio. Čovek koji je nekad bio komornik jednim potezom pokupi svoje karte. "Žao mi je, kapetane. Ja jesam proveravao sistem za uzbunu, ali bilo je to rutinski. O njemu ništa ne znam."

"To sam i očekivao. Međutim, tvoj mozak je zadržao eidetičko pamćenje komandnih uređaja, i ukoliko bi se dovoljno duboko sondirao - psihosondom..."

Komornikovo rumeno lice iznebuha preblede i oklembesi se. Od iznenadnog stiska pesnice karte mu se zagužvaše. "Psihosonda?"

"Ne treba da brineš", odseče kapetan, "znam kako je valja upotrebiti. Neće ti više naškoditi, samo ćeš nekoliko dana biti slab. A i da ti naudi, to je rizik koji moraš podneti i cena koju plaćaš. Među nama ima nekih koji bi, bez sumnje, na osnovu komandnih uređaja mogli odrediti kombinacije talasnih dužina. Neki bi mogli napraviti malu vremensku bombu, a ja ću je sam preneti do Mazgova."

Ljudi se nadneše nad sto.

Kapetan produži: "Date večeri u Terminus Gradu u blizini palate počela bi pobuna. Bez prave borbe. Neredi, a zatim bi se razbežali. Dokle god se straži privlači pažnja... ili, bar, odvlači pažnja..."

Od tog dana čitavog meseca su se odvijale pripreme, a kapetan Han Pričer iz Nacionalne flote, nakon što je postao zaverenik, spusti se još niže na društvenoj lestvici i postade 'ubica'.

Kapetan Pričer, ubica, nalazio se sada u samoj palati, ustanovivši da je turobno zadovoljan svojom psihološkom procenom. Savršen spoljni sistem za uzbunu značio je da je unutra malobrojna straža. U ovom slučaju - nikakva.

U glavi je imao jasnu sliku plana sprata. Pretvarao se u mrlju koja koja se bešumno kretala dobro zastrvenim odmorištem na stepeništu. Došavši do kraja, priljubi se uza zid i sačeka.

Pred njim su se nalazila mala zatvorena vrata koja su vodila u lične odaje.

Mora biti da je iza tih vrata mutant koji je pobedio nepobedive. Poranio je - bombi beše preostalo još deset minuta života.

Prođe još pet minuta i još uvek nigde nikakvog šuma. Mazgovu je preostalo još pet minuta života, a i samom kapetanu Pričeru...

Na iznenadan poriv, on zakorači napred. Zavera više nije mogla propasti. Kada bomba bude eksplodirala, sa njom će odleteti palata - čitava palata. Vrata između njega i mutanta - tih deset aršina između njih - nisu predstavljala ništa. No, poželeo je da gleda Mazgova dok budu zajedno umirali.

Konačno, bezobzirnim gestom baci se na vrata. A ona se otvoriše i oslobodiše zaslepljujuću svetlost.

Kapetan Pričer posrnu, a zatim povrati ravnotežu. Nasred sobe, pred okačenim akvarijumom sa ribama, stajao je čovek koji blago podiže pogled.

Njegova uniforma bila je sumorne crne boje, a kad je odsutnom

kretnjom kucnuo po akvarijumu iz njega hitro iskoči ribica cinober boje, sa bledonarandžastim paperjastim repnim perajem.

"Uđite kapetane", reče on.

Kapetanovom drhtavom jeziku izgledalo je kao da pod njim mala metalna loptica zlokobno raste - mada je znao da je to fizički nemoguće. Ali bio je to poslednji minut njegovog života.

"Bolje ispustite tu glupu lopticu da biste mogli da govorite. Neće eksplodirati", reče uniformisani čovek.

Prođe minut, i sporim, otežalim kretnjama kapetan savi glavu i ispusti srebrnu lopticu na dlan, jarosnom silinom je bacivši prema zidu. Ona se odbi uz tiho, oštro zveckanje, bezopasno svetlucajući u letu.

"Toliko što se toga tiče. Ionako vam ništa dobro ne bi donela, kapetane. Ja nisam Mazgov. Zadovoljićete se njegovim vicekraljem", sleže ramenima uniformisani čovek.

"Kako ste saznali?" promrmlja prigušeno kapetan.

"Pripisi to efikasnom kontraobaveštajnom sistemu. Mogu navesti ime svakog člana vaše male bande, svaku fazu vašeg planiranja..."

"I pustili ste da dođem dovde?"

"Što da ne? Jedna od mojih važnijih dužnosti ovde jeste da pronađem tebe i neke druge. Naročito tebe. Mogao sam te ščepati još pre nekoliko meseci, dok si još bio radnik u njutonskoj fabrici ležaja, ali ovako je mnogo bolje. Da sam nisi izneo plan zavere, neko od mojih ljudi bi ti nešto slično predložio. Rezultat je sasvim dramatičan i prilično surovo šaljiv."

Kapetanov pogled je bio neumoljiv. "I meni tako izgleda. Sada je sve gotovo."

"Tek započinje. Hajde, kapetane, sedite. Ostavimo izigravanje junaštva budalama na koje to ostavlja utisak. Kapetane, vi ste sposoban čovek. Prema podacima koje imam, prvi ste u Zadužbini shvatili moć Mazgova. Otada ste pokazivali prilično smelo zanimanje za životni početak Mazgova. Bili ste jedan od onih koji su oteli njegovog komedijaša, uzgred budi rečeno, još uvek nepronađenog - i za to vam sledi plata. Prirodno, zapažena je vaša sposobnost, a Mazgov nije od onih koji se boje sposobnosti svojih neprijatelja sve dok ih može pretvoriti u nove prijatelje."

"To, dakle, smerate? Ah, ne!"

"Ah, da! To i jeste svrha večerašnje komedije. Vi ste inteligentan čovek, a ipak vaše male zavere protiv Mazgova komično propadaju. Jedva da ih možete nazvati zaverama. Da li je to deo vašeg vojničkog vaspitanja da traćite brodove u beznadežnim akcijama?"

"Čovek mora prvo da prizna da su one beznadežne."

"Čovek će to priznati", blago mu potvrđi vicekralj. "Mazgov je osvojio Zadužbinu. Ona se brzo pretvara u arsenal za izvršavanje njegovih viših ciljeva."

"Kakvih viših ciljeva?"

"Osvajanje čitave Galaksije. Ponovo ujedinjavanje svih otcepljenih svetova u jedno novo Carstvo. Ostvarenje, ti tupoglavi rodoljube, sna vašeg rođenog Seldona, sedam stotina godina ranije nego što se on nadao da će biti ostvaren. A u tom ostvarenju bi i ti mogao da pomogneš."

"Mogu, bez sumnje. ali neću, nema sumnje."

"Obavešten sam da samo još tri Samostalna trgovačka sveta pružaju otpor", uporno nastavi vicekralj. "Oni neće još dugo. To su poslednje zadužbinske snage. Dakle, još uvek se odupireš?"

"Da."

"Pa ipak, nećeš dugo. Najdelotvornije je svojevoljno pristupanje. No i drugi način će zadovoljiti. Na žalost, Mazgov je odsutan. Kao i uvek, predvodi bitku protiv trgovaca koji prižaju otpor. Međutim, u stalnoj je vezi sa nama. Nećeš dugo čekati."

"Na šta?"

"Na svoje preobraćanje."

"Mazgov će utvrditi da to prevazilazi njegovu moć", ledeno odvratilo kapetan.

"Ali neće. Ja nisam prevazišao njegovu moć. Zar me ne prepoznaješ? Pa, bio si na Kalganu, znači da si me video. Nosio sam monokl, skarletnu odeždu postavljenu krznom, visoku kapu..."

Kapetan se od zaprepašćenja ukoči. "Ti si bio generalisimus Kalgana?"

"Da. A sada sam odani vicekralj Mazgova. Vidiš, zna da ubedi."

21. MEĐUIGRA U SVEMIRU

Uspešno su se probili kroz blokadu. U ogromnim prostranstvima svemira ni sve flote koje su ikada postojale ne bi mogle motriti na sve izbliza. Kad se imaju brod, vešt pilot i umerena količina sreće, mogu se naći rupe.

Sa hladnokrvnim spokojstvom Toran je vozio stenjuću letelicu od susedstva jedne do susedstva druge zvezde. Koliko je blizina velike mase činila međuzvezdani skok neuobičajenim i teškim, toliko je ona i neprijateljske uređaje za otkrivanje činila neupotrebljivim, ili gotovo takvim. Kad se jednom prošlo kroz pojas brodova prošlo se i kroz unutrašnje prste mrtvog svemira, kroz čiji se blokirani subetar nije mogla probiti nikakva poruka. Po prvi put za više od tri meseca Toran oseti da nije izolovan.

Protekla je nedelja dana pre nego što neprijateljske emisije vesti počеше da sadrže i nešto više izuzev nezanimljivih, samohvalisavih pojedinosti o rastućoj kontroli nad Zadužbinom. Bilo je to one nedelje kada je Toranov oklopni trgovački brod ubrzanim skokovima isplovio sa Periferije.

Ebling Miz povika prema pilotskoj kabini i Toran se, žmirkajući, odvoji od karti.

"Šta se desilo?" Toran uđe u malu središnju odaju, koju je Bejta neizbežno namenila za dnevnu sobu.

"Dabogda me razneli, ako znam. Novinari Mazgova najavljuju specijalno saopštenje. Mislio sam da bi i ti voleo da čuješ", odmahnu glavom Miz.

"Mogao bih. Gde je Bejta?"

"Postavlja sto za večeru i odabira jelovnik - ili se maje nekim sličnim andrmoljama."

Toran se spusti na ležaj koji je Magnifiku služio kao postelja i pričekava. Redosled 'Specijalnih saopštenja' Mazgova bio je monotono isti. Najpre - vojna muzika, a onda glas najavljiivača kako klizi kao po maslacu. Zatim bi jedna za drugom išle nevažne vesti. Onda stanka. Pa trube, naraslo uzbuđenje i vrhunac.

Toran je sve to podnosio ćutke, dok je Miz nešto gundao za sebe.

Najavljiivač je prosipao konvencionalnu frazeologiju ratnih dopisnika -

zanosne reči koje su u zvuk prevodile rastopljeni metal i razneto mesto svemirske bitke.

"Brze eskadre krstarica pod komandom general-potpukovnika Samina danas su se snažno sudarile sa grupom jedinica koja je napadala sa Isa..." Brižljivo bezizrazno lice spikera na ekranu pretopi se u tamu svemira, koju su parali brzi tragovi brodova što su ševrdali kroz prazninu u ubojitoj bici. Glas je produžio kroz bezvučnu grmljavinu: "Najupečatljivija akcija ove bitke bio je sporedni okršaj teške krstarice Roj sa tri neprijateljska broda kategorije Nova..."

Na ekranu se promeni kadar, a u krupnom planu se pojavi veliki brod; potom se jedan od pomamnih napadača zažari, ispade iz fokusa, zaleti i zabi u veliki brod. Roj se silovito povi, preživевši iskosa zadani udarac od koga se sam napadač uz uvijanje odbi, bacajući odbleske. Najavljivačevu tečno, neuzbuđeno čitanje se produži do poslednjeg udarca i poslednje olupine.

Usledi nova stanka, pa uglavnom sličan izveštaj u reči i slici o bici sa Mnemonom kojem je, kao jedina novina, bio prodat dugačak opis udarnog desanta - slika raznetog grada - zbijeni i umorni zarobljenici - i ponovno zatamnjenje.

Mnemonu nije ostalo mnogo života.

Opet stanka - i najzad prozuckao zvuk očekivanih duvačkih instrumenata. Ekran se pretopi u dugačak hodnik impresivno ovičen redovima vojnika, kroz koji je brzim krupnim koracima prolazio zvanični predstavnik za štampu u večničkoj uniformi.

Tišina je pritiskala.

Konačno se začu jedan svečan, spor i oštar glas:

"Po naređenju našeg suverena objavljuje se da je planeta Utočište, koja je do sada u ratu pružala otpor njegovoj volji, priznala svoj poraz. Ovog trenutka trupe našeg suverena zauzimaju planetu. Otpor je razbijen, nepovezan i brzo se lomi."

Zatamnjenje; ponovo se pojavi najavljivač s početka, da bi važno saopštio da će o daljem razvoju izveštavati onako kako se događaji budu odvijali.

Začu se muzika za igru, a Ebling Miz baci štitnik koji preseče dovod struje.

Ne rekavši ni reč, Toran ustade i nesigurna koraka iziđe. Psiholog se ne pomeri da ga zaustavi.

Kada je Bejta ušla iz kuhinje Miz joj tiho, rukom dade znak da ćuti. "Zauzeli su Utočište", primeti.

"Već?" upita Bejta, šireći oči u neverici.

"Bez borbe. Bez (psovka)..." Zastade i proguta pljuvačku. "Ostavi Torana na miru. Nije mu prijatno. Kako bi bilo da ovog puta jedemo bez njega?"

Bejta baci pogled prema pilotskoj kabini, a onda se obeshrabreno okrenu. "U redu!"

Magnifiko je neopažen sedeo za stolom. Nije govorio niti jeo; samo je zurio preda se sa usredsređenim strahom koji kao da je iscedio svu životnost iz njegovog tanušnog tela.

Ebling Miz odsutno odgurnu smrznuto voće i grubo reče: "Dva trgovačka sveta se bore. Bore se i krvare, umiru i ne predaju se. Jedino na Utočištu... Baš kao i u Zadužbini..."

"Ali zašto? Zašto?"

Psiholog odmahnu glavom. "To je deo čitavog problema. Svaka neobična faceta je nagoveštaj prirode Mazgova. Prvo pitanje - kako je mogao osvojiti Zadužbinu sa malo krvi, u suštini jednim udarcem, dok su se Samostalni trgovački svetovi držali. Despresor atomskih reakcija bio je slabašno oružje - o njemu smo već toliko razgovarali da mi se smučilo - a nije delovalo ni na kog do na Zadužbinu.

Randu je mislio da je to možda neki radijacioni depresor volje." Eblingove prosede obrve se nabraše. "Možda je to na Utočištu obavilo posao. Međutim, zašto nije upotrebljen i na Mnemonu i Isu, gde se bore sa tolikom demonskom upornošću da im je, da bi ih potukli, potrebno pored vojske Mazgova i pola zadužbinske flote. Da, prepoznao sam brodove Zadužbine u napadu."

"Zadužbina, pa Utočište", prošapta Bejta, "Propast nas sledi a da nas se ne dotiče. Uvek joj za dlaku izmaknemo. Da li će tako daveka biti?"

Ebling Miz je nije slušao. Nastavio je za sebe: "Ali postavlja se jedno pitanje, još jedno pitanje. Bejta, sećaš li se vesti da na Terminusu nije pronađen komedijaš Mazgova, da se sumnja da je pobegao na Utočište ili da su ga sa sobom povelili njegovi prvobitni otmičari. Bejta, on ima neki značaj koji se ne gubi, a mi još nismo otkrili šta je to. Mora biti da Magnifiko zna nešto što je fatalno za Mazgova. U to sam siguran."

Magnifiko se, sav bled, mucajući usprotivi: "Gospodine... plemeniti gospodaru... kunem vam se, vaistinu, da moju pamet prevazilaze vaše želje. Sve što sam znao ja sam vam ispričao, a sondom ste iscedili i ono što sam znao a da nisam ni znao da znam."

"Znam... znam. To je tako malo. Neki tako sićušni nagoveštaj, da ga ni ti ni ja ne možemo sagledati. Ali ja to moram otkriti, jer će uskoro pasti i Mnemon i Is, a kada oni padnu mi ćemo biti poslednji ostaci, poslednje kapljice nezavisne Zadužbine."

Kad se prodre u srž Galaksije zvezde počinju gusto da se roje. Gravitaciona polja se preklapaju sa jačinom koja je dovoljna da uvede takve poremećaje u međuzvezdani skok da se preko njih ne može preći.

Toranu ovo postade jasno kada jedan skok dovede njihov brod usred jare crvenog džina. Džin zlorado ščepa brod, a stisak mu se olabavi i opusti tek posle po dušu pogubnih i besnih dvadeset časova.

Posedujući karte ograničenog dometa i nepotpuno razvijeno iskustvo, kako u operativnom tako i u matematičkom smislu, Toran se pomiri s tim da će danima i danima morati da se posveti pažljivom trasiranju puta između skokova.

Taj posao se pretvori u neku vrstu zajedničkog projekta. Ebling Miz je kontrolisao Toranove proračune, dok je Bejta pomoću raznih uopštavajućih metoda pokušavala da izdvoji pravo rešenje iz raznih mogućih maršruta. Čak behu i Magnifika zaposlili rutinskim proračunima na računaru, a kako je sam jednom objasnio ta vrsta posla mu je pričinjavala veliko uživanje i u njoj se pokazao iznenađujuće spretnim.

I u tome im prođe mesec ili nešto više dana, a onda Bejta ugleda crvenu liniju koja je krivudajući krčila sebi putanju na brodom trodimenzionalnom modelu galaktičkog sočiva, sve do središta, i sa podrugljivim zadovoljstvom primeti: "Znate kako izgleda. Izgleda kao kišna glista od deset pedalja koja strahovito pati od lošeg varenja. Na kraju, ti ćeš nas odvesti na Utočište."

"I hoću", zareža Toran besno, gužvajući svoju kartu, "ako ne zavežeš."

"A površ svega", nastavi Bejta, "verovatno da postoji neki put koji vodi pravo kao meridijan."

"Je li? Pre svega, ćurko, dok se došlo do takvog puta verovatno je

pet stotina brodova pet stotina godina nasumice tragalo za njim, a na mojoj ga pišljivoj karti od pola kredita nema. Osim toga, možda je i dobro izbegavati takve puteve. Verovatno su zagušeni brodovima. A osim toga..."

"Oh, tako ti Galaksije, prestani da toliko izlivaš pravedni gnev." Ruka joj se obre u njegovoj kosi.

"Jaoj! Pusti me", jauknu on i zgrabi je za članak ruke gurnuvši je na pod, tako da se tu nađoše isprepletani Toran, Bejta i stolica. To se izrodi u zadihani rvački okršaj koji se uglavnom sastojao od zagrcnutog smejanja i raznih prljavih udaraca.

U to naiđe Magnifiko kao bez daha i Toran se oslobodi.

"Šta se desilo?"

Komedijaševo lice su brazdale brižne bore, a preko ogromnog hrpta nosa zategla mu se prebledela koža. "Instrumenti se čudno ponašaju, gospodine. Svestan svog neznanja nisam ih ni dodirnuo..."

U dve sekunde Toran se nađe u pilotskoj kabini i tiho reče Magnifiku: "Probudi Eblinga Miza i reci mu da siđe ovamo."

On se obrati Bejti koja je pokušavala da kosu prstima dovede u osnovni red: "Otkrili su nas, Bej."

"Otkrili?" Bejtine ruke se spustiše. "Ko?"

"To samo Galaksija zna", progundā Toran, "ali pretpostavljam da nas je otkrio neko čiji nas atomski topovi već drže na nišanu."

Seo je i tiho počeo da šalje u subetar šifru za raspoznavanje broda.

Kada je u ogrtaču za kupanje, pospan, ušao Ebling Miz, Toran mu s mirnoćom jednog očajnika saopšti: "Izgleda da smo unutar granica lokalnog unutrašnjeg kraljevstva koje se zove Despotija Filija."

"Nikad za nju nisam čuo", odbrusi Miz.

"Pa nisam ni ja", odgovori Toran, "ali ipak nas je zaustavio filijski brod, i do nečega će doći."

Kapetan - inspektor sa filijskog broda nahrupi u pratnji šestorice naoružanih ljudi. Bio je niskog rasta, proređene kose, tankih usana i suve kože. Sedajući, on se oštro nakašlja, a onda uze knjigu koju je nosio pod rukom i otvori je na praznom listu.

"Molim vas vaše pasoše i dozvolu za prolazak broda."

"Nemamo ih", odvrati Toran.

"Nemate, a?" On na to zgrabi mikrofona okačen o pojasu i brzo

progovori u njega: "Tri čoveka i jedna žena. Dokumenta nisu u redu." Pri tome zabeleži nešto u knjigu.

"Odakle ste?"

"Sa Sivene", ratoborno će Toran.

"Gde je to?"

"Sto hiljada parseka, osamdeset stepeni zapadno od Trantora, četrnaest stepeni..."

"Ostavi to, ostavi!" Toran opazi da je ispitivač zapisao: "Zemlja porekla - Periferija. Čovek s Filije produži: "Kuda idete?"

"U trantorski sektor", odgovori Toran.

"Svrha puta?"

"Radi zabave."

"Nosite li neki tovar?"

"Ne."

"Hm, hm! To ćemo proveriti." On klimnu i dva čoveka više nego užurbano poskočiše. Toran nije ni pokušao da se umeša.

"Šta vas dovodi na filijsku teritoriju?" Oči čoveka sa Filije neprijateljski zasijaše.

"Nismo znali gde smo. Nemam dobru kartu."

"Zbog toga ćeš platiti sto kredita globe i, naravno, uobičajene carinske dažbine."

On ponovo progovori u mikrofon, ali je više slušao nego što je govorio. Onda se obrati Toranu: "Da li se razumeš nešto u atomsku tehnologiju?"

"Pomalo", oprezno će Toran.

"Da?" Čovek s Filije zatvori knjigu i dodade: "Ljudi s Periferije uživaju glas da se razumeju. Obuci odelo i pođi sa mnom."

Bejta koraknu napred. "Šta ćete s njim?"

Toran je blago odgurnu u stranu i hladno upita: "Gde želite da idem?"

"Potrebne su manje opravke na našoj centrali. I on će s tobom." Prstom pokaza na Magnifika, čije se smeđe oči prestravljeno iskolačiše.

"Šta on ima s tim?" ljutito upita Toran.

Činovnik ga hladno pogleda. "Obavešten sam o piratskim aktivnostima u ovoj oblasti. Opis jednog od poznatih razbojnika u grubom se poklapa s njegovim. Radi se o čisto rutinskoj identifikaciji."

Toran je oklevao, međutim, šestorica ljudi i šest automatskih pištolja behu rečit argument. On se maši za ormar da bi izvadio odela.

Čas kasnije u utrobi filijskog broda on se uspravi i besno prasnu: "Koliko ja vidim, sa motorima je sve u redu. Razvodnici su ispravni. L-cevi se ispravno napajaju, a analiza reakcije je kako valja. Ko je ovde glavni?"

Glavni inženjer tiho reče: "Ja sam."

"E, vodite me odavde..."

Odvedoše ga do oficirskih odaja, gde se u malom predsoblju nalazio samo neki ravnodušni zastavnik.

"Gde je čovek koji je sa mnom došao?"

"Molim vas, pričekajte", reče zastavnik.

Petnaest minuta kasnije uvedoše Magnifika.

"Šta su ti uradili?" brzo upita Toran.

"Ništa. Baš ništa." Magnifiko sporo odmahnu glavom.

Za ispunjenje potraživanja Filije bilo je potrebno dve stotine i pedeset kredita - od čega je pedeset kredita bilo da ih smesta oslobode - i tako se ponovo nađoše u slobodnom svemiru.

"Zar nismo zaslužili pratnju?" uz usiljen osmeh upita Bejta. "Zar nas neće na uobičajeni figurativni način šutnuti preko granice?"

Toran smrknuto odvrati: "Nije to bio filijski brod, a još neko vreme nećemo otići. Dođite ovamo."

Sakupiše se oko njega.

"Bio je to brod Zadužbine, a na njemu su bili ljudi Mazgova", bez okolišenja im reče.

Ebling se saže da podigne cigaru koju beše ispustio. "Ovde? Nemoguće! Nalazimo se na trideset hiljada parseka od Zadužbine."

"I mi smo ovde. Šta ih sprečava da prevale isti put? Galaksije vam, Eblinže, mislite li da ne raspoznajem brodove? Video sam njihove motore i to mi je dovoljno. Kažem vam da je to bio zadužbinski motor u brodu Zadužbine."

"A kako su ovamo došli?" logično upita Bejta. "Kakve su šanse za slučajan susret dva broda u svemiru?"

"To sa ovim nema veze", uzrujano će Toran. "To jedino dokazuje da nas prate."

"Prate", ućutka ga Bejta. "Koz hipersvemir?"

"To je izvodljivo kad se ima dobar brod i pilot", umorno upade Ebling

Miz. "Ali takva mi mogućnost ne izgleda naročito verovatna."

"Nisam prikrivao svoj kurs", uporno će Toran. "Prilikom poletanja ujednačeno sam povećavao brzinu držeći jedan isti kurs. Slepac je mogao da proračuna naš put."

"Vraga je mogao", uzviknu Bejta. "Kod onako šepavih skokova kakve si pravio to što su imali naš početni kurs ništa ne znači. Iz tvojih skokova smo više no jedanput izišli u suprotnom smeru."

"Gubimo vreme", škrgućući zubima planu Toran. "To je brod Zadužbine pod Mazgovom. Zaustavio nas je. Pretražio nas. Uzeli su samo Magnifika i mene da im poslužimo kao taoci, ukoliko biste nešto posumnjali i počeli da se bunite. Bolje bi bilo da smesta sagorimo u svemiru."

"Stani", zadrža ga Ebling Miz. "Zar hoćeš da nas uništiš zbog nekog broda za koji misliš da je neprijateljski? Razmisli, čoveče, zar bi nas te krtije vijale nemogućim putem preko polovine smrdljive Galaksije samo da bi nas pogledale, a onda pustile?"

"Ipak, njih je interesovalo kuda idemo."

"Ali zbog čega bi nas onda zaustavljali u budili naše nepoverenje? Ne mogu obe stvari biti moguće, znaš."

"Biće po mome. Pusti me, Eblinže, ili ću te udariti."

Magnifiko se naže napred, prestavši da se klata na svojoj omiljenoj stolici. Njegove nozdrve se od uzbuđenja raširiše. "Preklinjem za oproštaj što vas prekidam, no moj jadni um iznenada zaokuplja jedna čudna misao."

Bejta predoseti Toranov zlovoljni pokret, pa priskoči u pomoć Eblingu. "Napred, samo kaži, Magnifiko. Svi ćemo te pažljivo saslušati."

"Dok sam se nalazio na brodu, ovo malo pometene pameti što imam beše zbunjeno i pomućeno strepnjom. Istina je da se malo čega sećam što mi se desilo. Mnogi su u mene zurili, a govor im nisam razbirao. Al' na koncu kao da se kroz oblak sunčev zrak probi, pojavi se jedno poznato mi lice. Pokazao se namah, kao neki svetlucaj - al' ipak u mom sećanju sija sve jače i jasnije."

"Ko je to bio?" upita Toran.

"Onaj kapetan što nekad beše s nama kad ste me onda iz ropstva izbavili."

Magnifikova namera je očito bila da stvori senzaciju, a očarani

osmeh koji se raširi u senci njegove surle potvrdi da je svestan uspešnog ostvarenja te namere.

"Kapetan... Han... Pričer?" strogo upita Miz. "Jesi li u to siguran? Sasvim siguran?"

"Gospodaru, kunem se", reče, položivši svoju koščatu tanku ruku na uska prsa. "Zakleo bih se u istinitost toga i pred samim Mazgovom i njemu uprkos, pa makar iza sebe imao svu moć da to porekne."

"O čemu se onda zapravo radi?" u čuđenju upita Bejta.

Komedijaš joj se obrati sa žarom: "Gospo moja, imam jednu teoriju. U meni se obrela već potpuna, kao da ju je Galaktički duh u moj um ulio." Podiže svoj glas kako bi nadjačao Torana, koji je pokušavao da ga prekine.

"Gospo moja", obraćao se samo Bejti, "a ako je ovaj kapetan kao i mi utekao brodom; ako je i on krenuo na put kao i mi sa nekom svojom namerom; ako je nesmotreno naleteo na nas, tada bi posumnjao da ga pratimo i presrećemo isto onako kao što mi sumnjamo da on čini. Kakvo je čudo onda da je odigrao komediju ne bi li ušao na naš brod?"

"Ali zašto smo mu bili potrebni na njegovom brodu?" upita Toran. "To se ne slaže."

"O, da", zagluši ga komedijaš čije je nadahnuće teklo. "Poslao je nekog potčinjenog koji nas ne poznaje, ali koji nas je preko mikrofona opisao. Kapetanu, dok ga je slušao, upada u oči moja bedna prilika, jer, vaistinu, u ovoj velikoj Galaksiji nema mnogo ovakvih jada. Ja sam potvrdio identitet vas ostalih."

"I ostavlja nas na miru?"

"Šta mi znamo o njegovom zadatku i njegovoj poverljivosti? Uhodio nas je i kad se uverio da nismo neprijatelji, mora biti da je smatrao za mudro da ne izlaže svoj plan opasnosti tako što će više njih znati za njega."

"Ne budi tvrdoglav, Tori", polako će Bejta. "Ovo doista objašnjava zbivanja."

"Moglo bi biti tako", potvrdi Miz.

Pred udruženim otporom Toran je bio nemoćan. Nešto ga je mučilo u komedijaševom tečnom objašnjenju. Nešto nije bilo u redu. A ipak, bio je zbunjen i uprkos sebi samom oseti kako mu bes jenjava.

"Na trenutak sam pomislio da smo na jednom od brodova Mazgova",

prošapta on.

Pogled mu je pomućivao bol zbog, kako je izgledalo, konačnog gubitka Utočišta.

Ostali shvatiše.

22. SMRT NA TRANTORU

NEOTRANTOR - ...Mala planeta Delikes, koja je novo ime dobila posle Velikog pustošenja, skoro čitavo jedno stoleće bila je prestonica poslednje dinastije Prvog carstva. Bila je to senka od sveta i senka od carstva čije je postojanje imalo jedino nekog značaja zbog očuvanja zakonitosti. Pod prvom neotrantorskom dinastijom...

ENCIKLOPEDIJA GALAKTIKA

Planeta se zvala Neotrantor! Novi Trantor! Izustivši to ime, u jednom mahu iscrpli biste svaku sličnost novog Trantora sa velikim uzorom. Dva parseka dalje sunce starog Trantora još uvek sija, a carska prestonica Galaksije iz prethodnog veka još uvek proseca svemir, tiho i večno ponavljajući svoju nebesku putanju.

Na starom Trantoru ljudi čak i žive. Nema ih mnogo - možda sto miliona tamo gde se pedeset godina ranije rojilo četrdeset milijardi. Ogromni metalni svet je u reckavim iverkama. Šiljaste višekrake kule jedne jedine građevine, koja je kao pojas opasivala zemlju, porušene su i prazne - još uvek nose tragove atomskih eksplozija i požara - behu to ostaci Velikog pustošenja koje se pre četrdeset godina odigralo.

Čudno je to da je svet koji je dve hiljade godina bio središte Galaksije - koji je vladao bezgraničnim svemirom i bio dom zakonodavaca i vladara čije su se zamisli protezale na parseke - čudno je da je takav svet mogao umreti za mesec dana. Čudno je da je svet koji je ostajao netaknut ogromnim osvajačkim pohodima i povlačenjima u toku milenijuma i isto toliko netaknut građanskim ratovima i dvorskim pobunama u drugom milenijumu - da takav svet konačno počiva mrtav. Bilo je čudno da je dika Galaksije postala leš koji se raspada.

A i dirljivo!

Proći će još mnogo stoleća dok se moćno delo pedeset ljudskih pokolenja ne bude toliko razgradilo da se više ne može koristiti.

Sada je to delo neupotrebljivim činilo jedino opadanje moći samih ljudi. Pošto su milijarde poumirale, preostali milioni raskidoše blistavi metalni temelj planete i razgolitiše zemlju koja hiljadama godina nije osetila dodir sunca.

Okruženi mehaničkim savršenstvima ljudskih postignuća, opkoljeni industrijskim čudesima čovečanstva oslobođenog tiranije prirodne sredine - vratili se zemlji. Na prostranim saobraćajnim raskršćima počеше da rastu pšenica i kukuruz. U senci kula pasle su ovce.

No, postojao je i Neotrantor - nepoznata selendra od planete, utonula u senku moćnog Trantora sve dotle dok kraljevska porodica kojoj je srce sišlo u pete, pred požarom i plamenom Velikog pustošenja nije pohitala na njega kao u svoje poslednje utočište - i tu se s mukom očuvala dok se nije povukao snažni talas pobuna. Odande je u avetinjskoj veličini vladala posmrtnim ostacima Imperije. Dvadeset poljoprivrednih svetova sačinjavalo je Galaktičko carstvo! Dagober IX, vladar dvadeset planeta nepokornih vlastelina i nesrećnih seljaka, bio je car Galaksije, Gospodar Univerzuma.

Onog krvavog dana kada je sa svojim ocem prispeo na Neotrantor, Dagober IX imao je dvadeset i pet godina. U očima i u duhu još su mu bili živi slava i moć Carstva. No njegov sin, onaj koji će jednog dana, možda, postati Dagober X, rođen je na Neotrantoru.

On je znao samo za dvadeset svetova.

Otvoreno vazdušno vozilo Džorda Komasona bilo je najlepše vozilo te vrste na celom Neotrantoru, i to s pravom. Nije se sve završavalo činjenicom da je Komason bio najveći zemljoposjednik na Neotrantoru. Tu je započinjalo. Jer, nekada je on bio sadrug i zli duh mladog prestolonaslednika, koji se otimao iz stega nadmoćnog sredovečnog cara. A sad je sadrug i još uvek zli duh sredovečnog prestolonaslednika, koji je mrzeo ostarelog cara i vladao njime.

Vozeći se u svom vazdušnom vozilu sedefaste boje, sa zlatno-lumetranskim ukrasima kome nije bio potreban nikakav grb da bi ga prepoznali, vozeći se tako Džord Komason je nadgledao svoja zemljišta, milje i milje svog zatalasanog žita, svoje grdne mlatilice i žetelice, svoje zakupce i mašiniste, i pri tom pažljivo razmišljao o svojim problemima.

Pogrbljeni, smežurani vozač pored njega, smešeći se, blago je upravljao brodom kroz vetrove u gornjem sloju. Džord Komason se

obraćao vetru, vazduhu i nebu: "Sećaš se šta sam ti rekao, Inčni?" Inčnija proređena proseda kosa postade pramenasta na vetru. Krezavi osmeh mu rastegnu tanku usnicu, a uspravne bore na obrazima se još dublje usekoše, kao da večno skriva neku tajnu samo za sebe. Šapat njegova glasa jedva razgovetno mu zazvižda kroz zube.

"Sećam se i razmišljao sam o tome, gospodaru."

"A šta si razmišljao, Inčni?" U pitanju se oseti izvesno nestrpljenje.

Inčni se priseti kad je ono bio mlad, lep i vlastelin na starom Trantoru. Inčni se priseti da je na Neotrantoru unakažen starac, koji živi zahvaljujući milosti vlastelina Džorda Kamasona, i pohita da mu stavi na raspolaganje svoju oštroumnost ne bi li mu se time odužio za milost. On veoma tiho uzdahnu.

"Valjaće vam posetoci iz Zadužbine, gospodine", prošapta on.

"Naročito, gospodine, kad dolaze samo na jednom brodu i s jednim jedinim borcem. Koliko su vam dobrodošli?"

"Dobrodošli?" neraspoloženo ponovi Komason. "Može biti. Međutim, ti ljudi su čarobnjaci i mogu biti moćni."

"Pih", promrmlja Inčni, "magla razdaljine krije istinu. Zadužbina je samo jedan svet. Njeni građani su samo ljudi. Ako na njih pucate iz atomskog pištolja, i oni umiru."

Inčni je održavao isti pravac. Reka ispod njih bila je samo jedna svetlucava krivudava linija. "Ne postoji li neki čovek za koga pričaju da je uskomešao brojne svetove Periferije", upita šapatom.

"Šta ti o tome znaš?" Komason iznenada postade veoma sumnjičav.

Na vozačevom licu nije bilo osmeha. "Ništa gospodine. Bila je to puka radoznalost."

Vlastelinovo oklevanje beše kratko. Sa brutalnom neposrednošću, on reče: "Ne pitaš ti ništa iz puke radoznalosti i tvoj način prikupljanja obaveštenja još će strpati tvoju šiju u mengele. Ali - neka ti bude! Taj čovek se zove Mazgov, a jedan njegov podanik je ovamo dolazio pre nekoliko meseci nekim... poslom. Očekujem još jednog... sada... da bismo zaključili posao."

"A ove pridošlice? Da nisu oni ti koje očekuješ?"

"Nemaju znake raspoznavanja koje bi morali imati."

"Javljeno je da je Zadužbina osvojena..."

"Ja ti to nisam rekao."

"Tako je javljeno", hladno produži Inčni, "a ukoliko je tačno, onda to mogu biti izbeglice pred uništenjem, a tad bi se u znak poštenog prijateljstva mogli zadržati za čoveka koga Mazgov pošalje."

"Da?" Komason se premišljao.

"Gospodine, pošto se dobro zna da prijatelj osvajača nije ništa drugo do poslednja žrtva, bila bi to mera časne samoodbrane. Jer, postoje i takve stvari kao što su psihosonde, a ovde imamo četiri mozga iz Zadužbine. Ima mnogo tog što bi vredelo saznati o Zadužbini, čak i o Mazgovu. A tad bi prijateljstvo Mazgova postalo mrvičak manje nadmoćno."

U tišini gornjeg sloja vazduha Komason se, zadrhtavši, vrati na svoju prvobitnu misao: "Ali šta ako Zadužbina nije pala? Ako su izveštaji lagali? Priča se da je njoj predskazano da ne može propasti."

"Ne živimo više u vremenu proroka, gospodine."

"A šta ako nije pala, Inčni. Pomisli! Ako nije pala. Mazgov mi je dao neka obećanja, zaista..." Otišao je predaleko, pa se malo povuče. "To jest, hvastao se, ali hvastanje je kao vetar, a teško je preći na delo."

Inčni se bezglasno nasmeja. "Zaista je teško preći na delo, ali samo dok se jednom ne krene. Čovek teško da bi mogao naći neki dalji razlog za bojazan nego što je to Zadužbina na kraju Galaksije."

"Pa, tu je i princ", gotovo za sebe primeti Komason.

"Znači, i on trguje s Mazgovom, gospodine?"

Komason ne uspe da sasvim prikrije svoj samozadovoljni izraz. "Ne baš. Ne koliko ja. Ali postaje sve neobuzdaniji, sve se teže da kontrolisati. Neki demon je ušao u njega. Ukoliko ščepam te ljude, a on ih odvede zbog nekih svojih ciljeva - jer ni njemu ne nedostaje izvesna lukavost - još nisam spreman za svađu s njim." On se namršti, a podbuli obrazi mu se nezadovoljno obesiše.

"Juče sam na nekoliko trenutaka video te strance", nevezano će prosedi vozač, "ono je čudna neka žena, ona crnka. Kreće se slobodno kao muškarac, a njeno bledilo upadljivo odudara od tamnog sjaja kose." U promuklom glasu gotovo da beše neke topline, tako da se Komason iznenađeno okrenu prema njemu.

"Verujem da se lukavost princa neće odupirati razumnom kompromisu. Mogli biste biti mirni ako mu prepustite devojk", produži Inčni.

Komasonu puče pred očima. "Ideja. Kakva ideja! Inčni, okreći! I, Inčni, ako se ovo dobro završi, ponovo ćemo porazgovarati o tvom oslobađanju."

Po povratku, sa gotovo praznovernim osećanjem simbolike, Komason zateče u svojoj radnoj sobi ličnu kapsulu. Bila je prenetá talasnom dužinom poznatom samo nekolicini. Komason se ozari. Čovek Mazgova konačno dolazi, a Zadužbina je doista pala.

Bejtine maglovite vizije, kad ih je imala, o carskim palatama, nisu se podudarale sa stvarnošću, tako da je u njoj bilo neko neodređeno osećanje razočaranosti. Odaja je bila malena, gotovo ružna, gotovo obična. Palata se nije mogla uporediti ni sa gradonačelnikom rezidencijom u Zadužbini - a Dagober IX...

Bejta je imala sasvim određene predstave o tome kako treba da izgleda jedan car. Ne sme da izgleda kao nečiji dobrodušni deda. Ne sme da bude mršav i bled - niti da svojom rukom sipa čaj, izražavajući pri tom brigu za udobnost svojih posetilaca.

Ipak, takav je bio.

Dagober IX se veselo smejuljio sipajući čaj u šolju koju je ukočeno ispružila.

"Draga moja, za mene je ovo veliko zadovoljstvo. Na trenutak sam daleko od ceremonija i dvorana. Već dugo nisam imao priliku da pozdravim posetioce iz mojih spoljnih provincija. Otkako sam ostario moj sin se bavi tim detaljima. Niste se upoznali s mojim sinom? Dobar je to dečko. Možda samo malo svojevoljan. Ali i mlad je. Želite aromatičnu kapsulu? Ne?"

Toran pokuša da ga prekine: "Vaše carsko veličanstvo..."

"Da?"

"Vaše carsko veličanstvo, nije nam bila namera da vam smetamo..."

"Koješta, ne smetate mi. Večeras je zvanični prijem, ali do tada smo slobodni. Da vidimo, odakle ono dolazite? Kao da već dugo nismo imali zvučan prije. Rekoste da ste iz provincije Anakreon?"

"Iz Zadužbine, Vaše carsko veličanstvo!"

"Da, Zadužbina. Sad se sećam. Znam gde je. Ona je u provinciji Anakreon. Kakvo je tamo stanje?" brižno završi.

"Gospodaru", promumla Toran, "ne donosim nikakve pritužbe."

"To je lepo čuti. Pohvaliću mog vicekralja."

Toran bespomoćno pogleda u Eblinga Miza, čiji se odrešiti glas podiže: "Gospodaru, rekli su nam da će nam za posetu biblioteci na Trantoru biti potrebna vaša dozvola."

"Trantor?" blago upita car. "Trantor?"

A tada njegovi mršavim licem prelete izraz začuđenog bola. "Trantor?" prošapta. "Sad se sećam. Planiram da se tamo vratim na čelu mase brodova. Vi ćete sa mnom. Zajednički ćemo srazniti pobunjenika Glimera. Zajednički ćemo vaspostaviti carstvo!"

Povijena leđa mu se ispraviše, a glas mu ojača. Na trenutak pogled mu postade oštar, a onda poče da žmirka, pa će tiho: "Ali Glimer je mrtav! Trantor je mrtav... Na trenutak je izgledalo... Odakle ono rekoste da dolazite?"

"Je li on stvarno car?" šapnu Magnifiko Bejti. "Nekako sam mislio da su carevi veći i mudriji od običnih ljudi."

Bejta ga ućutka pokretom i reče: "Kad bi Vaše carsko veličanstvo potpisalo naredbu kojom nam dozvoljava da odemo na Trantor učinilo bi mnogo za opšte dobro."

"Na Trantor?" Car nije shvatao.

"Gospodaru, vicekralj Anakreona, u čije ime govorimo, poručuje da je Glimer još živ..."

"Živ! Živ!" gromko će Dagober, "Gde je? Biće rata!"

"Vaše carsko veličanstvo, to se još uvek ne sme obnarodovati. Nije sigurno gde se nalazi. Vicekralj nas šalje da vas s ovom činjenicom upoznamo, a jedino se na Trantoru može naći njegovo skrovište. Kad ga otkrijemo..."

"Da, da... Mora biti pronađen..." Stari car klecavo ode do zida i drhtavim prstom dodirnu malu fotoćeliju. Posle uzaludnog čekanja, on progundā: "Moja služinčad ne dolaze. Ne mogu da čekam na njih."

Žvrljao je po praznom listu, a onda završi s jednim nacifranim 'D'. "Glimer će još upoznati moć svog cara. Odakle ono beste? Iz Anakreona? Kakvo je tamo stanje? Uživa li carevo ime ugled?"

Bejta uze papir iz njegovih mlitavih prstiju. "Narod obožava Vaše carsko veličanstvo. Svima je poznata vaša ljubav prema narodu."

"Morao bih posetiti moj dobri anakreonski narod, ali moj doktor kaže... Ne sećam se šta kaže, ali..." On podiže pogled. "Pomenuste li nešto Glimera?"

"Ne, Vaše carsko veličanstvo."

"Neće dalje. Vratite se i kažite to vašem narodu. Trantor će se održati! Moj otac upravo predvodi flotu, a pobunjeni gmaz Glimer će se slediti u svemiru sa onim svojim kraljeubilačkim ološem."

On klecavo ode do stolice, a pogled mu ponovo postade prazan. "Šta sam ono hteo?"

Toran ustade i duboko se pokloni: "Vaše carsko veličanstvo je bilo ljubazno prema meni, ali isteklo je vreme koje nam je bilo dodeljeno za prijem."

Na trenutak Dagober IX je stvarno izgledao kao car, kada je ustao i ukočeno postajao neko vreme dok su se njegovi posetioци, jedan po jedan, povlačili leđima okrenuti vratima...

... iza kojih ih sačeka dvadeset naoružanih ljudi i opkoli ih. Sevnu i neko ručno oružje...

Bejti se svest vraćala sporo, mada bez onog osećanja 'Gde sam?' Jasno se sećala čudnog starca, koji je sebe nazivao carem, i drugih ljudi koji su napolju čekali. Kostobolno sevanje u zglavcima prstiju značilo je pištolj za omamljivanje.

Oči su joj bile zatvorene, dok je sa bolnom pažnjom osluškivala glasove.

Čula su se dva glasa. Jedan je bio spor i oprezan, a ispod površinske poniznosti osećala se podmuklost. Drugi je bio hrapav i zadebljao, kao raskvašen, a pogano je kuljao. Bejti se nijedan nije dopadao.

Zadebljali glas je vodio glavnu reč.

Bejta uhvati poslednje reči: "Taj matori ludak će večno živeti. To me zamara. Ljuti me, Komasone, hoću taj položaj. I ja starim."

"Vaše visočanstvo, najpre da vidimo čemu mogu poslužiti ovi ljudi. Možda ćemo imati i drugih izvora moći nego što su oni koje vaš otac još može da obezbedi."

Zadebljali glas se pretvori u nerazgovetni šapat, od koga Bejta uhvati samo reč '... devojka ...' ali drugi, onaj servilni glas, pretvori se u gadno, prituljeno cerekanje, praćeno jednim drugarskim, skoro pokroviteljskim: "Dagobere, vi ne starite. Lažu oni koji kažu da više niste dvadesetogodišnji mladić."

Smejali su se uglas, a Bejti se sledi krv. Dagober - Vaše

visočanstvo... Stari car je spominjao svojeglavog sina i nju ošamuti skriveni smisao šaputanja. Međutim, tako šta se ne događa ljudima u stvarnosti...

Do nje dopre spora, oštra bujica psovki izrečenih Toranovim glasom. Otvorila je oči a Toranove, koje počivahu na njoj, pokazaše otvoreno olakšanje.

"Odgovaracete caru za ovo razbojništvo. Odvežite nas", gnevno uzviknu Toran.

Bejta shvati da je članke njenih ruku i nogu uz zid i pod držala jaka sila privlačenja.

Zadebljali glas se približi Toranu. Bio je škembav, donji očni kapci su mu bili otečeni i tamni, a kosa proređena. Za njegovu šiljatu kapu bilo je zadenuo sivo perce, a pervaz njegovog jeleka bio je izvezen srebrnom metalnom penastom masom.

Dobro raspoložen, on se podsmehnu: "Car? Misliš, siroti, ludi car?"

"Imam njegovu dozvolu. Nijedan podanik ne sme ograničavati našu slobodu."

"Ali ja nisam podanik, ti svemirsko đubre. Ja sam regent i prestolonaslednik, i tako mi se treba obraćati. Što se tiče mog jadnog luckastog oca, njega zabavlja da s vremena na vreme prima posetioce. A mi mu ugađamo. To golica njegovu nazovi imperijalnu uobrazilju. Naravno, to nema nikakvog drugog značaja."

Onda se obre pred Bejtom, koja ga prezrivo odmeri. On se naže nad nju, zapahnuvši je jakim mirisom mentola.

"Oči joj lepo pristaju, Komasone, čak je i lepša kad ih otvori. Mislim da će odgovarati. Biće to egzotična poslastica za otupeo ukus, a?"

Toran načini jedan uzaludni trzaj, na koji se prestolonaslednik ni ne obazre, a Bejta oseti kako se ledena hladnoća u njoj pomera prema spoljašnosti, ka koži. Ebling Miz je još bio bez svesti; glava mu je nemoćno visila na prsima. Međutim, sa čuđenjem, Bejta spazi da su Magnifikove oči otvorene, kao da su već više minuta bile budne. Te krupne, smeđe oči okrenuše se prema Bejti i sa testastog lica počеше da je netremice posmatraju. Zacvileo je odmahujući glavom prema prestolonasledniku: "Ovaj mi je uzeo vizisonor." Prestolonaslednik se brzo okrenu u pravcu novog glasa. "Je li ovo tvoje, čudovište?" On smače instrument s ramena, o kome mu je visio okačen zelenim remenom a da ga Bejta do tog časa nije

primetila. Nespretno ga je dodirivao, pokušavajući da izmami zvuk sa strune, ali za svoj trud ne dobi ništa za uzvrat. "Znaš li da sviraš na njemu, čudovište?"

Magnifiko jedanput klimnu."

"Uzaptio si brod Zadužbine", naprečac će Toran. "Ukoliko se car ne osveti, Zadužbina će to učiniti."

Na to mu polako, ironično, odgovori drugi čovek - Komason: "Koja Zadužbina? Ili Mazgov više nije Mazgov?"

Nije bilo odgovora na ovo. Prinčevo cerekanje otkri krupne neravne zube. Prekide se polje koje je držalo komedijaša, i on ga nimalo nežno ćušnu da stane na noge. U šake mu gurnu vizisonor.

"Sviraj nam, čudovište", naredi princ. "Odsviraj serenadu ljubavi i lepote ovoj našoj tuđinskoj gospi. Kaži joj da zatvor u zemlji mog oca nije dvorac, ali da je mogu odvesti u takav dvorac gde bi plivala u ružinoj vodici i saznala šta je ljubav jednog princa. Pevaj o ljubavi princa, čudovište."

On položi jednu debelu butinu na mermerni sto i lenjo poče da klati nogu, dok njegov uobraženi osmeh izazva u Bejti nemi bes. U bolnom, znojnom naporu, Toranovi mišići pokušashe da se oslobode polja. Ebling Miz se lagano promeškolji i zaječa.

"Prsti su mi se toliko ukočili da ne mogu..." uzdahnu Magnifiko.

"Sviraj, čudovište", dreknu princ. Na znak dat Komasonu svetla se pogasiše, a u polutami on skrsti ruke i poče da čeka.

Magnifikovi prsti su hitro, ritmično leteli s jednog na drugi kraj instrumenta s mnoštvom dirki - preko sobe brzo kliznu duga svetlosti. Zazvuča nizak, meki ton - treperav, žalostan. Nadvi se u tužnom smehu, a ispod njega se oglasi potmulo brujanje.

Tama kao da se pojača i zgusnu. Do Bejte je muzika dopirala kao utišana naborima nevidljivih pokrovaca. Iz dubine do nje stiže blistava svetlost, slična svetlom plamenu jedne jedine sveće na dnu neke jame.

Oči joj se automatski napregoše. Svetlost postade blistavija, ali i dalje zamućena. Kretala se kao neka paperjasta supstanca razlivenih boja, a muzika iznenada - kreštava, zla - razvi se do visokog krešenda. Svetlost brzo zatreperi, krećući se u brzom, gnusnom ritmu. Nešto se izvijalo u svetlosti. Nešto s otrovnim, metalnim krljuštima se uvijalo i razjapljivalo. A zajedno s tim i muzika

se uvijala i razjapljivala.

Bejta se borila sa čudnim osećanjem, a zatim opazi da u sebi uzdiše. Gotovo da je ovo podseti na onaj trenutak u Vremenskoj kripti, ili na poslednje dane na Utočištu. Bila je to ona užasna, teška, lepljiva paučina strave i beznađa. Ona se sva utučena pod njom zguri.

Muzika zagalami nad njom stravično se cerekajući i, dok se grozničavo okretala u stranu, izgubi se ona izvijajuća strava na drugu stranu teleskopa, u mali krug svetlosti. Čelo joj je bilo orošeno i hladno.

Muzika konačno zamre. Mora biti da je trajala petnaest minuta, a Bejtu preplavi ogromno zadovoljstvo što je više nema. Svetla zablještaše, a njenom licu se primače znojavo, pečalno lice Magnifika čije su oči bile izbezumljene.

"Gospo moja", grcao je, "kako vam je?"

"Dosta dobro", prošapta ona, "ali zašto si onako svirao?"

Onda postade svesna ostalih u sobi. Toran i Miz su se mlitavo i bespomoćno naslanjali na zid, ali njene oči brzo preleteše preko njih. Pod stolom, čudno miran, ležao je princ. Komason je divlje ječao otvorenih usta iz kojih su mu curile bale.

Kad mu se Magnifiko približi Komason ustuknu i bezumno urliknu. Magnifiko se okrenu i u jednom skoku oslobodi ostale.

Toran se baci napred i žudno ščepa zemljoposjednika za vrat. "Ti ćeš s nama. Bićeš nam potreban - da sigurno dospemo do našeg broda."

Dva časa kasnije, u brodskoj kuhinji, Bejta je služila ogromnu domaću pitu, a Magnifiko poče da slavi povratak u svemir bacivši se na nju uz veličanstveno zanemarivanje lepog ponašanja za stolom.

"Je li dobra, Magnifiko?"

"A-ha!"

"Magnifiko?"

"Da, gospo moja."

"Šta si ono tamo odsvirao?"

Komedijaš poče da se grči. "Pa... radije ne bih o tome. Nakad davno sam to naučio, a vizisonor ostavlja najdublji utisak na nervni sistem. Sigurno da je to nešto zlo i nedolično tvojoj krasnoj nevinosti, gospo moja."

"Oh, pusti, Magnifiko. Nisam ja toliko nevinna. Nemoj toliko laskati. Da

li sam ja videla što i oni?"

"Nadam se da nisi. Sviraio sam to samo njima. Ukoliko si i ti nešto videla, to je bio samo krajičak, i to izdaleka."

"I to je bilo dovoljno. Znaš li da si obeznanio princa?"

Magnifiko turobno, prigušeno odvрати preko velikog komada pite:
"Ubio sam ga, gospo moja."

"Šta?" Ona s mukom proguta vazduh.

"Bio je mrtav kad sam prestao, inače bih nastavio. Nije mi bio važan Komason. No princ te je, gospo moja, pokvareno gledao i..." On se zagrcnu u čudnoj mešavini gnušanja i zbunjenosti.

"Magnifiko, ti imaš vitešku dušu." Bejta oseti kako joj naviru čudne misli, ali ih strogo potisnu.

"Oh, gospo moja." On zabode svoj crveni nos u pitu, ali je iz nekih razloga nije jeo.

Ebling Miz je zurio kroz okno. Trantor je bio blizu - njegov metalni sjaj već strahovito jasan. I Toran je tu stajao.

"Ništa nećemo naći, Eblinže. Čovek Mazgova nas je pretekao", reče on s potmulom gorčinom.

Ebling Miz protrlja čelo rukom koja beše izgubila svoju nekadašnju punoću. Glas mu je bio odsutno gundanje.

Toran se naljuti: "Kažem da ovi ljudi znaju da je Zadužbina pala. Kažem..."

"Ah!" Miz začuđeno podiže pogled. A onda blago položi ruku na Toranov ručni zglob, potpuno nesvestan prethodnog razgovora.

"Torane, ja... posmatrao sam Trantor. Znaš... imam neko veoma čudno osećanje... još otkako smo prispeli na Neotrantor. To je neki poriv, neki strašni poriv koji me unutra goni i goni. Torane, ja to mogu postići; znam da to mogu postići. U mom duhu stvari postaju jasne - nikad nisu bile ovoliko jasne."

Toran se zagled u njega, pa sleže ramenima. Reči mu nisu ulivale poverenje. On oprezno upita: "Mize?"

"Da?"

"Da li ste primetili da se na Neotrantor spušta jedan brod dok smo poletali?"

Posle kratkog razmišljanja, Miz odgovori: "Ne."

"Ja jesam. Možda mi se pričinilo, ali mogao je to biti onaj filijski brod."

"Onaj na kome je kapetan Han Pričer?"

"Onaj na kome je sam svemir zna ko. Magnifikovo objašnjenje...
Dovde nas je sledio, Mize."

Ebling Miz ne reče ništa.

"Nešto nije u redu? Osećate se loše?" Toran je bio uporan.

Mizove sitne oči su bile zamišljene, sjajne i čudne. Nije odgovarao.

23. RUŠEVINE TRANTORA

Pronalaženje nekog cilja na velikoj planeti Trantor predstavlja jedinstven problem u Galaksiji. Na Trantoru nema kontinenata, niti okeana, koji bi se sa razdaljine od hiljadu milja mogli prepoznati. Nema reka, jezera, niti ostrva, koje bi čovek ugledao kroz procepe u oblacima.

Metalom pokriveni svet jeste - bolje reći bio je - jedan jedini gigantski grad, a iz spoljnog svemira stranac bi jedino lako prepoznao staru carsku palatu. Bejtaje kružila oko sveta skoro na visini kojom se kreću vazдушna vozila, ponavljajući svoje mučno traganje.

Od polarnih oblasti, gde je ledena skrama na metalnim kubetima predstavljala sumornu potvrdu neispravnosti ili zapuštenosti mašina za regulisanje vremenskih uslova, kretali su prema jugu. Povremeno bi eksperimentisali tako što bi povezivali (ili smatrali da povezuju) ono što vide i ono što je pokazivala nedovoljna karta, pribavljena na Neotrantoru.

Ali kada se pojavila, nije bilo nikakve sumnje. Praznina u metalnoj prevlaci planete bila je široka predeset milja. Neobično zelenilo širilo se preko stotina kvadratnih milja, okružujući divotnu drvenu carsku rezidenciju.

Bejta je lebdela i polako se snalazila u prostoru. Put su im jedino ukazivali ogromni nadvožnjaci. Duge prave strele na karti, a glatke, sjajne trake ispod njih.

Do onog što je na karti bilo obeleženo kao univerzitetska oblast dođoše pomoću instrumenata, i brod poče da se spušta na zaravnjenu površinu koja nekad, mora biti, beše prometni kosmodrom.

Tek pošto zaroniše u metalni haos glatka lepota vidljiva iz vazduha pretvori se u polomljeni, izvitopereni krš koji je za sobom ostavilo Pustošenje. Kubeta su bila sruhljena, glatki zidovi ogubani i iskrivljeni, a samo na časak opaziše otkrivenu površinu zemlje, možda nekoliko stotina jutara, tamnu i pooranu.

Li Senter je čekao da se brod oprezno spusti. Bio je to tuđinski brod, nije bio s Neotrantora, i on u sebi uzdahnu. Tuđinski brodovi i mućkanja sa ljudima iz spoljnog svemira mogli bi značiti kraj kratkog

razdoblja mira i vraćanje na stara veličanstvena vremena bitki i umiranja. Senter je bio vođa Skupine, čuvao je stare knjige i čitao o tim davnim danima. Nije ih želeo.

Prošlo je možda i deset minuta u gnežđenju čudnog broda na zaravni, no za to vreme njemu navreše uspomene. Najpre se javi veliki majur iz njegovog detinjstva - primetio je samo užurbane gomile ljudi. A onda se javi seoba mladih porodica ka novim zemljištima. Bio je tada desetogodišnjak; zbunjeni i preplašeni jedinac.

Pa nove zgrade; velike metalne ploče su morale biti iščupane iz temelja i bačene u stranu; otkrivenu zemlju je valjalo preokrenuti, osvežiti i oživeti; pa obližnje zgrade, od kojih je jedne valjalo rušiti i sravniti, a druge pretvoriti u nova prebivališta.

Letine je trebalo uzgajati i žnjeti; zasnovati miroljubive odnose s okolnim majurima...

Bilo je narastanja i širenja i spokojne delotvornosti samouprave. Pojavi se i nova generacija prekaljene mladeži, rođene u zemlji. Veliki je to dan bio kad su ga izabrali za vođu Skupine, i kad se po prvi put od svog osamnaestog rođendana nije obrijao, već je motrio kako mu raste brada Vođe.

A sada će se možda Galaksija umešati i dokrajčiti kratku idilu izolovanosti...

Brod je pristao. Bez reči je posmatrao kako se otvara kapak. Iziđe ih četvoro, opreznih, budnih očiju. Trojica su bili muškarci različitih likova, stari, mladi, mršavi i kljunasti. Sa njima je, kao njiva ravna, koračala jedna žena. Njegova ruka se odvoji od dva staklasta crna pramena brade kad je koraknuo napred i načinio univerzalni pokret kojim se izražava miroljubivost. Beše ispružio obe ruke pred sobom, okrenuvši nagore otvrdle, žuljevite dlanove.

Mladić priđe dva koraka bliže i ponovi tu kretnju. "Dolazim s miroljubivim namerama." Naglasak je bio čudan, ali reči behu razumljive i dobrodošle. "Neka bude mir", odvrati on dubokim glasom. "Skupina vam želi dobrodošlicu. Ako ste gladni, bićete nahranjeni! Ako ste žedni, bićete napojeni!"

"Zahvaljujemo na ljubaznosti, i kad se vratimo na naš svet kazaćemo lepu reč o vašoj Skupini", sporo usledi odgovor.

Čudan odgovor, ali dobar. Ljudi iz Skupine iza njega su se

osmehivali, a iz dubina obližnjih zgrada izmileše žene.

Kad se nađoše u njegovom stanu, iz skrovišta izvuče zatvorenu kutiju čije su stranice bile ogledala i ponudi svakog gosta dugačkim, debelim cigarama čuvanim za važne prilike. Pred ženom je oklevao. Sedela je sa muškarcima. Stranci su to očigledno dopuštali, pa čak i očekivali takvu besramnost. Ukočeno ju je poslužio.

Ona s osmehom prihvati jednu cigaru, uvlačeći njen mirisni dim sa svim uživanjem koje bi čovek mogao očekivati. Li Senter priguši zgražanje.

Ukočeni razgovor pre obeda učtivo se dotače i pitanja zemljoradnje na Trantor.

"A kako stoji sa hidroponikom?" upita starac. "Za svet kakav je Trantor hidroponika bi, jamačno, bila pravi odgovor."

Senter je sporo odmahivao glavom. Nije bio siguran. Njegovo poznavanje ovog nepoznatog pitanja svodilo se na ono iz knjiga: "Veštačko uzgajanje biljki u hemikalijama, mislite? Ne, ne na Trantor. Hidroponika iziskuje industrijalizovani svet - na primer, veliku hemijsku industriju. U ratu ili nekoj katastrofi, kad propadne industrija, ljudi umiru od gladi. A ni sva hrana se ne može veštački uzgajati. Neka gubi hranljivu vrednost. Zemlja je još uvek jeftinija, bolja - a uvek mnogo pouzdanija."

"Imate li dovoljno hrane?"

"Dovoljno, mada je možda jednolična. Imamo živinu koja nam daje jaja i mlekulje koje daju mlečne proizvode; međutim, snabdevanje mesom nam zavisi od spoljne trgovine."

"Trgovina?" Mladić kao da odjednom postade zainteresovan. "Znači, trgujete. A šta izvozite?"

"Metal", beše kratak odgovor. "Pogledajte i sami. Imamo neograničene rezerve već obrađenog metala. Sa Neotrantora dolaze brodovi da razbiju označenu oblast - time povećavaju našu obradivu površinu - a za uzvrat nam daju meso, konzervisano voće, koncentrate hrane, poljoprivredne mašine i tako dalje. Odnose metal, a obe strane imaju korist."

Gostili su se hlebom, sirom i kuvanim povrćem koje je bez pogovora bilo slasno. Stanovnici spoljnih svetova po prvi put postadoše nešto više od običnih gostiju, dok su kao desert jeli smrznuto voće, što je bio jedini uvozni artikal na jelovniku. Mladić izvadi kartu Trantora.

Li Senter je polako proučavao kartu. Saslušavši ih, on im ozbiljno reče: "Okolno zemljište čini sastavni deo Univerziteta. Mi, zemljoradnici, na njemu ne uzgajamo letinu. Po mogućstvu čak i ne zalazimo tamo. Ono spada u ono nekoliko ostataka nekadašnjeg vremena koje želimo da sačuvamo kakvi su bili."

"Mi tragamo za znanjem. Ništa nećemo dirati. Kao talac neka posluži naš brod", žudno, grozničavo predloži starac.

"Odvešću vas onda tamo", odvrati Senter.

Te noći su stranci spavali, a te noći Li Senter posla jednu poruku na Neotrantor.

24. PREOBRAĆENIK

Razređeni trantorski život potpuno presahnu kad se nađoše među raštrkanim zgradama na tlu Univerziteta. Tu je vladala svečana, samotna tišina.

Stranci iz Zadužbine ništa nisu znali o uzburkanim danima i noćima krvavog Velikog pustošenja, koje je Univerzitet ostavilo netaknutim. Ništa nisu znali o onim danima posle sloma carske vlasti, kada su studenti s pozajmljenim oružjem i ubledelom, neiskusnom hrabrošću, obrazovali dobrovoljačku vojsku kako bi zaštitili centralno sveučilište nauke čitave Galaksije. Ništa nisu znali o Sedmodnevnoj bici i primirju koje je sačuvalo slobodu Univerziteta, čak i onda kada je i carskom palatom odzvanjao bat čizama Glimera i njegovih vojnika u kratkom razdoblju njegove vladavine.

Došljaci iz Zadužbine, koji su se tu po prvi put obreli, jedino su shvatali da na prelazu od opustošenog starog do izdržljivog novog sveta ovo područje predstavlja neki nemi, graciozni muzejski primerak drevne veličine.

U izvesnom smislu, bili su uljezi. U misli utonula praznina odbacivala ih je. Akademska atmosfera kao da bi oživljavala i ljutito se meškoljila što je uznemiravaju.

Biblioteka je bila u varljivo maloj zgradi, koja se pod zemljom širila u mamutskoj tišini i sanjarenju. Ebling Miz zastade pred složenim freskama u prijemnoj prostoriji.

On prošapta - čovek je ovde morao da šapuće: "Mislim da smo prošli pored sobe s katalogom, ostaću tamo."

Čelo mu je pocrvenelo, a ruka mu je drhtala. "Neka me niko ne uznemirava, Torane. Možeš li mi dole donositi jelo?"

"Što god poželite. Sve ćemo učiniti da bismo pomogli. Da li želite da radimo pod vašim nadzorom?"

"Ne. Moram biti sam..."

Mislite da ćete naći ono što tražite?"

"Znam da hoću", tiho i ubeđeno reče Ebling Miz.

Po prvi put u toku te godine njihovog bračnog života, Toran i Bejta se približiše 'vođenju domaćinstva' na normalan način. Usred te velikolepnosti živeli su sa neobičnom jednostavnošću. Hranu su

uglavnom dobijali sa majura Lija Sentera, a plaćali su je atomskim spravama koje se mogu naći na brodu svakog trgovca.

Magnifiko je naučio da rukuje projektorima u čitaonici biblioteke i toliko je sedeo nad pustolovnim i ljubavnim romanima da je, kao i Ebling Miz, potpuno zaboravljao na jelo i spavanje.

Sam Ebling se potpuno zagnjurio. Uporno je tražio da mu se razapne viseća postelja u Odeljenju za psihologiju. Lice mu je smršalo i ubledelo. Njegov govor je izgubio onu nekadašnju krepkost, a njegove omiljene psovke polako iščeznuše. Ponekad bi mu veliki napor činilo i to da prepozna Torana ili Bejtu.

Onaj stari je bivao samo sa Magnifikom, koji mu je donosio jelo i često satima sedeo, i s čudnom, opčinjenom zaokupljenošću posmatrao kako stari psiholog ispisuje beskrajne jednačine, neprestano proverava podatke u mikro-filmovima i užurbano korača u krug, usredsređen u silnom duhovnom naporu usmerenom ka nekom cilju koji je samo on sagledavao.

Toran je zateče u zamračenoj sobi i oštro reče: "Bejta!"

"Da? Da li sam ti potrebna, Torane?" Bejta se preterano trže, kao kakav krivac.

"Sigurno da si mi potrebna. Tako ti svemira, zašto sediš tu? Otkako smo na Trantoru, ponašaš se krajnje čudno? Šta je s tobom?"

"Oh Tori, prestani", umorno će ona.

"Oh, Tori", nestrpljivo ponovi on. A onda će iznenadnom blagošću: "Zar nećeš da mi kažeš šta ne valja, Bej? Nešto te muči?"

"Ne! Ništa me ne muči, Tori. Poludeću ako mi dalje budeš zvocao. Samo... razmišljam."

"O čemu?"

"Ni o čemu. Pa, o Mazgovu, Utočištu, Zadužbini i svemu. O Eblingu Mizu i o tome da li će pronaći nešto o Drugoj zadužbini i da li će nam to što bude pronašao nešto pomoći - i o milion drugih stvari. Jesi li sada zadovoljan?" Glas joj je bio uzbuđen.

"Ako samo tako mudruješ, zašto ne prestaneš? Nije prijatno, a ništa ne doprinosi situaciji."

Bejta ustade i blede se osmehnu: "U redu. Srećna sam. Vidiš, osmehujem se i vesela sam."

Napolju se iznenada začu uzbuđeni uzvik Magnifika: "Gospo moja..."

"Šta je? Uđi..."

Bejtin glas se prekide, kad se na otvorenim vratima pokaza jedna krupna pojava ozbiljnog lika...

"Pričer", uzviknu Toran.

Bejta se zagrcnu: "Kapetane! Kako ste nas pronašli?"

Han Pričer uđe unutra. Glas mu je bio jasan i ujednačen, potpuno lišen osećanja. "Sada imam čin pukovnika - pod Mazgovom."

"Pod ... Mazgovom!" Toranov glas utihnu. Njih troje se pretvoriše u živu sliku. Magnifiko je izbezumljeno gledao i krio se iza Torana. Niko na njega nije obraćao pažnju.

Dok su joj grčevito isprepletene ruke drhtale, Bejta upita: "Da li nas hapsite? Zaista ste prešli na njihovu stranu?"

"Nisam došao da bih vas uhapsio", brzo odvrati pukovnik. "U naređenju koje sam dobio vi se ne spominjete. Slobodan sam u pogledu vas, a, ukoliko mi dopustite, odabrao bih da nastupam u ime našeg starog prijateljstva."

Toranovo lice se iskrivi od suspregnutog besa. "Kako ste nas pronašli? Znači, bili ste na filijskom brodu? Pratili ste nas sve vreme?"

Bezizraznim, drvenastim Pričerovim licem kao da preleti malo zbuđenosti. "Bio sam na filijskom brodu! Tada sam se s vama susreo... pa slučajno."

"Takva slučajnost je matematički nemoguća."

"Nije. Jedino je prilično neverovatna, pa prema tome ostajem kod svog tvrđenja. Uostalom, priznali ste Filijcima - naravno, sad ne postoji filijski narod - da ste se uputili u sektor Trantora, a pošto je na Neotrantoru Mazgov već imao svoje veze, bilo vas je lako tamo zadržati. Na žalost, umakli ste pre mog dolaska, ali ne mnogo ranije. Imao sam vremena da naredim majurima na Trantoru da prijave vaš dolazak. To je urađeno i evo me. Mogu li da sednem? Verujte mi, dolazim kao prijatelj."

Seo je. Toran pognu glavu uzaludno razmišljajući. Sa otupelošću i bez ikakvog osećanja Bejta je pripremila čaj.

Toran nabusito podiže pogled: "Pa šta čekate, pukovniče? U čemu je vaše prijateljstvo? Ako neće biti hapšenja, šta onda? Zaštitni pritvor? Pozovite odmah svoje ljude i izdajte naređenja."

Pričer strpljivo odmahnu glavom. "Ne, Torane. Sam sam odlučio da

dođem, da bih s vama porazgovarao, da bih vas ubedio da je beskorisno to što činite. Ukoliko u tome ne uspem, otići ću. To je sve."

"To je sve? E, istresi svoju propagandu, održi nam govor, pa idi. Ne želim čaj, Bej."

Pričer uze šolju ozbiljno se zahvalivši. Sa očitom rešenošću posmatrao je Torana polako pijuckajući, a onda reče: "Mazgov jeste Mutant. Međutim, zbog same prirode mutacije ne može biti pobeđen..."

"Zašto? Kakva je to mutacija?" kiselo upita Toran. "Kako bi bilo da nam to kažeš, a?"

"Da, hoću. Neće mu naškoditi ako to saznate. Vidite, on može da podešava emocionalnu uravnoteženost ljudskih bića. Zvuči kao neka mala veština, ali protiv toga se zaista ništa ne može."

"Emocionalna uravnoteženost?" mršteći se, upade Bejta. "Da li biste to objasnili? Ne shvatam potpuno."

"Hteo sam da kažem da mu je sasvim lako da ulije u jednog, recimo, sposobnog generala, osećanje krajnje odanosti prema Mazgovu i punu veru u pobedu Mazgova. Kontroliše osećanja svojih generala. Oni ga ne mogu izdati; ne mogu da popuste - a kontrola je stalna. Njegovi najsposobniji neprijatelji postaju njegovi najodaniji sledbenici. Kalganski generalisimus predaje svoju planetu i postaje njegov vicekralj Zadužbine."

"A vi", gorko ga dopuni Bejta, "izdajete ono za šta ste se borili i postajete izaslanik Mazgova na Trantoru. Shvatam."

"Nisam završio. Dar Mazgova deluje i u obrnutom smeru, čak i uspešnije. Očajanje je takođe jedno osećanje. U kritičnom času, ključne ličnosti Zadužbine - ključne ličnosti Utočišta - pale su u očajanje. Njihovi svetovi su pali bez mnogo borbe."

"Hoćete da kažete", napeto će Bejta, "da je ono osećanje koje sam imala u Vremenskoj kripti poticalo od toga što se Mazgov poigravao kontrolom mojih osećanja?"

"I mojih. Svačijih. Kako je bilo na Utočištu pred kraj?"

Bejta se okrenu na drugu stranu.

Pukovnik Pričer nastavi s žarom: "Kao što deluje na svetove, deluje i na pojedince. Možete li da udarite na silu koja vas, kad to poželi, može naterati da se sami predate; koja može od vas načiniti vernog

slugu kad to poželi?"

"Kako mogu znati da je ovo istina", polako upita Toran.

"Možeš li objasniti pad Zadužbine i Utočišta na neki drugi način? Možeš li drukčije objasniti moje preobraćanje? Razmisli, čoveče! Šta si ti - ili šta sam ja - ili šta je čitava Galaksija postigla protiv Mazgova, za sve ovo vreme? Koju, makar i najmanju stvar?" Toran oseti izazov. "Tako mi Galaksije, mogu!" Sa iznenadnim, silovitim zadovoljstvom, on povika: "Kažeš da je Mazgov na Neotrantoru imao neke veze i da je trebalo da nas one zadrže, a? Te veze su mrtve, ili nešto još gore. Ubili smo prestolonaslednika, dok je drugi ostao kao balavi idiot. Mazgov nas nije tu zadržao i mnogo šta je razrušeno."

"A ne, nikako. To nisu bili naši ljudi. Prestolonaslednik je bio jedan vinopijski mediokritet. Drugi čovek, Komason, bio je fenomenalno glup. U svom svetu je imao svu vlast, ali ga to nije sprečilo da bude zao, opak i potpuno nesposoban. Sa njima zapravo ništa nismo imali. Oni su jedino poslužili da zavaraju..."

"Oni su nas zadržali, ili su to bar pokušali."

"Ponavljam, ne. Komason je imao jednog roba, čoveka koji se zove Inčni. Taj je bio zadužen da vas zadrži. Star je, ali će neko vreme poslužiti našem cilju. Njega, vidite, niste ubili."

Bejta se stušti na njega. Nije ni takla svoj čaj. "Ali prema vašem sopstvenom tvrđenju, i vašim osećanjima su baratali. Imate poverenje i veru u Mazgova; neprirodnu, bolesnu veru u Mazgova. Kakvu vrednost mogu imati vaša mišljenja? Potpuno ste izgubili moć objektivnog rasuđivanja."

"Niste u pravu." Pukovnik je polagano odmahivao glavom. "Jedino su moja osećanja podešena. Moje rasuđivanje je ostalo onakvo kakvo je uvek bilo. U izvesnom smislu, na njega mogu uticati moje prilagođene emocije, ali mu se ne mogu naturiti. A neke stvari sada mogu jasnije sagledati, oslobođen ranijih emocionalnih stremljenja.

Uvideo sam da je program Mazgova razborit i valjan. Još pre mog preobraćenja sledio sam njegovu karijeru, od samog njenog početka pre sedam godina. Posedujući duhovnu moć mutanta započeo je tako što je za sebe pridobio nekog kondotjera i njegovu družinu. Pomoću toga - i svoje moći - osvojio je planetu. Pomoću nje - i svoje moći - širio je svoju kontrolu sve dok nije uspeo da savlada kalganskog generalisimusa. Nakon svakog koraka logično bi usledio

naredni. Kad je u džepu imao Kalgan imao je i prvoklasnu flotu, a sa njom - i pomoću svoje moći - mogao je napasti Zadužbinu.

Zadužbina je ključ. To je oblast najveće industrijske koncentracije u Galaksiji, i sada, kad se u njegovim rukama nalazi atomska tehnika Zadužbine, on je pravi gospodar Galaksije. Pomoću te tehnike - i svoje moći - može primorati ostatke Carstva da priznaju njegovu vlast i da se konačno, nakon smrti starog cara koji je lud i nije više od ovog sveta, kruniše za cara. Onda će posedovati ime, a i faktički će to biti. Sa tim - i uz njegovu moć - koji bi mu se svet u Galaksiji mogao suprotstaviti?

U toku proteklih sedam godina osnovao je novo Carstvo. Za sedam godina, na ostalim svetovima postići će sve ono što Seldonova psihoistorija ne bi mogla da uradi ni za još sedamstotina godina. Najzad će u Galaksiji vladati mir i red. A vi to ne možete sprečiti - kao što ne možete sprečiti ni kretanje planete; upirući u nju svojim ramenima."

Posle Pričeroovog govora nastade dugo ćutanje.

Ostatak čaja mu se bio ohladio. Ispraznio je šolju, ponovo je napunio i polako pijuckao. Toran je besno grizao nokte. Bejtino lice je bilo hladno, odsutno i bledo.

"Niste nas ubedili", tankim glasom konačno progovori Bejta. "Ako to Mazgov želi, neka dođe ovamo i neka sam podesi naša osećanja. Pretpostavljam da ste mu se opirali sve do poslednjeg trenutka vašeg preobraćanja, zar ne?"

"Jesam", ozbiljno priznade Pričer.

"Onda i nama pružite tu privilegiju."

Pukovnik Pričer ustade. Sa izrazom rešenosti, on reče: "Onda odlazim. Kao što sam već napomenuo, moj sadašnji zadatak uopšte nema veze s vama. Stoga mislim da neće biti potrebno da prijavim da ste ovde. Nije to neka prevelika ljubaznost. Ukoliko Mazgov želi da vas zadrži, bez sumnje je odredio druge ljude za taj posao, i vas će zaustaviti. No, ja sa svoje strane neću doprineti ni zeru više nego što od mene budu tražili."

"Hvala vam", jedva čujno izusti Bejta.

"A Magnifiko? Gde je on? Iziđi slobodno, Magnifiko, neću ti ništa..."

"Šta je s njim?" s iznenadnom živošću upita Bejta.

"Ništa. Ni njega naređenje koje sam dobio ne spominje. Čuo sam da

tragaju za njim, ali Mazgov će ga pronaći kad mu to bude odgovaralo. Ništa neću reći. Da se rukujemo?"

Bejta odmahnu glavom. Toran ga je besno gledao, s bespomoćnim prezirom.

Pukovnikova gvozdena ramena malo se opustiše. Krupnim koracima ode do vrata, okrenu se i reče: "Još jednu stvar. Ne mislite da mi nije poznat izvor vaše tvrdoglavosti. Zna se da tragate za Drugom zadužbinom. Ka dođe čas, Mazgov će preduzeti svoje korake. Ništa vam neće pomoći... Ali poznavao sam vas u drukčijim vremenima; možda me je nešto u mojoj savesti nateralo da ovo učinim; u svakom slučaju, pokušao sam da vam pomognem i da vas sklonim od konačne opasnosti pre nego što bude prekasno. Zbogom."

Odsečno je salutirao - i otišao.

Bejta se okrenu prema onemelom Toranu i prošaputa: "Čak i za Drugu zadužbinu znaju."

U dubinama biblioteke Ebling Miz, nesvestan svega, bio je nadvijen nad jednom jedinom iskrom svetlosti u mračnim prostorijama i trijumfalno mrmljao za sebe.

25. SMRT PSIHologa

U životu Eblinga Miza behu preostale samo dve nedelje.

U toku te dve nedelje Bejta je tri puta bila s njim. Prvi put je to bilo one iste noći kada ih je uveče posetio pukovnik Pričer. Drugi put je bilo nedelju dana kasnije. A treći, opet posle nedelju dana - poslednjeg dana - onog istog dana kada je Miz umro.

Po prvi put je to bilo one iste noći kad ih je s večeri posetio pukovnik Pričer, posle čije posete je zgranuti par proveo jedan čas u vihoru neveselih misli.

"Tori, hajde da ispričamo Eblingu", predloži Bejta.

"Misliš da može pomoći?" tupo će Toran.

"Samo smo nas dvoje. Moramo podeliti teret. Možda može da pomogne."

"Promenio se. Izgubio je u težini. Kao da je odsutan." Toran je metaforički pokazivao prstima u vazduhu. "Ponekad pomislim da nam više nikada neće mnogo pomoći. Ponekad mislim da nam više ništa ne može pomoći!"

"Nemoj!" prekide ga Bejtin glas. "Tori, nemoj! Kad tako govoriš, pomišljam da je i nas Mazgov ščepao. Ispričajmo Eblingu, Tori - smesta."

Dok su mu se približavali Ebling Miz podiže glavu sa dugačkog stola i pogleda ih ne videći ih. Proređena kosa mu je bila raščupana, a zgrčenim usnama je pravio sanjive, mljackave zvukove.

"A? Neko me traži?" upita on.

Bejta se polako spusti na kolena. "Da li smo vas probudili? Da odemo?"

"Da odete? Ko je to? Bejta? Ne, ne, ostanite! Zar nema stolica? Video sam ih..." Prstom je pokazivao u neodređenom pravcu.

Toran dogura dve stolice. Bejta sede i uze psihologove mlitave šake u svoje. "Možemo li da sa vama porazgovaramo, doktore?" Retko ga je titulisala.

"Nešto nije u redu?" U odsutni pogled se vrati neka iskra. Mlitavi obrazi dobiše malo boje. "Nešto ne valja?"

"Dolazio je kapetan Pričer", reče Bejta. "Pusti me da kažem, Tori.

Sećate se kapetana Pričera, doktore?"

"Da... da..." Prstima uštinu usne i ispusti ih. "Visok čovek. Demokrata."

"Da, on. Utvrdio je u čemu se sastoji mutacija Mazgova. Doktore, došao je ovamo i rekao nam."

"Ali to nije ništa novo. Mutacija Mazgova je rasvetljena." On dodade sa iskrenim čuđenjem: "Zar vam nisam rekao? Zar sam zaboravio da vam kažem?"

"Šta ste zaboravili da nam kažete", brzo upade Toran.

"O mutaciji Mazgova, naravno. Petlja sa osećanjima. Kontrola osećanja! Nisam vam rekao? Zbog čega li sam zaboravio?" Polako je uvukao donju usnu i zamislio se.

A onda u njegov glas polako uđe život, a očni kapci se raširiše kao da je njegov tromi mozak kliznuo dobro podmazanim kolosekom. Govorio je kao u snu, gledajući više negde između svoja dva slušaoca nego u njih. "To je zaista tako jednostavno. Nije potrebno nikakvo specijalizovano znanje. Sa psihoistorijskim proračunima, naravno, brzo se u to pronikne pomoću jednačine trećeg stepena... Ali ostavimo se njih. Može se to u opštim crtama i običnim rečima izraziti, a da opet ima smisla, što nije uobičajeno za psihoistorijske pojave. Zapitajte se sami... Šta može poremetiti brižljivo planiranu istoriju Harija Seldona, a?" Zurio je čas u jedno a čas u drugo, sa blagim brižnim čuđenjem. "Koje su bile Seldonove polazne pretpostavke? Prvo, da neće biti fundamentalne promene u ljudskom društvu u toku sledećih hiljadu godina.

Na primer, pretpostavite da u tehnologiji Galaksije dođe do neke velike promene, kao što je pronalazak novog principa korišćenja energije ili usavršavanje naučnih metoda elektronske neurobiologije. Društvene promene namah bi učinile Seldonove polazne jednačine zastarelim. Ali to se nije desilo, je l' tako?

Ili, pretpostavimo da snage van Zadužbine izumeju novo oružje, koje bi se moglo odupreti svakom naoružanju Zadužbine. To bi moglo prouzrokovati pogubno odstupanje, mada manje izvesno. Međutim, čak ni to se nije dogodilo. Atomski depresor polja Mazgova bio je nezgrapno oružje i može se suzbiti. A to je bila jedina, mada bedna, novina koju je doneo.

Međutim, postojala je još jedna pretpostavka, mnogo tananija!

Seldon je pretpostavio da će ljudsko reagovanje na podsticaje ostati stalno. Ako se uzme da se prva pretpostavka pokazala tačnom, onda druga mora biti oborena! Mora biti da neki činilac izvitoperuje ili iskrivljuje emotivna reagovanja ljudskih bića, ili Seldon ne bi mogao da pogreši, a Zadužbina nije mogla da padne. A koji bi to drugi činilac bio, ako ne Mazgov? Da li sam u pravu? Postoji li neka slaba tačka u ovakvom načinu razmišljanja?"

Bejtina punačka ruka ga nežno potapša: "Nema slabe tačke, Eblinže."

Miz se obradova kao dete. "Utoliko će ovo lakše ići. Kažem vam, ponekad se pitam šta se u meni zbiva. Čini mi se da pamtim vreme kad je toliko toga za mene predstavljalo tajnu, a sada su stvari tako jasne. Nema više problema. Naišao sam na nešto što bi mogao biti problem, ali nekako u sebi vidim i shvatam. A moja nagađanja, moje teorije kao da se uvek potvrde. Postoji u meni neki poriv... uvek ići napred... tako da se ne mogu zaustaviti... i ne želim ni da jedem ni da spavam... već da nastavim... nastavim..."

Glas mu se pretvori u šapat; usahle, plavim venama prošarane šake drhtavo položi na svoje čelo. U očima je bilo neko bezumlje, koje utrne i nestade.

Pribraniiji, on produži: "Nikad vam nisam rekao za mutantsku moć Mazgova, je li tako? No... rekoste li da već znate za nju?"

"Eblinže, dolazio je kapetan Pričer", reče Bejta, "Sećate li ga se?"

"On vam je rekao?" U tonu je bilo malo uvređenosti. "Ali kako je on saznao?"

"Mazgov ga je obradio. Sada je pukovnik čovek Mazgova. Došao je da nas posavetuje da se predamo Mazgovu i ispričao nam - to što ste nam rekli."

"Onda Mazgov zna da smo ovde? Moram požuriti... Gde je Magnifiko? Zar nije s vama?"

"Magnifiko spava", nestrpljivo će Toran. "Znate, prošla je ponoć."

"Zaista? Onda... Da li sam spavao kad ste ušli?"

"Da, i nećete se vratiti na posao", odlučno reče Bejta. "Sad ćete u krevet. Hajde, Torane, pomozite mi. Prestanite da me odgurujete, Eblinže, i budite zahvalni što vas nisam prvo gurnula pod tuš. Svuci mu cipele, Tori, a sutra ćeš sići ovamo i izvući ga na svež vazduh, dok još nije sasvim iskopnio. Pogledajte se, Eblinže, popala vas je

paučina. Jeste li gladni?"

Ebling Miz odmahnu, mrzovoljno, i zbunjeno gledajući s ležaja progundā: "Želim da mi sutra pošaljete Magnifika."

Bejta ututka čaršav oko njegovog vrata: "Ja ću sutra sići sa opranom odećom. Lepo ćete se okupati, a onda ćete izići napolje, posetiti majur i osetiti malo sunca na sebi."

"To neću uraditi", slabačkim glasom reče Miz. "Čujete? Imam suviše posla."

Retka kosa mu se rasprostrela po uzglavlju, kao srebrni venac oko glave. Tajanstveno je zašaputao: "Hoćete Drugu zadužbinu, zar ne?"

Toran se brzo obazre i čučnu pored ležaja: "Šta je s Drugom zadužbinom, Eblinže?"

Psiholog oslobodi ruku od čaršava i umornim prstima uhvati Torana za rukav: "Zadužbine su osnovane na velikom Saboru psihologa, kojim je predsedavao Hari Seldon. Torane, pronašao sam objavljeni zapisnik sa tog Sabora. Dvadeset i pet debelih filmova. Već sam pregledao više sadržaja."

"I?"

"I da li znaš da je na osnovu njih veoma lako utvrditi položaj Prve zadužbine, ukoliko nešto znaš o psihoistoriji. Kad shvatiš jednačine, vidiš da se često pominje. Ali Torane, Drugu zadužbinu niko ne spominje. Ona se nigde ne pominje."

Toranove obrve se namrštiše. "Ne postoji?"

"Naravno da postoji", ljutito uskliknu Miz, "ko je rekao da ne postoji? Međutim, o njoj se manje priča. Njena važnost - i sve u vezi s tim - tako se bolje skrivaju, zamagljuju. Zar ne shvataš? Ona je mnogo važnija. Ona je kritična; ona je ona koja je bitna! A ja imam zapisnik sa Seldonovog Sabora. Mazgov još nije pobedio..."

Bejta mirno ugasi svetlost. "Na spavanje!"

Bez reči, Toran i Bejta dođoše do svog stana.

Idućeg dana Ebling Miz se sam okupao i presvukao, i po poslednji put video sunce Trantora i osetio vetar Trantora. Pred kraj dana ponovo je zaronio u gigantske dubine biblioteke iz kojih više nikada neće izroniti.

U toku te nedelje život ponovo uđe u svoju kolotečinu. Neotrantorovo sunce je bilo spokojna, sjajna zvezda na noćnom nebu Trantora. Na

majuru su bili zaokupljeni prolećnom setvom. Napušteno tlo Univerziteta bilo je tiho. Izgledalo je kao da je Galaksija prazna. Kao da nikada nije ni bilo Mazgova.

Posmatrajući Torana kako pažljivo pali cigaretu i gleda u krajičke plavog neba koji su se nazirali između načičkanih metalnih tornjeva na horizontu oko njih, Bejta je razmišljala.

"Lep dan", primeti ona.

"Da. Jesi li sve zapisao, Tori?"

"Sigurno. Pola funte maslaca, tuce jaja, boranija... Sve je tu, Bej. Sve ću doneti."

"Dobro. Obrati pažnju da povrće bude od poslednje žetve, a ne neka muzejska starina. Uzgred, jesi li video Magnifika?"

"Nisam od doručka. Držim da je dole sa Eblingom i da gleda mikro-filmove."

"U redu. Ne gubi vreme, jer su mi jaja potrebna za večeru."

Toran je napusti s osmehom i mahnuvši rukom.

Kada Torana nestade u metalnom lavirintu, Bejta se okrenu. Oklevala je pred kuhinjskim vratima, a onda im polako okrenu leđa i uđe u hodnik sa stubovima koji je vodio do lifta što je rio dole u dubine.

Dole je bio Ebling Miz, glave nadnete nad okularima projektora, kao neko nepokretno, zaleđeno telo koje za nečim traga. Pored njega je sedeo, zgrčen na stolici, Magnifiko, oštra i budna pogleda - svežanj mršavih udova, sa nosom koji je još više isticao usukanost njegovog lica.

Bejta ga blago pozva: "Magnifiko..."

Magnifiko skoči na noge i uslužno šapnu: "Gospo moja?"

"Magnifiko", reče Bejta, "Toran je otišao na majur i neće se neko vreme vraćati. Da li bi bio tako dobar da mu odneseš jednu poruku koju bih mu napisala?"

"Sa zadovoljstvom, gospo moja. Više nego sa zadovoljstvom ti stavljam na raspolaganje svoje beznačajne usluge, kako bih zadovoljio svaku potrebu koju bi imala."

Ostala je nasamo sa Eblingom Mizom, koji se nije ni pokrenuo. Odlučno mu položi ruku na rame: "Eblinže..."

Psiholog se trže i svadljivo uskliknu: "Ko je to?" Žmirkao je. "Jesi li to ti, Bejta? Gde je Magnifiko?"

"Poslala sam ga napolje. Želela sam da neko vreme budem s vama nasamo." Reči je izgovarala sa naglašenom jasnoćom. "Želim da sa vama razgovaram, Eblinže."

Psiholog načini pokret kao da bi se ponovo vratio projektoru, ali ruka na njegovom ramenu beše odlučna. Sasvim jasno je osećala kost pod rukavom. Otkako su prispeli na Trantor, meso kao da se istopilo. Lice mu je bilo ispijeno, žuto, prekriveno bradom od pola nedelje. Čak i kad je sedeo ramena su mu bila vidno povijena.

"Magnifiko vam ne smeta, Eblinže? Kao da je i danju i noću dole?" upita Bejta.

"Ne, ne, ne. Nipošto. Uopšte mi ne smeta. Ćuti i nikada me ne uznemirava. Ponekad mi donosi i odnosi filmove, kao da zna šta želim i da mu ne kažem. Samo ga ostavi na miru."

"Vrlo dobro... ali, Eblinže, zar vam nije čudan? Čujete li me, Eblinže? Zar vam ne izgleda čudan?"

Ona naglo privuče svoju stolicu njegovoj i zagleda se u njega, kao da iz njegovih očiju želi da izvuče odgovor.

Ebling Miz odmahnu glavom. "Ne. Kako to misliš?"

"Hoću da kažem da pukovnik Pričer i vi kažete da Mazgov može da podešava osećanja ljudskih bića. No, jeste li u to sigurni? Zar sam Magnifiko ne predstavlja izuzetak od takve teorije?"

Vladalo je ćutanje.

Bejta obuzda jaku želju da prodrma psihologa. "Šta je s vama, Eblinže? Magnifiko je bio komedijaš Mazgova. Zbog čega njegova osećanja nisu podešena, tako da voli i veruje? Kako to da samo on toliko mrzi Mazgova, od svih onih koji su s njim bili u vezi?"

"Ali... ali njegova osećanja su bila podešena. Jamačno, Bej!" Kao da je sticao sigurnost dok je ovo govorio. "Misliš da Mazgov postupa sa svojim komedijašima kao sa svojim generalima? Potrebno je da mu generali budu lojalni i da u njega veruju, dok komedijaš samo treba da ga se boji. Zar nisi zapazila da je Magnifikovo stalno stanje paničnog straha patološke prirode? Ne misliš valjda da je za ljudsko biće prirodno da stalno bude toliko preplašeno? Strah u tolikoj meri postaje komičan. Verovatno je komičan za Mazgova - a i korista, jer skriva onu pomoć koju smo pre mogli dobiti od Magnifika."

"Dakle, Magnifikove priče o Mazgovu su bile netačne?"

"Zavaravale su. Bile su obojene patološkim strahom. Fizički, Mazgov

nije gorostas kako toMagnifiko misli. Izuzimajući njegove duhovne sposobnosti, on je po svoj prilici običan čovek. Međutim, zabavljalo ga je da jadnom Magnifiku izgleda kao nadčovek..." Psiholog sleže ramenima. "Uostalom, Magnifikove priče više nisu važne."

"Šta je onda važno?"

No, Miz se okrenu prema svom projektoru.

"Šta je onda važno", ponovi ona. "Druga zadužbina?"

Psiholog baci pogled na nju. "Jesam li ti o njoj već nešto ispričao? Ne sećam se da sam ti išta rekao. Još nisam spreman. Šta sam ti kazao?"

"Ništa", ljutito će Bejta. "O, Galaksijo, ništa mi niste rekli, ali volela bih kad biste to učinili, jer mi je sve dozlogrdilo. Kad će se ovo završiti?"

Ebling Miz pomalo žalosno začkilji u nju. "No, no, draga, nisam hteo da te uvredim. Katkad zaboravim... ko su mi prijatelji. Katkad mi izgleda da o ovome uopšte ne smem da pričam. Postoji potreba da se skriva - ali od Mazgova, a ne od tebe, draga." Dobročudno ju je lupkao po ramenu.

"Šta je s Drugom zadužbinom", upita ona.

"Znaš li s kakvom je temeljnošću Seldon zatirao svoje tragove?" Slabim, šušljetaš šapatom on produži: "Zapisnici sa Seldonovog Sabora ne bi za mene imali nikakve koristi do pre mesec dana, kada se pojavilo ovo čudno saznanje. Čak i sada izgledaju - tanušni. Dokumenta sa Sabora često izgledaju nepovezana; uvek maglovita. Više no jednom sam se upitao da li su i sami učesnici Sabora znali šta je zapravo Seldon naumio. Mislim da je on Sabor iskoristio kao gigantski paravan, a da je sam podigao zdanje..."

"Zadužbine?" upita Bejta.

"Druge zadužbine! Naša Zaduzbina je bila jednostavna. Međutim, Druga zadužbina je predstavljala samo ime. To ime se pominje, ali ako je bilo neke razrade, ona je duboko zapretana u matematičkim proračunima. Ima mnogo toga što još nisam ni počeo da shvatam, no već je sedam dana kako se komadići spajaju u nejasnu sliku.

Prva zadužbina je bila svet naučnika - fizičara. Predstavljala je koncentraciju umiruće nauke Galaksije, a u uslovima koji su joj bili neophodni da bi oživela. U nju nisu bili uključeni psiholozi. Bila je to čudna izvitoperenost, i mora da je imala neku svrhu. Uobičajeno

objašnjenje je bilo da je Seldonova psihoistorija najbolje dejstvovala kad pojedinačne operativne jedinice - ljudska bića - ne bi znale šta predstoji, pa bi stoga u svim situacijama savršeno prirodno reagovala. Shvataš li me, draga..."

"Da, doktore."

"Slušaj onda pažljivo. Druga zadužbina je bila svet naučnika koji su se bavili duhom. Bila je odraz našeg sveta u ogledalu. Psihologija je bila kraljica, a ne fizika." On dodade trijumfalno: "Razumeš?"

"Ne."

"Ali razmisli Bejta, mućni glavom. Hari Seldon je znao da njegova psihoistorija može predskazati samo verovatnoće, a ne izvesnosti. Postojala je uvek mogućnost greške, a s proticanjem vremena ta se mogućnost povećavala u geometrijskoj progresiji. Prirodno, Seldon je hteo da se od toga zaštiti, koliko god je to bilo moguće. Naša Zaduzbina je u naučnom pogledu bila krepka. Mogla je savladati vojske i oružja. Mogla je na silu odgovoriti silom. Ali kako stoji sa mentalnim napadom nekog mutanta kakav je Mazgov?"

"To bi bilo za psihologe Druge zadužbine!" Bejta oseti kako u njoj narasta uzbuđenje.

"Da. Da! Sigurno!"

"Pa, zašto onda nisu ništa do sada preduzeli?"

"Kako znaš da nisu?"

Bejta razmisli o ovome: "Ne znam. Imate li možda vi dokaza da jesu?"

"Ne, ima mnogo činilaca o kojima ništa ne znam. Druga zadužbina, kao ni mi, nije mogla biti osnovana u potpuno razvijenom obliku. Mi smo se polako razvijali i jačali; a i oni, mora biti. Samo zvezde znaju koliko su sada jaki. Da li su dovoljno snažni da pobede Mazgova? Pre svega, da li su svesni opasnosti! Imaju li sposobne upravljače?"

"Ali ako slede Seldonov plan, onda Druga zadužbina mora pobediti Mazgova."

"Ah, da li je tako?" Mršavo lice Eblinga Miza zamišljeno se naboralo.

"Druga zadužbina je bila mnogo složeniji zadatak nego Prva. Njena složenost daleko je veća, a stoga je i mogućnost greške veća. Ukoliko Druga zadužbina ne treba da pobedi Mazgova, biće to loše - veoma loše. Možda je to kraj ljudskoj rasi, onakvoj kakvu smo mi poznavali."

"Ne!"

"Da. Ukoliko potomci Mazgova naslede njegove duhovne sposobnosti... Vidiš? Homo sapiens se ne bi mogao s njima takmičiti. Biće to jedna nova vladajuća rasa - nova aristokratija - dok će homo sapiens biti sveden na robovski rad kao niža rasa. Zar ne?"

"Da, tako je."

"Čak i da nekim slučajem Mazgov ne zasnuje dinastiju, ipak će osnovati izvitopereno novo carstvo, koje će se držati na njegovoj ličnoj vlasti. S njegovom smrću će i to carstvo umreti, a Galaksija će ostati onakva kakva je bila pre njegove pojave, izuzev što više neće biti Zadužbine oko koje bi moglo da se stopi istinsko i zdravo Drugo carstvo. Značilo bi to na hiljade - ko zna koliko hiljada - godina varvarstva. Značilo bi to da na vidiku nema izlaza."

"Šta onda možemo da učinimo? Možemo li upozoriti Drugu zadužbinu?"

"Moramo, inače će propasti zbog neznanja, što ne smemo rizikovati. Međutim, ne postoji način da se upozore."

"Nema načina?"

"Ne znam gde se nalazi. Nalazi se 'na drugom kraju Galaksije', no to je sve, a ima milion svetova na koje se to može odnositi."

"Ali Eblinže, zar se u njima ništa ne govori?" Ona pokaza na filmove koji su prekrivali sto.

"Ne, ne kažu ništa. Ne tamo gde ja mogu da nađem - zasad. Ta tajnost mora nešto značiti. Mora postojati neki razlog..." U njegove oči se vrati upitni izgled. "Molim te da odeš. Dosta sam vremena utrošio, a ono je kratko - sve kraće."

Mrzovoljan i namršten, on se udalji.

Približavao se Magnifikov laki korak: "Tvoj suprug se vratio, gospo moja."

Ebling Miz ne pozdravi komedijaša. Već se bio vratio svom projektoru.

Pošto je saslušao njenu priču te večeri, Toran reče: "Misliš da je zaista pri sebi, Bej? Ne misliš da je..." Oklevao je.

"Dobro, Tori. Bolestan je, to znam. To, kako se promenio, izgubio u težini, kako govori - sve to pokazuje da je bolestan. Ali slušaj ga samo ako se pomene Mazgov, Druga zadužbina ili nešto drugo na čemu radi. Lucidan je i bistar kao nebo spoljnog svemira. Zna o

čemu govori. Verujem mu."

"Dakle, ima nade." Beše to napola pitanje.

"Ja... ja u to nisam proniknula. Možda ima! Možda nema! Od sada ću nositi atomski pištolj!" Dok je govorila, u ruci joj je bilo oružje sa sjajnom cevi. "Za svaki slučaj, Tori, za svaki slučaj."

"Za svaki slučaj?"

Bejta se pomalo histerično nasmeja. "Nije važno. Možda sam i ja malo luda - kao Ebling Miz."

U tom trenutku Eblingu Mizu je bilo preostalo još sedam dana života, a tih sedam dana spokojno su promicali jedan za drugim.

Toranu oni prođoše u nekoj obamrlosti. Topli dani i jednolična tišina ispuniše ga nekom letargijom. Izgledalo je kao da je čitav život izgubio svoju osobinu aktivnosti i utonuo u beskonačno more zimskog sna.

Miz je bio skriveno biće čiji krtičji rad nije proizvodio ništa i nije se dao videti. Zabarikadirao se. Ni Toran ni Bejta ga nisu viđali. Njegovo postojanje su dokazivale Magnifikove posredničke usluge. Onemeli, zamišljeni Magnifiko, na prstima je donosio poslužavnike s hranom i bio njegov nepokretni, budni svedok u tmini.

Bejta se sve više i više povlačila u sebe. Zamukla je njena živahnost; bila je pokolebana njena samouverena spretnost. I ona je samo tražila brižnu osamljenost, a Toran je jednom zateče kako se igra sa svojim atomskim pištoljem. Brzo ga je sklonila, usiljeno se smešeći.

"Šta si s njim radila, Bej?"

"Držala ga. Je li to zločin?"

"Raznećeš tu svoju luckastu glavu."

"Onda ću je razneti. Velika šteta!"

U bračnom životu Toran je naučio da je beskorisno raspravljati se sa mračno raspoloženim ženskim čeljadetom. On sleže ramenima i ostavi je.

Poslednjeg dana Magnifiko, sav bez daha, dolete i preplašeno poče da se hvata za njih. "Zove vas učeni doktor. Nije mu dobro."

I nije mu bilo dobro. Bio je u postelji, neprirodno raširenih i neprirodno sjajnih očiju. Bio je prljav, neprepoznatljiv.

"Eblinže", uzviknu Bejta.

"Pusti me da kažem" krkljao je psiholog, s naporom se oslanjajući na

mršavi lakat. "Nisam pravio nikakve pribeleške; papiriće sa proračunima sam uništavao. Niko drugi ne sme saznati. Sve mora ostati u vašim mozgovima."

"Magnifiko", iznenada, s grubom otvorenošću reče Bejta, "odlazi gore!"

Oklevajući, komedijaš ustade i napravi jedan korak unatrag. Njegove tužne oči behu na Mizu. Miz zanemoćalo mahnu rukom: "Neka ga, neka ostane. Ostani, Magnifiko."

Komedijaš brzo sede, a Bejta se zagleda u pod. Polagano, polagano grizla je donju usnu.

Promuklim šapatom, Miz reče: "Ubeđen sam da Druga zadužbina može pobediti, ako je Mazgov pre vremena ne ščepa. Ona je sebe održala u tajnosti; ta se tajnost i dalje mora sačuvati; u tome je njena svrha. Morate otići u nju, vaše obaveštenje će biti vitalno... i možda najvažnije. Čujete li me?"

"Da, da!" kao u agoniji povika Toran. "Kažite nam kako da tamo stignemo, Eblinže. Gde je?"

"To vam mogu reći", reče slabi glas.

Ali to ne učini.

Skamenjenog, pobledelog lica, Bejta podiže svoj atomski pištolj i sa zaglušnim praskom opali. Od pojasa pa nagore više nije bilo Miza, a na zidu se ukaza reckava rupa. Bejti iz obamrlih prstiju ispade na pod atomski pištolj.

26. SVRŠETAK TRAGANJA

Nijedna reč ne bi rečena. Odjeci eksplozije odbijali su se u spoljne odaje i otutnjali u zamirućem potmulom šapatu. Pre nego što će zamreti, prigušili su zveket atomskog pištolja koji je ispao Bejti, ugušili Magnifikov kreštavi krik, utopili Toranov neartikulisani urlik. Vladao je tajac agonije.

Bejtina glava je bila pognuta u senci. Jedna kapljica u padu uhvati svetlost. Nikada ranije Bejta nije plakala.

Toranovi mišići gotovo popucaše u grču, ali se on ne opusti - osećao se tako kao da više nikada neće moći da rastavi zube. Magnifikovo lice predstavljalo je jednu izbledelu, beživotnu masku.

Najzad, još uvek grčevito stisnutih vilica, Toran neprepoznatljivim glasom procedi: "Znači, ti si žena Mazgova. Dočepao te se."

Bejta podiže pogled, a usta joj iskrivi bolan osmeh: "Ja, Mazgova? To je ironija."

Nasmeši se s naporom - i zabaci kosu. Polako, glas joj postajao onaj stari, ili skoro takav. "Gotovo je, Torane, sad mogu da ispričam. Koliko ću još živeti, ne znam. Ali mogu da počnem priču..."

Toranova napetost popusti i pređe u neku mlitavu tupost: "Da ispričaš, Bej? šta tu ima da se priča?"

"O nevolji koja nas je pratila. Primetili smo to i ranije, Tori. Zar se ne sećaš? Kako nam je poraz uvek bio za petama, a da nikad nije uspeo da nas takne? Bili smo u Zadužbini i ona se srušila dok su se samostalni trgovci još borili - ali mi smo imali vremena da odemo na Utočište. Nalazili smo se na Utočištu, i ono se srušilo dok su se ostali još borili - i opet smo utekli na vreme. Otišli smo na Neotrantor koji se, u međuvremenu, bez sumnje, pridružio Mazgovu."

"Ne shvatam." Toran je slušao odmahujući glavom.

"Tori, takvo šta se u stvarnom životu ne dešava. Ti i ja smo beznačajne ličnosti; takvi kao mi ne zapadaju stalno, u toku jedne godine, iz jednog političkog vrtloga u drugi - osim, ukoliko taj vrtlog ne nose sa sobom. Izuzev ukoliko ne nosimo sa sobom izvor zaraze! Da li sad shvataš?"

Toran stisnu usnice. Njegov pogled je užasnuto bio uperen u krvave ostatke onog što je jednom bilo ljudsko biće, i oči mu se stužiše.

"Iziđimo odavde, Bej. Hajdemo na čist vazduh."

Napolju je bilo oblačno. Vetar je na mahove snažno udarao, mrseći Bejtinu kosu. Magnifiko se išunjao za njima i sada se vrzmao oko njih kako bi čuo njihov razgovor.

Toran ukočeno reče: "Ubila si Eblinga Miza jer si verovala da je on žiža zaraze". Osupnu ga nešto u njenom pogledu i on prošapta: "On je bio Mazgov?" Nije - nije smeo da poveruje u skriveni smisao sopstvenih reči.

"Jadni Ebling - Mazgov?" kratko se nasmeja Bejta. "Tako mi Galaksije, ne! Da je bio Mazgov, ne bih ga mogla ubiti. Otkrio bi osećanje iza pokreta i pretvorio bi ga u ljubav, privrženost, zastrašenost, u ono što bi mu odgovaralo. Ne, Eblinga sam ubila zbog toga što nije bio Mazgov. Ubila sam ga jer je znao gde je Druga zadužbina, i kroz dve sekunde bi tu tajnu otkrio Mazgovu."

"Otkrio bi tajnu Mazgovu", glupavo ponovi Toran. "Otkrio Mazgovu..." A onda oštro kriknu i, obazrevši se, užasnuto se zagleda u komedijaša koji je čučao, naizgled nesvestan onog što je čuo.

"Nije valjda Magnifiko?" šapatom upita Toran.

"Slušaj", reče Bejta. "Sećaš li se šta se odigralo na Neotrantoru? Oh, razmisli samo, Tori..."

No, on je odmahivao glavom i nešto gundao.

"Na Neotrantoru je jedan čovek umro", umorno će ona. "Čovek je umro, a da ga niko nije ni dodirnuo. To je tačno? Magnifiko je svirao na vizisonoru, a kada je završio prestolonaslednik je bio mrtav. Zar to nije čudno? Nije li neobično da stvorenje koje se svega boji, naizgled bespomoćno od zastrašenosti, ima moć da ubije kad poželi."

"Muzika i svetlosni efekti", reče Toran, "ostavljaju doboki emocionalni efekat..."

"Da, emocionalni efekat. Prilično veliki. Slučajno su baš emocionalni efekti specijalnost Mazgova. Pretpostavljam da bi se to moglo smatrati slučajnom podudarnošću. A stvorenje koje ubija sugestijom toliko je zastrašeno. Pa i s njegovim duhom se, navodno, Mazgov poigravao, te se tako i ovo može objasniti. Ali Torane, uhvatila sam malo od onoga izbora na vizisonoru koji je ubio prestolonaslednika. Malkice, ali dovoljno da u meni stvori ono isto osećanje očajanja koje sam osetila u Vremenskoj kripti i na Utočištu. To naročito osećanje,

Torane, ne mogu a da ne prepoznam."

Toranu se smrče lice. "I... ja sam ga osetio. Zaboravio sam. Nije mi palo..."

"Tad sam po prvi put ovo pomislila. Bilo je to samo neodređeno osećanje, ako hoćeš, neka intuicija. Nisam imala na šta da se oslonim. A onda nam je Pričer ispričao o Mazgovu i njegovoj mutaciji, i tog trenutka se razjasnilo. Mazgov je stvorio očajanje u Vremenskoj kripti; Magnifiko je stvorio očajanje na Neotratoru. Bilo je to isto osećanje. Stoga su Mazgov i Magnifiko jedna ista osoba. Zar ne da se lepo slaže, Tori? Nije li to kao neki geometrijski aksiom - stvari koje imaju isti iznos, jednake su između sebe."

Bila je na rubu histerije, ali se silom primora na trezvenost i produži: "Otkriće me je smrtno preplašilo. Ukoliko je Magnifiko Mazgov, onda može saznati moja osećanja - i promeniti ih prema svom nahođenju. Nisam se usuđivala da mu stavim do znanja da znam. Izbegavala sam ga; na sreću, i on je mene izbegavao; suviše je bio zaokupljen Eblingom Mizom. Isplanirala sam da ga ubijem pre nego što Miz progovori. Krišom sam to isplanirala - toliko krišom da se nisam usudila da ni sebi samoj to kažem. Da sam mogla da ubijem samo Mazgova... Ali nisam smela da rizikujem. Primetio bi, a ja bih sve izgubila."

Kao da je izgubila sva osećanja.

"To je nemoguće", oštro i odlučno reče Toran. "Pogledaj to bedno stvorenje. On Mazgov? Čak i ne čuje šta pričamo."

Međutim, kad mu pogled pođe za uperenim prstom, vide jednog uspravnog i budnog Magnifika, čiji je pogled bio oštar i bistar. U glasu ne beše ni traga nekom akcentu. "Čujem je, prijatelju. Jedino što sam sedeo i razmišljao o činjenici da sam i pored sve svoje pameti i predostrožnosti mogao napraviti grešku i toliko izgubiti."

Toran posrnu unazad, kao da se uplašio da bi ga komedijaš mogao dodirnuti ili zaraziti svojim dahom.

Magnifiko klimnu glavom i odgovori na neizrečeno pitanje: "Ja sam Mazgov."

Više nije bio groteskan, njegovi frulasti udovi i kljunasti nos behu izgubili svoj konačni izgled. Iščezao je njegov strah, držanje mu je bilo odlučno.

Vladao je situacijom sa lakoćom koja potiče od navike.

"Sedite", strpljivo reče. "Napred, ispružite se i smestite udobno. Igra je završena i želeo bih da vam ispričam jednu priču. To mi je slabost - želim da me ljudi shvate."

Dok je posmatrao Bejtu, njegove oči behu one stare, blage, tužne, smeđe oči komedijaša Magnifika.

"U mom detinjstvu zaista nije bilo ničega čega bih voleo da se prisetim", brzo počeo da priča. "Možda ćete razumeti. Moja mršavost potiče od žlezda; sa nosom sam rođen. Nije mi bilo moguće da imam normalno detinjstvo. Majka mi je umrla a da me nije ni videla. Oca ne znam. Rastao sam napušten, ranjene i izmučene duše, pun samosažaljenja i mržnje prema drugima. Znali su me kao nastrano dete. Svi su me izbegavali; većina zbog odvratnosti, a neki iz straha. Dešavale su se čudne nezgode... Ali to nije važno! Desilo se dosta toga što je omogućilo kapetanu Pričeru da shvati da sam mutant, dok je istraživao moje detinjstvo; a to je bilo više nego što sam i sam shvatio do svojih dvadesetih godina."

Toran i Bejta su hladno slušali. Sedeli su na zemlji, a talas njegovog glasa se odbijao od njih, gotovo neprimećen. Komedijaš - ili Mazgov - koračao je sitnim koracima ispred njih, gotovo skrštenih ruku.

"Svest o svojoj neuobičajenoj moći polako sam sticao, veoma sporim koracima. Gotovo do samog kraja nisam mogao u nju poverovati. Za mene ljudski umovi predstavljaju brojčanike na kojima kazaljka pokazuje preovladavajuće osećanje. To je bedna slika, ali kako bih drukčije objasnio? Postupno sam saznavao da mogu posegnuti u unutrašnjost tih umova i kazaljku pomerati na ono mesto koje poželim, da je mogu tu večno prikovati. A još duže mi je trebalo da shvatim da ostali to ne mogu.

No, saznanje o moći je došlo, a sa njim i želja da se naplatim za bedu svog ranijeg života. Možda to možete shvatiti. Nije lako biti nakaza - imati um i moć rasuđivanja, a biti nakaza. Smeh i okrutnost! Razlikovati se! Biti po strani! Nikada kroz to niste prošli!"

Magnifiko pogleda gore u nebo, propevši se na stopala, a zatim hladno nastavi sa svojim uspomenama: "Na kraju sam ipak saznao i odlučio da Galaksija i ja treba da se ogledamo. Uostalom, ona je imala svojih pet minuta i ja sam tada bio strpljiv - čitave dvadeset i dve godine. Sada je na mene bio red! A vi ostali ste mogli da mi se suprotstavite! Za Galaksiju su izgledi bili veoma povoljni. Ja sam! A

njih - trilion!" Zastao je i letimično pogledao Bejtu. "Međutim, imao sam jednu slabost. U sebi sam se osećao kao ništavilo. Ukoliko dobijem vlast, biće to samo pomoću drugih. Uspeh mi je dolazio preko posrednika. Uvek! Bilo je to onako kako je Pričer ispričao. Pomoću jednog pirata stekao sam svoju prvu operativnu bazu na asteroidu. Pomoću mnogih drugih, završavajući sa generalisimusom Kalgana, osvojio sam i sam Kalgan i stekao flotu. Posle toga bila je tu Zadužbina - i tu u priču stupate vas dvoje.

Zadužbina je bila najteži zadatak sa kojim sam se suočio", tiho nastavi. "Da bih je potukao bilo je potrebno da pridobijem, skršim ili učinim potpuno neupotrebljivim izvanredno veliki deo njene vladajuće klase. Mogao sam to učiniti počinjući od samog početka - ali bila je moguća i neka prečica, i ja sam je potražio. Najzad, ako snažan čovek može podići pet stotina funti, to ne znači da žudi da to stalno čini. Emocionalno kontrolisanje nije lak posao, te više volim da ga ne koristim, osim kad je potpuno neophodno. Zato sam u prvom napadu na Zadužbinu prihvatio saveznike.

Izdajući se za svog komedijaša, potražio sam agenta ili agente Zadužbine koji su neizbežno morali biti poslani na Kalgan da istražuju moju malenkost. Srećnim slučajem, umesto na njih naišao sam na vas. Ja sam telepata, ali ne potpuni, a vi, gospo moja, beste iz Zadužbine. To me je zavelo. Nije bilo fatalno, jer nam se kasnije pridružio Pričer, ali bio je to početak greške koja jeste bila fatalna."

Toran se po prvi put pomeri i sa zgražanjem reče: "Pripazi. Nećeš da kažeš da si me pomoću kontrole osećanja naterao da se onda sa pištoljem za omamljivanje suprotstavim onom kalganskom poručniku i da te spasem?" Zbrzao je. "Hoćeš da kažeš da si mi za svo ovo vreme podešavao osećanja?"

Na Magnifikovom licu zaigra slabi osmeh. "Što da ne? Ne izgleda ti verovatno? Zapitaj se onda... Da li bi rizikovao smrt zbog nekog čudnog grotesknog stvorenja koje nikada pre toga nisi video, da si bio pri čistoj svesti? Verujem da si i sam, kad si se ohladio, bio iznenađen zbivanjima."

"Da", hladno potvrdi Bejta, "bio je. Bilo je to jasno."

"Bilo kako bilo", nastavi Mazgov, "Toran uopšte nije bio u opasnosti. Poručnik je imao izričito naređenje da nas pusti. I tako smo nas troje i Pričer otišli u Zadužbinu - i vidite, kako se istog trena moja

kampanja uobličila. Kada su Pričera izveli pred vojni sud, a mi tome prisustvovali, bio sam vrlo zaposlen. Vojne sudije sa tog procesa kasnije su u ratu zapovedale svojim eksadrama. Prilično lako su se predali, a moja flota je dobila bitku kod Horlegora, i druge, manje.

Preko Pričera upoznao sam dr Miza, koji mi je potpuno svojevolumno doneo vizisonor i tako mi ogromno uprostito posao. Mada to nije baš potpuno bilo po njegovoj volji."

"Oni koncerti!" upade Bejta. "Pokušavala sam da im odredim ulogu. Sad shvatam!"

"Da, vizisonor deluje kao sprava koja sabira u žižu. Na izvestan način, sam po sebi je primitivna sprava za kontrolisanje osećanja. Sa njim sam mogao obraditi mnoštvo ljudi, a pojedince mnogo intenzivnije. Koncerti koje sam održavao na Terminusu pre pada i na Utočištu pre njegovog pada, doprineli su opštem defetizmu. Bez vizisonora mogao sa postići da se prestolonaslednik Neotrantora ozbiljno razboli, ali ga ne bih mogao ubiti. Razumete?"

Međutim, moj najvažniji pronalazak bio je Ebling Miz. Mogao je biti..." Magnifiko ovo izgovori s tugom, a onda žurno produži: "Kod kontrole osećanja postoji jedna posebna odlika, za koju ne znate. Intuicija, predosećanje ili slutnja, kako god vi to nazvali, mogu se tretirati kao osećanja. Bar ih ja mogu tako tretirati. Ne razumete, je l' da?"

Nije čekao da poreknu. "Ljudski um funkcioniše sa malom efikasnošću. Obično se navodi brojka od dvadeset pet odsto. Kad se na trenutak pojavi sev veće sposobnosti, nazivaju ga slutnjom, predosećanjem ili intuicijom. Rano sam otkrio da mogu pobuditi kontinuirano korišćenje visoke umne efikasnosti. To je postupak koji je po tu osobu poguban, ali je koristan... Depresor atomskog polja korišćen u ratu protiv Zadužbine bio je rezultat pritiska primenjenog nad jednim kalganskim tehničarem. Ponovo sam, vidite, radio posredstvom drugih.

Ebling Miz je predstavljao pogodak usred mete. Njegovi potencijali su bili veliki, i bio mi je potreban. Čak i pre nego što je započeo moj rat protiv Zadužbine, već sam slao izaslanike kako bi pregovarali sa Carstvom. U to vreme sam počeo da tragam za Drugom zadužbinom. Prirodno, nisam je našao. Prirodno, znao sam da je moram pronaći... a Ebling Miz je bio odgovor. Sa njegovim visoko efikasnim umom on je, možda, mogao ponoviti delo Harija Seldona.

Delimično je to i učinio. Gonio sam ga do krajnjih granica. Postupak je bio nemilosrdan, ali se to moralo učiniti. Pri kraju je već umirao, ali je živeo sve dok nije..." Ponovo ga prekide tuga. "Živeo je dovoljno dugo. Nas troje bismo zajedno mogli da nastavimo za Drugu zadužbinu. Bila bi to poslednja bitka - da nije bilo moje greške."

"Zašto toliko odugovlačiš?" oštro upita Toran. "Kakva je bila tvoja greška... i završavaj tu govoranciju."

"Tvoja žena je bila moja greška. Tvoja žena je neobična osoba. Nikada pre toga nisam u životu sreo nekoga kao što je ona. Ja... ja", Magnifikov glas se naprečac prekide. Teško se pribrao, a kada je produžio beše u njemu neme gorčine. "Bio sam joj drag a da nisam morao da petljam s njenim osećanjima. Nikada joj nisam bio odvratn, niti smešan. Sažaljevala me je. Bio sam joj drag!

Ne shvataš? Ne vidiš šta mi je to značilo? Nikada ranije niko... Pa, ja sam... to visoko cenio. Izdala su me vlastita osećanja, mada sam gospodario osećanjima drugih. Nisam taknuo njen um, vidiš, nisam petljao po njemu. Suviše sam cenio njeno prirodno osećanje. Bila je to moja greška - prva.

Ti si, Torane, bio kontrolisan. Nikada nisi posumnjao u mene; nikada se nisi upitao o meni; nikada nisi zapažao ništa neuobičajeno ili čudno na meni. Na primer, kad nas je ono 'filijski' broj zaustavio. Znali su naš položaj, uzgred budi rečeno, jer sam sa njima bio u vezi, kao što sam i sa svojim generalima bio u stalnoj vezi. Kada su nas zaustavili odveli su me na brod da bih obradio Hana Pričera, koji se tamo nalazio kao zarobljenik. Kad sam odlazio bio je pukovnik, čovek Mazgova i zapovednik. Ceo postupak je bio suviše otvoren, čak i za tebe, Torane. Pa ipak, prihvatio si moje objašnjenje, u kome je bilo mnogo praznine. Shvataš šta hoću da kažem?"

"Kako si održavao vezu s tvojim generalima?" izazovno se namršti Toran.

"To nije bilo nimalo teško. Ultratalasnim predajnicima se lako rukuje i neprimetni su. Niti bi me neko mogao zaista otkriti! Svako ko bi me uhvatio na delu, napustio bi me s prazninom u sećanju. Povremeno se to i događalo. Na Neotrantor su me ponovo izneverila moja glupava osećanja. Bejta nije bila pod mojom kontrolom, ali čak ni tako ne bi posumnjala u mene da sam uspeo da sačuvam hladnokrvnost oko prestolonaslednika. Naljutilo me je ono što je bio

naumio s Bejtom. Ubio sam ga. Bio je to glup potez. Neupadljiv okršaj bi isto toliko dobro poslužio.

Vaše sumnje, ipak, ne bi postale izvesnost da sam sprečio dobronamerno brbljanje Pričera, ili da sam manje obraćao pažnju na Miza a više na vas..." Slegnuo je ramenima.

"Je li to kraj?" upita Bejta.

"To je kraj."

"I šta sad?"

"Nastaviću sa svojim programom. Sumnjam da ću u ovo degenerisano vreme pronaći nekog ko bi imao onoliko pameti i znanja koliko je to imao Ebling Miz. Moraću drukčije tragati za Drugom zadužbinom. U izvesnom pogledu, vi ste me pobedili."

Na to Bejta trijumfalno skoči na noge. "U izvesnom pogledu? Samo u izvesnom pogledu? Potpuno smo te pobedili! Sve tvoje pobeđe izvan Zadužbine ne vrede ništa, jer je Galaksija sada jedan varvarski vakuum. Sama Zadužbina predstavlja nevažnu pobeđu, zato što nije postojala namera da se spreči tvoja vrsta krize. Drugu zadužbinu treba da pobediš - Drugu zadužbinu - a Druga zadužbina će pobediti tebe. Tvoja jedina šansa je bila da je pronađeš i napadneš pre nego što bi se pripremila. Toga sada neće biti. Od sada će svakog minuta biti sve pripravnija za tebe. U ovom času, upravo u ovom času, možda je pokrenuta mašinerija. Saznaćeš - kad te napadne - i tad će se okončati kratkotrajno razdoblje tvoje vlasti, a ti ćeš biti samo jedan od osvajača koji su se šepurili, pa zatim brzo i podlo preleteli prko krvavog lica istorije."

Teško je disala i skoro se gušila rečima: "A pobedili smo te mi, Toran i ja. Biće mi drago da umrem."

No tužne, smeđe oči Mazgova behu tužne, smeđe Magnifikove oči pune ljubav. "Neću ubiti ni tebe ni tvog muža. Najzad, više mi ne možete nauditi, a kad bih vas i ubio ne bih oživeo Eblinga Miza. Moje greške su moje i za njih ja snosim odgovornost. Tvoj muž i ti možete da odete! Idite u miru, zarad onog što nazivam - prijateljstvom!" A onda, s mrvicom gordosti, on dodade: "A u međuvremenu ja i dalje ostajem Mazgov, najmoćniji čovek Galaksije. Još ću ja pobediti Drugu zadužbinu."

Sa odlučnom, spokojnom sigurnošću Bejta odape poslednju strelu: "Nećeš! još uvek se uzdam u mudrost Seldona. Bićeš prvi i poslednji

vladar tvoje dinastije."

"Moje dinastije?" Nešto dirnu Magnifika. "Da, o tome sam često razmišljao. Da bih mogao zasnovati dinastiju. Da bih mogao imati odgovarajuću saputnicu."

Bejta iznenada shvati smisao njegovog pogleda i užasnuta se sledi. Magnifiko odmahnu glavom. "Osećam tvoje gnušanje, ali to je glupo. Da stvari drukčije stoje, vrlo lako bih te usrećio. Bila bi to veštačka ekstaza, ali između nje i pravog osećanja ne bi bilo nikakve razlike. Međutim, stvari ne stoje drukčije. Sebe nazivam Mazgovom - ali, dakako, ne zbog svoje snage - već očito..."

Napustio ih je ne obazrevši se ni jedan jedini put.

Sadržaj

Prvi deo: GENERAL

1. TRAGANJE ZA ČAROBNJACIMA
2. ČAROBNJACI
3. MRTVA RUKA
4. CAR
5. RAT POČINJE
6. MILJENIK
7. PODMIĆIVANJE
8. KA TRANTORU
9. NA TRANTORU
10. RAT SE ZAVRŠAVA

Drugi deo: MAZGOV

11. NEVESTA I MLADOŽENJA
12. KAPETAN I GRADONAČELNIK
13. PORUČNIK I KOMEDIJAŠ
14. MUTANT
15. PSIHOLOG
16. SKUPŠTINA
17. VIZISONOR
18. PAD ZADUŽBINE
19. POČETAK TRAGANJA
20. ZAVERENIK
21. MEĐUIGRA U SVEMIRU
22. SMRT NA TRANTORU
23. RUŠEVINE TRANTORA
24. PREOBRAĆENIK
25. SMRT PSIHOLOGA
26. SVRŠETAK TRAGANJA